

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

MGR. LINDA ŠVRČINOVÁ

Obor: Učitelství pedagogiky pro střední školy

**POVĚDOMÍ O PROBLEMATICE
SEXUÁLNÍHO NÁSILÍ PÁCHANÉHO NA DĚTECH –
SROVNÁNÍ SOUČASNÉHO STAVU SE SITUACÍ
V ROCE 2000**

Rigorózní práce

Olomouc 2010

Prohlášení

Prohlašuji tímto, že jsem předloženou rigorózní práci na téma Povědomí o problematice sexuální násilí páchaného na dětech zpracovala samostatně a použila jsem jen prameny uvedené v seznamu literatury. Tato nebo obdobná práce doposud nebyla využita k získání jiného akademického titulu.

V Olomouci 1.12.2010

Mgr. Linda Švrčinová

Poděkování

Za spolupráci a pomoc při zpracování rigorózní práce děkuji ředitelům, učitelům, žákům a studentům spolupracujících základních, středních a vyšších odborných škol.

Děkuji také svým blízkým za jejich pochopení, trpělivost a podporu.

Obsah

ÚVOD	7
1 VYMEZENÍ PROBLEMATIKY ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ.....	10
1.1 Dítě	10
1.2 Zneužívání	11
1.3 Syndrom CAN.....	12
1.4 Obchodování s dětmi.....	13
2 SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ	14
2.1 Sexuální násilí na dětech v historii.....	14
2.2 Klasifikace sexuálního zneužívání dětí	15
2.3 Rizikové faktory a rizikovní jedinci z hlediska sexuálního zneužití.....	17
2.4 Chlapec v roli oběti sexuálního zneužití	24
2.5 Možnosti intervence do zneužívající rodiny	25
2.6 Postavení sexuálních deviací v problematice sexuálního zneužívání dětí	27
2.7 Incest	33
2.8 Sociální zdraví a sociální toxiny	34
2.9 Falešná obvinění.....	35
3 KOMERČNÍ SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ	37
3.1 Dětská prostituce	38
3.2 Dětská pornografie	44
3.3 Obchodování s dětmi.....	47
3.4 Profil pachatele komerčního sexuálního zneužívání dětí.....	49
3.5 Skupiny dětí ohrožené komerčním sexuálním zneužíváním.....	52
3.6 Stav problematiky komerčního sexuálního zneužívání v České republice	53
4 INTERNET A NEBEZPEČÍ SEXUÁLNÍCH ATAKŮ	55
4.1 Profil pachatele komerčního sexuálního zneužívání dětí prostřednictvím internetu	56
4.2 Přehled nejčastějších online praktik zneužívání dětí.....	57
4.3 Vybrané případy sexuálních ataků spojených s virtuální komunikací.....	63

5	MOŽNOSTI LAICKÉ DIAGNOSTIKY SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ.....	66
5.1	Indikátory a důsledky násilného chování vůči dětem a sexuálního zneužívání.....	67
5.2	Posttraumatická stresová porucha	71
5.3	Pozdní důsledky sexuálního zneužití v dětství.....	73
5.4	Diagnostika špatného zacházení s dítětem	74
6	LEGISLATIVNÍ PODLOŽENÍ PROBLEMATIKY.....	79
6.1	Listina základních práv a svobod	79
6.2	Úmluva o právech dítěte	79
6.3	Deklarace práv dítěte.....	83
6.4	Zákon o sociálně-právní ochraně dětí	83
6.5	Zákon o rodině	84
6.6	Trestní zákoník.....	84
6.7	Ostatní související předpisy	86
6.8	Legislativní podložení sexuálního zneužívání dětí ve světě	87
7	STAV PROBLEMATIKY V ČESKÉ REPUBLICE.....	88
7.1	Přehled kriminality na území České republiky v roce 2009 s ohledem na kriminalitu páchanou na dětech	88
7.2	Vyjádření Výboru pro práva dítěte k situaci v České republice.....	91
7.3	Reakce České republiky na kritiku Výboru pro práva dítěte – Třetí a čtvrtá periodická zpráva o plnění závazků plynoucích z Úmluvy o právech dítěte	93
8	MOŽNOSTI PREVENTIVNÍHO PŮSOBENÍ V OBLASTI PROBLEMATIKY SEXUÁLNÍHO NÁSILÍ NA DĚTECH	95
8.1	Národní strategie prevence násilí na dětech v České republice	98
8.2	Národní plán boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí	99
8.3	Projekty prevence kriminality na dětech Ministerstva vnitra České republiky.....	100
8.4	Prevence v rámci rodinného působení	102
8.5	Prevence v rámci školního působení.....	103
8.6	Prevence zaměřená na širokou veřejnost	109
9	SHRNUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI RIGORÓZNÍ PRÁCE	114

10	CHARAKTERISTIKA ŠETŘENÍ.....	117
10.1	Metodologie výzkumu.....	118
10.2	Statistické ověření výsledků šetření	118
10.3	Průběh řešení výzkumu	119
10.4	Soubor respondentů.....	120
11	VÝSLEDKY ŠETŘENÍ A JEJICH INTERPRETACE.....	122
11.1	První fáze šetření, rok 2000.....	122
11.2	Druhá fáze šetření, přelom let 2008/2009, a srovnání výsledků šetření.....	133
12	ZÁVĚRY A SHRNU TÍ VÝSLEDKŮ EMPIRICKÉ ČÁSTI.....	144
13	ZÁVĚR.....	146
14	RESUMÉ.....	148
15	POUŽITÁ LITERATURA.....	150
16	SEZNAM TABULEK A OBRÁZKŮ.....	160
17	PŘÍLOHY – SEZNAM PŘÍLOH.....	161

ÚVOD

Sexuální násilí je jednou z nejdrastičtějších forem porušování základních lidských práv. V případě sexuálního zneužívání dětí se také jedná o hrubé porušování dětských práv. Téměř každý dokument, který se zabývá dětskými právy, definuje požadavek naprostého vyloučení sexualizovaného násilí a týrání dětí. Bohužel, i přes všechny snahy organizací a aktivistů zaměřených na boj za dětská práva či boj za sexuální práva zůstává problematika sexuálního násilí a sexuálního zneužívání dětí celospolečenským problémem. Jeho hlavním rizikem, obzvláště v případě sexuálního násilí na dětech, je jeho latentnost. Na tu upozorňují jak teoretikové a vědečtí pracovníci, tak i odborníci z praxe, policisté, sociální pracovníci, učitelé, zdravotníci, dětské psychologové, pediatři, kteří se s týranými a zneužívanými dětmi denně setkávají.

Předložená rigorózní práce se zaměřuje na problematiku sexuálního zneužívání dětí. Motivací k volbě tématu byla autorčina předchozí práce, středoškolská odborná činnost s názvem *Problematika sexuálního násilí páchaného na dětech a možnosti prevence* (Švrčinová, 2000). V rámci této práce provedla autorka dotazníkové šetření, které se na jmenovanou problematiku zaměřovalo. Vzhledem k legislativním změnám, kritice České republiky za aktuální stav v oblasti sexuálního násilí na dětech a doporučením pro zlepšení tohoto stavu, proměně preventivního přístupu a očekávané detabuizaci tématu, ke kterým od roku 2000 došlo, očekáváme i změnu v postojích a povědomí respondentů. Toto očekávání jsme chtěli podložit či vyvrátit, ověřit vliv výše jmenovaných proměn na odbornou veřejnost (učitele a studenty, budoucí sociálněpedagogické pracovníky) i děti samotné. Proto jsme se na přelomu let 2008/2009 rozhodli dotazníkové šetření v identické formě (identické použité dotazníky a skupiny respondentů) zopakovat a porovnat aktuální výsledky se stavem zjištěným v roce 2000.

Práce čtenáře seznamuje nejen se samotnou problematikou, její definicí a klasifikací forem sexuálního násilí, ale také specifikací aktuálně nejnovějšího trendu, sexuálního zneužívání dětí ve virtuálním prostředí a komerčním sexuálním zneužíváním dětí. Práce se samozřejmě vedle specifikace jednotlivých problematik zaměřuje také na charakteristiku jejich aktuálního stavu v České republice i zahraničí, legislativního podložení a ukotvení problematiky, možnosti preventivního přístupu. Zřetel klade také na seznámení čtenáře s možnostmi laické (učitelské, rodičovské, vychovatelské) diagnostiky špatného zacházení s dítětem.

Hlavním záměrem praktické části práce je, jak již bylo řečeno výše, provedení opakovaného dotazníkové šetření. Chceme tak ověřit posun v informovanosti respondentů a jejich postojích vůči problematice sexuálního násilí na dětech. I přes vědomí rizik šetření (malý počet respondentů, ze kterého plyne nemožnost zobecňovat závěry šetření na celou populaci) je autorčiným záměrem poukázat na sledované změny u vybraného vzorku respondentů.

Cílem teoretické části práce je poukázat na problematiku sexuálního zneužívání dětí a poskytnout vodítka k rozpoznání sexuálně násilného zacházení s dítětem a jeho příznaků. Umožnit tak laické i odborné veřejnosti diagnostikovat a porozumět ukazatelům traumatu, které si zneužitě dítě nese.

Cílem praktické části práce je zjištění změn v postojích, názorech a vědomostech vybraných skupin respondentů. S ohledem na změny, ke kterým mělo dojít dle doporučení Výboru pro práva dítěte Organizace spojených národů, zjistit, zda se doporučované změny projeví i u sledovaných respondentů, učitelů základní školy a zda způsobily pozitivní posun v postojích a názorech studentů vyšší odborné školy sociálního zaměření a žáků základní školy.

Na závěr citujeme Dr. Evu Vaníčkovou, předsedkyni Výboru pro práva dětí Vlády České republiky a odbornou asistentku na 3. lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

„Každý případ sexuálního násilí na dítěti je zcela jedinečný, naprosto neopakovatelný a naše zkušenost ukazuje, že jediné, čím můžeme prospět sexuálně zneužitému dítěti, je naše ochota mu pomoci, důvěřovat mu, provést ho spleťtostí jeho bolestí, pocitů a potřeb, aniž bychom ho sami zranili třeba právě tím, že budeme spoléhat na „osvědčený“ recept, radu, léčebný postup, vhodná slova útěchy apod.“

(Vaníčková a kol., 1999, s. 9)

I TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ PROBLEMATIKY ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ

Pro správné uchopení předložené práce je důležité nejdříve definovat její základní pojmy.

1.1 Dítě

Dítětem se obecně rozumí *osoba nezletilá*, v našich podmínkách tedy osoba mladší osmnácti let, pokud nebylo zletilosti dosaženo dříve¹. Takto je dítě chápáno např. Úmluvou o právech dítěte nebo zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Zákon o rodině, č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů se definicí pojmu dítě nezabývá. Operuje s již danými pojmy „nezletilé dítě“ a „dítě“.

Vedle obecného pojetí dítěte jako osoby nezletilé, je možné na dítě nahlížet z dalších perspektiv. Oblast sociálního zabezpečení a důchodového pojištění více než s termínem „dítě“ operuje s pojmem „*nezaopatřené dítě*“. Nezaopatřeným dítětem se podle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů rozumí osoba do ukončení povinné školní docházky, nejdéle však do dosažení 26. roku věku, pokud se soustavně připravuje na budoucí povolání, nebo se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro úraz či nemoc, nebo není schopno vykonávat výdělečnou činnost z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu.

Trestněprávní legislativa, v tomto případě tedy zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, definuje v rámci období do 18 let dva základní pojmy. Prvním z nich je „dítě mladší patnácti let“, které nedosáhlo patnáctého roku věku. Mezi patnáctým a osmnáctým rokem věku je pak nezletilá osoba označována termínem „mladistvý“.

Česká legislativa dále operuje s pojmy „dítě bezmocné“, „dítě dlouhodobě nemocné“, „dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené“, „dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči“ apod. Podstata těchto pojmů však není pro účely práce relevantní².

¹ Tzv. „zplnoletnění dítěte“ upravuje § 13 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

² Pro definici těchto pojmů viz např. publikaci A. Arnoldové Slovník sociálního zabezpečení (2002) aj.

1.2 Zneužívání

Obecně pojem zneužívání charakterizuje strukturu aktu a pozice aktérů. „*Zneužíváním se rozumí obecně všechny situace, v nichž jeden člověk využívá jiného ve svůj vlastní prospěch (obohacení, uspokojení) z pozice větší síly či společenské nebo intelektuální převahy. Zneužívání dětí je vzhledem k jejich slabosti a závislosti časté a pro jejich vývoj závažné. Dopouštějí se ho většinou dospělí, méně často i větší děti.*“ (Langmeier a kol. 2000, s. 316)

1.2.1 Pohlavní zneužívání

Pohlavním zneužíváním se označuje trestný čin, kterého se dopustil pachatel vykonáním soulože s osobou mladší 15ti let, nebo jiným pohlavním zneužitím této osoby. Při posuzování trestného činu se nebere ohled na pohlaví oběti, její fyzickou, pohlavní dospělost, pohlavní nedotčenost, existenci citového vztahu mezi pachatelem a obětí, na souhlas oběti s pohlavním zneužitím a není brán ohled ani na skutečnost, kdo byl iniciátorem aktu a kdo byl v jeho průběhu aktivnější. *Souloží se pro tyto účely rozumí spojení pohlavních orgánů dvou jedinců opačného pohlaví, bez ohledu na to, zda došlo k pohlavnímu ukojení pachatele. Jestliže dojde k sexuální aktivitě mezi obětí a pachatelem stejného pohlaví, je tento akt posuzování jako „pohlavní zneužití jiným způsobem“* (Hendrych a kol., 2001).

Weiss a kol. (2000, s. 9) zahrnují do pojmu zneužití ve smyslu sexuálního útoku „*jak různé formy kostálního styku (vaginální či anální soulože, případně styku mezi stehna), tak i aktivní a pasivní urogenitální aktivity, masturbaci či osahávání jiných částí těla oběti, to vše za účelem dosažení sexuálního vzrušení, eventuálně i uspokojení pachatele*“. Podstatné tedy je, že za sexuální zneužití dítěte nepovažujeme pouze sexuální styk s dítětem, ale jakékoliv jiné aktivity sexuálního charakteru, které mohou dítě trvale poškodit.

Podle JUDr. Z. Sováka (in Hendrych a kol., 2001) jsou sexuální zločiny trestnými činy proti lidské důstojnosti. Tyto pohlavní delikty nejsou v souladu s názory společnosti na sexuální vztahy. Zasahují do lidské důstojnosti, ohrožují svobodu rozhodování o sexuálních vztazích oběti a narušují její mravní a tělesný vývoj. Tyto činy také mohou být v nesouladu s morální společenskou zásadou nepřípustnosti soulože mezi příbuznými.

1.3 Syndrom CAN

Sexuální neuzívání dětí je nejčastěji definováno v rámci problematiky syndromu CAN – Child Abuse and Neglect, syndromu týraného a zanedbávaného dítěte. Zájem a studium syndromu začalo v polovině 20. století. Tehdy si lékaři všimli velkého množství nenáhodných zranění dětí, která nebyla dostatečně či věrohodně vysvětlena jejich rodiči. Zjevně se nejednalo o úrazová zranění, ale o záměrná poškození, např. popáleniny, tržné rány, krvácení, zlomeniny. Této problematice se věnuje americký pediatr Dr. C. Henry Kempe, který na základě výzkumu popsal v roce 1962 syndrom bitého dítěte (The Battered Child Syndrome). K tomuto syndromu se postupně přidalo i zneužívání dítěte a psychické týrání, na základě čehož se formuje syndrom CAN tak, jak ho chápeme v současnosti.

Syndrom CAN nezahrnuje pouze problematiku sexuálního zneužívání dětí, ale také další formy (Hudecová, 2007)

- fyzické týrání,
- psychické týrání,
- sexuální zneužívání,
- zanedbávání,
- systémové týrání,
- zvláštní formou syndromu CAN jsou pak sekundární viktimizace a Münchhausenův syndrom by proxy (v zastoupení).

Je třeba konstatovat, že psychické týrání je zastoupeno u všech dalších forem. Není možné dítěti ubližovat např. fyzicky a přitom mu neubližovat psychicky.

1.4 Obchodování s dětmi

Obchodování s dětmi je celosvětový vysoce nebezpečný fenomén. Podle Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte (2000, s. 2) rozumíme prodejem dětí *„úkon či transakci, při kterém kdokoli, jednotlivec nebo skupina, předá jinému dítě za úplatu či jinou protihodnotu“*.

Vaníčková (2002) uvádí tři hlavní účely obchodování s dětmi, kterými jsou dětská prostituce a výroba dětské pornografie, získávání orgánů pro transplantaci a osvojení dětí. Uvádí také, že ve světě existuje 6 významných mafií, které ovládají obchodování s dětmi. Na rozvoji obchodu s dětmi se v nejvyšší míře podílí dva hlavní problémy – chudoba a vlastní zkušenost se sexuálním násilím.

V našich podmínkách jsou tímto fenoménem ohroženy obzvláště děti, které jsou na útěku z domova nebo z ústavních zařízení a děti extrémně chudých rodin, které jsou prodávány svými rodiči k pokrytí dluhů a pro finanční zisk. Pokud se jedná o prostituci, existuje prokázaná závislost mezi sexuálním zneužitím dítěte a jeho další kariérou dětského prostituta. *„Zdá se, že prostituce je dlouhodobým následkem sexuálního zneužití, o čemž svědčí skutečnost, že se s ní téměř nikdy neseznamujeme u dětí, které se se svým zneužitím svěřily a prošly cílenou terapií.“* (Vaníčková, 2002, s. 10) (více o dětské prostituci viz kap. 3.1)

2 SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ

Vaníčková a kol. (1999, s. 20) uvádí nejrozšířenější definici sexuálního zneužívání, která byla sestavena zdravotnickou komisí Rady Evropy a přijata v roce 1992. *„Sexuální zneužití je nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoliv pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoliv, komu bylo dítě svěřeno do péče, anebo kýmkoliv, kdo dítě zneužívá.“*

Sexuální zneužívání představuje jednu z klíčových problematik, které jsou zahrnuty do syndromu CAN (viz předešlá kapitola 1.3). Ačkoliv se jedná o problematiku, která byla pod syndrom CAN zahrnuta jako jedna z posledních, jedná se o problém, který provází společnost po celou dobu její existence. Jak uvádí Vaníčková a kol. (1999, s. 14) *„syndrom sexuálně zneužívaného dítěte – child sexual abuse (CSA) – byl, přestože je součástí života lidí po celou dobu jejich existence, identifikován jako poslední a v odborných kruzích je mu v současné době věnována velká pozornost.“* Autorka také již v roce 1999 upozorňuje na nebývalé rozměry a formy komerčního sexuálního zneužívání dětí (viz kap. 3).

Sexuální zneužívání se dělí na bezdotykové a dotykové (viz dále kap. 2.2). Pachatelem tohoto činu může být kdokoliv, rodič, prarodič, vzdálenější příbuzný, přítel, pracovník s dětmi nebo osoba cizí (viz dále kap. 2.3.2).

2.1 Sexuální násilí na dětech v historii

Odborníci (Vaníčková, Matějček, Weiss apod.) se shodují v názoru, že sexuální zneužívání dětí doprovází lidstvo od počátku jeho existence. Toto tvrzení dokládají příklady, homosexuální pederastií v antickém Řecku, zneužívání dětí ve starém Římě. Taktéž problematika dětské obřízky, chlapecké i dívčí, je dokladem násilného zacházení s dětmi. Například nejtěžší formy dívčí obřízky (tzv. faraonské obřízky), kdy jsou dívky ve velmi primitivních podmínkách, často již ve věku 4 – 8 let, vyříznuty stydké pysky, klitoris a sešita vagina, jsou považovány za jedny z nejtěžších zmrzačujících násilných zákroků na ženském těle.

Názor rozličných kultur na incest byl v historii a částečně i v současnosti stále je velmi rozporuplný. Např. Chammurabiho zákoník (1700 př. n. l) výslovně zakazoval incestní poměr a přikazoval, aby každý muž, který zplodí potomka s vlastní dcerou, byl vyhoštěn z města. Naopak řecká mytologie je proscycena incestními vztahy bohů. Už od dob antických je

prokázán incestní vztah jako posvěcený vztah muže a ženy (Weiss a kol., 2000). Jak uvádí Vaníčková a kol. (1999) v Egyptě se faraonka směla provdat pouze za svého bratra, v Persii uzavírali manželství v královském rodu výhradně sourozenci, manželství nevlastních sourozenců byla legalizována také v Athénách.

2.2 Klasifikace sexuálního zneužívání dětí

Sexuální zneužívání dětí můžeme klasifikovat z několika hledisek. Podle *existence kontaktu pachatele s dítětem* klasifikujeme sexuální zneužívání dítěte na (Malá, Raboch, Sovák, 1995):

1. **Bezkontaktní** (bezdotykové) sexuální zneužívání

Jestliže mezi pachatelem sexuálního zneužití a jeho obětí nedochází k žádnému fyzickému kontaktu (dotyku), jedná se o bezkontaktní sexuální zneužití dítěte. Zpravidla jde o setkání s exhibicionisty, obscénní telefonáty, SMS zprávy, vystavování oběti pornografickému materiálu, bezkontaktní účast dítěte na sexuálních aktivitách (nucení dítěte sledovat soulož jiných), pozorování nahého dítěte s účelem vlastního sexuálního vzrušení a uspokojení (voyeurismus).

2. **Kontaktní** (dotykové) sexuální zneužívání

Kontaktní sexuální zneužívání zahrnuje veškeré aktivity sexuálně násilného charakteru, při kterých dochází k intimnímu fyzickému kontaktu pachatele s obětí zneužívání, tedy dítětem. K nejzávažnějším formám patří znásilnění dítěte, incest, rituální zneužívání, sexuální napadení s následkem smrti dítěte, pedofilní zneužívání aj.

Tato forma zneužívání je dále vnitřně dělena na **nepenetrativní** aktivity, při nichž sice dochází ke kontaktu pachatele s obětí, ale nedochází k sexuálnímu styku³. Jedná se většinou o různé dotyky, osahávání, hlazení dítěte, líbání apod. Druhou formou jsou aktivity **penetrativní**, při kterých dochází k vaginálnímu, análnímu nebo orálnímu styku pachatele s dítětem.

³ Za sexuální styk v tomto případě považujeme veškeré vaginální, anální či orální aktivity pachatele s obětí. Průnik pohlavního údu pachatele není podmínkou. Za sexuální styk je považováno i používání náhražkových předmětů při styku s dítětem.

Z hlediska *existence příbuzenského vztahu pachatele a oběti* můžeme klasifikovat sexuální zneužívání dětí na **intrafamiliární** a **extrafamiliární** (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol., 1995).

1. **intrafamiliární** sexuální zneužívání se odehrává v okruhu rodiny oběti. Mezi pachatele řadíme vlastního i nevlastního rodiče, prarodiče, sourozence, dále pak partnery biologických rodičů, které z důvodu neexistence manželství nepovažujeme za nevlastní rodiče, a další širší okruh příbuzných. U tohoto typu zneužívání prognostikujeme sexuální zneužívání dlouhodobé a často recidivující. Vaníčková a kol. (1999) dodávají, že pro intrafamiliární formu sexuálního zneužívání jsou charakteristické následující znaky: oběť bývá mladší a častěji se jedná o dívku, téměř v polovině případů se sexuální násilí kombinuje s násilím fyzickým, velmi často se zde jedná o pohlavní styk s dívkou, pachatelé při zneužívání v rámci rodiny spíše využívají své moci, postavení a emocionálního vztahu s obětí.
2. **extrafamiliární** sexuální zneužívání se odehrává mimo okruh rodiny oběti, tzn. že dítě bylo zneužito pachatelem, se kterým není v příbuzenském vztahu. Obvykle se jedná o dvě hlavní skupiny pachatelů. První skupinou jsou osoby, které mají důvěru rodičů oběti nebo osoby, které se o dítě běžně starají, tedy: učitelé, vedoucí zájmových oddílů a táborů, sousedé, přátelé rodiny, osoba „na hlídání“, přítel oběti, vrstevník. Druhou skupinu pak tvoří pachatelé rodině neznámí, osoby zcela cizí. Vaníčková a kol. (1999) definují rozdíl mezi přístupem pachatelů intrafamiliárního a extrafamiliárního zneužívání. Zatímco, jak bylo řečeno výše, pachatelé z okruhu rodiny spíše využívají své moci nad obětí, extrafamiliární násilníci dítě spíše odměňují, uplácují, zahrnují dárky a sladkostmi.

V odborné literatuře nacházíme také klasifikace typu dlouhodobé a krátkodobé sexuální zneužívání dítěte, zneužívání osobou známou a osobou cizí. Tyto typologie však nepovažujeme za relevantní vzhledem k potřebám práce.

2.3 Rizikové faktory a rizikové jedinci z hlediska sexuálního zneužití

Násilí vůči dítěti se může projevit ve všech rodinách bez rozdílu socio-ekonomického postavení, dosaženého vzdělání, vyznání apod. I přesto můžeme na základě předchozích případů a zkušeností definovat určité rizikové faktory, které mohou předurčovat násilné chování rodiny vůči dítěti. Svoboda a kol. (2009) definují rizikové děti – oběti, rizikové rodiče – pachatele, rizikové rodiny – systémy a rizikové situace.

2.3.1 Rizikové děti – oběti sexuálního zneužívání

Jak uvádí Matějček (2005, s. 357) „*u nejmenších dětí pohlaví prakticky nerozhoduje. U dětí od předškolního věku výš přicházejí v úvahu takřka výlučně děvčátka...*“. Uvádí, že zvýšenému riziku jsou vystaveny především holčičky výrazně ženských tvarů a ženského chování, které může chápat pachatel jako koketní, mazlivé až „svádivé“

Za rizikové oběti můžeme považovat děti postižené, ať už se jedná o postižení mentální, tělesné či smyslové (Vágnerová, 2008b). Takové děti jsou pro své rodiče hůře srozumitelné a méně odměňující. Tyto děti jsou často odkázány na péči svých rodičů, což pro ně může být zdrojem vyčerpání a nahromadění vnitřní agrese.

Další rizikovou skupinou dětí jsou děti s odlišnou reaktivitou. Mohou jimi být děti dráždivé, hyperaktivní, nadměrně plačtivé, neklidné, ale také děti pasivní, málo reaktivní, apatické, nadměrně emočně reagující (Svoboda a kol., 2009). Jak uvádí Vágnerová (2008a), tyto děti jsou pro své rodiče nadměrně zatěžující, dráždí je a vyčerpávají, vyvolávají negativní emoce.

Celkově jsou více ohroženy děti mladší, podle Krejčířové (2009) v případech fyzického týrání dětí jde ve více než 50 % případů o děti mladší šesti let. Břichcín a kol. (1996) uvádí, že z hlediska věku jsou sexuálním zneužitím ohroženy především dívky ve věku 6-12 let (pachateli zde bývají heterosexuální parafilici –viz kap. 2.6) a chlapci ve věku 12-15 let (v tomto případě bývají pachateli homosexuální parafilici).

V případě intrafamiliárního sexuálního zneužití dítěte dochází k prvním atakům již v předškolním a mladším školním věku. U extrafamiliárního násilí je oběť nejčastěji ve věku mladšího a středního školního věku. (Back a Lips, in Vaníčková a kol., 1999)

Rozhodující je také pohlaví dítěte. Podle poznatků výzkumníků (Fischer, Gold aj.) bývají chlapci poprvé zneužiti mezi druhým a třetím rokem života, tedy dříve než dívky. Signifikantně častěji bývají chlapci zneužíváni větším počtem sexuálních agresorů. Pro sexuální zneužívání dívek bývá typické, že se odehrává opakovaně a dlouhodobě. Průměrná doba zneužívání dívek ve vlastní rodině se pohybuje mezi třemi až osmi lety. (Vaníčková a kol., 1999)

Vaníčková a kol. (1999) se také zabývají sociodemografickými vlivy na sexuální násilí. V dřívější době bylo sexuální násilí přisuzováno životu ve velkoměstech, toto tvrzení však bylo vyvráceno a konstatováno, že se sexuální násilí a sexuální zneužívání vyskytuje rovnoměrně ve velkoměstech i na vesnicích. Další mylné a mezi laickou veřejností velmi rozšířené tvrzení přisuzuje sexuální zneužívání dětí rodinám s nízkým a středním socioekonomickým statutem. Studie však prokazují, že se sexuální zneužívání vyskytuje i v rodinách s vyšším vzděláním a socioekonomickým statutem.

Vysoce rizikové a náchylné ke zneužití jsou i děti, u kterých rodiče zanedbali obecné zásady primární prevence z hlediska osobního bezpečí. Pokud není dítě již od raného dětství varováno před nástrahami, které jej mohou ohrozit, neočekává možnost napadení. Děti jsou, vzhledem k nedostatku životních zkušeností, velmi důvěřivé a naivní. Jestliže tedy nejsou ze strany rodičů, později mateřské školy, informovány, že kontakt s neznámou osobou je nebezpečný, jakým způsobem je může případný násilník lákat a vzbuzovat v nich důvěru, velmi snadno podlehnou pachatelově promyšlené strategii.

2.3.2 Rizikové rodiče – pachatelé sexuálního zneužívání dětí

Jak uvádí Krejčířová (2009), **psychopatologie osobnosti** se objevuje pouze u 5 – 10 % zneužívajících rodičů. Nejčastěji jde o těžkou depresi, zneužívání návykových látek a alkoholu, psychotické poruchy. U většiny rodičů – pachatelů tedy není násilné chování vůči dítěti podmíněno psychickým onemocněním, ale je možné vytipovat charakteristické osobnostní rysy:

- rizikové rodiče vykazují vysokou impulzivitu,
- rizikové rodiče mívají nízkou frustrační toleranci,
- rizikový rodič se špatně ovládá, hůře zvládá vlastní vztek, má tendenci reagovat násilím,

- týrající rodič často svádí vinu svého jednání na samotné dítě, které vnímá či označuje za agresivní a záměrně neposlušné,
- týrající rodič má nedostatečné znalosti vývojových charakteristik dítěte a klade tak na dítě nepřiměřené požadavky a nezvladatelné nároky,
- týrající rodič může mít ve své osobní historii zakořeněno násilí, jedná se pak o cykličnost násilí, neboli tzv. transgenerační (intergenerační) přenos násilí, kdy rodič sám zažil ve svém dětství násilné chování, které se tak pro něj mohlo stát normálním jednáním,
- týrající osobou může být svobodná nebo velmi mladá matka,
- rizikovými mohou být rodiče osobnostně nezralí, nepřipravení na rodičovskou roli,
- rizikovými jsou rodiče, kteří považují své dítě za nechtěné, případně žádali o interrupci nebo zvažovali předání dítěte do osvojení,
- týrající osoby vykazují méně empatie vůči dítěti, v porovnání s ostatními rodinami je zde oslaben nebo neexistuje pozitivní vztah k dítěti,
- predikátorem týrání dítěte je často domácí násilí, různé typy agrese vůči ženě a její nucená sociální izolace.

Weiss a kol. (2000) podává přehled pachatelů sexuálního deliktu z hlediska psychiatrické sexuologie. Věnuje se typologii **neparafilních pachatelů**, tzn. pachatelů bez poruchy sexuální preference (viz dále kap. 2.6). Jednou z hlavních skupin sexuálních delikventů jsou *sociosexuálně a psychosexuálně nezralí muži*, kteří nemají dostatečně interiorizovány společenské normy sexuálního chování, ocitají se v situaci vysoké sexuální tenze či nedostatečně diferencují sexuální objekty. Takoví pachatelé se pak mohou dopustit nejen sexuálně agresivních činů, ale také činů pedofilních.

Druhou skupinu tvoří pachatelé s *psychopatickou strukturou osobnosti*, převážně s rysy nezdrženlivosti a s tendencemi okamžitě uspokojovat své pudové impulzy. Jejich sexuální ataky bývají obvykle agresivního charakteru. Tzv. „*situační pachatelé*“ sexuálních deliktů tvoří třetí skupinu pachatelů. Trestný čin vykonávají obvykle pod vlivem situace, kterou může být např. dlouhodobá sexuální deprivace, či pod vlivem omamné látky (alkohol, jiná toxická látka). Tito pachatelé se dopouští širokého spektra sexuálních deliktů od lehčích forem, jakými jsou např. expozice genitálu, až po formy závažné, jako např. sexuální agrese, znásilnění, hebefilní styk apod.

Hypersexuální jedinci, kteří mají sníženou volní kontrolu vlastního jednání a v sexuální oblasti převažuje pudová složka nad erotickou komponentou, nejčastěji páchají sexuálně agresivní činy. S delikty pedofilního charakteru se zpravidla setkáváme u pachatelů se sníženou schopností racionální kontroly sexuálního chování, která je obvykle podmíněna vrozeným nebo získaným *defektem rozumových schopností*. Nejmenší procento pachatelů sexuální kriminality pak tvoří *psychotici* v relapsu duševní choroby, kteří se dopouštějí širokého spektra deliktů.

V odborné literatuře nacházíme další různé klasifikace pachatelů sexuálního zneužívání. Např. Cohen, Seghorn a Calmas (in Blatníková, 2009) rozdělili pachatele do tří skupin:

1. *fixovaný* typ pachatelů preferuje a vyhledává společnost dětí, pro děti je tak pachatel osobou známou,
2. *regredovaný* typ pachatelů již měl heterosexuální vztah, ale po frustraci z této zkušenosti se „vrací“ k zájmu o děti,
3. *agresivní* typ pachatelů se vyznačuje sadistickým jednáním se svou obětí.

Burgessová, Groth a Holmstrom (tamtéž) tuto typologii dále rozšířili:

1. *Situační typ* pachatelů není primárně orientován na děti, sexuální násilí se dopustí pod vlivem zátěžové či jiné náročné situace apod. Tito muži jsou často v situaci, kdy je jejich sebevědomí ohroženo pocitem mužské méněcennosti.
 - *regredovaný subtyp* situačního pachatele bývá často ženatý, na děti útočí vlivem stresové situace (rozvod, odmítnutí partnerky apod.),
 - *morálně nevybíravý subtyp* situačního pachatele zneužívá téměř každou dostupnou oběť bez selekce, dítě je pro něj jednou z možností,
 - *sexuálně nevybíravý subtyp* situačního pachatele není primárně zaměřen na děti, ale experimentuje se sexem, praktikami a často i objekty,
 - *inadekvátní či naivní subtyp* situačního pachatele bývá problémový, může se u něj vyskytovat deficit intelektu, vlivem kterého si nemusí být zcela vědom neadekvátnosti svého jednání.

2. *Preferenční typ* pachatelů je primárně přitahován dětmi, které jsou zdrojem jeho sexuálního uspokojení.

- *sadistický subtyp* preferenčního pachatele je uspokojován týráním a posléze usmrcením oběti, jeho činnost je promyšlená a plánovaná, dítě nesvádí, ale napadá jej, většinou jej unáší na vybrané místo, kde je týrá a zneužívá,
- *svádivý subtyp* preferenčního pachatele má ve zvyku dítě svádět, jeho chování je podobné normálnímu chování muže při svádění věkově přiměřené partnerky, tento typ se dokáže přiblížit myšlení a prožívání dítěte a identifikovat se s ním,
- *fixovaný subtyp* preferenčního pachatele je obvykle zaměřen homosexuálně, na nedospělé chlapce.

Typologii *ženských pachatelek* sexuálního zneužívání dětí, která je založena na motivaci kriminálního chování, uvádí např. Atkinsonová (in Blatníková, 2009):

- „*milenka*“ vnímá vztah s nezletilým jako plnohodnotný milenecký vztah, jedná s ním/ní jako s rovnocenným dospělým partnerem, vztah si idealizuje, v případě odhalení však svaluje vinu na svou oběť,
- „*spolupachatelka*“ je obvykle nejdříve týrána a zneužívána svým partnerem, který se později dopouští zneužívání dítěte a ona je nucena se na sexuálních aktivitách s dítětem účastnit,
- „*pachatelka se zátěží*“ neboli „*predisponovaná pachatelka*“ bývá sama v dětství zneužívána, reinscenací traumatické situace, kdy se však nachází v pozici dominantního pachatele, se pak snadněji vyrovnává s v dětství prožitým traumatem.

2.3.3 Rizikové rodinné systémy

Gelles (in Bentovim, 1998) definuje základní rizikové faktory, které v rodině iniciují zneužívání dětí a násilné chování vůči nim.

1. čas jako rizikový faktor – čím více spolu rodiče a děti tráví času, tím vyšší je riziko konfliktu v tomto vztahu. Podstatná je zde však existence špatné životní situace, nezaměstnanosti, finanční nouze, špatného vzdělání, sociální izolovanosti. Rodiče jsou pak náchylnější k chápání projevů dítěte v negativním kontextu.

2. možnost násilného chování vůči dítěti ovlivňuje pestrost zájmů a činností rodiny,
3. rizikovým faktorem je tzv. „rodinný antagonismus“, opoziční či neslučitelný postoj dvou subjektů, v takové rodině chybí hlubší citové prožitky lásky a přátelství,
4. násilné postoje v rodině ovlivňuje faktor agresivní nadřazenosti, řešení problémů v rodině pomocí síly či autority, rodina tak není schopna vyrovnat se a zdravě operovat s rozličnými názory jejích členů,
5. nejsilnější člen rodiny má právo ovlivňovat postoje a hodnoty ostatních členů rodiny, v případě týrající a zneužívající rodiny bývají rodiče (jako nejsilnější články rodiny) necitliví k potřebám a zájmům dítěte,
6. za rizikové se považují i rozdíly ve věku a pohlaví jednotlivých členů rodiny, kteří mají různou životní historii a zkušenost, rozdílné hodnoty, postoje,
7. společenský kontext rodičovských rolí, ve kterém se vytváří systém závislostí a autorit, když tedy z rodiny odejde biologický otec a matka si najde nového přítele, který obsazuje volné místo otce, dítě jej přijímá právě v kontextu společensky dané závislosti a autority,
8. čím vyšší je míra soukromí až izolace rodiny, tím více se snižuje možnost společenské kontroly rodiny,
9. dítě nemá možnost rodinu opustit z vlastní vůle, je jejím nedobrovolným členem, je na rodině závislé, dokud nemá pádné a ověřitelné důkazy o špatném zacházení, musí v rodině setrvat,
10. rodina, která se ocitá ve stresové situaci, je náchylnější k agresivnímu zacházení s dítětem,
11. rodiče dětem předávají své vlastní zkušenosti z dětství, proto je důležité poznání jejich minulosti.

Faktory přítomnosti násilného chování v rodině

Bentovim (1998) se snaží vysvětlit přítomnost násilí v rodinném systému několika možnými příčinami. Prvním faktorem, nejčastěji spojovaným s problematikou násilí v rodině, je tzv. **cykličnost násilí**. Jde o mezigenerační či transgenerační přenos násilného chování. Osoba, která byla v dětství týrána či zneužívána, se s vysokou pravděpodobností sama v dospělosti dopustí násilného chování vůči svým dětem. Z oběti se tak stává pachatel. Jak však podotýká Weiss a kol. (2000) a mnoho dalších odborníků, pokud je s dětskou obětí přiměřeně pracováno, zneužitě dítě podstoupí cílenou psychoterapii a následnou péči, riziko cykličnosti násilí se zpravidla minimalizuje nebo zcela eliminuje.

Je však třeba podotknout, že cykličnost násilí lze chápat nejen na výše zmíněné vertikální rovině, ale také v rovině horizontální. To znamená, že násilí se neodehrává v životě jedince s odstupem času, ale současně v přítomnosti. Týraná manželka týrá své děti, týrané dítě týrá spolužáka či kamaráda.

Druhým často zmiňovaným faktorem násilného chování v rodině jsou **psychopatologie osobnosti** angažované v aktu násilí. Nejčastější poruchou ve vztahu k násilnému chování je pachatelova neschopnost regulovat své agresivní impulsy.

Sociálně-kulturní model chování je třetím možným vysvětlením problému. Společenská a ekonomická deprivace může u rizikových jedinců vyvolat násilné chování. Toto zdůvodnění zahrnuje např. patriarchální model, který je v naší společnosti považovaný za normální, běžné užívání tělesných trestů v rodině. Rizikovou situací je mimo jiné i nezaměstnanost. Nelze však předpokládat, že některý ze socio-kulturních faktorů zcela jednoznačně předurčí výskyt násilného chování v rodině.

Sociálně-interakční vysvětlení se zabývá situací v každé konkrétní rodině. Při pozorování chování rodin, ve kterých dochází k týrání a zneužívání, v porovnání s rodinami „zdravými“ bylo zjištěno, že v násilných rodinách dochází k jiným sociálním interakcím. Příznačné jsou například negativní citové reakce, nenávistné chování vůči některým členům rodiny, vyšší míra trestů, negativní vlastnosti.

2.3.4 Rizikové situace a okolnosti

Rizikovými situacemi, které mohou nepříznivě ovlivnit chod rodiny a mohou podmínit sexuální zneužívání v rodině, mohou být (Matějček, 2005):

- *stísněný životní prostor* rodiny, který v dřívějších dobách vedl např. ke společnému nocování rodičů a dětí v jedné posteli,
- tzv. „*příležitosti*“ pro pachatele, které přicházejí např. u nemocných dětí, o které pečuje otec či jiný mužský příbuzný formou, která vyžaduje intenzivní tělesný kontakt,
- „*cizí muž*“ žijící v rodině (návštěva, přítel), u kterého se nemohlo vytvořit tabu sexuálního kontaktu s dítětem. Jak uvádí Matějček, jsou z tohoto hlediska rizikovými pachateli také pěstouni, vychovatelé v dětských domovech, ošetřovatelé v nemocnicích apod.
- alkoholová a drogová *intoxikace*,

- celkově *uvolněná sexualita* v rodině, kdy se dítě ocitá v promiskuitním prostředí bez zábran apod.,
- *četné stresové situace*, do kterých se rodina opakovaně dostává, konflikty, které řeší, chudoba, ve které se rodina ocitá, jsou výrazným rizikovým činitelem (Krejčířová, 2008b),
- *sociální izolace rodiny*, která neumožňuje oporu, která je potřebná v náročných situacích, také nedovoluje sociální kontrolu chodu rodiny (Krejčířová, 2008b),
- *nepříznivé životní okolnosti* – hledání bytu, nezaměstnanost, přerušení studia, konflikty s vlastními rodiči, svobodná matka (Krejčířová, 2008b),
- výrazným činitelem možného budoucího týrání dítěte je jeho nechtěnost, nebo prodloužená separace matky a dítěte v postnatálním období (Krejčířová, 2008b).

2.4 Chlapec v roli oběti sexuálního zneužití

V posledních letech se obrací pozornost odborníků k chlapcům v roli oběti sexuálního zneužívání. Chlapci tvoří nemalou část obětí sexuálního násilí, jejich situace je však výrazně odlišná od situace dívčích obětí.

Jak uvádí Vaníčková a kol. (1999, s. 34) „*každý čtvrtý až pátý muž byl v dětství sexuálně zneužit, přičemž za dvě třetiny sexuální agrese vůči chlapcům je zodpovědná cizí osoba, za třetinu osoba známá (učitel, vychovatel, vedoucí kroužků a letních táborů)*“. Sexuální zneužití chlapců se nejčastěji odehrává při náhodném kontaktu, většinou se jedná o ojedinělý atak sexuální agrese, která má charakter homosexuálního zneužití. Chlapci se s touto traumatickou zkušeností nesvěřují a téměř nevyhledávají pomoc.

Od výše uvedených specifík zneužívání chlapců se odvíjí také jejich reakce na zneužití. Na rozdíl od dívek, které bývají většinou zneužívány intrafamiliárně, nemá chlapec k cizímu pachateli citový vztah, neočekává od něj ochranný postoj, sociální oporu, čin se odehrává většinou jednorázově a je páchan neznámou osobou. Zneužití chlapce tak není natolik traumatizující záležitostí, jako je tomu u dívek. Navíc zde hrozí i riziko navázání se na pachatele činu. Stává se to v případech, kdy si pachatel záměrně vybere chlapce z dysfunkčních rodin, věnuje mu pozornost, pozitivní přístup, vzbuzuje jeho důvěru,

odměňuje jej dárky a úplatky. Chlapec tak může vlivem špatného rodinného zázemí s absencí

citových prožitků nabýt dojmu jakési obliby či zamilovanosti do svého zneužívatele. (Vaníčková a kol., 1999)

Problematicke specifik chlapců v pozici oběti sexuálního násilí se v posledních letech zabývají odborníci. Příkladem je např. 8. odborné sympozium o ochraně dětí s názvem Malí hrdinové v nouzi, chlapci jako zapomenuté oběti sexuálního zneužívání, které se konalo v termínu 30.11. – 2.12.2009 v německém Silberbachu. Na tomto sympoziu vystoupili čeští i němečtí odborníci na problematiku sexuálního násilí na dětech. Na setkání se projednávala česko-německá spolupráce při odhalování trestných činů sexuálního násilí na dětech, obzvláště v pohraniční oblasti. Německá strana představila i činnost poradenských zařízení, která se specializují přímo na práci se sexuálně zneužitými chlapci.

2.5 Možnosti intervence do zneužívající rodiny

Vzhledem k tomu, že sexuální zneužití dítěte, stejně tak jako každá další forma týrání, zneužívání nebo jiného násilného jednání s dítětem, je velmi závažnou skutečností, má dítě právo na ochranu před tímto zacházením. Primárně by měla ochranu dítěte zabezpečovat jeho rodina. V případě, kdy se však rodinné prostředí stává místo ochrany dítěte zdrojem samotného násilného chování, přechází povinnost ochrany dítěte na stát. Tato povinnost státu vyplývá mimo jiné z Úmluvy o právech dítěte (1991), článku 3, který státu uděluje povinnost chránit dítě; článku 4, který státu ukládá povinnost chránit a zabezpečovat dětská práva; článku 19, který garantuje dítěti ochranu před tělesným a duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním, vykořisťováním apod. a článku 34, který dítěti zajišťuje ochranu před sexuálním vykořisťováním a zneužíváním.

Úmluva o právech dítěte (1991) sice garantuje rodině nedotknutelnost a ochranu před neoprávněným zasahováním (čl. 5, čl. 8), ovšem ve článku 3 jasně definuje, že *„zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány“*. V případě, že by rodina porušovala dětská práva, má tedy stát možnost vstoupit do jejího chodu a upravit z hlediska sociálně-právní ochrany dítěte rodinné poměry tak, aby bylo zajištěno dodržení a plnění dětských práv.

V České republice může stát vstupovat do rodinné intimity prostřednictvím tzv. „*rodičovské zodpovědnosti*“. Tento pojem definuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Rodičovská zodpovědnost je soubor práv a povinností rodičů, které mají vůči svým dětem. Skládá se ze tří základních oblastí. První oblastí je samotná *péče o dítěte*, na kterou má rodič právo i povinnost. Druhou částí rodičovské zodpovědnosti je *zastupování nezletilého dítěte* ve věcech, které se jej týkají a vyžadují určitou míru právní odpovědnosti. Třetí složkou rodičovské zodpovědnosti je *správa jmění dítěte*.

Jestliže rodič porušuje, neplní či zneužívá svá práva a povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti, má stát možnost zasáhnout pomocí *úpravy rodičovské zodpovědnosti*. Úprava je ustanovena § 44 zákona o rodině (č. 94/1963 Sb.). *Pozastavení rodičovské zodpovědnosti* se provádí v případech, kdy rodič nemůže z objektivních důvodů závažné překážky (dlouhodobá hospitalizace, závažná nemoc, výkon trestu odnětí svobody, dlouhodobý pobyt v zahraničí) vykonávat svá práva a povinnosti vůči dítěti. V případech, kdy rodič nevykonává řádně své povinnosti plynoucí mu z rodičovské zodpovědnosti, nebo v případech, kdy by mohly být ohroženy zájmy dítěte, je rodiči *omezena rodičovská zodpovědnost*. Soud v tomto případě vždy určí, která z výše jmenovaných povinností či práv je rodiči omezena. Ostatní části rodičovské zodpovědnosti rodiči náleží v plné míře, pokud soud neurčí jinak. Nejzávažnějším případem jsou situace, kdy musí být rodič zodpovědnosti vůči dítěti zcela *zbaven*. Jsou to situace, ve kterých dochází k závažnému porušování povinností vůči dítěti, děti tak mohou být ohroženy na zdraví i životě, může také docházet k zneužívání či vykořisťování dítěte, využívání dítěte k páčání trestné činnosti, zprostředkovávání nedobrovolné prostituce apod.

Vedle úpravy rodičovské zodpovědnosti definuje zákon o rodině (č. 94/1963 Sb.) také výchovná opatření (v § 43), kterými jsou *napomenutí* dítěte, rodiče či jiné osoby, která ohrožuje řádnou výchovu dítěte, stanovení *dohledu* nad nezletilým nebo uložení *omezení* nezletilému. Tato opatření jsou však v případě sexuálního zneužívání dětí používána zřídka.

Pokud to vyžaduje zájem dítěte, může být dítě *svěřeno do výchovy třetí osoby*, tedy jiné osoby než rodiče. Podle § 45 zákona o rodině (č. 94/1963 Sb.) soud dá při hledání vhodné osoby zpravidla přednost příbuznému dítěte.

Hrušáková a Králíčková (2006) kladou na intervenci státu do rodinné intimity požadavky adekvátnosti zásahu do rodiny a rychlosti zásahu. Intervence do rodiny má být efektivní, přiměřená a s ohledem na zájmy dítěte rychlá. Upozorňují na rizika přeceňování práva rodiny na rodinné soukromí. Obava ze zásahu do rodiny tak může vést k neposkytnutí dítěti ochrany, na kterou má právo. Stejně tak rizikové je však i přílišné zasahování do rodiny, které může vést k dalším nežádoucím následkům.

Podle Malé, Rabocha a Sováka (1995, s. 19) se rodina, ve které došlo k intrafamiliárnímu sexuálnímu zneužívání dětí může octnout ve čtyřech modelových situacích. Podle modelové situace pak navrhuji způsob intervence do rodiny a míru úpravy poměrů v rodině:

1. otec – viník funguje v mnoha oblastech, cítí se vinen a jeho sexuální chování nebylo extenzivní. Matka je nezávislá, miluje dítě a je schopna jej ochránit.

Autoři doporučují zachování rodiny, usmíření otce s dítětem, psychoterapii.

2. otec – viník funguje jen v několika málo oblastech, necítí se vinen a sexuální chování bylo extenzivní. Matka je nezávislá, dítě podporuje, ochraňuje a miluje.

Doporučuje se ohlášení policii, odchod otce z rodiny, léčba postižených osob.

3. otec – viník celkem funguje, má pocity viny a sexuální chování nebylo extenzivní. Matka je závislá, nedokáže chránit dítě a má k němu relativně špatný vztah.

Doporučuje se krátkodobá hospitalizace a separace dítěte od rodiny, manželská terapie a terapie postižených osob. Pokud tento postup není úspěšný, je nutná dlouhodobá separace dítěte s udržováním kontaktu s rodiči.

4. otec – viník nefunguje, nemá pocity viny a sexuální chování bylo extenzivní. Matka je závislá, neochraňující, bez láskyplného vztahu k dítěti.

Nutné je vyčlenění dítěte z rodiny, řešení situace zbavením rodičovských práv, léčba postižených, soudní řešení případů. Vzhledem k tomu, že u rodičů se obvykle jedná o psychopatické poruchy, psychoterapie či rodinná terapie se jeví jako bezpředmětná.

Autoři však upozorňují, že ne vždy je možné tyto modelové situace aplikovat na konkrétní případy řešené v praxi. Proto není možné řešit případy schematicky podle výše uvedených modelů, každý případ musí být individuálně posuzován a řešen.

2.6 Postavení sexuálních deviací v problematice sexuálního zneužívání dětí

Mezi širokou laickou veřejností převládá zkreslený a nesprávný názor, že pachatelé, kteří sexuálně zneužijí dítě, jsou devianty nebo pedofily. Výzkumy však potvrzují názor odborníků, že porucha sexuální preference se vyskytuje u menšího procenta pachatelů sexuálního zneužití dítěte (např. Weiss, 2008; Krejčířová, 2009 aj.).

Weiss (2008, s. 469) definuje normální sexuální chování jako „*takové konsensuální*

(souhlasné) sexuální aktivity, které se odehrávají mezi psychosexuálně a somatosexuálně dostatečně zralými a pokrevně v přímé linii nespřízněnými partnery, a jež nevedou k jejich psychickému nebo tělesnému poškození“. Jak však také upozorňuje, deviantní sexuální chování ještě nemusí znamenat přítomnost deviace u jedince. S tímto rozparem sexuální normality jedince oproti jeho sexuálně deviantnímu chování se setkáváme např. u příležitostných konzumentů dětské prostituce (viz kapitoly 3.1.4 a 3.4).

V definici spatřujeme jako podstatný pojem „*konsensuální sexuální aktivity*“. Vzhledem k tomu, že sexuální chování je u každého jedince specifické a jedinečné a taktéž chápání sexuálních aktivit je velmi variabilní, určité sexuální aktivity, které mohou být některými považovány za perverzní, mohou jiným lidem vyhovovat. Podstatný je však souhlas obou partnerů (či více zúčastněných osob) s konkrétní sexuální aktivitou. Samozřejmě nesmí sexuální aktivity překračovat hranice trestnosti a, jak definice uvádí, nesmí docházet k poškození jejich aktérů.

Za sexuální chování překračující obecné hranice normality však můžeme označit např. sexuální chování spojené s nadměrnou fyzickou agresí, či sexuální chování s přidruženou touhou poškodit či usmrtit objekt svého sexuálního zájmu. Z tohoto pohledu pak nelze za normální považovat např. sadomasochistické praktiky, ačkoliv byly odsouhlaseny všemi aktéry. Taktéž jsou vyloučeny aktivity zoofilní, exhibicionistické, frotérské, voyeurské, nekrofilní apod. Naprosto nepřijatelné jsou incestní sexuální aktivity v přímé příbuzenské linii a sexuální aktivity s prepubertálními a dospívajícími dětmi. (Weiss, 2008)

Jestliže ve vztahu k tomuto tématu mluvíme o pedofilii, jedná se o poruchu sexuální preference (parafilii). **Parafilie** je charakterizována sexuálními impulzy, fantaziemi, praktikami, které nejsou obvyklé, dosahují určitého stupně deviantnosti a bizarnosti. Pokud jedinec – pacient trpí parafilii, prožívá opakovaně hluboké sexuální touhy a fantazie, které se vztahují k neobvyklým objektům či aktivitám. Jedinec má potřebu touhám vyhovět, nebo se jimi cítí být obtěžován. Tento stav, aby splňoval znaky parafilie, musí trvat minimálně šest měsíců. (Weiss, 2008)

Parafilie je v Mezinárodní statistické klasifikaci nemocí a přidružených zdravotních problémů⁴ (MKN-10) kodifikována pod č. F65 – Poruchy sexuální preference. MKN-10 (2008) mezi parafilie řadí:

- **Fetišismus** – nalézání sexuálního vzrušení a uspokojení v neživých předmětech, které mají vztah k lidskému tělu (oděv, obuv partnera, idola apod.).
- **Fetišistický transvestitismus** při němž je sexuální vzrušení nalézáno v nošení šatů opačného pohlaví. Od transsexuálního transvestitismu se liší jasnou souvislostí se sexuální stimulací.
- **Exhibicionismus** je recidivující či přetrvávající tendencí obnažovat genitál před cizími lidmi, obvykle opačného pohlaví, na veřejných místech bez výzvy nebo záměru sexuálního kontaktu. V době expozice genitálu se obvykle, ne však vždy, u pacienta dostavuje sexuální vzrušení a čin je následován masturbací. Jelikož se jedná o silně nutkavou poruchu, je vysoce pravděpodobná recidiva. Exhibicionista ve většině případů neočekává sexuální kontakt se ženou, spíše si dodržuje určitou vzdálenost. Cílem jeho aktivity je vzbuzení zájmu či obdivu exponovaného penisu. Je však důležité rozeznávat, zda se v konkrétním případě jedná o pravého exhibicionistu. Pokud se pachatel obnažuje před dětmi, jedná se s vysokou pravděpodobností o pedofilního exhibicionistu. Pokud se ke své oběti přibližuje, snaží se o kontakt, je vulgární, oběť se snaží zastrašit, může se jednat o sexuálního agresora či sadistu, který může být pro svou oběť vysoce nebezpečný. (Weiss, 2008)
- **Voyeurismus** představuje tendence sledovat osoby v sexuálním nebo intimním chování (např. při svlékání, masturbaci, souloží), aniž by o tom pozorovaný věděl. Tzv. „šmírování“ je obvykle doprovázeno masturbací. Rozdílem mezi určitou „zdravou mírou zvědavosti“ a pravou parafilíí je fakt, že v případě voyeurismu se sledování vybrané osoby stává preferovaným způsobem sexuálního vzrušení. K navození silnějšího vzrušení pachateli pomáhá i pocit napětí a vzrušení z možného odhalení. (Weiss, 2008)

⁴ Dokument Světové zdravotnické organizace (WHO – World Health Organization), který je seznamem známých nemocí a zdravotních problémů.

- **Pedofilie** představuje preferenci dětí jako sexuálních objektů, častěji se však jedná o děti prepubertálního a časně pubertálního věku. Jestliže pachatel preferuje dospívající dívky, jedná se o hebefilii, pokud preferuje dospívající chlapce, hovoříme o efebofilii.
- **Sadomasochismus** je preferencí sexuálních aktivit, které zahrnují působení a prožitky bolesti, ponížení, omezování svobody (bandáž, svazování). Jestliže subjekt raději bolest přijímá, jedná se o masochismus, jestliže jej stimuluje působení bolesti jiným osobám, jde o sadismus.
- **Mnohočetné poruchy sexuální preference** jsou kombinací více výše uvedených poruch, přičemž žádná z poruch není dominantní. Nejobvyklejší kombinací je fetišismus, transvestitismus a sadomasochismus.
- **Jiné poruchy sexuální preference** mohou zahrnovat další rozmanité sexuální preference a aktivity, např. obscénní telefonáty, využívání tlačenic na veřejných místech k tělesnému kontaktu s cizími lidmi za účelem sexuální stimulace (frotérismus), zdánlivě náhodné dotyky na intimních partiích anonymních žen (tušérství), nacházení objektů sexuální touhy ve zvířatech (zoofilie, formikofilie), v seniorech (gerontofilie), v mrtvých tělech (nekrofilie), v ohni (pyrofilie), v nečistotách těla nebo menstruaci (myzofilie), v lidských exkrementech (exkrementofilie – často se pojí se sadomasochistickými praktikami), v jedincích s amputovanými končetinami (akrotomofilie), ve spícím partnerovi (somnofilie), v sochách (statuofilii), v obscénních telefonátech (telefonní skatofilie) apod. Výčet není kompletní, protože objektem deviantního erotického zájmu se mohou stát mnohé další předměty či činnosti.
- **Nespecifikované poruchy sexuální preference, nespecifikované sexuální deviace.**

Dětských obětí se z výše uvedeného výčtu poruch sexuální preference týká obzvláště problém pedophile, exhibicionismu a voyeurismu, méně často pak fetišismu a sadomasochismu. Weiss (2008) uvádí, že počet exhibicionistů, kteří si pro své vzrušení vybírají děti, kolísá podle zahraničních zkušeností mezi 20-50 %. Specifikem je, že zatímco při odhalování se před dospělou ženou vyhledávají exhibicionisté spíše ženy osamělé, při exhibici před dítětem vyhledávají spíše skupinu dětí.

2.6.1 Pedofilie

Pedofilie je sexuální deviací, u které „jde o erotické (erotosexuální) zaměření na objekty v prepubertálním věku (tedy na chlapce a dívky bez znaků dospívání)“ (Weiss, 2008, s. 74). Nejčastěji jsou objektem sexuálního zájmu děti ve věku 5 – 12 let, které pachatele přitahují svou nezralostí (nepřítomností sekundárních pohlavních znaků) a dětským chováním s projevy poslušnosti, zranitelnosti, sexuální zvědavosti, nevinnosti a pasivity.

Weiss (2008) dále rozlišuje pedofilii heterosexuální, homosexuální a bisexuální, přičemž poslední jmenovaná je nejméně početná. Mezi heterosexuálně a homosexuálně orientovanými pedofilními pachateli se projevují rozdíly. Zatímco pedofilně heterosexuálně zaměřenými devianti se většinou orientují na dívky ve věku 6 – 11 let a jejich vztah k dívčímu objektu je bližší, pedofilně homosexuálně orientovaní jedinci se zaměřují na chlapce staršího věku (okolo 12 let) a jejich vztah k objektu je spíše agresivní a zaměřený na dosažení orgasmu.

V případě sexuálního zneužití dítěte se u pachatele zjišťuje přítomnost pedofilie. Pedofilní pachatelé jsou, na rozdíl od pachatelů nepedofilně zaměřených, motivováni preferencí dítěte jako sexuálního objektu. Motivem nepedofilně orientovaného pachatele může být např. nedostupnost dospělého sexuálního objektu-partnera apod. Roli může sehrát také existence mentálního handicapu u pachatele, psychopatologie osobnosti či antisociální chování pachatele. Odlišná motivace se projevuje také ve faktu, že deviace u pachatelů se častěji prokazuje u extrafamiliárních zneužití než u intrafamiliárních případů a incestu. (Weiss, 2008)

Pedofilové jsou často spojováni s pedagogickou profesí nebo jinými profesemi, které jsou v úzkém kontaktu s dětmi. Brzek (1997) se zmiňuje o *pedagogicko-estetickém komplexu*. Vysvětluje odlišnou strukturu pedofilovy osobnosti, která se podobá té dětské. Jedinec s pedofilním zaměřením se tak cítí v dětském prostředí a dětském světě bezpečně, dětem rozumí, je jejich starším kamarádem, je mezi dětmi oblíbený. V případě, že se jim podaří odolat sexuální touze po dítěti, mohou se z těchto osob stát výrazné osobnosti dětského světa (učitelé, trenéři, vedoucí zájmových aktivit, spisovatelé apod.). Jestliže však dojde k nežádoucí náklonnosti k dítěti a jejímu přesahu do roviny fyzického kontaktu, je třeba vždy neprodleně přerušit kontakt pedofila s dětmi a celoživotně omezit výkon povolání a práce s dětmi.

Dětskému životu jsou pedofilové méně nebezpeční než ostatní, jinak motivovaní, pachatelé. Jak uvádí Weiss (2008) rizikovost jejich aktivit spočívá spíše v nebezpečí narušení psychosexuálního vývoje oběti. Sexuální zneužití pravými pedofily nemívá agresivní formu, většinou se jedná o nekoitální formy kontaktu s dítětem, často pachatelem interpretovaného jako hra, škádlení. Nejzávažnější formou zneužití pedofilem bývá manuální či orální kontakt s genitálem dítěte, vyžadované provozování masturbace či nebo orálního dráždění pachatele.

Pachateli agresivních forem sexuálního zneužití dítěte (použití násilí, znásilnění, mučení, usmrcení) bývají nedevariantní muži s poruchou osobnosti. V případě, že se u nich některá sexuální deviace vyskytuje, bývá kombinovaná. Dětská oběť je pro takové pachatele snadněji dostupná a často kompenzuje absenci dospělé potencionální oběti.

Na dětský objekt, chápeme-li dítě jako osobu do 18 let věku, jsou sexuálně zaměřeni také pachatelé s odlišnou sexuální preferencí – **hebefilií** a **efebofilii**. Na rozdíl od pedofilně zaměřených deviantů jsou vzrušováni dětmi dospívajícími, které již nesou znaky pohlavního dospívání.

2.6.2 Profil pachatele pedofilního činu

Weiss (2008) podává přehled výsledků mnoha domácích i zahraničních výzkumů a studií, které se týkaly charakteristik pedofilního pachatele sexuálního zneužívání dětí. Vybrané nejdůležitější charakteristiky uvádíme v následujícím výčtu:

- u nepedofilních pachatelů (nedevariantních) se prokázala nižší profesionální kvalifikace, vysoká nesexuální kriminalita, častý je abúzus alkoholu a návykových látek,
- zjištěný alkoholový či drogový problém indikuje zvýšené riziko recidivy sexuálně deviantního chování, ohrožení jsou i jedinci, u kterých návykové látky působí jako disinhibitor (bořič zábran) chování,
- pedofilní delikventi jsou nejčastěji středního věku s vrcholem mezi 35. až 40. rokem,
- v osobní historii pedofilního delikventa se, častěji než u ostatních sexuálních agresorů, vyskytuje dysfunkční výchovné prostředí, dysharmonie mezi rodiči, neadekvátnost či absence otcovské role, zanedbávání ze strany rodičů, hostilita rodičů a opakované trestání,

- u pedofilních delikventů jsou, z psychopatologického hlediska, nejčastěji diagnostikovány poruchy osobnosti. Jejich výskyt však není častější než u pachatelů jiných sexuálních trestných činů. Psychózy a mentální defekty jsou u těchto pachatelů méně časté. Častý je výskyt neurotických příznaků v dětství, anomální socializace a psychosexuální nezralost.
- zjištěna byla zvýšená sociální introverze pedofilních pachatelů, u homosexuálních pedofilů byly časté emocionální problémy, u heterosexuálních pedofilů byla zaznamenána zvýšená tenze. Zjištěno bylo také nižší sebevědomí, inhibice agresivity a silná potřeba souhlasu. Nebyla u nich však zjištěna závažnější psychopatologie a vykazují relativně dobrou partnerskou adaptaci (pouze část pedofilů je celoživotně odkázána výhradně na deviantní formy sexuálního uspokojení, mnozí z nich žijí ve víceméně funkčních partnerských vztazích). Pedofilové mohou někdy účelově vyhledávat osamělé ženy vychovávající děti v preferenčním věku s cílem sňatku a přístupu k dětem.

2.7 Incest

Incest je jedním z nestarších společenských tabu. V historii i současnosti byly a jsou příbuzenské sexuální vztahy vyloučeny a trestně stíhány. Do 6. století našeho letopočtu byly zakázány příbuzenské sňatky až do 6. stupně, ve 13. století byl zákaz zmírněn na 4. stupeň. (Pachl a kol., 1983)

K incestu dochází, jestliže pachatel uskuteční pohlavní styk s osobou, která je v blízké pokrevně příbuzenské linii. Jedná se o trestný čin podle § 188 Trestního zákoníku (č. 40/2009 Sb.). Podle něj je incestní vztah trestným činem i v případě, kdy není angažováno dítě.

Nejčastějšími případy jsou však ty, kdy pachatel zneužije vlastní dítě. U většiny těchto mužů není diagnostikována pravá parafilie, může však být přítomna jiná, nesexuální patologie. Incest není považován za deviaci. U pravých pedofilních deviantů se incestní typ zneužití zpravidla nevyskytuje. (Weiss, 2008)

Z hlediska složení dvojice pachatel – oběť se nejčastěji vyskytuje situace, ve které otec zneužívá vlastní dceru. Weiss (2008) uvádí přehled výzkumů v oblasti incestních forem zneužívání dětí, podle kterých 78 % oznámených případů tvoří právě incestní vztah otce

a dcery. 18 % případů tvoří vztahy sourozenecké, nejméně početné (1 %) jsou vztahy matka – syn, zbývající procenta jsou tvořena hromadnými incestními vztahy.

Jak uvádí Brichcín a kol. (1996) většina incestních činů je nekoitálního charakteru. Koitální incestní zneužití je spíše výjimkou. Pachatelé většinou zdůrazňují výjimečnost blízkého vztahu s dítětem a ve své oběti často vyvolávají představu spoluviny, se kterou se děti obvykle ztotožňují. U pachatelů byla prokázána nedostatečná schopnost empatie a nízká úroveň jejich sociálních dovedností. V osobní anamnéze se často vyskytuje fyzické týrání a sexuální zneužívání. Pedofilní parafilie je prokázána pouze u přibližně 25 % incestních pachatelů, otců.

Badatelé se při zkoumání incestní delikvence zabývají důvody, které vedou k vyloučení (tabuizování) sexuálních vztahů v přímé příbuzenské linii. Domnívají se, že tyto bariery vznikají z důvodu možného deterioračního vlivu na kvalitu potomstva příbuzenských párů. Mechanismus vyloučení incestních vztahů vysvětluje tzv. *Westermarckův efekt*. Je založen na intenzivním kontaktu dítěte se svým rodičem v raném dětství (obzvláště do věku 30 měsíců). Z této teorie vyplývá, že matka svého syna zneužije ve velmi malém procentu případů, což je způsobeno právě silnými pouty vytvořenými během kojeneckého věku syna. Incestního zneužití svých dcer se dopouštějí především ti otcové, kteří byli s dítětem méně v kontaktu, méně se účastnili péče o dítě a jeho výchovy. (Weiss, 2008)

2.8 Sociální zdraví a sociální toxiny

Vaničková (2007, s. 40) vysvětluje výskyt sociálně patologického chování vůči dětem prostřednictvím sociálního zdraví a intoxikace sociálními toxiny. *Sociální zdraví* je „*schopnost pozitivně prožívat různé sociální situace, akceptovat sám sebe takového, jakým je, přijímat následky a souvislosti vyplývající ze vztahů k blízkým i cizím osobám*“. Je závislé na biologických a genetických dispozicích, schopnosti jedince zvládat náročné životní situace, přiměřené sebekoncepci, komunikativních dovednostech a existenci osobní sociální sítě.

Každý jedinec se setkává v průběhu svého života se situacemi a osobami, které u něj svým působením vyvolávají *sociální diskomfort*. Jejich ojedinělý výskyt v kombinaci se schopností jedince vyrovnat se s náročnými situacemi jsou předpokladem toho, že se u jedince nerozvine sociálně patologické chování. Jestliže se však nakumuluje více faktorů, které na jedince dlouhodobě působí, může se u něj sociálně patologické chování projevit. V tomto případě

se jedná o tzv. *sociální toxiny*, které jsou bezprostřední příčinou sociálně patologického chování. Sociální toxiny můžeme rozdělit do následujících skupin (Vaníčková, 2007):

1. **toxiny v rovině společenské**, kterými jsou např. nadměrná expozice virtuální realitou, rychlé společenské změny, které vyžadují neustálou adaptaci a zvládnání stresu, změna struktury a funkcí rodiny, absence pozitivních vzorů v každodenním životě dítěte.
2. **toxiny na úrovni individuálních predispozic dítěte**, které představují genetická zátěž, biologické oslabení plodu v těhotenství, odchylky ve vývoji osobnosti dítěte, vytvoření rané nejisté vazby mezi matkou a dítětem.
3. **toxiny na úrovni rodinných predispozic**, kterými jsou chybný výchovný systém, domácí násilí, deficit v naplňování základních potřeb dětí, podceňování dětských stesků, nerespektování individuality a osobnosti dítěte.
4. **toxiny na úrovni ekologických predispozic**, které představuje např. snižování odolnosti dítěte vlivem zhoršeného životního prostředí.
5. **toxiny na úrovni kulturních predispozic** mohou být klima vrstevnických skupin, předsudky, pověry, mýty, negativní vzory dospělých v každodenním životě, postoje dospělých odvozené od formální autority, akceptace násilí ve výchově, nerespektování interkulturních a intrakulturních odlišností.
6. **toxiny jako predisponující životní okolnosti** jsou např. těžká nemoc a úmrtí v rodině, rozvod rodičů, fyzický vzhled, citová zklamání nebo dlouhodobý stres.

Tímto výčtem Vaníčková (2007) podává přehled možných příčin výskytu sociálně patologického chování, resp. sexuálně násilného a dalšího hrubého zacházení s dítětem.

2.9 Falešná obvinění

K falešnému obvinění ze sexuálního zneužití dochází v případě, že oběť nebo rodiče oběti podají oznámení trestného činu zneužití dítěte, který se však reálně neuskutečnil. Falešná obvinění se mohou vyskytovat např. při rozvodové situaci, kdy jeden z rodičů motivován snahou získat dítě do své péče či z důvodu jiné výhody obviňuje rodiče druhého. Může se však také jednat o případy, kdy rodič nabádá dítě k potvrzení smyšlených činů.

Další situací, ve které může docházet k falešným obviněním, jsou záměrné a vypočítavé útoky na rodiče či vychovatele, pedagogy apod. Jak uvádí Weiss (2008), tyto případy se týkají většinou starších dětí, které se svým promyšleným jednáním snaží dosáhnout nějaké výhody, rodiče či pedagogy vydírat nebo se jim pomstít. Falešná obvinění byla prokázána také v případech hromadného zneužívání dětí, např. ve školních zařízeních, kdy se i ty děti, které nebyly zneužity, vžívají do role obětí.

Kocourková (2008) uvádí kritéria, která sledujeme při posuzování spolehlivosti výpovědi dítěte:

- *vývojová kritéria*, která sledují úroveň vývoje dětského svědka. Posuzujeme psychickou a kognitivní zralost dítěte, schopnost testovat realitu, schopnost odlišit realitu od vlastní fantazie a svých přání, posuzuje se také vývojová patologie a míra sugestibility dítěte.
- *výpověďová kritéria* se vztahují k analýze způsobu výpovědi dítěte. Sleduje spontaneitu a spolehlivost výpovědi prováděné za různých okolností, způsob vyjádření, užívanou terminologii a její přiměřenost věkové úrovni. Mnohdy zdůrazňovaná adekvátnost emočního doprovodu je dle autorky zavádějící, protože dítě vlivem obranných mechanismů může projevovat odtažitě a nezúčastněné chování.
- *vztahová kritéria* sledují oblast vztahů, v jejichž rámci mělo ke zneužití dojít. Důležité je posouzení dynamiky rodiny, vztahu dítěte k oběma rodičům, vztahu rodičů a jejich případných manželských/partnerských konfliktů.

Po posouzení výše uvedených kritérií by mělo dojít k volbě optimální intervence, pomoci dítěti při zvládnutí traumatu, rekonstrukce rodinného systému, protože i v případě, že je rodič-pachatel potrestán, zbývající část rodiny zpravidla potřebuje odbornou psychoterapeutickou pomoc. (Kocourková, 2008)

3 KOMERČNÍ SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ

Mezinárodně platná definice komerčního sexuálního zneužívání dětí byla přijata v roce 1996 na 1. světovém kongresu proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí ve Stockholmu. Za komerční sexuální zneužívání dětí (Commercial Child Sexual Abuse) považujeme „*použití dítěte pro sexuální účely výměnou za peníze nebo za odměnu v naturáliích mezi dítětem, zákazníkem, prostředníkem nebo agentem a jinými, kdo vydělávají na obchodu s dětmi pro tyto účely*“. (Blatníková, 2009)

Na problematiku komerčního sexuálního zneužívání dětí lze nahlížet ze dvou hledisek. Komerční sex tak můžeme chápat buď jako formu dětské práce, obzvláště pak v případě dětské prostituce, nebo jako na specifickou formu sexuálního násilí páchaného na dětech.

Klíčové problematiky spadající do oblasti komerčního sexuálního zneužívání dětí definuje Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se *prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie* (2000, s. 2) (více viz kapitoly 3.1, 3.2 a 3.3):

„*Prodejem dětí se rozumí úkon či transakce, při kterém kdokoli, jednatel nebo skupina, předá jinému dítě za úplatu či jinou protihodnotu.*“

„*Dětskou prostitucí se rozumí využívání dítěte k sexuálním aktivitám za úplatu či jakoukoli jinou protihodnotu.*“

„*Dětskou pornografií se rozumí jakékoli zobrazování dítěte libovolnými prostředky při skutečných nebo předstíraných zřejmých sexuálních aktivitách či jakékoli zobrazování pohlavních orgánů dítěte k prvotně sexuálním účelům.*“

Při hledání vysvětlení stále většího rozmachu komerčního sexuálního zneužívání dětí se nejčastěji setkáváme s následujícími argumenty (Blatníková, 2009). Jednou z klíčových příčin existence komerčního sexuálního zneužívání je *chudoba*. S chudobou úzce souvisí také nabídka komerčního sexu v oblastech, ve kterých děti přežívají právě díky sexu (tzv. *Survival Sex*). Děti díky poskytovaným sexuálním službám získávají prostředky na pokrytí vlastních základních životních potřeb. Dětská prostituce a obchod s dětmi existuje ve zvýšené míře v komunitách, ve kterých se vyskytuje vysoká koncentrace *mladých lidí žijících „na ulici“*. Pro některé děti může být komerční sex vstupenkou do „*gangu*“, *zvýšuje jejich prestiž,*

zajišťuje jim místo ve vybrané sociální skupině. K *podpoře* dětské prostituce a dalších forem komerčního sexuálního zneužívání dětí však může docházet i *ze strany rodičů*, sourozenců, kamarádů, partnerů apod.

Úzkou souvislost nacházíme mezi komerčním sexuálním zneužíváním dětí a *anamnézou sexuálního zneužití* v raném dětství. Ta bývá nezřídka predispozicí komerčního sexu (Vaníčková a kol., 1999). Rizikovým faktorem je dále *pedofilie*, ačkoliv názor odborníků spíše uvádí, že v případě komerčního sexu i jiné formy sexuálního zneužití tvoří pedofilové pouze malé procento pachatelů (viz. kapitoly 2.6.1 a 3.4).

- Důvodem expanze komerčního sexuálního zneužívání dětí je také *striktnější rozdělení světa na ekonomicky prosperující země a rozvojové státy*, rozvoj ekonomické migrace, zvýšení poptávky po mezinárodních adoptcích a jejich zneužívání pro obchod s lidmi. S tímto problémem souvisí také *vyšší počet osob migrujících* např. za účelem zahraničních, často exotických zájezdů, konferencí, ale také cestujících z profesních důvodů (řidiči TIR, vojáci apod.). V souvislosti s cestováním se zvyšuje riziko poptávky po komerčním sexu, nezřídka také komerčním sexu s dětmi. Stále se rozvíjející *agresivní nabídka* sexuálních služeb, využívající nejrůznějších mediálních prostředků, včetně internetu, tento jev významně podporuje.

3.1 Dětská prostituce

Klasifikaci dětské prostituce můžeme provádět podle zvolených kritérií. Např. podle zaměření na klientelu může být dětská prostituce dělena na heterosexuální a homosexuální. Podle dobrovolnosti či přinucení dítěte k prostituci rozlišuje Vaníčková (2007):

- dětskou prostituci z donucení osoby blízké,
- dětskou prostituci z donucení osoby cizí,
- dětskou prostituci dobrovolnou, vykonávanou pro vlastní obživu na ulici,
- dětskou prostituci dobrovolnou (z přesvědčení) pro obživu rodiny,
- dětskou prostituci dobrovolnou pro peníze,
- dětskou prostituci dobrovolnou pro zábavu.

Jak již bylo řečeno v kap. 1.4, dětská prostituce je dlouhodobým následkem sexuálního zneužití. Jestliže se děti, které byly sexuálně zneužity, se svým problémem svěřily a prošly cílenou terapií, s následnou dětskou prostitucí se u nich ve většině případů nesetkáváme. (Vaníčková, 2002)

Problém dětské prostituce je výrazně vyšší u dětí, které byly v dětství sexuálně zneužity. Tyto děti se buď sexuálnímu zneužívání přizpůsobily, nebo neměly dostatek důvěry, aby se se svým problémem svěřily. Absence odborné pomoci má za následek rozvoj sociálně patologického chování, jako např. drogová závislost či právě prostituce. Na výskyt dětské prostituce má vliv také existence fyzického násilí v rodině, chybný výchovný systém rodiny a domácí násilí. Další kořeny dětské prostituce můžeme spatřovat v historii prostituce a zakotvení její konzumace v naší společnosti. (Vaníčková, 2007)

Bojem s dětskou prostitucí se na celosvětové úrovni zabývá např. organizace End Child Prostitution in Asian Tourism (ECPAT), která byla založena v roce 1990. Organizace se zaměřuje na potírání komerčního sexu s dětmi v nejproblematictějších zemích, kterými jsou Indie, Thajsko, Filipíny, Kambodža a další. Podle průzkumů organizace ECPAT jen na Srí Lance prostituje přes 20 000 dětí, v celé Asii se pak dětská prostituce týká nejméně 1 000 000 dětí obou pohlaví. Během prvních tří let svého fungování zachytila ECPAT na 160 případů zahraničních sexuálních turistů v těchto oblastech. Většina z nich pocházela z USA, Německa, Austrálie a Velké Británie. (Weiss a kol., 2000)

3.1.1 Historie prostituce

Kořeny současné dětské prostituce nacházíme v historii prostituce (Vaníčková, 2007).

Prostituce je kulturním produktem společnosti. K historicky prvnímu velkému rozmachu prostituce dochází ve 4. století př. n. l., kdy se rozvíjí babylonská tzv. *posvátná prostituce*⁵. Paralelně s touto formou prostituce se však vyvíjí tzv. *prostituce pohostinná*⁶.

⁵ V Babylonu existoval zákon, podle kterého musela každá domorodá žena jednou odejít do Venušina chrámu a tam se za úplatu oddat jednomu muži-cizinci. Poté již nikdy nesměla souložit s jiným než svým mužem. Babylonský zvyk se pak rozšířil do zbytku světa a znamenal rozmach prostituce. (Vaníčková, 2007)

⁶ Pohostinná prostituce je součástí pohostinnosti, v rámci které byla jakémukoliv hostu v domě nabídnuta žena či dcera–panna. (tamtéž)

Ve starém Řecku se projeví snahy posvátnou prostituci zastřešit institucionálně, vzniká tak první veřejný dům, jehož účelem je ochrana žen a dívek. Posvátná prostituce se i nadále rozmáhá, a tak 530 let př. n. l. dochází ke zřízení legální prostituce. Díky athénskému státníku Solonovi byli přísně stíháni kuplíři, kteří obchodovali s mládeží. V Řecku také vznikají první školy, ve kterých se vyučovalo umění prostituce.

V průběhu antiky v Řecku vzniká několik kategorií prostitutek. *Hetéry* byly ženy, které nejen poskytovaly sexuální služby, ale byly vysoce vzdělané a kultivované a mužům poskytovaly i svou společnost. Jejich současnou obdobou jsou např. společnice nebo japonské gejšy. Hetéry byly jako jediné ženy považovány za plnohodnotné. Střední kategorii představují *auletridy*, které ovládaly některá umění, většinou taneční či hudební. Byly vítané na oslavách. Dnes jim odpovídají např. ženy pracující v erotických klubech. Třetí kategorií jsou *deiktridy*, většinou otrokyně či ženy a dívky žijící v nuzných podmínkách, které pracovaly zpravidla pro veřejné domy. Tento typ odpovídá dnešním pouličním prostitutkám, který je, stejně jako byly kdysi deiktridy, marginalizován. Pouliční prostituce byla v Řecku zakázána. Hojně se zde vyskytovali také mužští prostituti, *hetairekosové*, běžně se vyskytovala pederastie.

Ve starověku a středověku bylo podniknuto mnoho zákonných kroků v oblasti prostituce – právní zabezpečení osamělých prostitutek císařem Konstantinem, zákaz zaměstnávání nezletilých dětí v nevěstincích císařovnou Theodorou. Středověk, pod vlivem křesťanství, vyzývá k cudnosti, zdrženlivosti a odříkání. Ženy, které odmítaly církevní nebo státní kontrolu, byly popravovány jako čarodějnice. I přesto je středověk dobou uvolněné morálky a snad největšího rozsahu prostituce v jejích dějinách. S rozmachem prostituce však narůstalo i sexuální násilí vůči prostitutkám nebo ženám, které za ně byly pokládány, před kterým nebyly nijak chráněny. Církev pouze nabízela sociální rehabilitaci kajících prostitutek, které byly přijímány do klášterů.

V 15. století, kdy Evropu zachvátila epidemie syfilis, dochází k hromadnému uzavírání nevěstinců. Prostitutky tak byly z veřejného života vytlačeny a v renesanci byly nahrazovány *kurtizánami*, vzdělanými ženami, které si osvojily urozené mravy. Jejich cena byla vysoká, byly obdivovány a staly se ideálem ženství.

Dětská prostituce provázela vývoj prostituce dospělé. Největšího rozmachu dosahuje dětská prostituce v 17.-18. století, kdy nevěstince běžně zaměstnávaly děti od 9 let. Se zájmem o dětskou prostituci a specifitějším zájmem o defloraci panen se začíná rozvíjet i *rodičovské kuplířství*. K pouliční prostituci se váže institut pasáctví. V kuplířství, pasáctví a prostituci se začíná utvářet základ pro současný obchod s lidmi.

V českých zemích se výrazně projeví snahy císařovny Marie Terezie, která v roce 1852 zákonně ustavuje reglementaci, svěřuje problematiku prostituce jednotlivým obcím, potažmo policii, zavádí zdravotní knížky a evidenci prostitutek. Záměrem těchto opatření byla snaha o radikální očistu mravů. V Československu byla reglementace zrušena v roce 1922 zákonem „O potírání pohlavních nemocí“. Na českých školách se zaváděla sexuální výchova.

Za války dochází k dalšímu rozmachu prostituce, který si v roce 1949 vyžádal přijetí Konvence o boji proti zneužívání lidských bytostí a vykořisťování bližního prostitutí. Ve 2. polovině 20. století se jako nová forma prostituce rozšiřuje fenomén call-girls, které nepracují v nevěstincích, ale jsou kontaktovány přes telefon. Mužští prostitutí nachází více klientely mezi ženami, narozdíl od dřívější převládající homosexuální prostituce.

Ve 20. století značně narůstá obchod s ženami za účelem sexuálního průmyslu, a tím i obdobný obchod s dětmi. Dětská prostituce je hojná např. v Asii. V současné době jsou děti zneužívány pro výrobu pornografie.

Současnou prostituci můžeme rozdělit podle místa působení a úrovně poskytovaných služeb do následujících kategorií, které mají své kořeny v diferenciaci druhů prostituce v historii:

1. *prostituce privátní* je poskytována osobami „na úrovni“, které jsou schopny reprezentovat své klienty i na veřejnosti. Tyto osoby mívají relativně stálou menší klientelu. Ta je tvořena většinou vysoce postavenými a solventními klienty. Sexuální služby jsou poskytovány v soukromí, v luxusně vybavených bytech.
2. *prostituce hotelová* je poskytována vzdělanými ženami a muži, kteří umí cizí jazyk. Jejich klientela není natolik stabilní a jejich společenská úroveň se odvíjí od kategorie hotelů. Sexuální služby poskytují většinou cizincům a profitují na nich ještě další osoby (taxikáři, recepční hotelu, hotelový personál apod.). Do této kategorie spadají i call-girls.
3. *prostituce bytová* je velmi blízká organizované kriminalitě. V soukromých bytech jsou poskytovány sexuální služby, většinou za přítomnosti třetí osoby – překupíka, kterým může být např. manžel, otec, bratr prostituujícího. Tato forma prostituce se také velmi často pojí k tzv. „uspávačkám“, kdy je zákazník vlákn do bytu pod falešnou záminkou zprostředkovaného sexu, poté je uspán a okraden. Do této skupiny již spadá i dětská prostituce a prostituce osob s mentálním či jiným postižením, dále eskortservis a sex nabízený po internetu.

4. *prostituce barová* je provozována v salónech, „masážních“ salónech a dalších podnicích nabízejících noční zábavu. Mezi prostituujícími osobami jsou často cizinky, které se staly obětí obchodování s lidmi a značný podíl na této formě prostituce má i prostituce dětská.
5. *prostituce pouliční a silniční* je charakteristická rychlým, laciným a anonymním sexem, ze kterého má největší profit kuplíř prostituující osoby. Věková hranice je zde velmi nízká, často se jedná o patnáctileté dívky a chlapce na útěku z domova či výchovného zařízení. Častá je přidružená drogová závislost prostituujících. (Vaníčková, 2007)

Zatímco luxusní formy prostituce jsou společnostmi víceméně tolerovány a v některých případech jsou i záležitostmi společenské prestiže, její protipól, nuzná prostituce, byla a je vnímána negativně, prostituující osoby jsou stigmatizovány a marginalizovány.

3.1.2 Aktuální podoba dětské prostituce

V Evropě dětská prostituce neustále vzrůstá. Pádem železné opony začínají na evropský trh proudit nezletilí, nejčastěji ze zemí bývalého Sovětského svazu a Jugoslávie. Mladé dívky pocházejí nejčastěji z Ruska, Ukrajiny, Běloruska, Polska, Maďarska a Pobaltských republik. Jejich cílovou zemí bývá Německo, Nizozemí, Itálie, Turecko, Kypr a Skandinávie. Chlapci, kteří nejčastěji pochází z Rumunska, Polska a České republiky, odcházejí nejčastěji do Nizozemí, Anglie, Severní Ameriky a Austrálie. Česká republika byla dříve výrazně tranzitní zemí, v posledních letech se však stává zemí cílovou. (Vaníčková, 2007)

S dětskou prostitucí se velmi úzce pojí drogová problematika. Užívání drog odstraňuje bariéry a překážky prostituce. Oblíbenými drogami jsou amfetaminy, stimulační látky vyvolávající ve většině případů euforické stavy. (Vaníčková, 2007)

Mezi hlavní příčiny dětské prostituce patří neustále zmiňovaná chudoba a násilná sexuální historie v životě dítěte. Dalšími spouštěči mohou být nedostatečné naplňování základních potřeb dítěte, rodinná dysfunkce, domácí násilí, deficit vzdělání, nízká míra senzitivity vůči pornografii, systémové násilí. (Vaníčková, 2007)

Příčinou vzestupu prostituujících dětí, stejně jako prostituujících dospělých osob je rozvoj turistického ruchu a jeho odnože „*sexturismu*“. Ten začal vzkvétat nejvíce v pohraničí s Německem a Rakouskem. Dalším důvodem je pak idea, že prostituce je nejrychlejší cestou ke zbohatnutí, lukrativním byznysem. (Vaníčková, 2007)

Dětskou prostituci v České republice můžeme kategorizovat i podle vůle dítěte (Národní plán boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí, 2006). Děti, které prostituují *dobrovolně*, bývají většinou ve věkové skupině 15-18letých. Jedná se většinou o děti, které jsou na útěku z rodiny nebo ústavního zařízení a tímto způsobem řeší obtížnou ekonomickou a sociální situaci. Prostituce pro ně představuje rychlý a snadný výdělek.

Vaníčková (2007) definuje příčiny dobrovolné prostituce. Touha po snadném výdělku, která byla zmína výše, je jednou z hlavních příčin. Děti touží získat velké množství peněz na přepychové věci a luxusní životní styl, který si vysnily. Takové děti většinou svou prostituční kariéru utajují, ačkoliv věci, které si za utržené peníze nakoupily, staví na obdiv. Sama sexuální aktivita se mu zpravidla nelíbí, ale vidina částky peněz umlčuje jeho svědomí. Jinou motivací k dobrovolné prostituci může být zábava, touha po dobrodružství, výjimečném zážitku.

Druhou skupinu pak představují děti, které *jsou k prostituci nuceny* jinou osobou. Tyto děti se stávají zdrojem příjmu osob, které z jejich prostituce kořistí. Svou podstatou toto zacházení s dítětem spadá do kategorie obchodování s dětmi.

Výzkumem dětské prostituce se zabývala např. 3. lékařská fakulta Karlovy univerzity (Národní plán boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí, 2006). Výsledky výzkumu z roku 2006 mezi 1200 studenty posledních ročníků pražských gymnázií prokázaly, že peníze za sex někdy v životě přijala téměř 4 % dívek a 2 % dotázaných chlapců. 25 % oslovených dívek a 33 % chlapců by si dokázalo představit, že by složitou životní situaci řešilo pomocí komerčního sexu. Každá pátá dívka a každý desátý chlapec někdy v životě dostal nabídku finanční či jiné odměny za sexuální aktivitu.

Jak uvádí Vaníčková (2007), dětskou prostituci najdeme hojně v příhraničních oblastech, nejproslulejší je trasa E55. Prostituuující děti zde mají v průměru 3 – 5 zákazníků za noc, cena poskytnuté sexuální služby se pohybuje v rozmezí 30 – 200 Eur

3.1.3 Sexuální turismus

Ačkoliv dětská prostituce není problémem pouze v rámci sexuálního turismu, sexuální turisté tvoří velkou část konzumentů této formy prostituce. Zeměmi, které se staly symbolem dětské prostituce, jsou Thajsko, Kambodža, Barma, Laos, Čína, Brazílie, Indie, Filipíny a Srí Lanka (Vaníčková, 2007). Jak k této otázce doplňuje Národní plán boje proti komerčnímu

sexuálnímu zneužívání dětí (Ministerstvo vnitra ČR, 2006), tyto země poskytují sexuálním turistům zázemí existencí korupce, nedostatečností zákonů, neochotou státu chránit děti před zneužíváním apod. Sexuální turisté pocházejí výhradně z rozvinutých zemí, místní obyvatele často považují za podřadné a méněcenné.

Jak dále Vaníčková (2007, s. 62) uvádí, vznikají cestovní kanceláře, které se zaměřují na prodej zájezdů do destinací, kde je dětská prostituce víceméně tolerována. *„V exotických destinacích lze dítě či dvě i více zakoupit na celou dobu pobytu a nebývá výjimkou situace, že děti jsou kupovány partnerským párem. Děti z velmi chudých rodin jsou již od předškolního věku naučeny svými rodiči nabízet se zahraničním turistům a leckde mezi sebou soutěží, kdo získá „lukrativnější“ zájem. Vybrané pláže v různých zemích jsou také středem homosexuální prostituce mladých mužů, a mezi nejznámější patří pláže na Srí Lance a v Thajsku.“*

Problematika *dětské prostituce* je úzce provázána s *dětskou pornografií*. Silbert (in Vaníčková, 2007) již v roce 1984 upozorňuje na fakt, že téměř 40 % dětí živících se prostitucí je svými pasáky pravidelně využíváno k pořizování pornografického materiálu a až 80 % dětských prostitutů má zkušenosti s tím, že si jejich zákazníci sex s nimi zaznamenávají na videokazety nebo alespoň fotografují. A naopak i nabídka k účinkování v dětské pornografii většinou vede k nabídce prostituce.

3.2 Dětská pornografie

Blatníková (2009, s. 41) definuje dětskou pornografii jako *„pornografický materiál (zvukový nebo obrazový materiál), který zobrazuje skutečné dítě, které se aktivně nebo pasivně účastní jednoznačně sexuálního jednání, a to včetně dráždivého vystavování přirození nebo ohanbí dítěte, nebo skutečnou osobu se vzhledem dítěte, která se aktivně nebo pasivně účastní sex. krimi jednání nebo realistické znázornění neexistujícího dítěte, které se aktivně nebo pasivně účastní výše popsaného krimi jednání“*. Současně pokládá diskutabilní otázku, zda má zletilý jedinec právo povolit či umožnit pornografické využití díla, na kterém je on sám zobrazen jako dítě a které nebylo původně pořízeno k pornografickým účelům.

Stejně tak i Vaníčková (2007, s. 28) uvádí, že za dětskou pornografii je považována i praktika, kdy jsou při výrobě pornografického materiálu najímány dospělé osoby, které mají dětský vzhled. *„I tato praxe je hodnocena jako sexuální zneužití, protože záměrně uvádí v omyl, a tím snižuje citlivost dětské populace“*.

Současně s definicí dětské pornografie vyvstává otázka, zda je možné za dětskou pornografii považovat i animované obrázky, povídky, modifikované fotografie a další její formy, které však nezobrazují/nezaznamenávají skutečnou osobu-dítě (Blatníková, 2009). Např. podle Herczega (tamtéž) je možné bezrestně přechovávat písemné pornografické dílo, které popisuje dítě. Za alternativu dětské pornografie, která by pedofilně zaměřeným pachatelům umožnila realizaci jejich představ např. na úrovni masturbačních fantasií, považuje animované filmy a upravené obrázky.

Se zdánlivě kontroverzním názorem přichází např. prof. Petr Weiss, který uvádí, že konzumace dětské pornografie snižuje nebezpečí sexuálního napadení dítěte. Pedofilové tak podle něj mohou uspokojit své potřeby při sledování dětského porna v kombinaci s masturbačními aktivitami. Je však podstatné, aby se nejednalo o dětské porno, při jehož výrobě bylo zneužito dítě, ale např. o virtuální (animovanou) formu dětské pornografie. K takové formě dětské pornografie by, podle jeho názoru, mohl být trestní zákoník tolerantnější. (Bumba, Piroch, 2010)

Šíření dětské pornografie je neodmyslitelně spojeno s dostupností internetu. Z tohoto důvodu již v roce 1996 vytypoval 1. světový kongres proti komerčnímu sexuálnímu vykořisťování dětí jako nejrizikovější oblasti právě Evropu a Severní Ameriku. Pachatelé často využívají zahraničních serverů pro umístění dětské pornografie. Obvykle jsou využívány země, které nevěnují příliš velké úsilí boji proti dětské pornografii. (Blatníková, 2009)

Podnětnou teorii konzumace pornografie vytvořil Ernest Borneman (in Vaníčková, 2007, s. 28), který tvrdí, že *„přehnaný zájem o znázornění sexuální aktů vyplývá z nedostatku zájmu o jejich provádění“* a dále konstatuje, že *„můžeme souhlasit s tvrzením, že sexuální kult bohatého severozápadu je produktem sexuálního strachu, nikoliv potěšení“*. Mužské sebevědomí je podle Bornemana atakováno ze strany žen, muži mají strach ze selhání a obavy z konfrontace se ženou, proto volí náhradní formu uspokojení, která může často obsahovat i podtext pomsty.

3.2.1 Pohled Trestního zákoníku na problematiku dětské pornografie

V České republice je od 1.1.2010 účinný nový trestní zákoník (č. 40/2009 Sb.). Trestné činy související s dětskou pornografií jsou popsány v § 192 *Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií* a § 193 *Zneužití dítěte k výrobě dětské pornografie*. Za přechovávání pornografického díla znázorňujícího dítě hrozí pachateli trest odnětí svobody až na dva roky. Za výrobu, dovoz, vývoz, nabízení, veřejné zpřístupnění, zprostředkování, uvedení do oběhu, prodej, opatření a kořistění z dětské pornografie hrozí pachateli trest odnětí svobody na šest měsíců až tři roky, trest zákazu činnosti a/nebo trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Jestliže pachatel spáchá tyto činy jako *člen organizované skupiny*, nebo pokud s dětskou pornografií nakládá tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí či obdobným způsobem, nebo pokud s dětskou pornografií nakládá s úmyslem zisku značného prospěchu pro sebe nebo jiné osoby, hrozí mu trest odnětí svobody na dva roky až šest let nebo propadnutí majetku. Jestliže je pachatel členem organizované skupiny, která působí na mezinárodní úrovni, nebo pokud svým jednáním získá prospěch velkého rozsahu, hrozí mu trest odnětí svobody na tři až osm let nebo propadnutí majetku.

Pachatel, který *zneužije, přiměje, zjedná, najme, zláká nebo svede* dítě k výrobě pornografického díla nebo který kořistí z účasti dítěte v pornografickém díle, bude potrestán trestem odnětí svobody na jeden rok až pět let. Pokud tak činí jako *člen organizované skupiny*, nebo v úmyslu značného zisku či prospěchu, bude potrestán trestem odnětí svobody na dvě léta až šest let. V případě, že se jedná o organizovanou skupinu mezinárodního působení nebo v případě, že se jedná o úmysl zisku prospěchu velkého rozsahu, hrozí pachateli trest odnětí svobody na tři léta až osm let.

Blatníková (2009) uvádí, že v některých zemích (původně Velká Británie) se při rozhodování o trestném činu osvědčilo používání „posuzovací škály“ pornografických materiálů. Jde o soustavu pornografických materiálů řazených podle závažnosti od fotek „nudistů“, „eroticky laděných fotek osob ve spodním prádle“, záběrů poloobnažených osob, přes znázornění sexuálního útoku až po pornografický materiál s prvky sadismu.

3.2.2 Snuff movies, mondo filmy

V rámci výroby dětské pornografie je vhodné upozornit i na problematiku tzv. „*snuff filmů*“ (snuff movies). Jedná se o filmy, které zobrazují to nejbrutálnější násilí, mučení, vraždy, sebevraždy, ohavení těl apod. Cílem takového filmu je působit na diváka co nejrealističtěji. Většinou tyto filmy spadají do žánru hororů. V některých případech však tyto filmy zobrazují brutální násilí při sexuálních aktech, např. brutální znásilnění, vražda v průběhu sexuálního styku apod. Filmy jsou určeny specializovanému okruhu konzumentů. Na jejich odhalování pracuje kriminální policie.

Podle Rejlka (2001) lze za první ze sexuálně laděných snuff filmů považovat film „The Snuff“ režiséra Allana Shackletona. Ve filmu jsou zobrazeny rádooby „skutečné“ záběry, na kterých je mladá žena rozřezána dýkou při souloži. Scény působily natolik realisticky, že byl Shackleton dlouhou dobu vyšetřován za podezření z brutální vraždy. Existují však i filmy, pocházející především z policejních archivů, které zobrazují skutečnou smrt. Jsou nazývány „*mondo filmy*“, obsahují např. záběry sebevrahů, ohledání mrtvol nebo rekonstrukce činu.

3.3 Obchodování s dětmi

Problematika obchodování s dětmi je problémem globálním. Vaníčková (2007) uvádí, že hlavním zbožím na západoevropském trhu jsou dívky a ženy pocházející z východní Evropy, nejčastěji ze zemí bývalého Sovětského svazu. Česká republika je zemí tranzitní i cílovou, ve výjimečných případech pak i zemí zdrojovou.

Jednou z forem obchodu je nabízení dítěte vlastními rodiči či blízkými osobami. Dítě se tak stává zdrojem obživy celé rodiny. *Intrafamiliárním modelem* obchodu jsou nejvíce ohroženy děti handicapované nebo mentálně retardované, které jsou na svých rodičích závislé. Výjimečný není ani případ, kdy je dívka sexuálně zneužívána svým bratrem, který ji začne nabízet i svým kamarádům.

Druhým případem je pak *model extrafamiliární*, kdy může být dítě uneseno, prodáno rodičem v úmyslu, že se tak dítěti dostane lepších podmínek než v rodině, může se také jednat o děti ulice. Po prodeji dítěte záleží pouze na uvážení nákupčího, jakým způsobem s dítětem naloží. Dítě bývá většinou transportováno a k vykonávání sexuálních služeb nuceno násilím.

Specifickým případem může být lukrativní pracovní nabídka v zahraničí, která láká mladé lidi do ciziny. Na místě je dospívajícím předložen účet za dosavadní poskytnuté služby, zabaven cestovní pas a jsou nuceni si svůj dluh odpracovat, nejčastěji v sexuálním průmyslu. Pro zlomení odporu jsou používány drogy a násilí. (Vaníčková, 2007)

K aktuálnímu stavu obchodování s dětmi v České republice Vaníčková (2007, s. 31) uvádí: „*Můžeme jen připomenout obecně známe skutečnosti: intrafamiliální model obchodu s dětmi v České republice převažuje v romských rodinách, rodinách s dítětem nebo dospělou osobou s postižením. V rámci extrafamiliálního modelu jsou poznatky o sedmnáctiletých dívkách bulharské, ukrajinské či jiné východní národnosti (země bývalého Sovětského svazu) pracující v některém z příhraničních erotických salonů; české dívky a ženy byly nejvíce obchodovány, respektive v médiích zaznělo, že tomu tak bylo v Itálii, Španělsku, Francii a čeští chlapci – jak také prošlo tiskem – v Holandsku, Anglii a USA.*“

Blatníková (2009) uvádí přehled možných forem obchodu s dětmi:

- *nucená práce*, při které se jedná o pracovní vykořisťování dítěte, přičemž některé z jeho forem mohou být i jeho životu nebezpečné (využívání dětí pro práci na plantážích, manipulaci s chemikáliemi, práci v domácnostech, továrnách a výrobnách). Často se jedná o tzv. „dlužní otroctví“ při kterém rodiče obdrží určitou sumu peněz, kterou pak dítě musí odpracovat. Zpravidla se však jedná o natolik nevýhodnou půjčku, že dítě není schopno dluh splatit a tak být z otroctví propuštěno.
- zneužívání dětí pro „nalákání zákazníka“
- *žebrání* dětí, přičemž výdělky dítěte jdou do rukou jejich vykořisťovatelům. Ti děti mnohokrát záměrně mrzačí, aby děti vzbuzovaly více lítosti. Do této kategorie patří i děti, které jsou nuceny k drobným krádežím.
- *sexuální vykořisťování* dětí je zastoupeno dětskou prostitucí a výrobou dětské pornografie,
- *verbování dětí do armády*, zneužívání dětí v ozbrojených konfliktech, děti mohou pracovat jako posílčci, nosiči, kuchaři, dívky bývají nejčastěji stavěny do pozice „manželek“ pro vojáky, kterým poskytují sexuální služby,

- využívání dětí, převážně dívek, pro „*ekonomické sňatky*“, kdy sňatkem se zpravidla starším mužem dívka pomáhá rodině řešit neblahou finanční situaci. Ekonomické sňatky jsou podporovány také poptávkou mužů po nevěstě-panně v oblastech s vysokým výskytem infekce HIV,
- *nezákonné adopce* (viz níže),
- *obchod s lidskými orgány*.

Jak uvádí Vaníčková (2007), obchodování s dětmi vzkvétá i v prostředí osvojování dětí. Proces osvojení dítěte je mnohdy náročný a zdlouhavý, čehož využívají překupníci s novorozeňaty a děti prodávají bezdětným zájemcům. Za jedno dítě, které bylo uneseno nebo odkoupeno za pár set dolarů, utrží překupník od rodičů až 50 tisíc dolarů. Mnoho dětí, které jsou určeny k prodeji, přežívají v těch nejhorších podmínkách a není neobvyklé, když tyto děti umírají vyčerpáním a hladem. Cena dítěte je podmíněna regionálně. V Karáčí „stojí“ dítě pět amerických dolarů, v Dillí osm, v Limě je možno koupit dítě za dvacet dolarů.

3.4 Profil pachatele komerčního sexuálního zneužívání dětí

Blatníková (2009) definuje základní okruhy pachatelů komerčního sexuálního zneužívání. *Pedofilní pachatel* je delikventem, jehož riziko spočívá většinou v narušení psychosexuálního vývoje dítěte. Nebývá však pro dítě existenčně nebezpečný. *Preferenční pachatel* se od pedofilního pachatele liší tím, že je přitahován dětmi pubertálního a postpubertálního věku, které již mají vyvinuty sekundární pohlavní znaky (hebefilové zaměření na pubescentní dívky a efebofilové orientovaní na chlapce).

Třetí definovanou skupinou jsou *situační pachatelé*, kteří se dopouštějí trestných činů víceméně náhodně, bez aktivního vyhledávání komerčního sexu s dítětem. Podněcujícím činitelem je obvykle intoxikace alkoholem či jinou návykovou látkou. Zvláštní skupinu tvoří *obchodníci s dětmi*, kteří nebývají sexuálně fixováni na děti. Jejich hlavním motivem k sexuálnímu zneužívání dětí bývá finanční zisk z dítěte. Jsou organizátory, prostředníky a dodavateli dítěte na sexuální trh.

PhDr. Šárka Blatníková (2009) podává zprávu o výzkumu, který v období od 1.1.2005 do 30.6.2009 proběhl mezi 389 osobami, které byly ve sledované době souzeny za 251 trestných činů souvisejících s komerčním sexuálním zneužíváním, tedy dětskou pornografií, dětskou prostitucí a obchodem s dětmi.

Mezi sledovanými osobami (n = 389) bylo 87 žen (22 %) a 302 mužů (78 %). *Věk pachatelů* byl v rozmezí od 15 do 76 let, průměrný věk pachatelů byl 35,2 let. Nejmladší pachatelé se, jak vyplývá z výzkumu, nejčastěji věnují dětské prostituci a dětské pornografii. Z hlediska *dosaženého vzdělání* ukončilo 158 pachatelů (41 %) základní vzdělání, 37 pachatelů (9 %) středoškolské vzdělání, 11 pachatelů (3 %) dosáhlo vysokoškolského vzdělání, v ostatních 183 případech (47 %) nebylo dosažené vzdělání zjištěno.

U sledovaných pachatelů byla zjišťována i jejich *kriminální historie*. 163 pachatelů (42 %) dosud nemělo trestní záznam, jednalo se tedy o prvopachatele. Jedno předchozí odsouzení bylo zjištěno u 75 osob (19 %). Tři a více odsouzení bylo zjištěno u 108 osob (28 %). Z toho 2 osoby (přibližně 1 %) byly označeny za „zvlášť nebezpečné recidivisty“⁷. Z výzkumu také vyplývá, že osoby, které již byly v minulosti trestány, se v rámci komerčního sexuálního zneužívání dětí nejčastěji zabývají dětskou prostitucí.

Vliv návykových látek přímo související s trestným činem byl prokázán pouze u 3 sledovaných pachatelů (1 %). Nepřímo související zneužívání návykových látek byla prokázána ve 12 případech. Nejčastěji se jednalo o pervitin (8 pachatelů, 2 %), alkohol (2 pachatelé, 1 %), marihuanu/hašiš (1 pachatel, 0,25 %) a jiné látky (1 pachatel, 0,25 %).

Zajímavé je rozdělení pachatelů z hlediska *státní příslušnosti*, jak ukazuje následující tabulka.

⁷ S pojmem „zvlášť nebezpečný recidivista“ operuje trestní zákon č. 140/1961 Sb. v §41, který pozbyl platnosti dnem 31.12.2009. V aktuálním trestním zákoníku (č. 40/2009 Sb.) se již hovoří o recidivistovi páchajícím zvlášť závažný zločin, kterého je možné potrestat uložením výjimečného trestu.

Tab. 1 Státní příslušnost pachatelů komerčního sexuálního zneužívání v České republice ve sledovaném období

Státní příslušnost	počet pachatelů	%
Česká republika	340	87
Spolková republika Německo	14	4
Slovenská republika	13	4
Vietnam a Čína	10	2
Ukrajina a Litva	5	1
země bývalé Jugoslávie	2	0,5
Bulharsko	2	0,5
Velká Británie, Polsko, Katar	3	1
N	389	100

Zdroj: Blatníková (2009)

Národnost pachatelů komerčního sexuálního zneužívání se podstatně liší s ohledem na to, který ze jmenovaných činů (prostituce, pornografie, obchod s dětmi) byl spáchán. Zatímco v případě dětské pornografie (46 pachatelů) se jednalo v drtivé většině o pachatele české národnosti (43 osob), zastoupeni byli také Němci (2 osoby) a Britové (1 osoba), na ostatních formách se podílejí i ostatní národnosti. S dětskou prostitucí (300 pachatelů) jsou spojeni nejvíce Češi (270 pachatelů), Slováci (10 pachatelů), Vietnamci a ostatní Asiaté (9 pachatelů), Němci (7 pachatelů) a ostatní (4 pachatelé). V obchodu s dětmi (43 osob) se opět nejvíce angažovali Češi (27 pachatelů), Němci (5 pachatelů), Ukrajinci (4 pachatelé) a Slováci (3 pachatelé). Ostatní pachatelé, tedy obyvatelé Vietnamu a Číny a zemí bývalé Jugoslávie byli zastoupeni po 2 případech.

Nejčastější *formou komerčního sexuálního zneužívání*, za které byli pachatelé souzeni, je dětská prostituce. Jedná se o 196 případů, ve kterých bylo angažováno 300 pachatelů (z toho 71 žen a 229 mužů). V souvislosti s dětskou pornografií bylo souzeno 46 pachatelů (3 ženy a 43 mužů) ve 40 případech. Obchod s dětmi je skupinou nejméně početnou, nikoliv však zanedbatelnou. Za trestné činy obchodování s dětmi bylo ve sledovaném období souzeno 43 osob (13 žen a 30 mužů) v souvislosti s 22 zjištěnými případy.

Výzkum se zabýval i *psychologickými profily pachatelů*. Ze 102 znaleckých posudků vyplývá, že 22 pachatelů (13 %) trpí poruchou osobnosti, nejčastěji disociálními rysy, asocialitou, nezdrženlivostí, histriónskou poruchou, narcismem a egoismem. Pravá pedofilie byla zjištěna u 7 pachatelů (4 %), homosexuální pedofilie u 12 pachatelů (8 %) a nepravá (náhražková) pedofilie u 2 pachatelů (1 %). 21 případu bylo spojeno s hebefilií a efebofilií.

Pseudopedagogický sadismus⁸ a sexuální agresivita se projevila ve 4 případech (4 %). Sexuální infantilismus byl zjištěn v 1 případě. Ve 33 případech (19 %) nebyla zjištěna porucha osobnosti, v některých z těchto případů byla konstatována nezralá osobnost pachatele, sociální maladaptabilita, simplexní nebo akcentovaná osobnost. (přehled parafilií viz kap. 2.6)

U 165 sledovaných pachatelů se podařilo získat informaci o jejich *finanční situaci*. Překvapující je, že 48 % (79 osob) pachatelů bylo v dobré finanční situaci, bez finančních problémů. Nedá se tedy předpokládat, že by trestnou činnost provozovali z důvodu vlastní finanční nouze. 28 pachatelů (17 %) před uvězněním žilo ve finanční nouzi, případně v dlužích, nebyli zaměstnáni. Velké dluhy přesahující 500 000 Kč byly zjištěny u 13 pachatelů (8 %).

3.5 Skupiny dětí ohrožené komerčním sexuálním zneužíváním

Jak uvádí Vaníčková a Kloubek (2006), můžeme podle intenzity a frekvence zneužívání rozlišovat tři druhy poskytování komerčního sexu:

1. *příležitostné poskytování komerčního sexu* – děti poskytují sex za úplatu příležitostně a dobrovolně, považují toto jednání za snadný způsob výdělku, svým jednáním nebývají bezprostředně traumatizovány. U těchto dětí může docházet k jistému návyku na sex za peníze. Většinou tyto děti pochází z dobře situovaných a stabilních rodin, získané peníze jim dodávají pocit satisfakce, zvýšené prestiže a nezávislosti.
2. *pravidelné poskytování komerčního sexu* – děti bývají prodávány třetí osobou, která nezřídka bývá členem rodiny. K poskytování komerčního sexu jsou nuceny, za tuto službu dostávají odměnu. U těchto dětí se již rozvíjí trauma a příznaky stresu.
3. *soustavné poskytování komerčního sexu* – k těmto službám jsou děti jednoznačně nuceny, nachází se ve zcela zotročeném stavu, zpravidla bývají zbaveny osobní svobody, je s nimi zacházeno velmi hrubým způsobem, jejich život je v rukou kuplířů.

⁸ Blatníková (2009, s. 98) definuje pseudopedagogický sadismus jako „*formu sadismu, která je soustředěna především na děti a dospívající a klade důraz na poslušnost, disciplínu; může mít podobu až drezúry. Pachatelé často vyhledávají učitelské a vychovatelské profese*“.

Z výzkumné studie PhDr. Blatníkové (2009) (viz předchozí kapitola) vyplývají i charakteristiky dětí, které byly v letech 2005 – 2009 komerčně sexuálně zneužity. Jednalo se o 165 zjištěných obětí, jejichž soudní spisy byly výzkumnému týmu zpřístupněny. Sledovaný vzorek tvořilo 125 dívek (76 %) a 31 chlapců (19 %). U 9 dětí (5 %) nebylo pohlaví zjištěno, nebo nebylo ve spisu uvedeno.

Věkový rozsah komerčně sexuálně zneužitých dětí byl v rozmezí 3 – 18 let, průměrný věk obětí byl 14 let. Pachatelé byli průměrně o 21 let starší než jejich oběti. Minimální věkový rozdíl mezi obětí a pachatelem byl 1 rok a 4 měsíce (vrstevník oběti), maximální rozdíl 54 let a 5 měsíců (odpovídá prarodiči dítěte).

3.6 Stav problematiky komerčního sexuálního zneužívání v České republice

Aktuální informace o stavu komerčního sexuálního zneužívání dětí v naší zemi podává Národní plán boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí na období 2006 – 2008, který byl v roce 2006 vydán Ministerstvem vnitra České republiky. Informace o tomto dokumentu jsou uvedeny v kapitole č. 8.2.

Nejaktuálnější kauzou výroby, držení a šíření dětské pornografie je případ ze Zlínska. Dne 29.12.2010 byly zveřejněny zprávy o 37leté ženě, která doma pořizovala intimní fotografie své dcery a posílala je zájemci z Velké Británie. Jak uvádí Jana Bartíková, mluvčí zlínské policie *„na intimní partie své dcery žena malovala různé obrázky květinok nebo zvířátek a pak je fotila. Na jiných fotkách je zachycena matka i s dcerou. Obě nahé, v erotických polohách.“* (Česká televize, 2010).

3.6.1 Pornografický film „Crazy family“

Důkazem, že dětská pornografie není fenoménem pouze rozvojových zemí, může být mimo jiné i případ tzv. „Crazy family“ (Šílená rodina). Jedná se o pornografický film s dětskými protagonisty, který byl náhodně odhalen uživatelem internetu v roce 2008.

Pan Pavel surfoval na internetu a hledal americkou komedii „Crazy family“, kterou si chtěl stáhnout do svého počítače. Místo komedie však nevědomky stáhl dětské porno. Případ nahlásil televizi Nova, která jej předala Policii ČR a spustila tak vyšetřování.

V pornografickém filmu o délce 45 minut vystupují dva dospělí aktéři, žena a muž, a dvě děti, dvanáctiletá Ingrid a devítiletý Honzík. Dospělí herci, kteří ve filmu ztvárňují rodiče dětí, „zaučují“ děti v sexuálních praktikách. Dochází také k pohlavnímu styku muže s dívkou. Celé video končí souloží dospělých aktérů před dětmi.

O kauze informovala televize Nova 6. 5. 2008. Přepis reportáže s vyjádřením odborníků a znalců je uveden v přílohách (příloha č. 1).

4 INTERNET A NEBEZPEČÍ SEXUÁLNÍCH ATAKŮ

V současné době se internet a virtuální komunikace vůbec stává fenoménem doby. Vznikají a masivně se rozšiřují sociální sítě (Facebook, lide.cz, libimseti.cz, buzz.com aj.) a komunikační kanály (ICQ a jeho varianty, Skype, chatovací místnosti), na kterých lidé, často neuváženě, sdělují své osobní a nezřídka intimní informace. Jak upozorňuje Blatníková (2009) „*V souvislosti s takzvanými stránkami pro vytváření sociálních sítí (např. facebook) se rovněž zvýšilo riziko, že bude člověk (mladší i starší 18 let) vytipován jako možný cíl pro budoucí zneužití nebo sexuální obtěžování.*“.

Nebezpečné mohou být také internetové stránky jako jsou www.rajce.net a další podobné, které slouží jako úložiště pro osobní fotografie. Není problém zde najít fotografie nahých dětí (např. na koupališti) útlého věku, dospívající sem pak ukládají své akty a provokativní fotografie ve spodním prádle. Stejně tak na síti Facebook jsou obdobné fotografie téměř bez problémů k sehnání, Facebook má však zdánlivě vyšší ochranu než např. rajce.net. Nejedná se sice zjevně o formu dětské pornografie, ale některé z fotografií k ní mají velmi blízko a není vyloučeno, že mohou jako takový materiál sloužit. Naopak také někteří pedofilové se mohou za masku běžných fotografií obnažených dětí, pořízených pro rodinné účely, ukrývat.

V takovém případě je těžké hledat viníka. Děti a jejich rodiče si často neuvědomují, jaké může mít jejich jednání důsledky. Rodiče nezřídka nemají čas nebo potřebnou znalost ke sledování dítěte a jeho chování na internetu. Poučení o internetové bezpečí tak často spadá na školu. Je však otázkou, do jaké míry je případné školní poučení o nebezpečí internetu efektivní.

Internet a virtuální prostředí pachatelům značně ulehčily situaci. V dobách, kdy ještě technologie nebyly na současné úrovni, požívala většina pachatelů a výrobců pornografie běžné fotofilmy, které se vyvolávaly ve fotolaboratořích. Jejich pracovníci tak mohli upozornit na „nevhodný obsah“ zpracovávaných fotografií. S příchodem digitálních technologií vzrůstá zneužívání dětí tzv. „v reálném čase“ (např. pachatel instruuje dítě či jiného pachatele k určitým úkonům, které jsou prováděny a přenášeny online přes webkamery a jiné komunikační kanály). Vývoj technologií také umožnil snadnější maskování menších kamer, kamer mobilních telefonů např. při skrytém pořizování záznamů dítěte v intimních chvílích. (Blatníková, 2009)

4.1 Profil pachatele komerčního sexuálního zneužívání dětí prostřednictvím internetu

Základní informace o konzumentech dětské pornografie na internetu můžeme čerpat např. z americké studie National Juvenile Online Victimization (Wolak a kol., 2005). Tato studie sledovala problematiku dětské pornografie ve spojení s internetem. V rozmezí 12ti měsíců, počínaje červencem 2000, zkoumala studie případy pachatelů odsouzených za trestné činy spojené s internetovým prostředím a dětskou pornografií. V průběhu studie bylo identifikováno 1 713 případů, které splňovaly výše jmenované znaky. Z nich můžeme čerpat základní charakteristiky pachatelů komerčního sexuálního zneužívání dětí. Přehled vybraných výsledků studie je uveden v přílohách práce (příloha č. 2).

Pachatele je možno řadit do čtyř skupin. První z nich tvoří pachatelé zaměřeni na prepubescentní děti (*pedofilové*) a mladé adolescenty, kteří využívají dětskou pornografii pro své sexuální fantazie. Druhou představují pachatelé hledající stále jiné a nové sexuální stimuly. Další skupinou jsou pachatelé vyhledávající dětskou pornografii ze zvědavosti. Pachatelé využívající dětskou pornografii pro finanční zisk (prodej fotografií, zakládání zpoplatněných webových stránek apod.) jsou poslední uváděnou skupinou.

Pachatelé jsou téměř výhradně muži (99 %) bílé pleti (91 %). Převážně jsou starší 26 let (86 %). Mezi četností pachatelů svobodných (41 %) a pachatelů ženatých nebo žijících s partnerkou (38 %) není velký rozdíl. Třetí nejpočetnější skupinu pachatelů tvoří muži rozvedení nebo odděleně žijící (20 %) a pouze 1 % případů tvoří pachatelé ovdovělí.

Velikost místa bydliště pachatelů téměř není rozhodující. 41 % pachatelů pochází z předměstí nebo většího města, 33 % pachatelů z malého města nebo venkova a 22 % pachatelů pochází z velkoměsta. Neprokázala se ani závislost mezi zaměstnaností a konzumací dětské pornografie. 73 % pachatelů je zaměstnáno na plný úvazek.

53 % pachatelů nemá vlastní děti. 65 % pachatelů uvádí, že nikdy nežilo společně (v jedné domácnosti) s dítětem. Alarmující je zjištění, že 46 % sledovaných pachatelů má přímý přístup k dětem prostřednictvím svého zaměstnání nebo jiným způsobem.

U 89 % pachatelů nebyla diagnostikována mentální porucha. 87 % pachatelů nebyla diagnostikována sexuální porucha. 84 % pachatelů nebylo v minulosti souzeno za jiné sexuální delikty (netýkající se dětí). 75 % pachatelů nemá problémy s návykovými látkami. 85 % pachatelů nemá násilnou historii.

4.2 Přehled nejčastějších online praktik zneužívání dětí

Internet poskytuje pachatelům dostatečné množství informací k výběru obětí (fotografie, místa bydliště, informace o aktivitách oběti apod.), usnadňuje navázání kontaktu s obětí, zprostředkovává anonymní komunikaci mezi pachatelem a potenciální obětí trestného činu. V kapitole č. 4.3 popisujeme případy, kdy si pachatel vybíral své oběti na internetu podle preferenčních charakteristik a jednu z vybraných dívek usmrtil při sexuálně motivovaném násilném činu.

4.2.1 Grooming, kybergrooming, cyber grooming

Termín kybergrooming (child grooming, grooming) označuje podle Kopeckého (2010a, s. 3) „*chování uživatelů internetu (predátorů, kybergroomerů), které má v oběti vyvolat falešnou důvěru a přimět ji k osobní schůzce. Výsledkem této schůzky může být sexuální zneužití oběti, fyzické násilí na oběti, zneužití oběti pro dětskou prostituci, k výrobě dětské pornografie apod. Kybergrooming je tedy druhem psychické manipulace realizované prostřednictvím internetu, mobilních telefonů a dalších souvisejících technologií.*“.

Typickou obětí kybergroomingu jsou děti, obvykle ve věku 11-17 let. Obětí jsou častěji dívky než chlapci. Ohrožené jsou děti, které tráví svůj volný čas online komunikací, ve virtuálním prostředí navazují kontakty a vyhledávají přátele (Kopecký, 2010a). Obětí často bývají:

- *děti s nízkou sebeúctou, nedostatkem sebedůvěry, které lze snadněji manipulovat a následně izolovat,*
- *děti s emocionálními problémy, oběti v nouzi, které potřebují pomoc a podporu – v této roli obvykle selhávají jejich vlastní rodiče a děti si za ně hledají náhradu ve virtuálním světě,*
- *děti naivní, přehnaně důvěřivé, které jsou snadnějšími cíli virtuální komunikace s neznámou osobou, obtížněji rozpoznají rizikovou komunikaci,*
- *adolescenti, teenageři, které zajímá lidská sexualita a jsou ochotni o ní hovořit.*

Kopecký (2010a) podává podrobný popis průběhu manipulace dítěte groomerem. V první fázi, **přípravě kontaktu**, si pachatel často vytváří **falešnou identitu**. Svým potřebám přizpůsobuje prezentovaný věk, odpovídající fotografii, zájmy apod. Falešná identita může být *statická*, kdy si pachatel vytváří jednu stabilní identitu, pod kterou děti kontaktuje, nebo *dynamická*, kterou pachatel upravuje podle aktuální potřeby. Dynamická falešná identita je podstatně náročnější na evidenci údajů, které pachatel dítěti sdělil. Tito pachatelé většinou komunikují s více oběťmi, kterým sdělují odlišné informace. Varovným signálem může být právě dvojí sdělení odlišných informací (např. věku, místa pobytu apod.). V některých případech pachatelé vytváří nejen falešnou identitu, ale také **falešnou autoritu**. Vystupují tak jako zástupci různých firem, agentur, organizací, které by mohly oběti přinést užitek (kariéra modela, výhru apod., viz kap. 4.3).

Druhým krokem kybergroomera je **kontakt s obětí a vytváření vztahu** s ní. Útočník se snaží s obětí navázat důvěrný vztah za použití podpůrných technik. Těmi mohou být např. technika zrcadlení (*mirroring*), při které pachatel kopíruje oběť ve snaze prolomení nedůvěry. Napodobuje zájmy a koníčky oběti (hudba, film, sport), sdílí s ní problémy (osamělost, starosti, problémy s láskou), nabízí falešné pochopení, které pramení z předstíraného prožitku „toho samého“, co prožívá oběť.

Druhou používanou technikou je získávání informací o oběti (*fishing*). Kromě osobních údajů, jakými jsou např. pohlaví, věk, jméno, fotografie, se pachatel snaží zjistit další informace (navštěvovanou školu, zájmy, záliby, oblíbené osobnosti, aktivity). Tyto údaje slouží útočníkovi k **sestavení profilu oběti**. Pro tuto techniku je výhodné prostředí sociálních sítí, na kterých oběť své zájmy, ač je přímo neuvádí na profilu, sděluje např. svou přítomností ve fanouškovských skupinách apod. Pachatel si údaje zjišťuje také např. pomocí vyhledávačů (nejčastěji Google.com), na kterých zadáním zjištěné informace (emailová adresa, telefonní číslo, číslo účtu na ICQ, používaná přezdívka) zjišťuje další souvislosti.

Pro prohloubení důvěry se snaží pachatel vybranou oběť uplácat (jedná se o techniku *luringu*). Obvyklým dárkem bývají peníze, kredit do mobilního telefonu, drobná technika, počítačové hry apod. Pomocí těchto dáreků si také pachatel může ověřovat správnost údajů, které mu oběť sdělila (telefonní číslo dobíjeného telefonu, adresa pro doručení balíčku).

V průběhu komunikace pak pachatel postupně zavádí do konverzace sexuální témata. Snaží se tak postupně odstraňovat zábrany dítěte v oblasti lidské sexuality. Může se jednat o sexuálně zbarvenou komunikaci, nabízení dítěti pornografických materiálů pro vzbuzení

zájmu o sex a postupně se tak pachatel propracovává např. k získání sexuálně laděných fotografií své oběti. Tyto materiály jsou vysoce citlivé a často se stávají prostředkem následného vydírání dítěte.

V průběhu komunikace s dítětem se pachatel snaží o izolaci své oběti od okolí. Pachatel se stává osobním důvěrníkem dítěte, exkluzivním přítelem, kterému se dítě může anonymně a bez následků, které by jej čekaly v reálném životě, svěřit s čímkoliv. Dítě se tak stává na pachateli závislé. Pachatel také na dítě vyvíjí nátlak, aby se nesvěřovalo s „jejich tajemstvím“ svým rodičům, ostatním kamarádům. Drží svou oběť v hrsti, v případě, že by dítě chtělo kontakt s pachatelem přerušit, má dostatek citlivých informací (tajemství, intimní informace, fotografie a jiné záznamy), kterými jej může vydírat.

Třetí fází je **příprava na osobní schůzku s dítětem**. V této fázi si pachatel musí vymyslet vysvětlení svého skutečného věku. Ve většině případů se tak pachatel vydává za svého otce, staršího bratra nebo kamaráda, který dítě má vyzvednout a zavést za jeho virtuálním přítelem (viz např. případ Ashleigh Hallové v kap. 4.3). V případě, že by oběť osobní schůzku odmítla, má pachatel dostatek intimních informací a materiálů, aby si osobní schůzku s obětí vynutil vydíráním. Jak ale Kopecký (2010a) uvádí, ne vždy je nátlak útočníka nutný, protože řada obětí je ochotna jít na schůzku i bez předchozího vydírání.

Poslední fází je pak **osobní schůzka s dítětem**. Schůzka je hlavním záměrem groomerova snažení a zakončením předcházejících popsanych fází. Průběh těchto schůzek se různí. Někteří pachatelé zneužijí dítě na první schůzce, v některých případech na první schůzce k sexuálnímu ataku nedochází (např. z důvodu, že si pachatel chce ověřit, zda je oběť skutečně taková, jak se prezentovala). Útok na oběť je cílem všech předchozích kroků. Ve většině případů tak dochází k sexuálnímu zneužití dítěte nebo jiné formě násilného jednání s dítětem. Pokud má pachatel dostatek prostředků, může oběť donutit k opakovaným schůzkám, na kterých dochází k opakovanému zneužívání. V některých případech opakuje dítě schůzky s pachatelem z vlastní vůle pro získání úplatku či dárku. V tomto případě se již dostáváme do sféry dětské prostituce.

Ochranou proti zneužití dítěte kybergroomerem je prevence. Kopecký (2010a, s. 14) uvádí základní pravidla pro děti a jejich rodiče.

„Základní pravidla pro děti a mládež“

1. *Nenechte se oklamat sliby virtuálních útočníků (mohou vám slibovat lásku, pokračování vztahu v reálném světě, peníze, dárky apod.). Uvědomte si, že lidé na internetu mohou lhát!*
2. *Všímejte si nesrovnalostí v komunikaci s kyberútočnickými (útočník například udává různý věk, mění informace, které vám o sobě sdělil dříve apod.).*
3. *Uvědomte si, proč by někdo chtěl za každou cenu udržet internetový vztah nebo obsah komunikace v tajnosti.*
4. *Vytyčte si své osobní hranice s ohledem na sex. Nepřijímejte ani neodesílejte jiným uživatelům materiály sexuální povahy.*
5. *Ve virtuálním prostředí nikomu nesdělujte své osobní údaje (zejména své fotografie).*
6. *Nikdy nechodte na osobní schůzku, aniž by o ní věděli rodiče. Uvědomte si, co všechno se vám na schůzce může stát a jak může být schůzka riskantní.*
7. *Dejte si pozor na to, s kým se bavíte a o čem. Internetová komunikace vypadá jako anonymní, ale není. Nechcete přece, aby vás „internetový známý“ např. vystopoval v reálném světě, nebo aby vás nutil dělat něco, co dělat nechcete.*

Pravidla pro rodiče

1. *Komunikujte se svými dětmi o tom, co dělají na internetu. Uvědomte si, že i když je vaše dítě v bezpečí doma a sedí u počítače, nemusí to znamenat, že je v bezpečí!*
2. *Počítač dítěte nechejte na veřejně dostupném místě, například v obývacím pokoji, které můžete namátkou kontrolovat.*
3. *Vysvětlete dětem, jaká rizika může internet představovat.*
4. *V případě, že se vaše dítě dostane do problémů spojených s kybergroomingem, kyberšikanou či dalšími nebezpečnými komunikačními jevy, nepoužívejte nefunkční metodu zákazu práce s počítačem a internetem! Uvědomte si, že když dítěti doma zakážete počítač a internet, najde si jinou cestu, jak se k těmto nástrojům dostat (u kamaráda, ve škole, prostřednictvím mobilního telefonu atd.).“*

4.2.2 Sexting

Kopecký (2010b) definuje sexting jako „*poměrně nový fenomén, který je spojen s využíváním informačních a komunikačních technologií mladistvými a dětmi*“. Pojem sexting (česká alternativa je „sextování“) je složeninou slov „sex“ a „textování“. Jedná se tedy o „*elektronické rozesílání textových zpráv, fotografií či videa se sexuálním obsahem*“.

Tyto materiály, které nejčastěji vznikají v rámci partnerských vztahů, jsou často zneužívány např. zveřejněním na internetu či rozesláním širokému okruhu lidí. Ke zneužívání těchto materiálů dochází většinou v porozchodovém období, kdy mají sloužit jako prostředek pomsty bývalému partnerovi či pro pobavení ostatních. Důsledky takového jednání mohou být tragické, jak ukazují případy ve světě⁹.

4.2.3 Kyberstalking

Stalking (lov, pronásledování) je termín, který označuje „*opakované, dlouhodobé, systematické a stupňované obtěžování, které může mít řadu různých forem a různou intenzitu*“ (Kopecký, 2010b, s. 3). Projevem klasického stalkingu může být např. bombardování SMS zprávami, telefonáty, nechtěnými dárky apod. V případě kyberstalkingu se pak jedná o obtěžování a pronásledování ve virtuálním prostředí. Může mít formu zasílání spamů na email, ICQ, facebook a jinou komunikační síť.

⁹ Např. případ Jessie Lohan (18 let) z USA, která zaslala svému příteli intimní fotografie. Po rozchodu byly tyto fotografie jejím bývalým přítelem zveřejněny a Jessica se stala terčem posměchu. Zoufalá dívka spáchala sebevraždu. Obdobný případ se udál na začátku roku 2010, kdy mladá učitelka Emma Jonesová spáchala sebevraždu vypitím kyseliny kvůli intimním fotografiím, které její bývalý přítel zveřejnil na Facebooku.

Současná česká trestní legislativa (zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník) již zná pojem „**nebezpečné pronásledování**“ (§ 354) a stalking je tak u nás trestně postižitelný. Podle trestního zákoníku se pachatelem nebezpečného pronásledování stává ten, kdo svou oběť dlouhodobě pronásleduje tím, že:

- oběti a osobám jí blízkým vyhrožuje ublížením na zdraví,
- vyhledává osobní blízkost oběti, nebo ji sleduje,
- vytrvale oběť kontaktuje prostřednictvím elektronické komunikace, poštou či jinak,
- omezuje oběť v jejím obvyklém způsobu života,
- zneužije osobních údajů oběti za účelem osobního nebo jiného kontaktu,

a toto jednání vzbuzuje u oběti odůvodněnou obavu o její zdraví či život nebo o zdraví a život osob jí blízkých.

Trestem za takové chování může být až jeden rok odnětí svobody nebo zákaz činnosti. Pokud se však pachatel výše jmenovaných činů dopouští vůči dítěti nebo těhotné ženě, pokud při pronásledování používá zbraň nebo pokud pachatel činy provádí organizovaně s dopomocí nejméně dvou osob, trestní sazba se zvyšuje na trest odnětí svobody na šest měsíců až tři roky. Trestný čin nebezpečného pronásledování se může kombinovat s trestným činem nebezpečného vyhrožování (viz § 353 trestního zákoníku).

Základní typologii stalkerů zpracoval např. americký forenzní psychiatr Paul E. Mullen (in Kopecký, 2010b):

1. *bývalý/odmítnutý partner*, člověk, který není schopen přijmout ukončení vztahu (intimního, pracovního, terapeutického apod.). Jeho chování je většinou motivováno kombinací touhy po obnově vztahu, pomstychtivosti, zhrzení, poníženosti, žárlivosti, zármutku atd.
2. *uctívač* je osobou, která si zvolila svůj idol a touží po vztahu s ním. Předpokládá, že také jeho oběť bude mít o vztah zájem. V první fázi většinou uctívač posílá zvolené oběti obdivné dopisy, dárky, touží po jejím zájmu. Jakmile je však svým idolem odmítnut, často se jeho chování obrací do agresivní roviny. Typickými uctívači jsou tzv. celebrity stalkers, uctívači slavných osobností.

3. *neobratný nápadník* je většinou osoba, která touží po vztahu, avšak z důvodů menší sociální obratnosti není schopna navázat kontakt. Tyto osoby většinou trpí nedostatkem empatie a proto nedokáží vnímat negativní city své oběti. Pokoušejí se o fyzický kontakt s obětí (chytit ji za ruku, políbit ji), avšak většinou se neuchylují k násilí nebo hrozbám.
4. *ublížený pronásledovatel* pronásleduje svou oběť kvůli skutečné či domnělé újmě, kterou mu způsobila oběť, a usiluje o pomstu. Většinou se jedná pouze o výhrůžky, obtěžování, zastrašování oběti, ničení majetku (dům, byt, domácí zvířata). Jeho chování mu přináší uspokojení a pocit kontroly nad svou obětí. Jeho chování bývá iracionální a paranoidní, ve svém jednání však bývá velmi vytrvalý.
5. *sexuální útočník* usiluje o agresivní sexuálně motivovaný útok na oběť. Často se jedná o sexuální delikventy (voyery, sadisty, masochisty, exhibicionisty).
6. *poblouzněný milovník* věří, že jej jeho oběť miluje. Jakékoliv její chování si vysvětluje tak, aby to podporovalo jeho iluzi. Obvykle si vybírá oběť s vysokým sociálním statutem. Zpravidla nereaguje na policejní či soudní řešení a potřebuje péči psychologa, jinak ve stalkingu pokračuje.
7. *kyberstalker* sleduje svou oběť pomocí komunikačních technologií (internet, mobilní telefony). Využívají virtuální prostředí, ve kterém se pod různými identitami snaží svou oběť kontaktovat, případně získávat informace. Pravý kyberstalker zpravidla nevolí fyzický útok na oběť. Kyberstalking se však může vyskytovat jako doprovodný jev u všech výše jmenovaných kategorií.

4.3 Vybrané případy sexuálních ataků spojených s virtuální komunikací

Nebezpečí anonymního internetového prostředí ve vztahu k sexuálně násilnému ataku je vysoké. Toto tvrzení dokládáme několika případy, ve kterých došlo ke kontaktu mezi pachatelem sexuálního zneužití nezletilé osoby právě prostřednictvím virtuální komunikace. Uvedené případy jsou kompilacemi informací čerpaných z článků denního tisku, jejichž soupis je uveden v seznamu použité literatury.

Případ č. 1 – Chlapci VIP

Červenec 2005, Praha – V roce 2009 proběhl soud s tehdy pětaticetiletým Pavlem Hovorkou, který od roku 2005 sexuálně zneužil přes 20 chlapců. Hovorka sponzoroval dětské domovy a pro chlapce, kteří v nich žili, uspořádal soutěž „VIP“. Cílem bylo vybrat toho nejroztomilejšího chlapce, který pak „vyhrál“ čtrnáctidenní pobyt v Praze. Hovorka pracoval jako hlídač v jedné z pražských tiskáren. Sem si vodil své oběti, které pak zneužíval. Další své oběti si Hovorka vybíral na různých seznamovacích internetových serverech. Svým obětem nabízel peníze, nebo je vydíral zveřejněním jejich fotek či jejich homosexuální orientace. Obžalován byl i ze znásilnění některých svých obětí.

Fotografie a další informace k případu viz příloha č. 3.

Případ č. 2 – Jiří Kadrnožka

Říjen 2006, Praha – Jiří Kadrnožka (27 let) pod přezdívkou Jirzin vyhledával na dětských diskusních stránkách dívky za účelem sexuálního kontaktu. Na stránkách xchat.cz v diskusní místnosti pro děti od 9 do 13 let položil dotaz: „*Je tady mladá holka z Prahy nebo Nymburka, která mi ho vyhoní?*“. V té samé době však byli na chatu v této místnosti přihlášení i reportéři MF DNES, kteří sledovali, jak často děti na chatu poskytují své osobní údaje cizím lidem. Jakmile zachytili Kadrnožkův dotaz, začali si s ním dopisovat pod identitou 11leté Terezky. Ukázky konverzace viz přílohy (příloha č. 4).

Kadrnožka si s domnělou jedenáctiletou Terezkou domluvil schůzku na příští den. Netušil, že místo dívky jej budou čekat reportéři MF DNES. Když zjistil, že proti němu mají důkazy (záznam xchatové komunikace, fotografie a video ze schůzky), přemlouval redaktory, aby smazali záznamy, že si nechce způsobit problémy. Když reportéři odmítli, ze schůzky utekl. Reportéři MF DNES předali případ Policii ČR. Na základě zveřejněných fotografií jej identifikovala jeho bývalá kolegyně. Kadrnožka byl souzen a byl mu uložen podmíněčný dvouletý trest, který však byl zmírněn na rok, protože pachatel dobrovolně podstoupil sexuologickou léčbu.

Případ Jiřího Kadrnožky není na českém internetu ojedinělý. Policie ČR, organizace pracující v oblasti ochrany dětí i samotní správce chatových místností a diskusních fór se snaží situaci monitorovat a podobnému chování vůči dětem zabránit. I přes tuto snahu se však obdobné případy stále vyskytují, jak upozorňují např. reportéři MF DNES Pokorný a Blažek (2007).

Případ č. 3 – Případ Moniky Šmidtové

Červenec 2010, Slovenská republika – Vražda Moniky Šmidtové je nejaktuálnějším případem vraždy přímo související s internetovou komunikací. Monika (23 let) se přes facebookový profil seznámila s 19letým Martinem.

Martin se s Monikou poprvé osobně setkal, když fotil její sestru na maturitní tablo. Monika jej požádala, aby jim udělal i společnou fotografii. Podle sdělení kamarádek se Martin Monice líbil. Na síti Facebook si Monika přidala Martina mezi své přátele pouhých sedm dní před svou smrtí. Po sedmi dnech virtuální známosti byla ochotna se se svým vrahem osobně setkat. Toto setkání se jí stalo osudným. Poté, co Martin Moniku odvezl do nedaleké obce, uškrtil ji. Její tělo pak zahrabal v připraveném hrobě u lesa.

Monika zmizela v noci 24. července 2010. Její rodiče využili jejího facebookového profilu a požádali všechny přátele o sdělení informací o zmizelé Monice. Neuvěřitelný cynismus projevil vrah mladé dívky, když na tuto výzvu rodičů odepsal, že doufá, že je Monika v pořádku. Dívka přitom byla již několik dní po smrti.

Fotografie a další informace k případu viz příloha č. 5.

Případ č. 4 – Ashleigh Hall

Říjen 2009, Velká Británie – Peter Chapman (33 let), v minulosti trestaný za znásilnění prostitutek, měl být po propuštění z výkonu trestu sledován jako sexuální delikvent. Podařilo se mu však z dozoru vymanit a téměř rok a půl o něm britská policie, která jej měla sledovat, nic nevěděla. Prostřednictvím sítě Facebook kontaktoval údajně přes 6 000 žen ve věku 13 – 31 let.

Pod falešnou identitou devatenáctiletého Petera Cartwrighta se seznámil se sedmnáctiletou Ashleigh Hallovou. Ashleigh trpěla kvůli svému vzhledu a nadváze sníženým sebevědomím, a tak byla polichocena, když se o ni mladík Peter začal zajímat. Chapman ji vylákal na schůzku. Ashleigh byla překvapená, že na schůzku místo očekávaného mladíka přišel plešatý třicátník. Chapman ji však přesvědčil, že je otcem onoho chlapce a má ji za ním pouze dovézt. Dovezl ji však na odlehlé místo, spoutal lepící páskou a znásilnil. Dívka zemřela na udušení poté, co jí po znásilnění Chapman několikrát přelepil páskou i obličej. Její tělo pak pohodil do příkopu. Na začátku roku 2010 byl Chapman odsouzen na doživotí.

Fotografie a další informace k případu viz příloha č. 6.

5 MOŽNOSTI LAICKÉ DIAGNOSTIKY SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ

Dítě se v průběhu svého života musí vyrovnat s mnoha stresy a zátěžovými situacemi. Těmi mohou být např. nemoc či nemoc osoby blízké, smrt v rodině, rozvod, živelné katastrofy a v neposlední řadě i násilí vůči němu samotnému, obzvláště násilí vycházející z nejbližšího okolí - rodiny. Aktuální reakce a míra dlouhodobých následků závisí na mnohých faktorech. Nejvýznamnějšími z těchto faktorů jsou:

- povaha události – otázka, jak dítě situaci vnímá a hodnotí, dlouhodobost a opakování situace, důsledky pro další život dítěte, míra přímého ohrožení dítěte apod.,
- věk a vývojová úroveň dítěte,
- individuální míra zranitelnosti dítěte – důležitá je frustrační tolerance, hranice bolesti, zvládání zátěže,
- míra sociální opory v rodině a blízkém okolí (Svoboda a kol., 2009).

„Závažnost následků je vždy větší tam, kde pachatelem byl dítěti blízký člověk, kde bylo použito násilí, zneužívání trvalo déle a kde reakce rodičů na sdělení o zneužití byla odmítavá či nedostatečně empatická (nedůvěra, popírání apod.).“ (Svoboda a kol., 2009, s. 718)

Obdobný názor na závažnost následků sexuálního zneužití má i Gianotten (in Weiss, 2008, s. 88): *„závažnost sexuálního traumatu pro další vývoj obětí souvisí s mírou použitého násilí, s délkou doby traumatizace (například je rozdíl, jestli se jedná o jednorázové zneužití, anebo zda zneužívání probíhá po dobu několika let) a s věkem, v němž k traumatu dochází (znásilnění ve 12 letech má obvykle závažnější následky než v 17). V případě incestního zneužití pak může hrát roli i blízkost zneužívající osoby – zneužití strýcem bude pravděpodobně obětí prožíváno jinak než zneužití vlastním otcem.“*

Jestliže je dítě vystaveno násilí v rodinném prostředí, není pravděpodobné, že by k odhalení tohoto činu došlo ze strany rodiny. Osobou, která má možnost odhalit špatné zacházení s dítětem na základě svého pozorování, je **učitel**. Je však nutné si uvědomit, že učitel není aprobovaným psychologem, terapeutem, lékařem, a nemůže tedy diagnostikovat sexuální zneužívání dítěte. Má ale možnost vypořizovat znaky v chování a jiných projevech dítěte a na své podezření upozornit. Je osobou, která může dítěti pomoci v případě, kdy selhala rodina. Proto by měl být poučen o znacích fyzických i psychických a o možnostech jejich interpretace. Včasná diagnostika a pomoc dítěti v této situaci je, jak již bylo řečeno

v kap. 8, jedním z hlavních cílů školního preventivního působení v oblasti sociálně patologických jevů.

Sexuální zneužití může mít mnohé indikátory. Kutchinsky však upozorňuje, že tyto indikátory jsou velmi málo specifické a proto nesou vysoký potenciál falešně pozitivní diagnózy (in Weiss, 2008). Příznaky sexuálního zneužití nacházíme nejčastěji ve třech oblastech – psychologické, sociální a somatické.

5.1 Indikátory a důsledky násilného chování vůči dětem a sexuálního zneužívání

Spurný (1996) definuje tři druhy újmy, se kterými se setkáváme u obětí násilného chování. Jedná se o *újmu nehmotnou*, ke které může docházet např. při vydírání oběti citlivými informacemi, *újmu hmotnou* např. na financích, na majetku a *újmu fyzickou*, na zdraví a na životě. Jak ale Spurný upozorňuje, existuje ještě *újma emocionální*, která doprovází všechny újmy výše jmenované. Emocionální újmou může být např. přetrvávající strach dětské oběti, úzkost, trauma apod.

Jestliže je dítě dlouhodobě vystaveno násilnému chování, např. latentnímu týrání ze strany rodičů, mohou se v jeho psychice vyskytnout určité posuny (Spurný, 1996):

- *negativní či úzkostný pohled na svět*, kdy se zvýšená úzkost stává trvalým rysem dítěte v různých situacích, reakce dítěte jsou prudce emotivní,
- *tendence přeceňování nebezpečí*, kdy situace nejsou dítětem reálně posuzovány, vnímá nebezpečí „vždy a všude“, vnímá příznaky násilí i tam, kde nejsou, nebo naopak
- *snížení citlivosti dítěte vůči násilí*, ke kterému dochází zpravidla při častém a opakovaném násilném chování, kdy agresivní incidenty ztrácí na své intenzitě,
- *otupení, přivyknutí násilnému stavu*, je extrémním následkem dlouhodobého násilného zacházení s obětí, která ztrácí citlivost vůči násilí a posléze se na agresivní prostředí adaptuje,

- *zvýšení tolerance vůči násilí* se může projevat např. jeho vyhledáváním, omlouváním jeho projevů, bagatelizováním důsledků agresivního jednání apod.,
- *začlenění násilí do vlastního chování* je velmi závažným následkem dlouhodobého vystavování dítěte násilným situacím.

U dítěte se může vyskytnout netypické chování v rámci tzv. „obranných mechanismů“, které může být okolím nesprávně interpretováno. Základními obrannými mechanismy jsou (Spurný, 1996):

- *racionalizace* situace, kdy se oběť násilí snaží zdůvodnit a rozumně vysvětlit násilné chování pachatele, oběť tak většinou dochází k názoru, že násilný incident vyvolala svým vlastním chováním, omlouvá pachatele,
- *bagatelizace* násilného činu,
- *vytěsnění (represe)* vzpomínek a myšlenek, které nejsou v souladu s hodnotami a přesvědčením oběti. Násilný incident je tak vytlačen z vědomí dítěte, dítě přesvědčí samo sebe, že se situace neodehrála, nebo na ni zapomíná.
- *regrese* se u týraných a zneužívaných dětí projevuje velmi často, jedná se o mechanismus, kdy se dítě v rámci vyrovnání se s traumatem vrací k vývojově nižším formám chování (často se navrací např. noční děsy, enuréza, cucání palce apod.),
- ke *kompenzaci* dochází většinou v situacích frustrace dítěte, které si při vlastním neúspěchu volí např. snadněji dosažitelný cíl, zaměří se na jinou (náhradní) oblast zájmů,
- *projekce*, kdy připisujeme vlastní chyby a příčiny selhání druhým, cizímu zavinění,
- k *identifikaci* může dojít např. při tzv. „stockholmském syndromu“, který se objevuje u pachatelů a jejich rukojmích, kteří se často po určité době s pachatelem identifikují, spolupracují s ním, napomáhají mu,
- *přesun (transfer)* vzteku a agrese oběti, která původně směřovala vůči pachateli, na náhradní objekt, který je dostupnější. Tento přenos násilí se často projevuje u fyzicky týraných dětí, které mohou projevovat agresivní chování např. ve skupině vrstevníků, spolužáků, u sourozenců apod.,

- *obviňování*, při kterém místo sebekritického hledání vlastních příčin neúspěchu hledá jedinec viníka, „obětního beránka“, který je podle jeho zdůvodnění odpovědný za neúspěch,
- *únikové tendence* se mohou projevat na úrovni psychické, tzv. „denní snění“, únik od reality, nebo i fyzické, tedy útěk, pokus o sebevraždu, únik do nemoci apod.

5.1.1 Fyzické znaky sexuálního zneužití

Jak uvádí Finkelman (in Vaníčková, Provazník, Hadj-Mousová, 1999), specifickými varovnými známkami při sexuálním zneužívání dětí jsou:

- poranění vagíny či anusu,
- otoky pohlavních orgánů,
- dilatace anusu,
- poranění hymen,
- v krajním případě těhotenství,
- zhmoždění prsou apod.

Vzhledem k tomu, že se sexuální násilí často pojí s dalšími akty násilí, nejčastěji s fyzickým týráním, mohou se u dítěte projevat i další, nesexuální fyzické znaky (tamtéž):

- hematomy,
- bolesti břicha bez organické příčiny,
- opakované záněty močového měchýře,
- poruchy příjmu potravy apod.

5.1.2 Znaky v chování a prožívání sexuálně zneužitého dítěte

Mezi dlouhodobé důsledky sexuálního zneužití patří **pocit stigmatizace**, kdy si dítě uvědomuje, že jeho život je jiný, než život ostatních dětí. Problémem prohlubujícím prožívání traumatu je pak **ztráta důvěry**, která může pramenit z toho, že dítě zneužila osoba, které důvěřovalo, nebo z toho, že po pokusu svěřit se se svým trápením osobě blízké se setkala s odmítnutím. Dlouhodobě se může projevovat také **bezmocnost** a **sexualizace chování**. Objevuje se také pocit viny, vyvolaný často ze strany pachatele, který tak dítě manipuluje do více závislé role. (Svoboda a kol., 2009)

Vágnerová (2008) definuje v oblasti psychických důsledků sexuálního zneužívání dítěte nejčastější projevy:

- *inhibice citového prožívání*, která jako psychická obranná reakce snižuje subjektivní zátěž způsobenou opakovaným prožitkem utrpení. U dítěte se může dostavit apatie, neschopnost prožitku radosti, neschopnost projevu emocí apod.
- *úzkostný stav, strach, zvýšené napětí, přecitlivělost, podrážděnost, sklon k afektivním výbuchům*,
- u dítěte se mohou vyskytnout *pocity ohrožení*, které jsou vyvolány bezohledným zacházením s dítětem ze strany rodičů a které mohou vést až k neselektivní nedůvěřivosti vůči všem lidem, odtažitosti,
- dítě může chápat násilí, které na něm rodič páchá, jako formu trestu, logicky si pak vysvětluje, že je trestáno za to, že je s ním rodič nespokojen. Vlivem této skutečnosti u něj vznikají *obavy z opuštění rodičem*, které mohou vést k prožívání úzkosti, nejistoty, beznaděje.
- vlivem traumatu mají děti problémy s učením, nejsou schopny se soustředit, což vede ke *zhoršení školního prospěchu*,
- vlivem traumatické, často opakované, události nemají děti dostatečnou důvěru v sebe sama, podceňují se, při aktivitách očekávají neúspěch, krach svého snažení, dochází k *fixaci negativního sebehodnocení*,

- týrané děti mohou se mohou projevat jako tiché, zakřiknuté, pasivní, apatické či zcela naopak neklidné, hyperaktivní, agresivní,
- týrané děti selhávají v oblasti sociální adaptace.

Často uváděné jsou školní problémy, záškoláctví, ztráta zájmů, apatie, nedůvěra, ostych, smutek, deprese, užívání drog, poruchy spánku, noční děsy, enuréza, regrese ve vývoji, noční pomočování atd.

5.2 Posttraumatická stresová porucha

V životě dítěte se vyskytují mnohé náročné situace. S většinou z nich si dítě dokáže samo nebo s pomocí blízkého dospělého poradit. Dítě však může být vystaveno silně traumatické události, kterou není schopno řešit ani nemá vyvinuty potřebné obranné mechanismy. Vystavení dítěte těmto situacím může vést k následným problémům. Vágnerová (2008, s. 426) tyto traumatické události definuje jako situace „*charakteristické náhlostí, nečekaností, neodhadnutelností a extrémní intenzitou ohrožení*“. Příkladem takové události může být např. přepadení nebo sexuální atak vůči dítěti. Následkem takové události bývá akutní reakce či posttraumatická stresová porucha.

„Akutní reakcí na traumatizující zážitek lze chápat jako přechodné narušení psychických i somatických funkcí, jehož závažnost závisí jak na míře ohrožení, tak na odolnosti postiženého jedince, resp. na poskytnutí sociální podpory. Dochází ke zhroucení adaptačních mechanismů. Selhává kognitivní složka, člověk není schopen porozumět a orientovat se v situaci, která se vymyká standardní zkušenosti.“ (Vágnerová, 2008, s. 428)

Akutní reakcí na trauma bývá ztráta sebekontroly, panika, bouřlivost emocí apod., které se mohou projevit ihned, většinou však přichází po krátké době útlumu (Svoboda a kol., 2009). U dětí se tak může projevit např. zvýšená závislost na rodině, poruchy spánku, vývojová regrese, u dětí školního věku a dospívajících podrážděnost, hostilita, vyhýbání se oblíbeným činnostem, únava. Tyto příznaky je možno odstranit dostatečnou a kvalitní oporou. Může však také dojít k rozvoji závažnější posttraumatické stresové poruchy.

Posttraumatická stresová porucha je stav, který vyžaduje odbornou terapii. Rozvíjí se obvykle po latentní fázi, která může trvat několik týdnů až měsíců po události. Je tedy opožděnou nebo protražovanou (vleklou, dlouhodobou) reakcí na traumatickou událost. (Svoboda a kol., 2009)

Vágnerová (2008) uvádí, že reakce na prožité trauma je významně závislá na aktuální vývojové úrovni dítěte, jeho zkušenostech a na podpoře, kterou mu poskytuje rodina. V *emoční oblasti* se u dítěte může projevit úzkost, strach, generalizované obavy, navozené fobie, pohotovost k úlekovým a strachovým reakcím, zvýšená emoční dráždivost s tendencí reagovat vztekem a agresivitou. Oproti tomu se může projevit i zúžení emocí, citová otupělost, narušení emoční rovnováhy, celková nepohoda. Může také dojít k regresu ve vývoji, odmítání separace a vyžadování neustálé přítomnosti rodičů, znovuvytvoření závislosti na dospělém, strachu z cizích dospělých apod.

V *kognitivní oblasti* se může vyskytnout neustálé opakování traumatického zážitku ve snu, ve vtíravých vzpomínkách, při řeči, kdy dítě o zážitku neustále mluví, v kresbě. K těmto vzpomínkám může docházet i ve formě disociativního projevu, tzn. že dítě si jej vybavuje bez emočního prožitku, jako by se jej netýkalo. Objevují se i pocity viny. V chování se mohou projevit tendence vyhýbat se situacím, které připomínají traumatickou událost, ačkoliv nemusí mít s událostí logickou souvislost (jsou spojeny např. pouze zdánlivou podobností). Někdy, obzvláště u dětí, které jsou doma fyzicky týrány, naopak může docházet k tendenci situaci znovu vyprovokovat. Dítě tak může nalézt přijatelný způsob interpretace situace, situace se opakováním stává méně děsivou, dítě se s ní lépe vyrovnává. Objevit se může vývojový regres, který je spojen se ztrátou dosažených kompetencí.

V *sociální sféře* se může projevit zvýšená konfliktovost dítěte, prudká afektivita, agresivní projevy, poruchy chování, narušení mezilidských vztahů, bezohlednost k mladším, odbrždění zábran, změna postojů a hodnot, autodestruktivní chování nebo naopak naprostá lhostejnost k vlastnímu osudu.

Mezi hlavní *tělesné* projevy patří nadměrná vegetativní aktivace, bolesti hlavy, nauzea, poruchy příjmu potravy a jiné projevy, které mohou být mylně interpretovány jako příznaky nemoci.

Výskyt posttraumatické stresové poruchy v populaci je přibližně 1-4%, u žen je vyšší, dosahuje až 7-10 %. Výrazně vyšší výskyt poruchy sledujeme u tzv. rizikových skupin, jako jsou např. váleční veteráni, oběti trestných činů apod., u kterých posttraumatická stresová porucha dosahuje až 58 %. (Vágnerová, 2008)

Při léčbě posttraumatické stresové poruchy se uplatňuje psychoterapie v možné kombinaci s farmaky. Farmakologická léčba se zaměřuje hlavně na zmírnění akutních příznaků, jako např. úzkost, poruchy spánku. Psychoterapie je pak zaměřena nejen na dětskou oběť, ale terapeuticky se přistupuje i k rodině dítěte. (Vágnerová, 2008)

Častá je **posttraumatická amnézie**, která se objevuje zejména u dětí, které protrpěly těžká nebo opakovaná traumata (např. kontaktní sexuální zneužívání). Mohou se objevit také **poruchy přizpůsobení** (emoční poruchy, poruchy chování, regresivní projevy, potíže v učení, poruchy sociálních vztahů, sklon ke zneužívání psychotropních látek.

5.3 Pozdní důsledky sexuálního zneužití v dětství

Pokud se zabýváme důsledky sexuálního traumatu, je třeba se zmínit nejen o těch aktuálních, které dítě trápí bezprostředně po násilném ataku, ale o těch, které se přenáší do budoucího, dospělého života dítěte.

Autoři, kteří se touto problematikou zabývají (např. Matějček, Vágnerová, Pöthe a mnozí další) upozorňují zejména na následující problémy, které se mohou v budoucím životě dítěte projevit (Vágnerová, 2008):

- *změna vztahu k sexualitě* v dospělém životě – sexualita bývá u zneužitých dětí odtržena od jejího vztahového konceptu, je samoučelnou aktivitou, izolovanou od citových prožitků. Sexualita může být v dospělém životě buďto potlačena či naopak maximalizována, extremizována do rozměrů promiskuity, prostituce.
- *zvýšené riziko selhání v partnerských vztazích,*
- *problémy v rodičovských rolích,* nevhodný způsob zacházení s dítětem – nejčastěji se pojí s tzv. cykličností či transgeneračním přenosem násilí (viz kap. 2.3.2),
- u jedince se může projevit *zafixovaný pocit méněcennosti,* ztráty kontroly nad vlastním životem, pocit viny, hostilní postoj k pachateli sexuálního ataku, kterého jedinec považuje za viníka jejich zničeného života,
- *tendence k sociální izolaci,*

- další *psychické potíže*, které byly spuštěny traumatickým prožitkem v dětství. Nejčastěji těmito potížemi bývají úzkostné poruchy, depresivní poruchy, poruchy příjmu potravy apod.).
- *závislost na návykových látkách*,
- *rozvoj delikventního či kriminálního chování*.

5.4 Diagnostika špatného zacházení s dítětem

„Děti kreslí v každém kulturním prostředí, ať už tužkou na papír, nebo klacíkem do písku. Kreslí to, co je pro ně důležité: lidi, obydlí, stromy a zvířata. Jsou spontánní a neovládají se tolik jako dospělí. Dítě může mít potíže s mluvením, ale přímo nakreslí to, co je blízko k pravdě.“ (Petersonová a Hardin, 2002, s. 15)

Přehled metod, které je možno využít k diagnostice následků zátěží, traumat a špatného zacházení s dítětem podává např. Krejčířová (2009). Vybrané metody uvádíme v následujícím textu. Je však nutné znovu opakovat, že odbornou diagnostiku může provádět pouze k tomu kvalifikovaný pracovník. Je však žádoucí, aby učitel, který má k dětem velmi blízký vztah, znal a dokázal rozpoznat znaky v chování či tvorbě dítěte a byl tak schopen odhadnout možnost ohrožení dítěte nežádoucími jevy.

Pro výběr vhodné posuzovací metody je důležité určit strategie zvládnání náročných situací, které dítě užívá. Na toto určení se zaměřuje kromě rozhovoru a pozorování např. dotazníková metoda Ways of Coping Checklist-R (autory jsou Folkman a Lazaru, 1988) nebo pětiškálovou sebeposuzovací metodu Self-Report Coping Scale (autoři Causey, Dubow, 1992). Dále se v diagnostice můžeme zaměřovat na sociální oporu, kterou dítě percipuje. I tu můžeme zjišťovat pomocí např. rozhovoru nebo pozorování dítěte v interakci s rodiči. Existují však dotazníkové a škálové metody, jako např. Percived Social Support (autor Harter, 1985), dospívajícím je určena škála Social Support Rating Scale-R (autor Causey a kol., 1991), nejužívanější metodou je pak dotazník Social Support Questionnaire – SSQ (autor Sarason a kol., 1987). Diagnostickou metodu, která je založena na grafickém záznamu, publikoval u nás Křivohlavý (1999). (Krejčířová, 2009)

S většinou z výše uvedených metod se učitel při své běžné praxi nesetká. Proto se více zaměříme na metody diagnostiky dětské kresby a dětské hry, se kterými je učitel dítěte v nejčastějším kontaktu. Kresba a hra jsou dvě základní činnosti dětského věku. Obě tyto činnosti mají vedle zábavných a jiných funkcí také funkci terapeutickou. Formou hry a kresby dítě podává zprávu i o situacích, o kterých by nedokázalo otevřeně hovořit. Ať už ze strachu z trestu za prozrazení tajemství, které ve svých dětských obětech pachatelé sexuálního zneužívání často vyvolávají, nebo z toho důvodu, že je prožitá situace pro dítě příliš silná a traumatizující, aby o něm dokázalo mluvit.

Vzhledem k tomu, že učitelé se již od útlého věku dítěte setkávají nejčastěji s jeho kresbou a hrou, je vhodné, aby znali základy diagnostiky varovných signálů skrytých v těchto dvou základních dětských aktivitách. Samozřejmě je nutné k laické diagnostice přistupovat s ohledem na to, že **učitel není odborník** – psycholog či lékař, aby byl schopen spolehlivě diagnostikovat výskyt sexuálního zneužívání u dítěte. Avšak jako nerodičovská osoba, která přichází s dítětem do kontaktu nejčastěji, může svým podezřením a včasným upozorněním, předejít případnému dalšímu sexuálnímu zneužívání. Sama o sobě však kresba jako důkaz či diagnóza sexuálního zneužívání nestačí.

5.4.1 Možnosti diagnostiky dětské kresby

O znaky dětské kresby a jejich význam se zajímají psychologové 50. let 20. století. Rozvoj diagnostických testů dětské kresby na počátku 50. let je spojen se jmény Florence Laura Goodenoughová (kresba postavy muže a ženy) a Dale B. Harris, kteří používali diagnostiku kresby spíše jako prostředek pro měření IQ dítěte. Kresbu jako možnost zkoumání rodinného prostředí dítěte používá Wilfred C. Hulse. V klinické praxi, převážně v psychologii, ale stále častěji i v praxi dětských lékařů a pedagogicko psychologických poraden, se k diagnostice dětské kresby využívá několik diagnostických metod. (Petersonová, Hardin, 2002)

Analýzu dětské kresby můžeme podle jejího zaměření klasifikovat na kvalitativní a kvantitativní. U kvalitativní analýzy kresby si všímáme obsahové stránky kresby, jejich znaků a symbolů. Kvantitativní analýza kresby se zabývá vývojovou úrovní kresby dětí různých věkových kategorií, tedy sleduje vývoj dětské kresby od prvních čmáranic, přes tzv. „hlavonožce“, postavu se začleněným trupem až po vyspělou kresbu lidské postavy. Tento přístup standardizoval pokyny dítěti ke kreslení, podal základy pro další techniky interpretace dětské kresby.

Pro dětskou kresbu s účelem odborné diagnostiky musíme vytvořit odpovídající podmínky, kterých lze dosáhnout podle následujících pravidel (Petersonová, Hardin, 2002):

- Dítě by nemělo být při kresbě rozptylováno nebo kreslit v kolektivu, který jej často svádí k napodobování kamarádovy kresby.
- Pokud potřebujeme, aby kreslilo více dětí současně, musíme mezi nimi zajistit dostatečný odstup
- Z okolí vyloučíme rodiče, sourozence a jiné kamarády.
- Dítě necháme pracovat nerušeně, neklademe otázky typu: „Proč jsi tam nenakreslil...?“ „Co znamená toto?“ aj.
- Dítěti dáme na výběr z několika tužek, barevných i černých. Použití kříd, fixů a jiných pomůcek je nevhodné kvůli nemožnosti zachytit detaily kresby.
- Papír by měl být bílý, přinejmenším formátu A4.
- Dítě musí mít po ruce gumu, aby mohlo provádět změny.
- Hodnotitel kresby má mít k dispozici úhломěr a pravítko, aby mohl měřit sklon postavy a jejich velikost.

Pro odbornou rozbor dětské kresby byly psychology a dalšími odborníky vypracovány standardizované diagnostické metody. Přehled nejčastěji užívaných metod podávají Petersonová a Hardin (2002) ve své publikaci, která se přímo zaměřuje na diagnostiku dětské kresby. Tato publikace je zaměřena na čtenáře z řad laické veřejnosti a má nastínit možnosti rozpoznání alarmujících prvků dětské kresby.

1. **kresba lidské postavy** (KLP) – anglicky označována jako HFD (Human Figure Drawing), jedná se o techniku bodovaného posouzení dětské kresby, kdy dítě kreslí sebe sama. Při této metodě se hodnotí jednotlivé předepsané znaky pro danou věkovou skupinu.
2. **kinetická kresba rodiny** (KKR) – anglicky Kinetic Family Drawing (KFD), je technika bodovaného posouzení dětské kresby. Dítě má za úkol nakreslit svou rodinu, včetně sebe samého, při typické aktivitě. Odhaluje tak skutečnost, jak vnímá rodinné interpersonální vztahy. S touto technikou poprvé přišel v roce 1951 Wilfred C. Hulse, který tvrdí, že kresba představuje vodítko ke konfliktu uvnitř rodiny.

3. **Machoverové projekční metoda** hodnotí vyváženost kresby, její formální stavbu, nasazení a tlak na tužku, zaměřuje se na jednotlivé části těla, jejich tvar, velikost, umístění a případné gumování. Autorkou je Karen Machoverová.
4. **Buckův H-T-P test** – (House-Tree-Person test) úkolem dítěte je nakreslit dům, strom a lidskou postavu. Tímto testem získáváme informace o tom, jak dítě vnímá své okolí a sebe sama v interakci s okolím. H-T-P test vypracoval John Buck.
5. **metoda Burnse a Kaufmana** – interpretuje činnosti, styly a symboly zobrazené na kresbě, z nichž odhaduje narušené rodinné prostředí. Autory jsou Robert C. Burns a S. H. Kaufmann.
6. **metoda regresivních kinetických kreseb rodiny** – anglicky RKFD (Regressed Kinetic Family Drawings), dospělí jedinci jsou při tomto testu vyzváni, aby nakreslili svou rodinu v době, kdy jim bylo pět let.

V případě, že je možné, aby se do diagnostiky zapojili všichni členové rodiny, můžeme využít např. metodu „mapy rodiny“ (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2009). Jedná se o kresebnou projektivní techniku, při které jednotliví členové rodiny znázorňují své pojetí rodiny. Kresby se poté navzájem odborně porovnávají.

5.4.2 Možnosti diagnostiky dětské hry.

Prostřednictvím hry můžeme sledovat dětské chápání světa, jeho názory a částečně i jeho zkušenosti, prožitky. Jak uvádí Vágnerová (2008, s. 186), hra *„je dalším způsobem vyjádření vlastní interpretace reality, postoje ke světu i sobě samému. Symbolická hra slouží předškolnímu dítěti jako prostředek k vyrovnání s realitou, která je pro ně nějak zatěžující. ... Symbolická hra mu dovoluje chovat se podle svých představ a přizpůsobit realitu, alespoň dočasně, svým potřebám.“*

Formou hry můžeme v rámci diagnostiky rodinného prostředí uskutečnit např. *rodinný scénotest* (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2009). Rodina je požádána, aby z poskytnutého materiálu (plocha pokoje, figurky jednotlivých členů rodiny, nábytek a další doplňující materiál) sestavila typickou rodinnou scénu. Hodnotí se průběh konstrukce, plnění úkolu, komunikace mezi členy rodiny, výsledná sestava. U hotového produktu posuzujeme

vzdálenost mezi jednotlivými figurami, zda jsou od sebe odděleny překážkou, zda jsou v přímé interakci a jaký charakter tato interakce má, zda jsou na scéně přítomni i prarodiče či jiní členové rodiny nebo přátelé, uspořádanost sestavy (chaotické, rigidně v řádu). Další diagnostickou metodou, při které spolupracuje celá rodina, mohou být např. tzv. *živé sochy*. Jeden z členů rodiny má při této metodě za úkol rozmístit v prostoru ostatní členy. Hodnotí se, jakým způsobem vnímají jednotliví členové vztahy v rodině.

6 LEGISLATIVNÍ PODLOŽENÍ PROBLEMATIKY

Právní dokumenty, které se zabývají problematikou dítěte (např. Úmluva o právech dítěte, Deklarace práv dítěte, zákony týkající se dětí) se shodují na skutečnosti, že dítěti náleží zvláštní ochrana. Důvodem je jeho nezralost a neschopnost sám bránit své vlastní zájmy. Dítěte a jeho práv se v našich podmínkách mimo jiné týkají nejvíce následující právní normy.

6.1 Listina základních práv a svobod

Začlenění Listiny základních práv a svobod do ústavního pořádku České republiky bylo vyhlášeno v prosinci 1992. Listina definuje základní lidská práva, která jsou zaručena všem lidem bez rozdílu. Obsah listiny v přiměřené míře koresponduje s obsahem Úmluvy o právech dítěte (viz kap. 6.2), dokumentem definujícím základní práva dětí.

Oblasti sexuálního násilí na lidech se dotýká obzvláště článek 7, který definuje právo člověka být chráněn proti nelidskému a jinému krutému zacházení. Listina se dále okrajově zabývá i dětskými právy, jakými jsou právo na vzdělání (čl. 33), právo na zvýšenou ochranu zdraví (čl. 29), ochrana rodičovských práv (čl. 32).

6.2 Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte (dále jen Úmluva) byla jako mezinárodní dokument chránící děti a jejich práva přijata 20.11.1989 v New Yorku. Tehdejší Česká a Slovenská Federativní Republika podepsala Úmluvu 30.9.1990, v platnost u nás vstoupila 6.2.1991. V současné době je v české legislativě zakotvena jako Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb. (Úmluva o právech dítěte, 1991).

Jak uvádí Vaníčková (2009), přijetí Úmluvy vychází z původní koncepce 3 P – provision, protection, participation (v překladu z anglického originálu zajištění, ochrana a účast dítěte). Jedná se tedy o práva dětí na jeho zajištění (např. práva, která se týkají jeho přežití, vývoje a rozvoje), jeho ochranu (ochrana před násilím, vykořisťováním, zneužívání návykových látek, jinými škodlivými vlivy) a na možnost jeho účasti při rozhodování o věcech, které se jej dotýkají.

Pokud se zaměříme na současný stav v České republice, můžeme konstatovat, že nejlépe se u nás daří zajistit dítěti podmínky pro přežití, rozvoj a vývoj. Nejméně se však bohužel daří chránit děti před legálními návykovými látkami (alkohol, tabák) a všemi formami interpersonálního násilí (mimo jiné i jejich sexuálního zneužívání). (Vaníčková, 2009)

Úmluva čítá 54 článků, z nichž 41 článků (část I Úmluvy) definuje základní dětská práva. Jak již bylo řečeno výše, dítětem se pro účely Úmluvy rozumí „každá lidská bytost mladší osmnácti let pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve“ (Úmluva, čl. 1). Při jakékoliv činnosti, která se týká dítěte musí být předním hlediskem jeho zájem. Státy, které Úmluvu přijaly, musí dítěti zajistit ochranu jeho blaha a potřebnou péči.

Problematika sexuálního zneužívání je v Úmluvě koncipována jako jev, před kterým musí být dítě ze strany smluvního státu ochráněno. „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna potřebná zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním během doby, kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů, zákonných zástupců nebo jakýchkoli jiných osob starajících se o dítě.“ (čl. 19 odst. 1 Úmluvy). Ochrana by, podle doporučení Úmluvy, měla být zajištěna vytvořením sociálních programů, které jsou zaměřeny na poskytování podpory dětem a jejich zástupcům. Prospěšné je také zajištění různých forem prevence. Je potřebné vypracovat postupy pro soudní zásahy v případech zjištění, oznámení, postoupení, vyšetřování, léčení a následné sledování případů špatného zacházení s dítětem.

„Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují chránit dítě před všemi formami sexuálního vykořisťování a sexuálního zneužívání. K zabezpečení tohoto závazku státy zejména přijímají nezbytná vnitrostátní, dvoustranná a mnohostranná mezinárodní opatření k zabránění:

- a) svádění nebo donucování dětí k jakékoli nezákonné sexuální činnosti;
- b) využívání dětí k prostituci nebo k jiným nezákonným sexuálním praktikám za účelem finančního obohacování;
- c) využívání dětí v pornografii a při výrobě pornografických materiálů za účelem finančního obohacování.“

(Úmluva, čl. 34)

Státy jsou dále, podle čl. 39, vázány povinnostmi dítěti, které bylo vystaveno jakýmkoli formám zneužívání, zanedbávání, mučení, krutého zacházení, využíváno pro finanční obohacování nebo v ozbrojených konfliktech, zajistit podporu tělesného a duševního zotavení a sociální reintegrace.

Se sexuálním zneužíváním dětí a přidruženými problematikami souvisí mimo výše jmenované i další články Úmluvy. Týkají se např. oddělení dítěte od rodičů a nerespektování jeho totožnosti (čl. 8 – 9), nezákonného přemísťování dětí do zahraničí, nenavrácení zpět a obchodování s dětmi (čl. 11 a čl. 35), svobody přístupu k informacím, myšlení, sdružování, ochrany soukromí (čl. 13 – 16), nároku na ochranu a pomoc v případě zbavení dítěte rodinného prostředí (čl. 20), ochrany a práva na důstojný život postižených dětí (čl. 23), práva na zdravotní péči (čl. 24 a čl. 29), nároku na životní úroveň a všestranný rozvoj (čl. 27), práva na odpočinek a volný čas (čl. 31), ochrany dítěte před vykořisťováním a škodlivou prací (čl. 32 a čl. 36), ochrany dítěte před zneužíváním návykových látek (čl. 33), zbavení svobody, mučení a jiného nelidského zacházení (čl. 37) a bojových akcí (čl. 38).

6.2.1 Opční protokoly k Úmluvě o právech dítěte

Důležitým dokumentem v oblasti problematiky sexuálního zneužívání dětí je jeden ze dvou opčních protokolů k Úmluvě o právech dítěte. Oba protokoly byly vydány v roce 2000, v České republice však platí pouze první z nich. „Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů“ se týká především problematiky dětských vojáků, okrajově pak dětskému vojenství jako formě dětské práce.

Druhým opčním protokolem, který v České republice doposud nebyl ratifikován, je „Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie“ (dále jen Opční protokol). Ten se, jak již z jeho názvu vyplývá, týká komerčního sexuálního zneužívání dětí.

Hlavním záměrem Opčního protokolu (2000) je zajištění ochrany dítěte před prodejem dětí, dětskou prostitucí a dětskou pornografií. Protokol upozorňuje na alarmující nárůst problematiky mezinárodního obchodování s dětmi, sexuální turistiky, dětské prostituce,

dětské pornografie a její dostupnosti na internetu. Zdůrazňuje také nejzranitelnější skupinu z hlediska dětské prostituce – dívky. Vyzývá k celosvětové kriminalizaci výroby, distribuce, vývozu, přenosu, dovozu, úmyslného držení a inzerování dětské pornografie¹⁰.

Ke zmírnění či možnému odstranění problému komerčního sexuálního zneužívání dětí má podle Opčního protokolu (2000) přispět:

1. *holistický přístup*, spočívající v odhalení a následném řešení faktorů, které k těmto jevům přispívají. Těmito faktory jsou např. zaostalost, chudoba, ekonomické rozdíly, nespravedlivá socio-ekonomická struktura, nefunkční rodiny, nedostatečné vzdělání, migrace, diskriminace podle pohlaví, nezodpovědné sexuální chování dospělých, tradice a zvyky, ozbrojené konflikty a obchodování s dětmi,
2. *zlepšení veřejné informovanosti*, která by měla přispět ke snížení poptávky po dětské prostituci a pornografii,
3. *posilování globálního partnerství* mezi zúčastněnými státy, které podpoří vymahatelnost práva,
4. *respektování ustanovení mezinárodních právních dokumentů*, které se týkají ochrany dětí (Haagské úmluvy, Úmluva č. 182 Mezinárodní organizace práce),
5. *plnění Akčního programu pro prevenci prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie a Deklarace a Akčního plánu*, které byly přijaty v srpnu 1996 na stockholmském Světovém kongresu proti komerčnímu sexuálnímu vykořisťování dětí.

Opční protokol (2000) kromě základních tří klíčových problémů v rámci komerčního sexuálního zneužívání dětí, tedy prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie, upozorňuje také na další problémy. Jsou jimi transplantace dětských orgánů, zapojování dětí do nucené práce, zprostředkování osvojení (adopce) právně nepřijatelnými postupy. Trestné by mělo být i spolupachatelství, účast na trestném činu a pokus o jeho spáchání.

Oba opční protokoly jsou pro státy, které je přijaly, závazné. Stejně jako Úmluva o právech dítěte mají protokoly mezinárodní platnost a byly vydány Organizací spojených národů.

¹⁰ Všechny jmenované činy jsou v České republice trestné dle §§ 191 – 193 zákona č. 40/2009 Sb., Trestního zákoníku.

6.3 Deklarace práv dítěte

První, tzv. „ženevská Deklarace práv dětí“, byla přijata v roce 1924. Poprvé tak byla mezinárodně platným dokumentem zakotvena podstata zvláštní ochrany a péče o dítě. 20. listopadu 1959 byla OSN vyhlášena Charta práv dítěte, která bývá také označována za „Deklaraci“. Jedná se předchůdkyni současné Úmluvy o právech dítěte (viz předchozí kapitola). Cílem přijetí Charty bylo ukotvení práva dítěte na šťastné dětství a nároku dítěte požívat všechna práva, která mu náleží. (Vaníčková, 2009)

6.4 Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

„Sociálně-právní ochranou dítěte rozumíme ochranu života dítěte, jeho práva na zdravý vývoj, řádnou výchovu a ochranu jeho oprávněných zájmů, kterou poskytuje stát svými orgány v případě, že ji nemohou, nechtějí nebo nejsou schopni zabezpečit rodiče dítěte nebo osoby odpovědné za výchovu dítěte.“ (Arnoldová, 2004, s. 112)

Garantem sociálně-právní ochrany dětí je stát. Výkon sociálně-právní ochrany dětí spadá do kompetencí *orgánů sociálně-právní ochrany dětí* (OSPOD), jimiž dle zákona (č. 359/1999 Sb.) jsou Ministerstvo práce a sociálních věcí, krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností a obecní úřady, Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí, obce v samostatné působnosti, kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a tzv. „pověřené osoby“, tedy právnické a fyzické osoby, které byly výkonem sociálně-právní ochrany dětí pověřeny.

Hlava II zákona o sociálně-právní ochraně dětí (č. 359/1999 Sb.) definuje opatření na ochranu dětí a také možnosti podání návrhu soudu na *předběžné opatření*¹¹

¹¹ Předběžné opatření je definováno v § 76a Občanského soudního řádu (č. 99/1963 Sb.).

6.5 Zákon o rodině

České rodinné právo, jehož hlavním dokumentem je zákon o rodině (č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů) se problematiky sexuálního násilí na dětech přímo nedotýká. Hlavní uplatnění v této oblasti nachází v definování vztahů mezi rodiči a dětmi.

S problematikou sexuálního zneužívání dětí asi nejbližší souvisí rodičovská zodpovědnost (viz kap. 2.5) a možnosti její úpravy v situacích, kdy jsou ohroženy zájmy dítěte. Zákon definuje také výchovná opatření (§ 43), která mohou být uložena dětem a všem osobám, které případně ohrožují jejich zdravý vývoj (viz také kap. 2.5).

6.6 Trestní zákoník

Od 1. ledna 2010 je v České republice účinný nový Trestní zákoník (zákon č. 40/2009 Sb.). Změnil pojetí některých trestných činů, zavedl nové způsoby trestů a u některých činů zpřísnil tresty a postihy. Obecně platí, že pokud je dítě jakýmkoliv způsobem zahrnuto do trestného činu, jako oběť, prostředník, přinucený pachatel, je to vždy považováno za přitěžující okolnost a zvyšuje pachateli výměru trestu.

Problematiky sexuálního zneužívání a sexuálního násilí na dětech se týkají trestné činy:

- § 185 – znásilnění,
- § 186 – sexuální nátlak,
- § 187 – pohlavní zneužití dítěte,
- § 188 – soulož mezi příbuznými,
- § 189 – kuplířství,
- § 190 – prostituce ohrožující mravní vývoj dětí,
- § 191 – šíření pornografie a zpřístupňování pornografie dítěti,
- § 192 – výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií,
- § 193 – zneužití dítěte k výrobě pornografie,
- § 202 – svádění k pohlavnímu styku,

- § 203 – beztrestnost dítěte (i v případě, že dítě za sexuální aktivity žádá, nebo přijme úplatu, výhodu nebo jiný prospěch, není jeho chování trestné),
- § 401 – útok proti lidskosti.

Následující trestné činy souvisí více s celou problematikou syndromu CAN než pouze se sexuálním násilím na dětech:

- § 142 – vražda novorozeně matkou,
- § 144 – účast, pohnutka nebo dopomoc k sebevraždě dítěte mladšího 15 let,
- §§ 145 a 146 – ublížení na zdraví a těžké ublížení na zdraví dítěte do 15 let,
- § 149 – mučení a nelidské a kruté zacházení s dítětem mladším 15 let,
- § 168 – obchodování s lidmi,
- § 169 – svěření dítěte do moci jiného,
- §§ 198 a 199 – týrání svěřené osoby a osoby žijící ve společné domácnosti,
- § 200 – únos dítěte z péče druhého,
- § 201 – ohrožování výchovy dítěte,
- § 204 – podání alkoholu dítěti,
- § 350 – padělání , nebo vystavení nepravdivé lékařské zprávy, posudku, nálezu,
- dále trestné činy proti těhotenství ženy (§§ 159 – 163), zbavení a omezování osobní svobody (§§ 170 a 171), vydírání (§ 175), trestné činy obecně nebezpečné (§§ 272 – 289) a trestné činy narušující soužití lidí (§§352 – 356).

Ve většině jmenovaných případů je trestná i příprava či nedokonaný pokus o trestný čin.

Důležitým pojmem trestního práva ve vztahu k problematice násilí na dětech je tzv. *oznamovací povinnost*, která je upravena § 368 Trestního zákoníku (č. 40/2009 Sb.).

6.7 Ostatní související předpisy

Doporučení Evropského parlamentu ze dne 3. února 2009 Radě o boji proti sexuálnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii (Combating sexual exploitation of children and child pornography, INI/2008/2144).

Zpráva Výboru pro občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci ze dne 26. ledna 2009 s návrhem doporučení Evropského parlamentu Radě o boji proti sexuálnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii (2008/2144(INI)) se stanoviskem Výboru pro práva žen a rovnost pohlaví (A6-0012/2009). (viz příloha č. 7)

Doporučení Radě (B6-0216/2008) ze dne 13. května 2008, který v souladu s čl. 114 odst. 1 jednacího řádu předkládá Roberta Angelilli za skupinu UEN o boji proti sexuálnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii. (viz příloha č. 8)

Pakt z Ria de Janeiro k prevenci a zastavení sexuálního vykořisťování dětí, který byl dohodnut ve dnech 25.–28. listopadu 2008 na III. Světovém kongresu proti sexuálnímu vykořisťování dětí a mladistvých.

Úmluvu Rady Evropy ze dne 13. července 2007 o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a zneužíváním.

Zprávu Komise KOM(2007) 716 ze dne 16. listopadu 2007 založená na článku 12 rámcového rozhodnutí Rady 2004/68/SVV ze dne 22. prosince 2003. (viz příloha č. 9)

Rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV ze dne 22. prosince 2003 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii.

Většina z výše jmenovaných dokumentů ovlivnila legislativní úpravy v České republice v oblasti komerčního sexuálního zneužívání dětí. Jejich obsah není předmětem práce, proto jsou tyto dokumenty připojeny v přílohách práce.

6.8 Legislativní podložení sexuálního zneužívání dětí ve světě

Vaníčková a kol. (1999) upozorňuje např. na tzv. Světovou deklaraci sexuálních práv, která vznikla v reakci na celosvětově rozšířený problém sexuálně násilného chování vůči slabším, dospělým i dětským obětem.

Americká studie *Child Pornography: Model Legislation & Global Review*, která byla v roce 2008 provedena Mezinárodním centrem pro pohřešované a zneužívané děti (International Centre for Missing & Exploited Children), byla zaměřena na průzkum stavu legislativy týkající se problematiky komerčního sexuálního násilí na dětech v jednotlivých zemích světa. Studie sledovala, zda jsou jednotlivých zemích v legislativě ukotveny specifikace dětské pornografie, zda v zemi pro tuto oblast existuje speciální zákonná úprava, zda existuje systém oznamování zjištění sexuálního zneužívání, zda je trestné držení dětské pornografie apod. Zjištěná situace je však alarmující. Ze 187 sledovaných zemí 93 zemí nespĺňuje ani jednu sledovanou podmínku. Často jsou to oblíbené turistické destinace, jako např. Bahamské ostrovy, Dominikánská republika, Indonésie, Malajsie, Maledivy, Seychelské ostrovy, Singapur, Thajsko, Spojené arabské emiráty apod., které jsou často cílovou destinací turistů. V těchto a mnohých dalších zemích tak hrozí zvýšené riziko poskytování komerčního sexu s dětskými oběťmi.

7 STAV PROBLEMATIKY V ČESKÉ REPUBLICE

Podrobná data z oblasti kriminality spáchané na území České republiky podávají každoročně statistické ročenky Ministerstva vnitra České republiky, dále statistiky Policejního prezidia České republiky, statistiky státních zastupitelství a soudů, statistiky Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky, Ministerstva zdravotnictví České republiky apod.

Druhým zdrojem informací o stavu porušování lidských práv jsou statistiky a výroční zprávy organizací, zabývajících se pomocí dětem i dospělým, kteří se stali oběťmi trestných činů, potřebují pomoc či podporu. Jednou z nejvýznamnějších organizací zaměřených na pomoc obětem trestných činů je Bílý kruh bezpečí.

Podle statistik Bílého kruhu bezpečí (2010) vyhledalo v roce 2009 jejich služby 819 klientů (80 % byly ženy). Pohlavního zneužívání se týkalo 20 řešených případů, dalších 57 případů se týkalo znásilnění. Nejčastějším problémem, se kterým se klienti obraceli na pobočky Bílého kruhu bezpečí, je týrání osoby žijící ve společně obývaném obydlí (celkem 186 případů).¹²

7.1 Přehled kriminality na území České republiky v roce 2009 s ohledem na kriminalitu páchanou na dětech

Podle Zprávy o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2009 (dále jen Zpráva 2009) (MV ČR, 2010, s 15): „*Nejvíce trestných činů spáchaných na dětech spadá do mravnostní a násilné trestné činnosti. Z mravnostní trestné činnosti je na prvním místě pohlavní zneužívání ostatní. Z násilné trestné činnosti dosáhl nejvyššího počtu trestný čin loupeže, následuje úmyslné ublížení na zdraví, vydírání a týrání svěřené osoby.*“

Ačkoliv dle absolutního počtu trestných činů na dětech v roce 2009 převládá majetková kriminalita (1 074 kapesních krádeží), celkový počet sexuálních trestných činů na dětech je alarmující (celkem 1 318 trestných činů se sexuálním podtextem) (více následující tabulka).

¹² "Copyright Bílý kruh bezpečí, o.s." Schváleno představenstvem Bílého kruhu bezpečí, o.s. dne 21.4.2007.

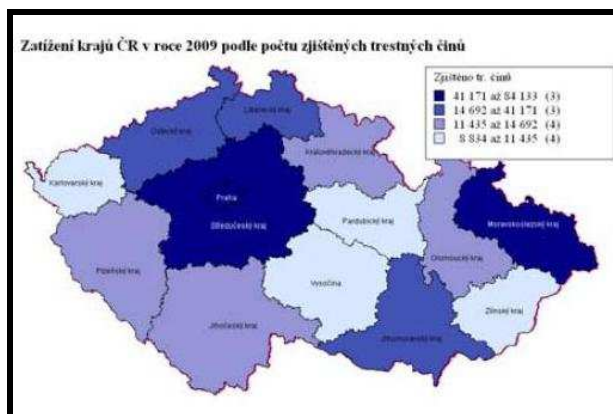
Tab. 2 Přehled kriminality páchané na dětech v letech 2004-2009 v České republice

Trestné činy (TČ)	2004	2005	2006	2007	2008	2009
TČ na dětech / TČ celkem	5 473/ 351 629	5 302/ 344 060	4 978/ 336 446	5 435/ 357 391	5 143/ 343 799	4 783/ 332 829
dětské oběti TČ / obětí TČ celkem	2 540/ 51 044	neuv./ 51 773	neuv./ 49 940	neuv./ 50 567	3 076/ 48 934	2 848/ 48 579
vybrané trestné činy v jednotlivých letech spáchaných na dětech/spáchaných celkem						
TČ znásilnění	184/687	153 /596	125/530	180/637	135/529	139/480
TČ pohlavní zneuž. v závislosti	109/114	101 /103	69/100	70/74	74/76	92/94
TČ pohlavní zneuž. ostatní	681/686	760/772	623/630	685/688	711/716	727/732
TČ komerční sexuální zneužití	14/15	9/9	7/9	3/3	9/10	2/3
TČ kuplířství	10/83	19/123	10/85	6/46	7/52	8/37
TČ soulož mezi příbuznými	-/8	-/7	-/6	-/13	-/3	-/2
TČ sex. obchodování s lidmi	1/13	4/16	6/16	2/11	5/29	3/10
mravnostní kriminalita na dětech/celkem	1 042/ 1 909	1 078/ 1849	900/ 1 615	982/ 1 689	992/ 1 680	1 028/ 1 730
TČ usmrcení lidského plodu	0/0	1/1	2/2	0/0	2/2	2/2
TČ opuštění dítěte	14/14	13/14	14/14	16/16	13/13	11/11
TČ únos	13/15	13/13	16/16	15/15	7/8	7/7
TČ týrání svěřené osoby	162/185	157/202	131/164	142/161	150/164	134/163
TČ týrání osoby ve spol. obydlí	-/161	39/546	29/532	36/685	33/522	26/507
TČ vražda novorozence matkou	0/0	0/ 0	2/2	0/0	1/1	1/1
TČ sexuální vražda	1/2	0/3	0/0	1/3	4/7	1/2
vraždy dětí/celkem	18/227	10/186	15/231	20/196	15/202	18/181
násilná kriminalita na dětech/celkem	2 481/ 23 579	2 332/ 21 684	2 117/ 19 171	2 193/ 19 551	1 958/ 17 875	1 700/ 17 068
TČ ohrožování výchovy mládeže a svádění k pohl. styku	153	210	183	215	256	289

(Zdroj: Ministerstvo vnitra České republiky 2005 – 2010)

O rozložení kriminality na území České republiky podává přehled následující obr. 1, který zobrazuje jednotlivé kraje z hlediska výskytu počtu trestných činů.

Obr. 1 Zatížení krajů ČR v roce 2009 podle absolutního počtu trestných činů

(Zdroj: Ministerstvo vnitra České republiky, 2010)

Vývoj výskytu kriminality v České republice z hlediska regionálního rozložení je takřka neměnný. Od roku 2004 setrvávají kraje Zlínský, Pardubický, Vysočina a Karlovarský na pozici nejnižšího výskytu kriminality (tj. v rozmezí 8 500 – 15 300 zjištěných trestných činů.).

Tab. 3 Výskyt kriminality v jednotlivých regionech České republiky

kraj	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Karlovarský	1	1	1	1	1	1
Vysočina	1	1	1	1	1	1
Pardubický	1	1	1	1	1	1
Zlínský	1	1	1	1	1	1
Královéhradecký	1	1	1	2	2	2
Olomoucký	2	2	2	2	2	2
Plzeňský	2	2	2	2	2	2
Liberecký	2	2	2	2	2	3
Jihočeský	2	3	3	2	3	2
Ústecký	3	3	3	3	3	3
Jihomoravský	3	3	3	3	3	3
Moravskoslezský	3	3	3	4	3	4
Středočeský	3	4	4	4	4	4
Hlavní město Praha	4	4	4	4	4	4

1 – nejnižší výskyt trestných činů, 2 – nižší výskyt trestných činů,
3 – vyšší výskyt trestných činů, 4 – nejvyšší výskyt trestných činů

(Zdroj: Ministerstvo vnitra České republiky)

V posledních letech byly podniknuty kroky ke zlepšení a zrychlení postupů ochrany dítěte. V České republice funguje *Systém včasné intervence*, díky němuž může Policie České republiky předat informace o ohrožených dětech orgánům sociálně právní ochrany dětí. V roce 2009 také započaly přípravy realizace projektu *Národní koordinační mechanismus*

pátrání po pohřešovaných dětech. Prostřednictvím tohoto mechanismu bude možné předat informace o pohřešovaném dítěti, které je v ohrožení zdraví či života veřejnosti. Nadále pokračuje projekt *Program zřizování speciálních výslechových místností pro dětské oběti a svědky*. V rámci tohoto projektu byly v roce 2007 zřízeny a inovovány speciální výslechové místnosti pro děti. Byli proškoleni pracovníci, kteří v těchto místnostech pracují a v roce 2010 by měl být zpracován plán vzdělávání policistů, kteří pracují s dětmi.

7.2 Vyjádření Výboru pro práva dítěte k situaci v České republice

Na základě článku 44 Úmluvy o právech dítěte je Česká republika, jako smluvní stát Úmluvy, povinna podávat generálnímu tajemníkovi Spojených národů (OSN) periodické zprávy o plnění povinností vycházejících z Úmluvy a o opatřeních, která vedou k uplatnění práv obsažených v Úmluvě.

V roce 2008 podala Česká republika prostřednictvím generálního tajemníka OSN Výboru pro práva dítěte¹³ *Třetí a čtvrtou periodickou zprávu o plnění závazků plynoucích z Úmluvy o právech dítěte a informace České republiky o plnění Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů*. K této zprávě dosud (prosinec 2010) Výbor nezveřejnil svá stanoviska.

Aktuální reakcí Výboru pro práva dítěte OSN je tedy *Závěrečné doporučení Výboru pro práva dítěte ke Druhé periodické zprávě České republiky* (dále jen *Závěrečné doporučení*) z roku 2003. Z této zprávy se problematiky sexuálního násilí na dětech týkají obzvláště články 39 – 41, *Násilí/zneužívání/týrání*. Výbor ocenil úsilí České republiky o zvýšení ochrany dětí před různými formami týrání a zneužívání, jakož i sexuálního zneužívání. Vítá i snahy nevládních organizací v této problematice. Je však „*znepokojen absencí integrovaného systému služeb a tím, že problém zneužívání a zanedbávání dětí často řeší případ od případu pouze nevládní organizace*“ (*Závěrečné doporučení*, 2003, s. 5).

Výbor proto naléhavě žádal Českou republiku o „*vytvoření účinného systému oznamování a vyšetřování případů domácího násilí, týrání, špatného zacházení s dětmi a zneužívání dětí, včetně sexuálního zneužívání v rodině, přičemž vyšetřování a soudní řízení musí být vedeno způsobem ohleduplným k dětem bez opakovaných výslechů dětských obětí zneužívání v zájmu*

¹³ Výbor pro práva dítěte je kontrolním orgánem. Stanovuje se na základě článku 43 Úmluvy o právech dítěte,.

zlepšení ochrany dětských obětí, včetně ochrany jejich práva na soukromí“ (Závěrečné doporučení, 2003, s. 6).

Dále Výbor Českou republiku vybízí k tvorbě veřejných preventivních kampaní proti zanedbávání a zneužívání dětí. V souladu s článkem 39 Úmluvy o právech dítěte má také Česká republika učinit opatření, která by vedla k tělesnému i duševnímu zotavení a společenské reintegraci dětí, které se staly obětí znásilnění, zneužívání a dalších forem násilného zacházení.

Problematiky komerčního sexuálního násilí na dětech se dále dotýkají články 60 – 62 Závěrečné zprávy. Výbor uvítal, že byla v roce 2002 v České republice zavedena česko-německo-polská pracovní skupina, která se mimo jiné zabývá i otázkami obchodování s dětmi a dětskou prostitucí v těchto rizikových oblastech. Ocenil přijetí Národního plánu boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí, novelizaci tehdejšího trestního zákona i přínos nevládních organizací v této oblasti. Byl však znepokojen tím, že ačkoliv počet případů sexuálního zneužívání dětí narůstá, počet oznámení těchto trestných činů zůstává stále nízký. Shledal, že v České republice neexistuje komplexní systém ochrany a pomoci dětským obětem sexuálního a komerčního sexuálního zneužívání. Vyšetřování případů obchodování s dětmi shledal jako zdlouhavý. Výbor kritizoval Českou republiku také proto, že doposud (rok 2003) neratifikovala Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii.

Výbor tedy České republice doporučil, aby zvýšil ochranu dětské oběti sexuálního vykořisťování a obchodování s lidmi a k této problematice přistupovala i z hlediska preventivního. Výbor vyzval k ustanovení mechanismu, který by fungoval na principu důvěrnosti a ohleduplnosti vůči dětem. Tento mechanismus by měl přijímat a účinně řešit stížnosti všech dětí. Česká republika dále má za úkol upozorňovat odborníky i veřejnost na problémy sexuálního zneužívání dětí pomocí osvěty a veřejných kampaní. Samozřejmým požadavkem je pak ratifikace Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte o prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii.

7.3 Reakce České republiky na kritiku Výboru pro práva dítěte – Třetí a čtvrtá periodická zpráva o plnění závazků plynoucích z Úmluvy o právech dítěte

Na základě stanoviska, které vydal Výbor pro práva dítěte v roce 2003 (viz předchozí kapitola), reaguje v příští periodické zprávě Česká republika na konkrétní výtky a požadavky OSN. *Třetí a čtvrtá periodická zpráva o plnění závazků plynoucích z Úmluvy o právech dítěte a Informace České republiky o plnění Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů* (2008) podává následující informace a reakce na výtky Výboru.

Česká republika zavedla nové skutkové podstaty trestných činů (problematiky sexuálního násilí se dotýká např. trestný čin týrání osoby žijící ve společné domácnosti), posílila odhalování a vyšetřování případů domácího násilí, zavedla institut vykázaní násilné osoby a posílila pravomoci zasazujících policistů. Obdobně byl novelizován zákon o sociálně-právní ochraně dětí (č. 359/1999 Sb.), který nově mezi děti, na které se sociálně-právní ochrana vztahuje, zařazuje i děti ohrožené domácím násilím.

Ohledně výtky Výboru k nefunkčnosti postupů vedoucích k tělesnému a duševnímu zotavení a reintegraci dětské oběti sexuálního a jiného násilí argumentuje Česká republika ve Zprávě úpravou zákona o sociálně-právní ochraně dětí (č. 359/1999 Sb.). Novela z roku 2006 ukládá orgánu sociálně-právní ochrany dětí povinnost poskytovat poradenství rodičům, dětem a ohrožené rodině, pracovat s dítětem a rodinou v případě umístění dítěte mimo vlastní rodinu, zprostředkovat terapeutickou pomoc. Orgán sociálně-právní ochrany dětí také nově dostává kompetenci uložit rodičům dítěte, příp. i s dítětem, povinnost návštěvy odborného poradenského zařízení.

Novela zákona o péči o zdraví lidu (č. 20/1966 Sb.) uděluje lékařům povinnost ohlásit podezření na týrání a zneužívání dětí. Oznamovací povinnost dále rozšiřuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí (č. 359/1999 Sb.). Do trestního zákona (tehdy platný zákon č. 140/1961 Sb.) byl zaveden nový trestný čin „svádění k pohlavnímu styku“, který funguje na principu sexuálních aktivit s nezletilou osobou za nabídnutou úplatu.

Hlavním strategickým preventivním dokumentem v rámci problematiky komerčního sexuálního zneužívání dětí je *Národní plán boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí* (viz kap. 8.2). Dle tohoto plánu pokrývá trestně právní legislativa všechny oblasti komerčního sexuálního zneužívání dětí. Národní plán usiluje o efektivnější stíhání jeho pachatelů. Na základě Národního plánu boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí pro období let 2006 – 2008 byly budovány speciální výslechové místnosti pro práci s dětskou obětí a svědkem (poškozeným a podezřelým). Od roku 2008 byl Národní plán boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí nahrazen Národní strategií prevence násilí na dětech v České republice, která je platná pro období 2008 – 2018 (viz dále kap. 8.1).

V případě komerčního zneužívání dětí byly podniknuty především trestně právní úpravy. Osoba, která vyrábí, uchovává, drží či distribuuje dětskou pornografii, je podle novelizace trestního zákona (tehdy platný zákon č. 140/1961 Sb.) pachatelem trestného činu.

8 MOŽNOSTI PREVENTIVNÍHO PŮSOBNÍ V OBLASTI PROBLEMATIKY SEXUÁLNÍHO NÁSILÍ NA DĚTECH

Preventivní působení na jakýkoliv jev je zaměřeno především na předcházení či včasné řešení problému. Čím dříve problém řešíme, ideálně ještě předtím, než se projeví, tím lepších, efektivnějších a trvalejších výsledků dosahujeme.

Hlavním gestorem a koordinátorem preventivních aktivit v oblasti sexuálního a komerčního sexuálního zneužívání dětí bylo do roku 2008 Ministerstvo vnitra České republiky. V roce 2008 byla problematika zařazena do širšího kontextu násilí na dětech a gesce přešla na zmocněnce (ministra) vlády pro lidská práva a menšiny, kterým byl do září roku 2010 Michael Kocáb.

Prevenici sexuálního násilí na dětech se v České republice věnuje řada dokumentů národní i nadnárodní platnosti. Těmito dokumenty jsou:

- Národní koncepce rodinné politiky (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2005),
- Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže (aktuálně na období 2007-2013),
- Národní plán boje proti obchodování s lidmi (aktuálně pro období let 2008-2011, v roce 2008 vydalo Ministerstvo vnitra ČR),
- Národní strategie prevence násilí na dětech na období 2008-2018.

Z hlediska fáze rozvoje nežádoucího jevu, ve které na jev působíme a zasahujeme, rozeznáváme následující úrovně prevence.

Primární prevence

Podle Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009-2012 (2009, viz kap. 8.5) zahrnuje primární prevence aktivity, jejichž cílem je předejít vzniku problému a rozšíření následků rizikového chování. V rámci primární prevence dále rozlišujeme prevenci nespecifickou a specifickou. *Nespecifická primární prevence* je zaměřena na širokou populaci. Jejím cílem je upevňovat v jedinci harmonicky se vyvíjející osobnost, působit na zdravý styl života, rozvoj osobnostních a charakterových vlastností. Oproti tomu *specifická primární prevence*

se zaměřuje buď na konkrétní skupinu lidí, která je potenciálně ohrožena vznikem nežádoucího chování, nebo se v rámci určité oblasti může zaměřovat na konkrétní rizikový jev, kterým je daná oblast potenciálně ohrožena a kterému by bylo žádoucí předejít.

Je zřejmé, že není ekonomické ani efektivní, aby programy specifické primární prevence procházeli i jedinci, kteří nejsou daným rizikem ohroženi a není jim tedy určena. Strategie prevence sociálně patologických jevů v resortu školství (2009, s. 9) uvádí tzv. ekonomickou negativní definici specifických preventivních programů: „*Programy specifické primární prevence jsou všechny takové programy, které by neexistovaly, kdyby neexistoval problém rizikových projevů chování, tj. tyto programy by za neexistence fenoménu sociální patologie nevznikaly a nebyly rozvíjeny.*“

Weiss a kol. (2000) klade v rámci primární prevence důraz obzvláště na obecnou pedagogickou strategii vychovatele (rodiče, učitele apod.). Ta v osobnosti dítěte utváří vědomí sebe sama, vědomí svých dětských práv a jejich obrany. Primární prevence by se tak měla zaměřit na propagaci práv dítěte na život bez týrání, zneužívání, zanedbávání a podobného násilného zacházení. Úkolem primární prevence je také vytvoření sociálních a zdravotních služeb, které by pomáhaly rodině s péčí o dítě. Důležitou součástí je také osvěta, další vzdělávání zaangażovaných pracovníků (pedagogové, zdravotníci) a budoucích pracovníků s dětmi v oblasti sexuálního zneužívání dětí. Podstatná je však celková minimalizace násilí ve společnosti a násilí ve výchovné praxi.

Z hlediska prevence sexuálního zneužití dítěte je primární prevencí také kvalitní příprava dětí pro manželství a rodičovství od nejranějšího věku, nejen v období dospívání, kdy je sexuální tematika nejaktuálnější. Pro tyto účely existují programy pro nastávající rodiče, tzv. „školy rodičovství“, pravidelné návštěvy školených zdravotních sester, skupinová setkání např. při sportovních aktivitách. Důležité je i posilování vztahu rodičů k dítěti, v jehož rámci se např. doporučuje přítomnost otce u porodu a podporuje kontakt obou rodičů s dítětem po porodu. (Krejčířová, 2008a)

Matějček (2005) uvádí, že primární prevence je založena na třech základních okruzích:

1. působení na širokou veřejnost,
2. působení na rodiče a vychovatele a na ty, kdo se na rodičovství či profesionální vychovatelství připravují,
3. působení na odborné pracovníky a tzv. veřejné činitele (lékaře, psychology, právníky, sociální pracovníky, soudce, politiky apod.

Sekundární prevence

Sekundární prevence se zaměřuje na vytipování rizikových skupin obyvatelstva, ve kterých dochází k sexuálnímu zneužívání dětí. Takovými skupinami mohou být např. rodiny, u kterých bylo vytipováno riziko špatného zacházení s dítětem, za rizikové se považují také rodiny dětí s perinatálním zdravotním ohrožením a rodiny dětí postižených (Krejčířová, 2008a). Weiss a kol. (2000) konstatuje, že v podstatě jde o omezování endogenních a exogenních podmínek, za kterých k sexuálnímu zneužívání dochází nebo může docházet.

Cílená sekundární prevence tak představuje programové působení na rizikové skupiny a rizikové situace tak, aby se riziko pokud možno zcela eliminovalo, nebo alespoň snížilo na možné minimum.

Terciární prevence

K terciární prevenci dochází, jestliže je vysloveno podezření na týrání dítěte. Jak upozorňuje Krejčířová (2008a), je nutný okamžitý zásah jehož cílem je ochrana dítěte. Bezpečnost dítěte je samozřejmě naprosto nezbytná. Donedávna se při řešení těchto situací upřednostňoval represivní postup vůči týrajícím rodičům se snahou dítě z rodiny odebrat a rodiče potrestat. Na takové rodiče je v našich podmínkách pohlíženo jako na bezcitná monstra a je požadováno dostatečně přísné potrestání. Tyto postupy však málokdy připouštějí existenci poruchy u rodiče a možnou pomoc psychoterapie. Klasická represivní politika a umístování týraných dětí do ústavů se ukázalo jako neefektivní. Z tohoto důvodu se dnes přistupuje spíše ke snaze zachovat rodinu, případně z ní dítě odebrat na co nejkratší nutnou dobu, a intenzivně s ní pracovat s cílem její co nejdřívější obnovy (viz. kap. č 2.5).

Terapie musí vždy vycházet z rozboru konkrétního případu. Pokud jsou u rodičů zjištěny další problémy, jako jsou individuální psychopatologie, závislosti apod., zaměřuje se terapie na řešení těchto problémů. Dále u rodin kombinujeme sociální pomoc s paralelní psychoterapií pro rodiče i dítě, individuální a skupinovou terapii a terapii rodinnou. Terapie se zaměřuje na rozvoj sociálních dovedností, vzorců chování, posiluje vzájemnou interakci rodičů a dítěte. Terapie je postupem náročným. Terapeut se musí vyrovnat s mnohdy sníženou intelektovou kapacitou, odlišnou kulturou rodiny. Pokud se však podaří rodinu do terapie zapojit, pak je možné až 90 % rodin zachovat bez rizika dalšího ohrožení dítěte. (Krejčířová, 2008a)

8.1 Národní strategie prevence násilí na dětech v České republice

Dokument Národní strategie prevence násilí na dětech v České republice na období 2008-2018 byl schválen 3. září 2008. Cílem strategie je zvýšit ochranu dětí před všemi formami interpersonálního násilí na mezinárodní, národní, regionální i místní úrovni. V roce 2009 byl vládou schválen Národní akční plán realizace národní strategie prevence násilí na dětech v České republice na období let 2009 – 2010. (Ministerstvo vnitra České republiky, 2010)

Národní strategie prevence násilí na dětech definuje základní oblasti násilí, ve kterých se děti ve svém životě ocitají. Podle tohoto dokumentu bylo v roce 2007 evidováno celkem 5 435 trestných činů, které byly spáchány na dětech (podrobnější přehled kriminality páchané na dětech viz kap. 7.1). V České republice existuje přes 300 sociálně vyloučených komunit, ve které žijí děti, které jsou ohroženy přímým násilím a zanedbáváním základních potřeb. Další definovanou problematickou oblastí je také přítomnost dětí domácímu násilí. Strategie uvádí, že celých 14 % populace starší 15 let má osobní zkušenost s partnerským násilím. Problematickým je také používání tělesných trestů ve výchově, které může vést k naplnění podstaty fyzického týrání dítěte.

Přes všechny absolutní počty násilných činů vůči dítěti, které strategie uvádí, komentuje, že tato data neodpovídají skutečné realitě. Předpokládá, že počty dětí, které zažívají výše jmenované formy násilného zacházení, budou podstatně vyšší. (Vláda ČR, 2008)

Dokument se zabývá problematikou primární, sekundární i terciální prevence následujících forem násilí:

- domácího násilí,
- syndromu CAN, obzvláště tělesného týrání, pohlavního zneužívání, psychického týrání, zanedbávání, systémového týrání, komerčního sexuálního zneužívání,
- šikanování,
- používání tělesných trestů,
- násilí pouličních gangů, extremistických skupin či diváckého násilí a
- delikventního chování dětí a mladistvých.

Prioritou strategie je pak změna postojů společnosti, jejímž cílem je nulová tolerance násilí páchaného na dětech. Strategie se zaměřuje také na podporu primární prevence v širokém kontextu, která zahrnuje např. orientaci na zanedbávání dětí, rozvody manželství, závislosti na návykových látkách, nedovolené držení zbraní, nezaměstnanost a další faktory vzniku násilí na dětech. Cílem strategie je zvýšení profesionality odborníků a dostupnost služeb pro ohrožené děti. Podporou boje proti násilí na dětech je také sběr dat a monitoring aktuálního stavu a participace dětí na vytváření prostředí, v němž vyrůstají.

Z Národní strategie prevence násilí na dětech v České republice na období 2008 – 2018 vychází také kampaň „STOP násilí na dětech“ (viz kap. 8.6.4 a příloha č. 12).

8.2 Národní plán boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí

Dokument *Národní plán boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí* byl vydáván periodicky s dvouletou platností. Posledním dokumentem byl Národní plán boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí na období 2006 – 2008. Po ukončení jeho platnosti, po roce 2008, již nebyl tento dokument přepracováván na další období, ale byl nahrazen *Národní strategií prevence násilí na dětech v České republice na období 2008-2018* (viz předchozí kapitola), který v sobě zahrnuje jak problematiku komerčního sexuálního zneužívání, tak i další násilné chování vůči dítěti.

Hlavními kroky, které by měly přispět prevenci a boji proti komerčnímu sexuálnímu násilí na dětech jsou podle Národního plánu:

- zvýšení nabídky a dostupnosti volnočasových aktivit,
- zkvalitnění výchovy k lidským právům, zdravému životnímu stylu, multikulturní, mediální a sexuální výchovy a jejich začlenění do rámcových vzdělávacích programů,
- podpora spolupráce rodiny a školy, zakomponování spolupráce do minimálních preventivních programů,
- zvýšení ochrany dětí před zneužíváním prostřednictvím úpravy podmínek pro práci s dětmi a mládeží,
- aktualizace a doplnění vzdělávacích programů pro policisty a službu kriminální policie o nejnovější poznatky a právní předpisy,

- zdůraznění důležitosti citlivého informování o dětských obětech trestné činnosti (obzvláště násilné a mravnostní) mezi novináři a mediálními profesionály,
- vytvoření nové efektivní metody práce s pachateli trestných činů na dětech (týrání dětí, komerčního i nekomerčního sexuálního zneužívání dětí),
- příprava a iniciace výzkumů komerčního sexuálního zneužívání dětí, jeho pachatelů, objasnění příčin, latence, analýza efektivity léčby pedofilních delikventů,
- rozpracování a realizace nových způsobů rozšiřování povědomí o komerčním sexuálním zneužívání dětí (především v rizikových oblastech),
- vypracování návrhu systému následné péče o osoby, které opouští zařízení ústavní výchovy,
- snižování počtu dětí umístěných do zařízení pro výkon náhradní péče o dítě,
- zavedení trestnosti pouhého držení dětské pornografie v jakékoliv formě,
- zavedení systému bezplatné asistenční služby pro děti, které vystupují jako svědci nebo oběti v trestním řízení,
- zřízení poradního orgánu vlády pro ochranu dětských práv,
- vybudování Centra pro pohřešované a zneužívané děti v České republice,
- sjednocení a harmonizace postupu Policie ČR a orgánů sociálně právní ochrany dětí, případně i Správy uprchlických zařízení a zařízení ústavní výchovy,
- vybudování a vybavení výslechových místností pro traumatizované děti.

8.3 Projekty prevence kriminality na dětech Ministerstva vnitra České republiky

Důležitým zdrojem informací ohledně přehledu kriminality na území České republiky je výroční Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky pro konkrétní rok. Nejaktuálnější informace čerpáme ze Zprávy vydané v roce 2010 Ministerstvem vnitra České republiky.

Jedním z hlavních projektů Ministerstva vnitra České republiky v oblasti kriminality a ohrožených dětí je **Systém včasné intervence**. Cílem projektu je zlepšení spolupráce a přenosu informací mezi orgány sociálně právní ochrany dětí, Policií České republiky, soudy, státními zastupitelstvími, Probační a mediační službou a dalšími angažovanými subjekty. Účelem projektu je vytvoření optimálních podmínek pro nápravná opatření, která povedou

k nápravě situace dítěte a situace jeho rodiny. Vládou České republiky byl tento projekt schválen jako hlavní komunikační nástroj a nástroj týmové spolupráce v rámci transformace a sjednocení systému péče o ohrožené děti. Projekt je realizován od roku 1999 a funguje již ve 25 městech České republiky. (Ministerstvo vnitra České republiky, 2010)

V roce 2009 byly podniknuty kroky k mezinárodní ochraně dítěte. Předsednictví Evropské unie realizovalo myšlenku vytvoření webové stránky **www.alertchild.eu**, která obsahuje informace o systémech včasného varování při pátrání po pohřešovaných dětech a o aktivitách jednotlivých členských států v této oblasti. Název stránky Child Alert je zahraničním ekvivalentem pro název Systém včasné intervence. (tamtéž)

Ministerstvo vnitra se také od roku 2009 zabývá realizací projektu **Národní koordinační mechanismu pátrání po pohřešovaných dětech**. Tento projekt by měl nastavit rychlou spolupráci Policie České republiky s médii a jejich prostřednictvím efektivně předávat informace veřejnosti. Veřejnost by tak měla možnost podílet se na pátrání po dětech, které se mohou nacházet v ohrožení zdraví či života. Součástí projektu je také příprava policejních psychologů na krizovou intervenci, kterou budou poskytovat rodinám dětí v první fázi vyšetřování. Spuštění tohoto projektu je plánováno na rok 2010. Informační plakát k projektu viz příloha č. 13.

S problematikou násilí na dětech souvisí také aktuální problém domácího násilí. I na tuto oblast se Ministerstvo vnitra České republiky zaměřuje v rámci projektů preventivního působení. První aktivitou, která se domácího násilí dotýká, je koordinace činnosti Meziresortní monitorovací skupiny pro domácí násilí, v níž jsou zastoupeny jednotlivé resorty a nestátní neziskové organizace. Další aktivity se týkají podpory 3 projektů, které jsou zaměřeny na tuto problematiku, částkou 525 000 Kč. Podporovány jsou i projekty zaměřené na práci s dětským svědkem domácího násilí. Organizace, které se touto prací zabývají, byly podpořeny částkou 900 000 Kč. V rámci vzdělávání policistů byla práce zaměřena především na seznámení s institutem vykazání, další semináře byly zaměřeny na téma práce s dětským svědkem a práce s násilnou osobou.

Z dalších projektů Ministerstva vnitra České republiky se sledované problematiky nejvíce dotýkají např. kampaně „*Musíš udržet tajemství*“ (viz kap. 8.6.4 a příloha č. 10), který upozorňuje děti na problematiku sexuálního zneužívání, pohlednice „*Na Internetu nikdy nevíš, kdo je na druhé straně*“ (viz kap. 8.6.4 a příloha č. 11), která se zabývá virtuálním bezpečím apod. (Ministerstvo vnitra České republiky, 2010)

8.4 Prevence v rámci rodinného působení

Jednou ze skupin rizikových dětí jsou děti nepoučené o možnostech násilného útoku. Existují různá bezpečnostní desatera pro rodiče, která by měli svým dětem sdělovat.

Např. německá socioložka Dagmar Riedel-Breidenstein (2009) uvádí následující pravidla, která by děti měly znát:

1. Tvoje tělo patří tobě!
2. Důvěřuj svým pocitům!
3. Rozlišuj mezi příjemnými a nepříjemnými dotyky!
4. Děti mohou říkat NE!
5. Rozlišuj mezi dobrými a špatnými tajemstvími!
6. Děti mají právo na pomoc!
7. Děti nejsou nikdy viníky!

Jak uvádí Staněk (2008) problémy a špatná situace v rodině často pramení ze vztahů v rodině, neschopnosti poskytnout dítěti řádné rodinné prostředí, posilovat rodinné klima a především předcházet krizovým faktorům. Tyto problémy mohou vycházet z toho, že rodiče dítěte nikdo nenaučil, jak být dobrým rodičem. Staněk proto doporučuje, aby rodina dbala na základní oblasti, které podporují a posilují její funkčnost. Těmi jsou např. trávení dostateku volného času v rodinném kruhu. Funkčnost rodiny podporuje také kvalitní komunikace mezi jednotlivými členy rodiny a společné řešení problémů členů rodiny i rodiny jako celku. Doporučuje, aby byla podporována schopnost efektivně řešit krizové situace, ve kterých se rodina ocitá. Samozřejmě by mělo být také kladen důraz na tradiční rodinné hodnoty (např. dodržování rodinných svátků, rituálů, oslav, tradic apod.).

Staněk (2008) také uvádí alarmující zjištění výzkumu mezi českou populací. Téměř 40 % českých rodičů věnuje svým dětem maximálně 42 minut svého času denně. Pokud od uvedeného času odečteme „organizačně-technickou“ komunikaci rodiče s dítětem a v současné době moderní „rodinný výlet“ do nákupního centra, zbývá rodičům na intimní komunikaci se svým dítětem necelých 15 minut denně.

Sexuální problematika je pro velkou část rodičů citlivou oblastí. Někteří o ní nedovedou hovořit otevřeně, jiní používají nesprávná pojmenování a vysvětlení často dotěrných dětských otázek. Tyto nesprávnosti však mohou děti mást. Proto doporučujeme, aby se rodiče pokusili přemoci svůj ostych a s dítětem se v jeho zájmu pokusili mluvit otevřeně. Nápomocny jim mohou být i vybrané publikace, které se zaměřují na sexuální výchovu v rodině. Některé z nich uvádíme v seznamu níže.

TROJAN, Ondřej. *O čápech, vránách a dětech*. 1. vyd. Praha : Grada, 1999. 152 s. ISBN 80-7169-821-0.

HARRIS, Robie H. *Pojďme si povídat o sexu*. 1. vyd. Bratislava : INA, 1995. 89 s. ISBN 8085680-23-8.

8.5 Prevence v rámci školního působení

Problematiku prevence rizikového chování v resortu školství upravuje *Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012* (dále jen Strategie prevence), kterou vydalo v roce 2009 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky.

Na prevenci sociálně patologických jevů se podílí síť *koordinátorů prevence* (působí na krajské úrovni), *metodiků prevence* (těmi jsou pracovníci pedagogicko-psychologických poraden a jiných školských poradenských zařízení) a *školních metodiků prevence* (kteří působí školách a školských zařízeních).

Podle Strategie prevence (2009) se prevence ve školství primárně zaměřuje na děti, mládež a učitele. Děti a mládež mají být mimo jiné přiměřeně věku odpovědní za vlastní chování a způsob života, být duševně odolní vůči stresu, negativním zážitkům a vlivům, být schopni dělat samostatná rozhodnutí, řešit problémy, případně si obstarat pomoc při jejich řešení.

„Předpokladem naplňování cílů v oblasti prevence je pedagog vzdělaný, kvalifikovaný, komunikativně, psychologicky a speciálně pedagogicky vybavený. Svou osobností se pozitivně podílí na vývoji sebeuvědomění žáka a je schopen vyučovat za aktivní účasti dětí. Zvyšování odolnosti dětí a mládeže proti rizikovým projevům chování vyžaduje systémovou a koordinovanou přípravu realizátorů preventivních aktivit ve školách a školských zařízeních.“ (Strategie prevence, 2009, s. 7)

Sekundární cílovou skupinou školské prevence jsou rodiče dětí a veřejnost. Ti mají být aktivně zapojeni do prevence rizikového chování a dostatečně informováni. Vedle rodičů a veřejnosti musí být do preventivních aktivit zapojeny i zainteresované subjekty (pedagogicko-psychologická poradna, středisko výchovné péče apod.) a další spolupracující resorty (Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, Ministerstvo zdravotnictví České republiky, Policie České republiky, orgány sociálně-právní ochrany dětí apod.).

Strategie prevence (2009) definuje oblasti, na které se má primární prevence ve školním prostředí zaměřit. Cílem primární školské prevence je:

1. předcházení rizikovým jevům v chování žáků:

- záškoláctví,
- šikana, násilí, divácké násilí,
- kriminalita, delikvence, vandalismus,
- závislost na politickém a náboženském extremismu, rasismus, xenofobie,
- užívání návykových látek (tabák, alkohol, omamné a psychotropní látky),
- onemocnění HIV/AIDS a dalšími nemocemi šířícími se krevní cestou,
- poruchy příjmu potravy,
- netolismus (virtuální drogy) a patologické hráčství (gambling),

2. rozpoznání a zajištění včasné intervence v případech:

- domácího násilí, týrání a zneužívání dětí, včetně komerčního sexuálního zneužívání,
- ohrožování výchovy mládeže,
- poruch příjmu potravy (mentální bulimie, mentální anorexie).

8.5.1 Aktuální stav školního preventivního působení a jeho rizika a limity

Strategie prevence pro období 2009 – 2012 zhodnotila realizaci strategie předchozí, tedy pro období 2005 – 2008. Z tohoto zhodnocení vyplynula kritická místa, která negativně ovlivňují efektivitu prevence na základních školách.

„Dosud se nepodařilo zajistit odpovídající podmínky pro práci školních metodiků prevence, a to zejména alikvotním snížením rozsahu přímé vyučovací činnosti, který by byl adekvátní jako u výchovných poradců.

Přes dobrou spolupráci na úrovni zástupců resortů přetrvává problém v podceňování preventivní práce takřka na všech úrovních státní správy a samosprávy. Stejně tak lze nazírat na leckdy nedoceňující až přezírající přístup některých krajů a obcí, ale i ústředních orgánů. Toto je limitujícím faktorem z hlediska úspěšnosti prevence ve školách.“ (Strategie prevence, 2009, s. 5)

Dalšími slabými stránkami jsou pak nedostatečná provázanost a spolupráce rodiny a školy, neochota rodičů zapojit se do prevence ve škole a absence prevence v rodině, nedostatečná nabídka vzdělávacích programů a s tím související neodbornost pedagogů v oblasti prevence, neschopnost evaluace preventivních programů a nejasná kritéria efektivity minimálních preventivních programů na školách a nedostatečné legislativní ukotvení prevence.

8.5.2 Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních

Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních vymezuje terminologii, začleňuje prevenci do školního vzdělávacího programu, popisuje jednotlivé instituce v systému prevence a úlohu pedagogického pracovníka, definuje Minimální preventivní program a doporučuje postupy škol a školských zařízení při výskytu vybraných rizikových forem chování dětí a mládeže. (Metodický pokyn, 2007)

Problematiky sexuálního zneužívání dětí, kterou definuje jako jednu z klíčových sociálně patologických jevů, se dotýká v požadavku jejího včasného rozpoznání a intervence v rámci možností školního působení.

8.5.3 Rámcové vzdělávací programy

Předškolní vzdělávání klade důraz na učení prožitkem. Své nezastupitelné místo zde má např. *situační učení*, pomocí kterého se učí dítě jednat v záměrně navozených situacích. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV, 2004) definuje mezi tzv. klíčovými sociálními a personálními kompetencemi požadavek, aby se dítě ukončující předškolní vzdělávání při setkání s neznámými lidmi či v neznámých situacích chovalo obezřetně a umělo odmítnout nevhodné chování i komunikaci, která je mu nepříjemná. Dítě se učí schopnosti být bez aktivní opory rodičů, zaujímat vlastní názory a vyjadřovat je, rozhodovat se, vyjádřit souhlas a obzvláště nesouhlas v situacích, které to vyžadují,

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV, 2005) se problematiky sexuálního násilí na dětech dotýká v následujících vzdělávacích oblastech:

1. Člověk a jeho svět – člověk a jeho zdraví

Jedním z cílů této oblasti je upevňování preventivního chování, účelného rozhodování a jednání v situacích ohrožení vlastního zdraví a bezpečí a zdraví a bezpečí druhých. Žák by tedy měl znát své biologické a fyziologické funkce a potřeby, vývoj lidského jedince, ale také umět jednat v mezilidských vztazích. Cílem je mimo jiné naučit žáky základní školy bezpečnému chování v situacích a mimořádných událostech, které ohrožují jeho zdraví, nebo zdraví ostatních. V rámci této oblasti by tedy mělo docházet i k poučení o vlastní bezpečnosti a možných rizicích.

2. Informační a komunikační technologie

Tato oblast se obzvláště týká virtuálního bezpečí a sexuálních ataků prostřednictvím internetu. Jedním z cílů vzdělávací oblasti je „*zaujetí odpovědného, etického přístupu k nevhodným obsahům vyskytujících se na internetu či jiných médiích*“ (RVP ZV, 2005). Již děti na 1. stupni mají podle RVP ZV umět komunikovat pomocí internetu, starší děti pak ověřovat věrohodnost informací a informačních zdrojů, posuzovat jejich závažnost. O virtuální bezpečnosti se však tato část RVP ZV nezmiňuje.

8.5.4 Minimální preventivní program

Povinnost škol vypracovat a plnit Minimální preventivní program vychází z Metodického pokynu k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (č. j.: 20 006/2007-51) (dále jen Metodický pokyn).

Minimální preventivní program je „dokument školy zaměřený zejména na výchovu žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a sociální rozvoj a rozvoj jejich sociálně komunikativních dovedností. Minimální preventivní program je založen na podpoře vlastní aktivity žáků, pestrosti forem preventivní práce s žáky, zapojení celého pedagogického sboru školy a spolupráci se zákonnými zástupci žáků školy. Minimální preventivní program je zpracováván na jeden školní rok školním metodikem prevence, podléhá kontrole České školní inspekce, je průběžně vyhodnocován a písemné vyhodnocení účinnosti jeho realizace za školní rok je součástí výroční zprávy o činnosti školy.“ (Metodický pokyn, 2007)

Za realizaci minimálního preventivního programu zodpovídá zpravidla školní metodik prevence. Ten také analyzuje aktuální stav problémů ve škole, reaguje na nově vznikající problémy a pomáhá řešit konkrétní problémy. Jeho povinnosti je informovat vedení školy o plnění minimálního preventivního programu a o případných překážkách a problémech v plnění.

Obsahem minimálního preventivního programu může být:

- metodika a obsah prevence na jednotlivých stupních školy a v jednotlivých předmětech,
- vzdělávání pracovníků a další aktivity pro pedagogické pracovníky, případně vzdělávání široké veřejnosti a rodičů poskytované školou,
- náplň práce a povinnosti jednotlivých pracovníků – výchovný poradce, školní metodik prevence,
- volnočasové aktivity poskytované školou jako metoda prevence sociálně patologických jevů.

(Metodický pokyn, 2007)

8.5.5 Sexuální výchova

V roce 2004 realizovala Vaníčková studii mezi žáky 9. tříd základní škol. Studie byla zaměřena na sexuální výchovu dětí a sledovaný soubor čítal 475 dětí. Některé ze závěrů studie byly velmi překvapující.

Mládež je největším konzumentem pornografických materiálů. Podle odhadů skončí v rukou dospívajících až 75 % publikovaných pornografických magazínů a videokazet. Příčinu vidí v selhání rodičů a školy v sexuální výchově: „*rodiče a škola tradičně v této roli selhávají a dospívající děti hledají informace, kde se dá*“ (Vaníčková, 2007, s. 29). Z výsledků studie vyplývá, že téměř všichni patnáctiletí chlapci (93 %) si opakovaně prohlíží pornografii, nejčastěji na internetu. Vypůjčují si videokazety nebo si promítají ty, které mají rodiče. Také dívky (66 %) se s pornografií seznamují. Uvádí však, že jim stačí pouze ojedinelá letmá prohlídka materiálu, motivovaná zájmem „*co na tom kluci mají*“.

Jak však varují odborníci (např. Břichcín a kol, 1996, s. 78) „*o vlivu pornografie, zejména deviantní, na psychosexuální vývoj dětí není pochyb. Mládež dostává o sexuálním chování jedinců opačného pohlaví klamné zprávy, protože pornografie není obrazem skutečného sexuálního života, ale je fikcí. Lidé bez vlastní zkušenosti s příslušníkem opačného pohlaví a s projevem jeho intimních potřeb si tak utvářejí falešné představy o sexuální nenasytosti svých příštích partnerů.*“.

Vaníčková (2007) také přichází s překvapujícím zjištěním, že dominantním zdrojem informací o sexu a sexualitě nejsou rodiče a učitelé, ani vrstevníci, jak by bylo možné předpokládat. Nejčastěji dětem informace o sexu poskytuje film, televize, video. Kamarádi a vrstevníci se umístili na druhém místě, třetí místo byl dívkami obsazeno časopisy, chlapci volili internet.

Děti v 9. třídě již mají své první zkušenosti za sebou. Asi 2/3 dívek a 1/3 chlapců má zkušenosti s francouzským líbáním, 1/4 chlapců i dívek má zkušenosti s líbáním prsou a pohlavních orgánů, s drážděním pohlavních orgánů má zkušenost přibližně 1/5 chlapců i dívek. Bez sexuální zkušenosti je podle studie přibližně každá jedenáctá dívka a každý osmý chlapec. Co je alarmující, s nabídkou peněz či jiné formy odměny za sexuální aktivity od dospělé osoby se setkala zhruba 1/4 dětí staršího školního věku! (Vaníčková, 2007)

Je zřejmé, že úkol sexuální výchovy a výchovy k rodičovství v rámci základní školy je nemalý, ovšem zcela opodstatněný. V současné době vyvolala vlnu nevole proti sexuální výchově ve školách kontroverzní příručka k sexuální výchově, kterou vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a která měla být zavedena na základní školy. Sama prof. Vaníčková, předsedkyně Výboru pro práva dítěte, na zasedání Výboru dne 25.8.2010 označila důsledky medializace příručky za velmi nešťastné, mezi českou populací totiž vlivem této kauzy dochází k odmítavému postoji vůči sexuální výchově (Zápis zasedání, 2010). Předsedkyně tak apeluje na Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a předává mu stanovisko Výboru pro práva dítěte, že sexuální výchova by měla být podporována již od předškolního věku.

8.6 Prevence zaměřená na širokou veřejnost

Účinná primární prevence se zaměřuje na širokou veřejnost. Jejím cílem je definovat klíčové problémy a informovat populaci o podstatě dané problematiky. Aby byla primární prevence co nejefektivnější, je potřeba, aby splňovala požadavek širokého působení na veřejnost. Proto využívá forem veřejnosti široce dostupných, jako jsou mediální kampaně a projekty, vydávání specializovaných publikací, informačních letáků a brožur apod. Následující kapitola podává stručný přehled vybraných aktuálních preventivních kampaní, projektů, publikací.

8.6.1 Publikace

Knižní publikace jsou zpravidla informačního zaměření. Popisují problematiku sexuálního zneužívání, jeho proces, formy, pachatele, oběti, základní znaky a signály. Obsahují rady a doporučení, jak se chovat v krizových situacích.

Společným těmto knihám je dobře srozumitelný jazyk prostý odborných termínů, spíše blízký běžné mluvě čtenářů. Text bývá pro větší názornost doplněn ilustracemi, grafy, tabulkami a dalšími znázorněními. Čtenář v nich často najde nejen popis problému, ale také způsoby řešení, postupy při výslechu, osoby, které se vyšetřování účastní, a hlavně pak kontaktní místa, na které se může jak oběť, tak i pozorovatel obrátit. Většina publikací obsahuje adresář organizací a úřadů na ochranu dítěte.

Pro příklad uvádíme několik knih zabývajících se problematikou sexuálního násilí na dětech zaměřených na širokou veřejnost.

ADAMS, Caren. *Už žádná tajemství*. 1. vyd. Praha : Themis, 1999. 104 s. ISBN 80-8582-131-1.

ELLIOTTOVÁ, Michele. *Jak ochránit své dítě*. 3. vyd. Praha : Portál, 2000. 153 s. ISBN 8071784192.

MUFSONOVÁ, Susan, KRANZOVÁ, Rachel. *O týrání a zneužívání*. 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 1996. 132 s. ISBN 80-7106-194-8.

PÖTHE, Petr. *Dítě v ohrožení*. 2. rozš. vyd. Praha : G plus G, 1999. 186 s. ISBN 80-8610-321-8.

8.6.2 Informační letáky, brožury

Z velkého množství aktuálních letáků a brožur zabývajících se problematikou sexuálního násilí na dětech vybíráme pár ukázek nejběžněji dostupných informačních materiálů.

1. Sexuální zneužívání

Sexuální zneužívání je informační leták, jehož autorkou je Mgr. Jaroslava Hanušová. Leták je určen především pro dospělou populaci a podává základní informace o sexuálním zneužívání dětí, jeho formách, legislativě týkající se tématu, dotýká se také problematiky komerčního sexuálního zneužívání dětí. Leták vydal Vzdělávací institut ochrany dětí ve spolupráci s autorkou. Leták je dostupný na internetu na adrese:

<www.viod.cz/editor/assets/download/sexualni_zneuzivani.pdf>.

2. Sexuální zneužívání – leták pro děti, leták pro dospělé

Informační dvoustránkový leták vydala nadace Naše dítě ve dvou verzích. První verze je určena dětem, obsahuje základní informace přiměřené dětskému věku a je zaměřena na vzbuzení důvěry dítěte vůči pomocné organizaci. Druhá verze letáku, určená pro dospělé, obsahuje informace o sexuálním zneužívání, ohrožených dětech, možnostech pomoci. Oba letáky jsou dostupné na internetu na adrese:

<<http://www.nasedite.cz/webmagazine/kategorie.asp?idk=191>>.

3. *Komerční sexuální zneužívání dětí. Jak zamezit komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí.*

Informační brožura, která je určena široké veřejnosti, byla vydána Ministerstvem práce a sociálních věcí České republiky v roce 2009. Je zaměřena na problematiku komerčního sexuálního zneužívání dětí a podává jeho vysvětlení, základní přehled forem, legislativy a vysvětluje okolnosti komerčního sexuálního zneužívání dětí. Brožura je dostupná i na internetu na adrese: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/7289/KSZD.pdf>>.

4. *Příručka pro rodiče : Jak zajistit bezpečnost dětí na internetu*

Příručka, která je součástí *Rodinného balíčku o internetové komunikaci*, je primárně určena rodinám s dětmi ve věku 6-12 let. Poskytuje rodičům praktické rady, jakým způsobem zajistit bezpečnost dětí na internetu. Příručka byla vytvořena organizací Insafe/Liberty Global-UPC ve spolupráci s projektem Saferinternet.cz (viz následující kapitola). Zabývá se problematikou virtuální komunikace, kyberšikany, zábavy na internetu, ale také zabezpečení počítače, na kterém dítě i dospělý pracuje. Brožura je dostupná na internetu na adrese:

<http://www.saferinternet.cz/data/articles/down_696.pdf>.

5. Plakát „*Musíš udržet tajemství*“

Plakát, který vypracovalo Ministerstvo vnitra České republiky, je zaměřen na prevenci sexuální kriminality na dětech. Plakát je zaměřen na věkovou skupinu 8-16 let a upozorňuje děti na možnost svěřit se se svým problémem a vyhledat pomoc. Distribuce je plánována na rok 2010.

Plakát je přiložen v přílohách práce, viz příloha č. 10. Je dostupný na internetu na adrese: <<http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalita-772814.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>>.

6. Série plakátů „*Na internetu nikdy nevíš, kdo je na druhé straně*“

Kampaň vypracovala Linka bezpečí ve spolupráci s Ministerstvem vnitra České republiky. Plakáty jsou přiloženy v přílohách práce, viz příloha č. 11.

8.6.3 Internetové stránky

Internetová komunikace má v současné době masové rozměry. Výhodou (a současně i nevýhodou) tohoto druhu komunikace je rychlost zveřejnění informací, masovost a snadná dostupnost. Toho je vhodné využít i při prevenci nejen sexuálního násilí na dětech, ale veškerých sociálně patologických jevů. Pro inspiraci uvádíme adresy internetových stránek,

kteřé se zabývají problematikou sexuálního zneužívání a jeho prevencí. Výčet uvádí pouze vybrané nejznámější webové stránky.

1. www.bkb.cz

Bílý kruh bezpečí poskytuje bezplatnou pomoc obětem a svědkům trestné činnosti. Přímo na oběti sexuálního násilí byl v letech 2006-2007 zameřen projekt Daphne II.

2. www.detskaprava.cz

Internetový portál zaměřen na prezetanci dětských práv v sekcích pro děti, -náctileté, rodiče a pedagogy. Webové stránky jsou zamřeny na poznání dětských práv, pro děti jsou upraveny zábavnou formou.

3. www.nasedite.cz

Nadace Naše dítě byla založena v roce 1993 Ing. Zuzanou Baudyšovou. Zabývá se pomocí týraným, zneužívaným, handicapovaným, opuštěným a jinak ohroženým dětem. Jedním z projektů této nadace je níže zmiňovaná Linka bezpečí.

4. www.linkabezpeci.cz a www.pomoconline.cz

Linka bezpečí je jednou z nejznámějších telefonických a později i internetových linek v České republice. Existuje u nás od roku 19994. V současnosti provozuje mimo jiné aktivity i stránky www.pomoconline.cz, které jsou určeny dětským obětem internetové kriminality.

5. www.centrumelektra.cz

Občanské sdružení Élektra je zaměřeno na práci s ženami, které se v dětství staly oběťmi sexuálního násilí, a s ženami, které byly znásilněny.

6. www.saferinternetz.cz

Tyto stránky byly vytvořeny Národním centrem bezpečnějšího internetu ve spolupráci s Evropskou unií. Stránky jsou zaměřeny, jak vyplývá z jejich názvu, na internetové bezpečí.

7. www.bezpecne-online.cz

Vzdělávací server, který se zaměřuje na děti a dospívající s cílem podporovat bezpečné užívání internetu a komunikačních technologií, aktivní ochranu soukromých informací. Stránky jsou určeny také rodičům a učitelům.

8.6.4 Projekty a kampaně

1. Projekt „*E-Bezpečí*”

Projekt E-Bezpečí je jedním z projektu Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Jeho hlavním řešitelem je Mgr. Kamil Kopecký, Ph.D. Projekt vznikl za podpory Grantové agentury České republiky a Statutárního města Olomouce. Zaměřuje se na identifikaci a analýzu nebezpečných virtuálních komunikačních praktik. Druhým úkolem je školení žáků, studentů a odborné veřejnosti ve zmiňované problematice a rozvoj informační a mediální gramotnosti dětí.

Webové stránky projektu: www.e-bezpeci.cz.

2. Projekt „*Seznam se bezpečně*”

„Seznam se bezpečně” je projektem portálu Seznam.cz. Vzhledem k zájmu široké veřejnosti o seznámení s riziky internetové komunikace vyrobil Seznam.cz krátký film o virtuálním prostředí a jeho nebezpečí. Film je určen dětem ve věku 12 – 16 let a se souhlasem (akreditací) Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je distribuován do všech základních škol.

Webové stránky projektu: www.seznamsebezpecne.cz

3. Kampaně „*Stop násilí na dětech*”

Stop násilí na dětech je vládní kampaní, jejímž cílem je zvýšit povědomí veřejnosti o násilí na dětech. Kampaně se zaměřuje na zvýšení citlivosti české populace vůči násilí a snížení tolerance násilí na dětech.

Ukázky mediální kampaně Stop násilí na dětech jsou uvedeny v přílohách práce (viz příloha č. 12).

Webové stránky projektu: www.stopnasilinadetech.cz

9 SHRNU TÍ TEORETICKÉ ČÁSTI RIGORÓZNÍ PRÁCE

Teoretická část rigorózní práce seznamuje čtenáře s problematikou sexuálního násilí páchaného na dětech. V osmi kapitolách podává přehled základních pojmů, zákonitostí a charakteristik problematiky. V rámci první kapitoly jsou definovány základní termíny, tedy pojmu „dítě“, „zneužívání“, „syndrom CAN“, který je problematice sexuálního zneužívání nadřazený apod.

Druhá kapitola definuje samotnou problematiku sexuálního zneužívání dětí. Věnuje se historii sexuálního násilí na dětech, klasifikaci základních forem sexuálního zneužívání dětí, rizikovým faktorům, rizikovým jedincům – pachatelům, rizikovým dětem – obětem, rizikovým rodinným systémům. Zabývá se specifiky chlapce v roli oběti sexuálního zneužití. Stručně seznamuje s možnostmi intervence do zneužívající rodiny. Klíčovou částí kapitoly je také specifikace pedofilie a jiných parafilií v rámci sexuálního zneužívání dětí.

Klíčovou částí teoretické části práce je také definice komerčního sexuálního zneužívání dětí. V rámci kapitoly č. 3 jsou specifikovány základní podskupiny komerčního sexuálního zneužívání, kterými jsou dětská prostituce, dětská pornografie a obchodování s dětmi. Kapitola také specifikuje profil pachatele komerčního sexuálního zneužívání dětí. Při charakteristice pachatele komerčního sexuálního zneužívání dětí se opírá nejen o současné poznatky z českého prostředí, ale také o výsledky světových výzkumů. V rámci kapitoly je také charakterizován stav problematiky komerčního sexuálního zneužívání v České republice.

Nezanedbatelný vliv na rozmach komerčního sexuálního zneužívání dětí má také rozšíření dostupnosti internetové sítě. Internetové prostředí má svá specifika, která nezanedbatelným dílem přispívají k rozvoji poptávky i nabídky komerčního sexu s dětmi. Teoretický popis rizik virtuálního prostředí dokresluje popisem případů sexuálních ataků spojených s virtuální komunikací, které se v poslední době odehrály v České republice i zahraničí.

Pátá kapitola seznamuje zájemce s možnostmi laické (učitelské, rodičovské, vychovatelské) diagnostiky sexuálního zneužívání dětí. Je zaměřena na indikátory násilného zacházení s dítětem, charakteristiku posttraumatické stresové poruchy, důsledků sexuálního zneužití v dětství. V rámci diagnostiky se zaměřuje na možnosti rozpoznání sexuálního zneužívání dítěte z kresby a hry.

Na problematiku sexuálního zneužívání dětí nahlíží teoretická část práce i z hlediska legislativního. Definuje pohled českého trestního práva, Úmluvy o právech dítěte, sociálně-právní ochrany dítěte a ostatních souvisejících předpisů. Kapitola se zabývá také legislativním podložením sexuálního zneužívání dětí ve světě.

Aktuální stav problematiky sexuálního zneužívání dětí v České republice je v 7. kapitole teoretické části práce vykreslen a podložen přehledem kriminality na území České republiky v roce 2009, přičemž důraz je kladen především na kriminalitu páchanou na dětech. Vnější pohled na situaci v České republice podává čtenáři také Vyjádření Výboru pro práva dítěte k situaci v České republice.

Teoretická část práce je uzavřena kapitolou č. 8, která se zabývá preventivním přístupem k problematice sexuálního násilí na dětech. Nastiňuje možnosti primární, sekundární i terciální prevence. Zabývá se strategickými dokumenty a plány platnými v současnosti v České republice. Seznamuje čtenáře také s aktuálními preventivními strategiemi zaměřenými na rodinu, školu i širokou veřejnost.

II EMPIRICKÁ ČÁST

10 CHARAKTERISTIKA ŠETŘENÍ

V rámci empirické části rigorózní práce provedla autorka dotazníkové šetření. Hlavním záměrem šetření je zjištění, zda se s odstupem 8 let změnila povědomí, stanoviska a názory vybraných respondentů o problematice sexuálního zneužívání dětí. Z tohoto důvodu byly osloveny dvě skupiny respondentů. Dospělí respondenti, učitelé základní školy a studenti vyšší odborné školy sociálněpedagogického zaměření tvořili první skupinu. Druhá skupina respondentů byla tvořena žáky základní školy. U sledovaných žáků se v rámci šetření zaměřujeme na otevřenost vztahu mezi nimi a jejich rodiči a na hlavní zdroj informací a prevence sexuálního zneužití.

Změny v povědomí vybraných respondentů můžeme od roku 2000 sledovat v porovnání výsledků dvou provedených dotazníkových šetření. Poprvé bylo šetření provedeno v roce 2000 v rámci autorčiny středoškolské odborné činnosti s názvem „Problematika sexuálního násilí páchaného na dětech a možnosti prevence“ (Švrčinová, 2000). Podruhé pak bylo šetření opakovalo s osmiletým odstupem na přelomu let 2008/2009.

Z důvodu co nejpřesnějšího porovnání zjištěných informací byly v roce 2008 použity identické dotazníky jako v roce 2000. Osloveny byly identické skupiny respondentů, tedy studenti shodné vyšší odborné školy, učitelé shodné základní školy a žáci stejných ročníků shodné základní školy jako v roce 2000. Taktéž četnost respondentů zůstala přibližně stejná jako v roce 2000.

V ideálním případě a dle očekávání, se kterým opakujeme dotazníkové šetření, by se ve povědomí a postojích respondentů měly od roku 2000 projevit pozitivní změny. Tyto změny očekáváme s ohledem na proběhlou detabuizaci problematiky, na základě doporučení Výboru pro práva dítěte OSN (viz kap. 7.2) a na základě legislativních a strategických proměn, které se v období od roku 2000 odehrály.

Dotazníkové šetření má, s ohledem na dvě skupiny respondentů, dva hlavní cíle. U dospělých respondentů, tedy učitelů základní školy a studentů vyšší odborné školy, se zaměřuje na zjištění, zda mezi lety 2000 a 2008 došlo k pozitivním změnám v povědomí a postojích k problematice sexuálního násilí na dětech. Pozitivní změny očekáváme, jak již bylo řečeno výše, s ohledem na detabuizaci tématu, legislativní změny a další události, ke kterým došlo po roce 2000.

Cílem dotazníkového šetření mezi žáky základní školy bylo zjistit, zda mají žáci důvěru ke svým rodičům, svěřují se jim se svými problémy a zda v rodinách dotázaných žáků probíhá prevence možného sexuálního i jiného ataku. Šetření se zaměřilo také na otázku, zda jsou rodiče pro dítě primárním zdrojem intimních informací.

10.1 Metodologie výzkumu

Hlavní metodou, která byla využita při šetření mezi oběma skupinami respondentů, byl *dotazník*. Při opakovaném šetření v roce 2008/2009 zůstaly zachovány dotazníky, které byly použity v roce 2000.

Dotazník určený studentům vyšší odborné školy (VOŠ) a učitelům základní školy (ZŠ) vypracovala autorka v roce 2000 ve spolupráci s vyučující psychologie a vedoucí středoškolské odborné činnosti, PhDr. Vlastou Boudovou. Tyto dotazníky sestávaly z 13 otázek, z nichž 12 bylo uzavřených, dichotomických i polynomických, a 1 otázka byla otevřená, určena k vyjádření názoru respondenta na zkoumanou problematiku.

Dotazníky, které byly určeny pro žáky základní školy (ZŠ), mladšího i staršího školního věku, byly použity z preventivního programu „Sexuální násilí a děti II.“ autorem H. Lebedové a L. Dvořákové (Dolanská, 1999). Dotazníky, byly sestaveny ze 4 polynomických uzavřených otázek. Žáci zde měli možnost výčtové volby, tedy volby více z nabízených odpovědí.

Použité dotazníky jsou uvedeny v přílohách práce (viz příloha č. 16).

10.2 Statistické ověření výsledků šetření

Vzhledem k tomu, že data, která jsme dotazníkovým šetřením získali, odpovídají úrovni *nominálního měření*, operujeme tedy pouze s četnostmi sledovaných jevů. Využíváme proto nejčastěji užívaný statistický postup, *neparametrický test dobré shody chí-kvadrát*. Jak uvádí Chráska (2006, s. 81), *test dobré shody chí-kvadrát „ověřuje, zda četnosti, které byly získány měřením v pedagogické realitě, se významně odlišují od teoretických četností, které odpovídají dané nulové hypotéze“*.

Test chí-kvadrát využíváme pro účely rigorózní práce k ověření tvrzení, která vyvozujeme z dat získaných dotazníkovým šetřením. Neověřujeme však každou položku dotazníku, ale pouze vybrané části.

U vybraných položek tak formulujeme nulovou hypotézu, kterou testujeme na základě získaných četností. K popisné statistice, která je založena na komentáři procentuálního zastoupení jednotlivých odpovědí respondentů tak připojujeme i statistické podložení uváděných tvrzení. Očekávané četnosti u jednotlivých položek dotazníku formulujeme tak, aby odpovídaly nulové hypotéze, tedy té, že mezi sledovanými četnostmi volby odpovědí u jednotlivých otázek není statisticky významný rozdíl.

Tabulka s přehledem získaných a očekávaných četností, výsledných hodnot a testových kritérií je uvedena v přílohách práce (viz příloha č. 17).

10.3 Průběh řešení výzkumu

Jak již bylo uvedeno výše šetření probíhalo ve dvou fázích s odstupem 8 let. První šetření proběhlo v roce 2000, bylo provedeno autorkou v rámci středoškolské odborné činnosti s názvem „Problematika sexuálního násilí páchaného na dětech a možnosti prevence“ (Švrčinová, 2000). Autorka oslovila tři skupiny respondentů: studenty vyšší odborné školy pedagogického zaměření (studenti VOŠ) a učitele základní školy (učitelé ZŠ) a žáky základní školy (žáci ZŠ). Obě skupiny respondentů nebyly natolik početné, aby bylo možné závěry průzkumů zobecňovat. Na úrovni středoškolské odborné činnosti však nebylo možné uskutečnit výzkum takového rozsahu, aby bylo zobecnění výsledků možné.

Míru informovanosti v oblasti sexuálního zneužívání dětí jsme v roce 2000 předpokládali podle uvolnění tabuizace tohoto tématu, které bylo v předchozích letech téměř nevysloveno. Při opakování šetření v letech 2008/2009 jsme již předpokládali naprostou otevřenost učitelů i studentů vůči tomuto tématu. Náš předpoklad vycházel z doporučení Výboru pro dětská práva OSN z roku 2003 (viz kap. 7.2), který nabádal Českou republiku k podniknutí kroků ke zlepšení informovanosti široké veřejnosti v této oblasti.

Jak již bylo řečeno dříve, osloveny byly identické skupiny respondentů, tedy studenti vyšší odborné školy sociálněpedagogického zaměření, učitelé základní školy a žáci ročníků základní školy jako v roce 2000. Taktéž četnost respondentů zůstala přibližně stejná jako v roce 2000. Při opakovaném šetření byly, navzdory nedokonalostem, které jsme v dotazníku

odhalili, použity identické dotazníky, jako v roce 2000. Bylo tak zaručeno přesnější porovnání odpovědí respondentů.

Dotazníky byly respondentům při obou opakováních šetření distribuovány osobně autorkou, proto můžeme konstatovat, že jejich návratnost dosahovala ve všech případech 100% hladiny úspěšnosti.

Po sběru vyplněných dotazníků byla vyhodnocena sebraná data a výsledky byly zaznamenány do následujících tabulek (viz dále kap. 11). Abychom mohli ze získaných údajů vyvozovat závěry, provedli jsme u vybraných údajů testování pomocí testu dobré shody chí-kvadrát. Jeho výsledky jsou uvedeny u konkrétních dat a celkový přehled v příloze č. 17.

10.4 Soubor respondentů

Šetření bylo zaměřeno na dvě skupiny respondentů, žáky základní školy a učitele/budoucí učitele a pracovníky v sociální sféře, tedy studenty vyšší odborné školy sociálněpedagogického zaměření. Výběr byl proveden na základě dostupnosti (Hendl, 2009).

Obě skupiny respondentů nebyly natolik početné, aby bylo možné závěry průzkumů zobecňovat. Na úrovni středoškolské odborné činnosti však nebylo možné uskutečnit výzkum, který by postihнул tak velký vzorek, aby bylo možno výstupy zobecňovat.

1. první fáze šetření, rok 2000

V první skupině bylo osloveno *47 studentů vyšší odborné školy sociálněpedagogického zaměření*. U těchto respondentů bylo možno předpokládat, že jsou z hlediska zaměření jejich studia o problematice sexuálního zneužívání dětí a syndromu CAN dobře informováni. Při šetření v této skupině respondentů jsme předpokládali, že se s uvedeným syndromem již mohli ve své praxi, alespoň v teoretické rovině, setkat.

Druhá skupina respondentů byla tvořena *učiteli základní školy*. Autorčiným záměrem byl výběr učitelů venkovské základní školy, u kterých jsme předpokládali menší informovanost a spíše uzavřený postoj k tématu šetření. Šetření se zúčastnilo 10 respondentů. Předpokladem, se kterým jsme vstupovali při šetření do této skupiny, byla nedostatečná či minimální informovanost obzvláště starších učitelů, která podle naší domněnky pramení z důvodu nedostatečné přípravy během studia a vyšší míry neochoty k samostudiu v této problematice.

Očekávali jsme také extrémní názory dotazovaných učitelů, sklony spíše popírat existenci problému a přenést zodpovědnost za informovanost žáků v této problematice na učitele nižšího stupně školy.

Třetí skupinou, na které jsme se v průběhu šetření zaměřili, byli *žáci základní školy*. Osloveni byli žáci mladšího školního věku (3. třída základní školy, 26 respondentů) a žáci staršího školního věku (8. třída základní školy, 19 respondentů). Žáci nebyli dotazováni přímo na problematiku syndromu CAN a sexuálního zneužívání. Distribuovaný dotazník se zaměřoval spíše na vztah dítěte a jeho rodičů, jejich komunikaci v intimních otázkách, důvěru, kterou děti ke svým rodičům mají apod. (viz příloha č. 19).

2. druhá fáze šetření, opakování na přelomu let 2008/2009

V roce 2008 byli jako první skupina dotazování studenti vyšší odborné školy. Skupina oslovených studentů čítala 50 respondentů, což je o 3 studenty více než v roce 2000. Výsledky obou šetření jsou tedy srovnatelné.

Druhou skupinu tvořili opět učitelé venkovské základní školy, identické jako v roce 2000. V roce 2000 čítala tato skupina respondentů 10 učitelů, při opakování v roce 2009 pouze 9 respondentů. S výjimkou jednoho nového učitele se jedná o stejné osoby, které byly osloveny v roce 2000. Výsledky uvedených šetření jsou srovnatelné.

Třetí skupina respondentů v roce 2008 byla opět tvořena žáky základní školy, identické jako v roce 2000. Dotazník pro mladší školní věk vyplnilo 18 žáků 3. třídy (v roce 2000 26 respondentů) a 26 žáků 8. třídy (v roce 2000 19 respondentů).

Z již výše zmiňovaného důvodu malého počtu respondentů v obou skupinách se při vyhodnocení údajů přikláníme ke kombinované kvantitativně kvalitativní interpretaci zjištěných dat. Informace získané dále charakterizovaným dotazníkovým šetřením měly původně v roce 2000 sloužit k podložení domněnek, se kterými vstupovala autorka do tehdejšího šetření. Při opakovaném šetření bylo cílem zjistit s odstupem osmi let rozdíly ve výsledcích opakovaného šetření. Jsme si vědomi, že závěry šetření *není možno zobecňovat na celou populaci, výsledky se týkají pouze sledovaného vzorku*. Mohou však sloužit jako podnět či podklad pro další výzkum, kterým by mohla být ověřena platnost závěrů v širší rovině.

11 VÝSLEDKY ŠETŘENÍ A JEJICH INTERPRETACE

Následující kapitola podává přehled výsledků dotazníkových šetření. První bylo uskutečněno v roce 2000 v rámci autorčiny středoškolské odborné činnosti (Švrčinová, 2000). Druhá fáze dotazníkového šetření se konala na přelomu let 2008/2009. Výsledky šetření jsou zaznamenány v následujících tabulkách a vybrané výsledky jsou ověřeny testem dobré shody chí-kvadrát, jehož výsledky jsou uvedeny v přehledu v příloze č. 17.

11.1 První fáze šetření, rok 2000

11.1.1 Výsledky šetření mezi učiteli základní školy a studenty vyšší odborné školy (2000)

Učitelé základní školy a studenti vyšší odborné školy sociálněpedagogického zaměření vyplňovali identický dotazník (viz příloha č. 16). Cílem tohoto kroku bylo srovnání názorů již praktikujících učitelů a mladých, začínajících pedagogicky a sociálně zaměřených pracovníků. Předpokládali jsme, že učitelé budou vůči tématu sexuálního zneužívání uzavřenější než studenti.

Tab. 4 Charakteristika skupiny respondentů při šetření v roce 2000

2000	celkový počet respondentů	mužů	žen	věkové rozmezí	průměrný věk	dosažené vzdělání
Studenti VOŠ	47	4	43	19 – 25 let	21,3 let	středoškolské (100%)
Učitelé ZŠ	10	3	7	28 – 60 let	31,2 let	VŠ (80%), SŠ (20%)

V roce 2000 se šetření zúčastnilo 47 studentů vyšší odborné školy a 10 učitelů základní školy. Ve skupině respondentů převažovaly ženy. Průměrný věk se mezi jednotlivými skupinami lišil o 10 let. Ve skupině učitelů základní školy bylo z většiny zastoupeno vysokoškolské vzdělání, které není zastoupeno ve skupině respondentů vyšší odborné školy, což je zapříčiněno jejich prozatím neukončeným studiem vyšší odborné školy.

Tab. 5 Znalost problematiky sexuálního zneužívání dětí a zdroj informací

Položka č.	Odpovědi studentů VOŠ	Odpovědi učitelů ZŠ
1. Mé vědomosti o problematice sexuálního zneužívání dětí jsou:		
a) dostatečné	8,5 %	40,0 %
b) částečné	66,0 %	60,0 %
c) minimální	23,4 %	0,0 %
d) žádné	2,1 %	0,0 %
9. Způsob řešení a druhy právního postihu osob, které se dopustí tohoto trestního činu:		
a) znám	33,3 %	40,0 %
b) neznám	66,7 %	60,0 %
2. Poznatky o této problematice jsem získal (získávám):		
a) z médií	37,2 %	47,6 %
b) z četby odborné literatury	19,1 %	9,5 %
c) z četby článků v časopisech	39,4 %	42,9 %
d) jinou formou	4,3 %	0,0 %

Ačkoliv se všichni učitelé základní školy domnívají, že jejich vědomosti v oblasti sexuálního zneužívání dětí jsou alespoň částečné či dostatečné, většina z nich volí k získávání informací nedostatečně seriózní zdroje, jakými jsou média a články v ne odborných časopisech. Respondenti nebyli dotazováni na způsob práce s takto získanými informacemi. Není tedy možné tvrdit, zda údaje, o jejichž kvalitě lze přinejmenším polemizovat, přejímají nekriticky, nebo jsou si vědomi rizika zkreslení informací v rámci tabuizace nebo naopak medializace problému. O nedostatečích v informovanosti svědčí i neznalost respondentů právních postihů pro pachatele sexuálního zneužívání dětí u nás.

Statistické ověření výsledků

Na základě testu dobré shody chí-kvadrát ověřujeme následující předpoklady a hypotézy:

PŘEDP1 Studenti vyšší odborné školy se domnívají, že jejich vědomosti o problematice sexuálního násilí na dětech je dostatečné.

H₀₁ Četnost studentů VOŠ, kteří se domnívají, že jejich vědomosti o problematice sexuálního násilí na dětech jsou dostatečné (odpověď 1a), je stejná jako četnost studentů VOŠ, kteří se domnívají, že jejich vědomosti o problematice jsou částečné (1b), minimální (1c) nebo žádné (1d).

H_{A1} Četnost studentů VOŠ, kteří se domnívají, že jejich vědomosti o problematice sexuálního zneužívání dětí jsou dostatečné (odpověď 1a), je významně odlišná od četnosti studentů VOŠ, kteří se domnívají, že jejich vědomosti o problematice jsou částečné, minimální či žádné (odpovědi 1b, 1c, 1d).

Na základě testování na hladině významnosti 0,05, kdy testové kritérium (= 3,841) je nižší než hodnota χ (= 6,81), *přijímáme hypotézu alternativní* a odmítáme hypotézu nulovou. Při porovnání pozorovaných a očekávaných četností však musíme konstatovat, že nebyl ověřen předpoklad, že se studenti vyšší odborné školy domnívají, že jsou jejich vědomosti dostatečné.

PŘEDP2 Studenti vyšší odborné školy získávají poznatky o problematice sexuálního zneužívání dětí častěji z neseriózních zdrojů (médií, článků v časopisech a jinou formou) než z odborné literatury.

H₀₂ Četnost studentů VOŠ, kteří čerpají informace ze seriózních zdrojů, je stejná jako četnost studentů VOŠ, kteří čerpají informace ze zdrojů neseriózních.

H_{A2} Četnost studentů VOŠ, kteří čerpají informace ze seriózních zdrojů, je významně odlišná od četnosti studentů VOŠ, kteří čerpají informace ze zdrojů neseriózních.

Hypotézy testujeme na hladině významnosti 0,05. Testové kritérium (= 3,841) je vyšší než hodnota χ (= 1,70), proto *přijímáme nulovou hypotézu* a odmítáme hypotézu alternativní. Předpoklad, že studenti VOŠ čerpají informace o problematice sexuálního zneužívání dětí z neseriózních zdrojů, tedy nebyl potvrzen.

PŘEDP3 Učitelé základní školy získávají poznatky o problematice sexuálního zneužívání dětí častěji z neseriózních zdrojů (médií, článků v časopisech a jinou formou) než z odborné literatury.

H₀₃ Četnost učitelů ZŠ, kteří čerpají informace ze seriózních zdrojů, je stejná jako četnost učitelů ZŠ, kteří čerpají informace ze zdrojů neseriózních.

H_{A3} Četnost učitelů ZŠ, kteří čerpají informace ze seriózních zdrojů, je významně odlišná od četnosti učitelů ZŠ, kteří čerpají informace ze zdrojů neseriózních.

Hypotézy testujeme na hladině významnosti 0,05, kdy pro 1 stupeň volnosti je hodnota testového kritéria = 3,841. Hodnota χ (= 2,67) je menší než sledované testové kritérium, proto *přijímáme hypotézu nulovou* a odmítáme hypotézu alternativní. Předpoklad, že učitelé základní školy čerpají informace o problematice sexuálního zneužívání z neseriózních zdrojů (médií, článků v časopisech a jinou formou) se nepotvrdil.

Tab. 6 Zájem respondentů hlouběji se seznámit s problematikou

Položka č.	Odpovědi studentů VOŠ	Odpovědi učitelů ZŠ
10. Jako pedagog (budoucí pedagog) bych přivítal hlubší seznámení s touto problematikou:		
a) ano	97,8 %	70,0 %
b) ne	2,2 %	30,0 %
11. Hlubší seznámení s touto problematikou bych přivítal formou:		
a) přednášky	57,7 %	50,0 %
b) kratšího kurzu	36,6 %	50,0 %
c) nastudování metodického materiálu pro pedagogy	5,7 %	0,0 %

Respondenti si své nedostatečné znalosti problematiky uvědomují a přivítali by hlubší seznámení s problematikou sexuálního zneužívání dětí. Nejčastěji formou přednášky či kratšího odborného kurzu. Příčinu nevole respondentů pracovat s metodickým materiálem pro pedagogy spatřujeme v jejich pracovní vyčerpání a nedostatku volného času na samostatné studium.

Statistické ověření výsledků

Na základě testu dobré shody chí-kvadrát ověřujeme následující předpoklady a hypotézy:

PŘEDP4 Studenti vyšší odborné školy upřednostňují vzdělávání v problematice sexuálního násilí na dětech před sebevzděláváním.

H₀4 Četnost studentů VOŠ, kteří upřednostňují vzdělávání v problematice sexuálního zneužívání dětí není statisticky významně odlišná od četnosti studentů VOŠ, kteří upřednostňují sebevzdělávání v problematice.

H_A4 Četnost studentů VOŠ, kteří upřednostňují vzdělávání v problematice sexuálního zneužívání dětí se statisticky významně odlišuje od četnosti studentů VOŠ, kteří upřednostňují sebevzdělávání v problematice.

Hypotézy testujeme na hladině významnosti 0,05, kdy testové kritérium (= 3,841) je nižší než hodnota χ (= 17,99), *přijímáme hypotézu alternativní* a odmítáme hypotézu nulovou. Při porovnání pozorovaných a očekávaných četností konstatujeme, že studenti VOŠ výrazně upřednostňují vzdělávání před sebevzděláváním.

PŘEDP5 Učitelé základní školy upřednostňují vzdělávání v problematice sexuálního násilí na dětech před sebevzděláváním.

H₀₅ Četnost učitelů ZŠ, kteří upřednostňují vzdělávání v problematice sexuálního zneužívání dětí není statisticky významně odlišná od četnosti učitelů ZŠ, kteří upřednostňují sebevzdělávání v problematice.

H_{A5} Četnost učitelů ZŠ, kteří upřednostňují vzdělávání v problematice sexuálního zneužívání dětí se statisticky významně odlišuje od četnosti učitelů ZŠ, kteří upřednostňují sebevzdělávání v problematice.

Na hladině významnosti 0,05 testujeme výše uvedené hypotézy. Testové kritérium (= 3,841) je nižší než hodnota χ (= 5,05), *přijímáme tedy hypotézu alternativní* a odmítáme hypotézu nulovou. Konstatujeme, že zájem učitelů základní školy o vzdělávání převažuje nad zájmem o sebevzdělávání.

Tab. 7 Zkušenost respondentů s problematikou a orgány, u kterých by respondenti hledali pomoc

Položka č.	Odpovědi studentů VOŠ	Odpovědi učitelů ZŠ
3. Ve své praxi jsem se s případem sexuálního zneužívání dětí:		
a) setkal	14,9 %	10,0 %
b) nesetkal	85,1 %	90,0 %
4. V případě, že bych zjistil výskyt sexuálního zneužívání dětí v mém okolí, bych se obrátil na:		
a) rodiče dítěte	7,9 %	21,7 %
b) ředitelství školy	2,6 %	8,7 %
c) odbor sociální péče	36,8 %	17,4 %
d) pedagogicko-psychologickou poradnu	25,0 %	17,4 %
e) linku důvěry	11,8 %	21,7 %
f) policii	14,5 %	13,1 %
g) jinam	1,4 %	0,0 %

Téměř žádný z respondentů se s problémem sexuálního zneužívání dětí ve své praxi nesetkal. V případě zjištění tohoto nebezpečného jevu by se většina studentů VOŠ obrátila na odbor sociální péče, učitelé by se obrátili také na pedagogicko psychologickou poradnu či na linku důvěry.

Statistické ověření výsledků

Na základě testu dobré shody chí-kvadrát ověřujeme následující předpoklady a hypotézy:

PŘEDP6 Studenti vyšší odborné školy upřednostňují mezi institucemi, na které by se v případě zjištění sexuálního zneužívání dítěte obrátili, odbor sociální péče a pedagogicko-psychologickou poradnu.

H₀6 Četnost studentů VOŠ, kteří upřednostňují pedagogicko-psychologickou poradnu a odbor sociální péče není statisticky významně odlišná od četnosti studentů VOŠ, kteří volí ostatní pomocné instituce.

H_A6 Četnost studentů VOŠ, kteří upřednostňují pedagogicko-psychologickou poradnu a odbor sociální péče se statisticky významně liší od četnosti studentů VOŠ, kteří volí ostatní pomocné instituce.

Hypotézy testujeme na hladině významnosti 0,05, kdy testové kritérium pro 6 stupňů volnosti (= 12,592) je nižší než hodnota χ (= 52,11). Vzhledem k výsledkům testu chí-kvadrát *přijímáme hypotézu alternativní* a odmítáme hypotézu nulovou. Můžeme také konstatovat, že odbor sociální péče a pedagogicko-psychologická poradna jsou institucemi výrazně upřednostňovanými.

V případě učitelů základní školy se statisticky významný rozdíl mezi volbou pomocných institucí na základě testování chí-kvadrát neprokázal.

Tab. 8 Názor respondentů na vhodnost zařazení tematiky sexuálního zneužívání dětí a jeho prevence do osnov základních škol

Položka č.	Odpovědi studentů VOŠ	Odpovědi učitelů ZŠ
5. Mělo by v osnovách ZŠ být obsaženo poučení a vysvětlení problematiky sexuálního zneužívání? a) ano b) ne c) nevím	95,7 % 0,0 % 4,3 %	100,0 % 0,0 % 0,0 %
6. Míra osvěty v osnovách ZŠ je podle mého názoru: a) dostačující b) nedostatečná c) příliš detailní	2,2 % 97,8 % 0,0 %	80,0 % 20,0 % 0,0 %
7. Přiměřené poučení o možnosti ohrožení sexuálním zneužitím by se mělo realizovat: a) od předškolního věku b) od 11 let c) v období pubescence	74,5 % 19,2 % 6,3 %	100,0 % 0,0 % 0,0 %
8. Problematika sexuálního zneužívání dětí u nás je podle mého názoru: a) podceňována b) reálně posuzována c) přeceňována	76,6 % 23,4 % 0,0 %	30,0 % 70,0 % 0,0 %

Všichni dotázaní učitelé základní školy (100 %) a téměř všichni studenti vyšší odborné školy (95,7 %) jsou přesvědčeni o tom, že by v osnovách základních škol mělo být obsaženo vysvětlení a poučení o problematice sexuálního zneužívání dětí. Respondenti se také shodují v názoru, že by přiměřené poučení o hrozbě sexuálního zneužití mělo být realizováno již od předškolního věku.

Rozdíl se však projevuje mezi skupinami respondentů v názoru na dostatečnost osvěty na základních školách. Zatímco učitelé považují stávající míru osvěty na základní škole za zcela dostatečnou, studenti ji považují za nedostačující. Taktéž se neshodují v názoru na míru posouzení problematiky u nás. Učitelé se domnívají, že problematika sexuálního zneužívání je u nás reálně posuzována, avšak studenti upozorňují na to, že tento jev je u nás značně podceňován.

Tab. 9 Vlastní vyjádření respondentů k problematice

Položka č.	Odpovědi studentů VOŠ	Odpovědi učitelů ZŠ
12. Zde máte možnost vyjádřit svůj názor na tuto problematiku nebo její část:		
vyjádřil	6,4 %	10,0 %
nevyjádřil	93,6 %	90,0 %

V případě, že respondenti využili možnosti vyjádřit svůj názor, týkal se většinou nedostatečnosti trestních postihů pro pachatele, negativního názoru na celkovou problematiku a negativních postojů vůči české politice v problematice sexuálního násilí na dětech.

11.1.2 Výsledky šetření mezi žáky základní školy (2000)

V rámci šetření byli osloveni žáci základní školy, mladšího a staršího školního věku. Cílem této části šetření bylo zjistit, zda žáci mají důvěru ve své rodiče a svěřují se jim se svými problémy, zda v rodinách žáků probíhá prevence sexuálního i jiného ataku na dítě v rámci zdůraznění osobní bezpečnosti. Zajímalo nás také, zda jsou rodiče pro dítě primárním zdrojem intimních informací.

Tab. 10 Výsledky dotazníkového šetření mezi dětmi mladšího školního věku

Položka č.	Odpovědi žáků mlad. šk. věku
1. Doma se můžu rodičům bez obav svěřit	
a) se vším	53,8 %
b) skoro se vším	38,5 %
c) nesvěřuji se	7,7 %
2. Rodiče mě varují před cizími lidmi (nemám s nimi nikam chodit, nic si od nich nebrat...)	
a) často	46,2 %
b) občas	30,7 %
c) výjimečně	15,4 %
d) nikdy	7,7 %
3. S rodiči jsem mluvil(a) o tom, jak vzniká dítě a jak přichází na svět	
a) několikrát	23,0 %
b) jednou	61,6 %
c) ještě nikdy	15,4 %

pokračování tabulky ze str. 129

4. Rodiče mi řekli, že se jim mám svěřit, když se ke mně bude někdo (i známý nebo příbuzný) chovat tak, že se mi to nebude líbit a nebudu to považovat za správné	
a) vícekrát	34,6 %
b) jednou	26,9 %
c) nikdy	38,5 %

Děti mladšího školního věku mají v převážné většině pocit, že se mohou svým rodičům svěřit. Přes 90 % dotazovaných dětí se svým rodičům svěřuje se vším nebo skoro se vším. I přesto se domníváme, že otevřenost rodičů v oblasti intimních informací je nedostačující. O vzniku dítěte a jeho příchodu na svět se opakovaně se svými dětmi bavila pouze přibližně čtvrtina rodičů dotázaných dětí. Převážná většina (61,6 %) rodičů si tuto „povinnost odbyla“ pouze jednou. Nikdy se o tomto tématu nebavili rodiče v 15,5 % případů.

I přesto, že téměř 80 % rodičů dbá na prevenci a varuje dítě před neznámými lidmi, domníváme se, že počet dětí, které o rizicích nebyvají od rodičů poučeny, je stále vysoký (23 % dotázaných dětí mladšího školního věku). S možností svěřit se rodičům v případě, když se k dítěti kdokoli bude chovat tak, jak se mu to nelíbí, bylo jednou nebo vícekrát seznámeno 61,5 % dětí.

Statistické ověření výsledků

Na základě testu dobré shody chí-kvadrát ověřujeme následující předpoklady a hypotézy:

PŘEDP7 Rodiče dětí mladšího školního věku dbají na bezpečnost svých dětí a děti varují před cizími lidmi často či alespoň občas.

H₀7 Četnost žáku ZŠ mladšího školního věku, kteří byli svými rodiči často či občas varováni před cizími lidmi není statisticky významně odlišná od četnosti žáků ZŠ, kteří byli rodiči varováni výjimečně či nikdy.

H_A7 Četnost žáku ZŠ mladšího školního věku, kteří byli svými rodiči často či občas varováni před cizími lidmi je statisticky významně odlišná od četnosti žáků ZŠ, kteří byli rodiči varováni výjimečně či nikdy.

Při testování hypotéz volíme hladinu významnosti 0,05, a testové kritérium pro 3 stupně volnosti ($= 7,815$). Hodnota χ ($= 9,08$) je vyšší než hodnota testového kritéria, proto *přijímáme hypotézu alternativní* a odmítáme hypotézu nulovou. Na základě porovnání pozorovaných a očekávaných četností můžeme potvrdit předpoklad, že rodiče dbají na bezpečnost svých dětí a často či alespoň občas varují své děti před cizími lidmi.

Při testování hypotéz vztahujících se k otázce č. 4 se neprojevíly statisticky významné rozdíly ve volbě nabízených odpovědí.

Tab. 11 Výsledky dotazníkového šetření mezi dětmi staršího školního věku

Otázka	Odpovědi žáků star. škol. věku
1. Se svými problémy se svěřuji nejčastěji a) rodičům b) jiné dospělé osobě c) kamarádům d) nikomu	40,9 % 13,6 % 36,4 % 9,1 %
2. U nás v rodině mluvíme otevřeně o sexu a) nikdy b) téměř nikdy c) občas d) často	36,8 % 31,6 % 31,6 % 0,0 %
3. O tom, co je to pohlavní styk mezi mužem a ženou jsem se poprvé dozvěděl a) od rodičů b) od kamarádů c) od jiné dospělé osoby d) ve škole e) z knížky	0,0 % 89,4 % 5,3 % 5,3 % 0,0 %
4. Byl jsem rodiči poučen o antikoncepci a) jednou b) vícekrát c) jen v náznacích d) nikdy	11 % 9 % 21,0 % 58,0 %

Děti staršího školního věku se na rozdíl od dětí mladších více svěřují jiným osobám než rodičům. K dalším lidem, ke kterým mají dospívající důvěru, patří kamarádi a jiné dospělé osoby.

Pouze třetina dětí se na doma s rodiči baví občas o sexu, dvě třetiny pak skoro nikdy nebo nikdy. Potvrdila se tak naše domněnka, že se rodiče tomuto tématu vyhýbají, nebo se ostýchají o něm mluvit. Zarážející však je, že žádné z dotázaných dětí se nedozvědělo, co je to

pohlavní styk mezi mužem a ženou, od svých rodičů. Téměř v 90% případů to byli kamarádi, kdo dítěti tuto informaci sdělil.

Jelikož tento dotazník vyplňovali žáci 8. třídy, to znamená žáci 13 - 14letí, je alarmující, že v 82% případů nebyli rodiči poučeni o antikoncepci vůbec nebo pouze v náznacích, pouhých 10% žáků bylo poučeno jednou.

Statistické ověření výsledků

Na základě testu dobré shody chí-kvadrát ověřujeme následující předpoklady a hypotézy:

PŘEDP8 Kamarádi jsou pro žáky staršího školního věku převažujícím zdrojem intimních informací.

H₀₈ Četnost žáku ZŠ staršího školního věku, kteří v dotazníku volili odpověď „kamarádi“ (3b) není statisticky významně odlišná od četnosti žáků, kteří volili ostatní odpovědi v dotazníku.

H_{A8} Četnost žáku ZŠ staršího školního věku, kteří v dotazníku volili odpověď „kamarádi“ (3b) je statisticky významně odlišná od četnosti žáků, kteří volili ostatní odpovědi v dotazníku.

Při zvolené hladině významnosti 0,05 a testovém kritériu pro 4 stupně volnosti (= 9,483) *přijímáme* na základě porovnání s hodnotou χ (= 100,32) *alternativní hypotézu* a odmítáme hypotézu nulovou. Můžeme také konstatovat, že pozorovaná četnost odpovědi 3b „kamarádi“ je několikanásobně vyšší než četnost očekávaná. Předpoklad je tedy potvrzen.

Při testování hypotéz vztahujících se k otázce č. 4 se neprojevíly statisticky významné rozdíly ve volbě nabízených odpovědí.

Obdobně byla testována domněnka, že rodiče 13 – 14letých dětí zanedbávají prevenci a informovanost v oblasti antikoncepce. Na základě výsledků testu chí-kvadrát konstatujeme, že mezi odpověďmi na otázku č. 4 existuje statisticky významný rozdíl a pozorovaná četnost (= 11) odpovědi „nikdy jsem nebyl rodičem poučen o antikoncepci“ je několikanásobně vyšší než četnost očekávaná (= 4,75). Vzhledem k výsledku testování *přijímáme alternativní hypotézu*.

11.2 Druhá fáze šetření, přelom let 2008/2009, a srovnání výsledků šetření

Na přelomu let 2008/2009 došlo k opakování šetření z roku 2000. Cílem druhého šetření bylo zjistit, zda se u sledované skupiny v průběhu 8 let změnilo postoje a názory na danou problematiku. Šetření bylo opakováno téměř identicky, tedy ve stejných a obdobně početných skupinách respondentů (studenti vyšší odborné školy, učitelé základní školy a žáci mladšího a staršího školního věku). Zachovány zůstaly i dotazníky, které byly použity v roce 2000.

Ačkoliv jsme si vědomi nedostatků šetření z roku 2000, záměrem bylo znovuprovedení pokud možno identického šetření a následné vysledování změn ve výsledcích šetření. V následujícím textu uvádíme přehled výsledků šetření v letech 2008/2009.

11.2.1 Výsledky šetření mezi učiteli základní školy a studenty vyšší odborné školy (2008)

V roce 2008 bylo osloveno 9 učitelů základní školy a 50 studentů vyšší odborné školy sociálněpedagogického zaměření. Obě skupiny respondentů obdržely shodný dotazník. Cílem této části šetření bylo zjistit, zda se významně liší postoje a názory praktikujících učitelů a studentů, budoucích pracovníků v pedagogické a sociální sféře.

Tab. 12 Charakteristika skupiny respondentů při šetření v roce 2008

2008	celkový počet respondentů	mužů	žen	věkové rozmezí	průměrný věk	dosažené vzdělání
Studenti VOŠ	50	4	46	19 – 24 let	20 let	SŠ (100%)
Učitelé ZŠ	9	2	7	34 – 66 let	47,2 let	VŠ (100%)

Oproti roku 2000 bylo osloveno více studentů vyšší odborné školy (+3 osoby) a nepatrně méně učitelů základní školy (-1 osoba). Poměr žen a mužů v jednotlivých skupinách respondentů zůstal téměř zachován. Změna nastala u sledovaného průměrného věku respondentů. Zatímco u studentů vyšší odborné školy se průměrný věk oproti roku 2000 mírně snížil (-1,3 let), průměrný věk učitelů základní školy výrazně vzrostl (+16 let). Tuto

změnu vysvětlujeme odchodem dvou pracovníků do 35 let a nástupem pracovníka vyššího věku. U studentů pozorujeme snížení trendu oddáleného nástupu studia, který se projevoval v roce 2000. Většinou se jednalo o situaci, kdy studenti po absolvování střední školy nastoupili ke studiu na jiné škole, které posléze opustili, nebo se 1 – 2 roky po absolvování střední školy studiu nevěnovali.

Dosažené vzdělání respondentů vykazuje změny pouze u učitelů základní školy, kdy bylo v roce 2008 dosaženo 100% vysokoškolského vzdělání (+20 %).

Tab. 13 Znalost problematiky sexuálního zneužívání dětí a zdroj informací

Položka č.	Odpovědi studentů VOŠ	Odpovědi učitelů ZŠ
1. Mé vědomosti o problematice sexuálního zneužívání dětí jsou:		
a) dostatečné	6,0 %	66,6 %
b) částečné	66,0 %	33,4 %
c) minimální	28,0 %	0,0 %
d) žádné	0,0 %	0,0 %
2. Poznátky o této problematice jsem získal (získávám):		
a) z médií	52,4 %	53,0 %
b) z četby odborné literatury	3,7 %	11,8 %
c) z četby článků v časopisech	31,7 %	35,2 %
d) jinou formou	12,2 %	0,0 %
9. Způsob řešení a druhy právního postihu osob, které se dopustí tohoto trestního činu:		
a) znám	36,0 %	66,7 %
b) neznám	64,0 %	33,3 %

Zatímco 94 % studentů vyšší odborné školy se stále domnívají, že jejich vědomosti jsou částečné či minimální (+2,5 %), většina učitelů, kteří dříve posuzovali své vědomosti jako spíše částečné, nyní považuje své vědomosti za dostatečné (+26 %). Bohužel u obou skupin stále převažují nereseriozní zdroje získávání poznatků o problematice, tedy média a články v ne odborných časopisech.

Statistické ověření výsledků

Na základě testu dobré shody chí-kvadrát ověřujeme následující předpoklady a hypotézy:

PŘEDP9 Učitelé základní školy využívají k získávání poznatků o problematice nereseriozní zdroje.

H₀9 Četnost učitelů ZŠ, kteří získávají informace o problematice ze seriózních zdrojů (2b) není statisticky významně odlišná od četnosti učitelů, kteří získávají informace ze zdrojů neseriózních (2a, 2c, 2d).

H_A9 Četnost učitelů ZŠ, kteří získávají informace o problematice ze seriózních zdrojů (2b) je statisticky významně odlišná od četnosti učitelů, kteří získávají informace ze zdrojů neseriózních (2a, 2c, 2d).

Při zvolené hladině významnosti 0,05 a testovém kritériu pro 1 stupeň volnosti (= 3,841) *přijímáme* na základě porovnání s hodnotou χ (= 1,59) *nulovou hypotézu* a odmítáme hypotézu alternativní. Můžeme také konstatovat, že pozorovaná četnost odpovědi 2b „vědomosti o problematice získávám z četby odborné literatury“ není statisticky odlišná od odpovědi „vědomosti získávám z médií, článků v časopisech a jinou formou“.

PŘEDP10 Studenti vyšší odborné školy používají k získávání poznatků o problematice neseriózní zdroje informací (médiá, články v časopisech aj.).

H₀10 Četnost studentů VOŠ, kteří zvolili odpovědi 2a, 2c, 2d, tedy neseriózní zdroje informací, není statisticky významně odlišný od četnosti studentů VOŠ, kteří volili odpověď 2b, odbornou literaturu.

H_A10 Mezi četností studentů VOŠ, kteří zvolili odpovědi 2a, 2c, 2d, tedy neseriózní zdroje informací, a četností studentů VOŠ, kteří volili odpověď 2b, odbornou literaturu, je statisticky významný rozdíl.

Při zvolené hladině významnosti 0,05 a testovém kritériu pro 1 stupeň volnosti (= 3,841) *přijímáme* na základě porovnání s hodnotou χ (= 19,9) *alternativní hypotézu* a odmítáme hypotézu nulovou. Můžeme také konstatovat, že pozorovaná četnost volby odpovědi 2b (= 3) je výrazně nižší než četnost očekávaná (=20,5). Předpoklad, že studenti vyšší odborné školy využívají pro získávání informací převážně neseriózní zdroje, je potvrzen.

Tab. 14 Zájem respondentů hlouběji se seznámit s problematikou

Položka č.	Odpovědi studentů VOŠ	Odpovědi učitelů ZŠ
10. Jako pedagog (budoucí pedagog) bych přivítal hlubší seznámení s touto problematikou: a) ano b) ne	96,0 % 4,0 %	44,5 % 55,5 %
11. Hlubší seznámení s touto problematikou bych přivítal formou: a) přednášky b) kratšího kurzu c) nastudování metodického materiálu pro pedagogy	71,2 % 25,0 % 3,8 %	75,0 % 25,0 % 0,0 %

Zatímco dvě třetiny studentů vyšší odborné školy přiznávají, že způsob řešení problému a právní postihy pachatelů neznají (65 % dotázaných) a téměř všichni by přivítali hlubší seznámení s problematikou (96 % dotázaných), učitelé základní školy v roce 2008 tvrdí, že řešení a postihy znají (67 % dotázaných) a více než polovina z nich (56 %) zájem o další seznámení s problematikou nemá.

Nejčastěji vyžadovanou formou seznámení s problematikou je odborná přednáška nebo kratší kurz. Studenti vyšší odborné školy tyto možnosti volili v 96 % a učitelé základní školy měli o tyto formy vzdělávání 100% zájem. O nastudování metodického materiálu pro pedagogy projevilo zájem pouze malé procento dotázaných studentů vyšší odborné školy a žádný učitel základní školy. To je však pochopitelné, vzhledem k jejich pracovnímu zatížení. Podstatné je, že jsou respondenti ochotni se o problematiku dále zajímat a nejsou vůči takto citlivému tématu uzavřeni.

Oproti prvnímu šetření v roce 2000 klesá (-20 %) zájem učitelů základní školy o hlubší seznámení s problematikou sexuálního zneužívání dětí. Zájem studentů vyšší odborné školy zůstává stabilní. U učitelů základní školy také dochází ke změně zájmu o kratší kurz. Zatímco v roce 2000 by bylo ochotno podstoupit kratší kurz 50 % učitelů, v roce 2008 má zájem pouze polovina z nich, tedy 25 % (-25 %). Mírnější pokles zájmu o kratší kurz v problematice sexuálního násilí na dětech pozorujeme i u studentů vyšší odborné školy (-11 %).

**Tab. 15 Zkušenost respondentů s problematikou
a orgány, u kterých by respondenti hledali pomoc**

Položka č.	Odpovědi studentů VOŠ	Odpovědi učitelů ZŠ
3. Ve své praxi jsem se s případem sexuálního zneužívání dětí:		
a) setkal	6,0 %	11,1 %
b) nesetkal	94,0 %	88,9 %
4. V případě, že bych zjistil výskyt sexuálního zneužívání dětí v mém okolí, bych se obrátil na:		
a) rodiče dítěte	13,2 %	38,8 %
b) ředitelství školy	5,2 %	26,3 %
c) odbor sociální péče	34,2 %	10,5 %
d) pedagogicko-psychologickou poradnu	13,2 %	5,3 %
e) linku důvěry	5,2 %	0,0 %
f) policii	25,0 %	15,8 %
g) jinam	4,0 %	0,0 %

Téměř všichni respondenti se shodují na tvrzení, že se s případem sexuálního zneužívání dítěte ve své praxi nesetkali. Pouze 4 respondenti z 59 dotázaných se se sexuálně zneužívaným dítětem přímo či nepřímo setkali. Tímto faktem je možné zdůvodnit nevoli respondentů, obzvláště učitelů základní školy, dále se v této problematice vzdělávat. Ta se v roce 2008 projevila u poloviny dotazovaných učitelů. Učitelé necítí potřebu doplnit si chybějící vědomosti, protože nebyli vystaveni konkrétní situaci, nebo se nesetkali s konkrétním dítětem, kterého by se tato problematika týkala, a tuto situaci nebyli nuceni řešit. Považují tedy své, často částečné, vědomosti za dostačující.

V případě zjištění výskytu sexuálního zneužívání dítěte by se studenti nejčastěji obrátili na odbor sociální péče, který si zachoval první místo v odpovědích respondentů, ačkoliv jej respondenti volili méně o 3 % než v roce 2000. Oproti roku 2000 se snížila četnost volby pedagogicko-psychologické poradny (-12 %) na polovinu. Důvěru naopak získala policie (+10,5 %), rodiče dítěte (+5 %) a ředitelství školy (+3 %).

U učitelů lze pozorovat zvýšení pravděpodobnosti, že by se obrátili s první žádostí o radu na ředitele školy (+19 %), v roce 2008 volili respondenti tuto odpověď třikrát častěji než v roce 2000, a rodiče dítěte (+17 %). Naopak méně by se obraceli na pedagogicko-psychologickou poradnu (-12 %). Zatímco u studentů se téměř nezměnil názor na využití Linky důvěry v těchto případech, učitelé, kteří v roce 2000 uváděli téměř ve čtvrtině případů, že by se na Linku důvěry obrátili, by ji v roce 2008 nevyužili vůbec (-22 %). V případě policie jako oznamovacího orgánu můžeme pozorovat vyrovnaný vzrůst četnosti odpovědí (+2 %).

Statistické ověření výsledků

Na základě testu dobré shody chí-kvadrát ověřujeme následující předpoklady a hypotézy:

PŘEDP11 Studenti vyšší odborné školy by se v případě zjištění sexuálního zneužívání dětí nejčastěji obraceli na policii a odbor sociální péče.

H₀11 Mezi četnostmi volby jednotlivých variant odpovědí není statisticky významný rozdíl.

H_A11 Četnosti jednotlivých variant odpovědí studentů VOŠ jsou významně odlišné.

Při zvolené hladině významnosti 0,05 a testovém kritériu pro 6 stupňů volnosti (= 12,592) přijímáme na základě porovnání s hodnotou χ (= 41,93) alternativní hypotézu a odmítáme hypotézu nulovou. Můžeme také konstatovat, že pozorovaná četnosti odpovědí 4c „odbor sociální péče“ a 4f „policii“ jsou několikanásobně vyšší než četnosti očekávané (viz příloha č. 17). Předpoklad je tedy potvrzen.

Tab. 16 Názor respondentů na vhodnost zařazení tematiky sexuálního zneužívání dětí a jeho prevence do osnov základních škol

Položka č.	Odpovědi studentů VOŠ	Odpovědi učitelů ZŠ
5. Mělo by v osnovách ZŠ být obsaženo poučení a vysvětlení problematiky sexuálního zneužívání? a) ano b) ne c) nevím	78,0 % 8,0 % 14,0 %	100,0 % 0,0 % 0,0 %
6. Míra osvěty v osnovách ZŠ je podle mého názoru: a) dostačující b) nedostatečná c) příliš detailní	26,0 % 70,0 % 4,0 %	88,9 % 11,1 % 0,0 %
7. Přiměřené poučení o možnosti ohrožení sexuálním zneužitím by se mělo realizovat: a) od předškolního věku b) od 11 let c) v období puberty	19,7 % 70,5 % 9,8 %	88,9 % 11,1 % 0,0 %
8. Problematika sexuálního zneužívání dětí u nás je podle mého názoru: a) podceňována b) reálně posuzována c) přeceňována	84,0 % 16,0 % 0,0 %	22,3 % 77,7 % 0,0 %

Téměř všichni respondenti obou dotazovaných skupin se shodují v názoru, že by mělo být v osnovách základních škol obsaženo poučení o problematice sexuálního zneužívání. Rozdílné je však vnímání současné osvěty na základních školách. Zatímco studenti vyšší odborné školy se domnívají, že osvěta na základních školách je spíše nedostatečná (70 % dotázaných), učitelé ji posuzují jako spíše dostačující (89 % dotázaných). Tento fakt může být opět ovlivněn skutečností, že se učitelé základní školy s problematikou nesetkali osobně a považují tedy osvětu spíše za teoretické poučení o jevu, se kterým se děti nesetkají. Tento postoj se projevuje i na názoru učitelů základní školy na současný pohled společnosti na problematiku. Učitelé se na rozdíl od studentů domnívají, že problematika je u nás reálně posuzována (78 % dotázaných učitelů). Studenti se však domnívají, že je spíše podceňována (84 % dotázaných studentů).

Překvapivé je však zjištění, že učitelé základní školy, od kterých očekáváme vzhledem k předchozím odpovědím větší toleranci a shovívavost k problematice, odpověděli téměř shodně, že poučení o možnosti ohrožení dítěte sexuálním zneužitím by se mělo u dětí realizovat již od předškolního věku (89 % dotázaných učitelů). Studenti vyšší odborné školy nezastávají tento názor. Naopak, v roce 2008 odpovídá 70 % dotázaných studentů, že by se toto poučení dítěte mělo realizovat až od 11 let, tedy na druhém stupni základní školy.

Otázka osvěty a poučení žáků základní školy o riziku sexuálního násilí je oblastí, ve které nacházíme největší posun v názorech respondentů, obzvláště studentů vyšší odborné školy. Při porovnání výsledků šetření z roku 2008 s výsledky z roku 2000 zjišťujeme, že zatímco v roce 2000 se téměř 96 % studentů vyjádřilo kladně k zařazení poučení o sexuálním násilí do osnov základní školy a žádný z respondentů se nevyjádřil záporně, v roce 2008 již záporné stanovisko vyjadřuje 8 % studentů. Stejně tak u studentů posiluje názor o dostatečnosti osvěty na základní škole. Zatímco v roce 2000 se pouhá 2 % dotázaných studentů domnívala, že je míra osvěty dostačující, v roce 2008 vzrostl podíl studentů, kteří se domnívají, že je současná osvěta na základní škole dostatečná, o celých 24 % (celkem 26 % dotázaných studentů vyšší odborné školy). V roce 2000 se téměř 75 % dotázaných studentů vyšší odborné školy domnívalo, že osvěta, potažmo prevence sexuálního násilí na dětech, by měla být do školního působení zařazena již od předškolního věku, 19 % dotázaných studentů uvedlo názor, že k poučení by mělo docházet až na druhém stupni základní školy. V roce 2008 pozorujeme výrazný obrat názoru na tuto otázku. Pouhých 20 % studentů vyšší odborné školy se domnívá, že by poučení o riziku sexuálního napadení mělo být zařazeno do předškolní výchovy, celých 71 % jej zařazuje do období druhého stupně základní školy.

Tab. 17 Vlastní vyjádření respondentů k problematice

Položka č.	Odpovědi studentů VOŠ	Odpovědi učitelů ZŠ
12. Zde máte možnost vyjádřit svůj názor na tuto problematiku nebo její část: vyjádřil nevyjádřil	8,0 % 92,0 %	0,0 % 100,0 %

Možnosti vyjádřit vlastní názor na problematiku sexuálního zneužívání dětí využili pouze 4 studenti vyšší odborné školy. Vyjádření se, obdobně jako v roce 2000, týkala nedostatečnosti trestních postihů pro pachatele sexuálního zneužívání dětí, vysoké míry latentnosti tohoto sociálně patologického jevu a osobních postojů respondentů vůči pachatelům sexuálního násilí na dětech. Učitelé základní školy možnosti vyjádřit svůj názor nevyužili.

11.2.2 Výsledky šetření mezi žáky základní školy (2008)

Tab. 18 Přehled odpovědí žáků mladšího školního věku

Položka č.	Odpovědi žáků mlad. šk. věku
1. Doma se můžu rodičům bez obav svěřit a) se vším b) skoro se vším c) nesvěřuji se	94,4 % 5,6 % 0,0 %
2. Rodiče mě varují před cizími lidmi (nemám s nimi nikam chodit, nic si od nich nebrat...) a) často b) občas c) výjimečně d) nikdy	94,4 % 0,0 % 0,0 % 5,6 %
3. S rodiči jsem mluvil(a) o tom, jak vzniká dítě a jak přichází na svět a) několikrát b) jednou c) ještě nikdy	11,1 % 33,4 % 55,5 %
4. Rodiče mi řekli, že se jim mám svěřit, když se ke mně bude někdo (i známý nebo příbuzný) chovat tak, že se mi to nebude líbit a nebudu to považovat za správné a) vícekrát b) jednou c) nikdy	11,1 % 50,0 % 38,9 %

Z vyhodnocení dotazníku vyplývá, že děti mladšího školního věku cítí možnost svěřit se rodičům se svými problémy, což může svědčit o kvalitním rodinném zázemí dětí. Odpověď „rodičům se mohu bez obav svěřit se vším“ volilo téměř 95 % žáků ve věku 9-10 let, což je o 42 % více než v roce 2000.

Překvapující je však fakt, že ačkoliv téměř všechny děti (94 %, oproti roku 2000 +48 %) byly rodiči poučeny o možnosti napadení cizím člověkem, pouze 11 % rodičů dítě opakovaně vybídlo, aby se jim svěřilo v případě, že se k němu bude někdo nevhodně chovat. 50 % rodičů tuto možnost dítěti nabídla alespoň jednou. Téměř 40 % dětí, žáků 3. třídy nebyla nikdy rodiči nabídnuta možnost, aby se v podobných případech svěřilo. Můžeme se pouze domnívat, že tyto rodiče považují svěřením se dítěte za automatické a proto jej k tomu již dále nevybízejí.

Pouze necelá polovina rodičů (44,5 %) se v rozhovorech s dítětem věnuje sexuální oblasti. Oproti roku 2000, kdy 84 % rodičů se svými dětmi o intimních otázkách hovořilo několikrát či alespoň jednou, tak zjišťujeme výrazný pokles. V roce 2008 celých 55 % (+40 %) dětí mladšího školního věku (9 – 10letých) ještě nikdy nehovořilo se svými rodiči o intimních otázkách.

Statistické ověření výsledků

Na základě testu dobré shody chí-kvadrát ověřujeme následující předpoklady a hypotézy:

PŘEDP12 Rodiče žáků mladšího školního věku dbají na prevenci a varují své děti před cizími lidmi, své dítě varují často (2a) či občas (2b).

H₀12 Mezi četností odpovědi „rodiče mě často či občas varují před cizími lidmi“ (2a, 2b) a četností ostatních odpovědí není statisticky významný rozdíl.

H_A12 Četnost odpovědi „rodiče mě často či občas varují před cizími lidmi“ (2a, 2b) se od ostatních možných odpovědí statisticky významně liší.

Hypotézy testujeme na hladině významnosti 0,05. Při 1 stupni volnosti dosahuje testové kritérium hodnoty 3,841. Na základě porovnání testového kritéria s hodnotou χ (= 14,22) přijímáme alternativní hypotézu a odmítáme hypotézu nulovou. Na základě porovnání očekávané četnosti odpovědí 2a a 2b (O = 9) s četností pozorovanou (P = 17) můžeme konstatovat, že odpověď „rodiče mě často / občas varují před cizími lidmi“ (2a/2b) dosahuje statisticky významně vyšší četnosti než odpovědi ostatní. Předpoklad 12 je tedy potvrzen.

Při testování předpokladu, že rodiče žáků mladšího školního věku své děti alespoň jednou či vícekrát vybědli k tomu, aby se jim svěřilo v případě, že se k nim kdokoliv bude chovat způsobem, který se jim nelíbí, musíme na základě testování pomocí testu chí-kvadrát přijmout nulovou hypotézu (viz příloha č. 17).

Tab. 19 Přehled odpovědí žáků staršího školního věku

Položka č.	Odpovědi žáků st. škol. věku
1. Se svými problémy se svěřuji nejčastěji a) rodičům b) jiné dospělé osobě c) kamarádům d) nikomu	32,0 % 4,0 % 60,0 % 4,0 %
2. U nás v rodině mluvíme otevřeně o sexu a) nikdy b) téměř nikdy c) občas d) často	38,5 % 34,6 % 23,0 % 3,9 %
3. O tom, co je to pohlavní styk mezi mužem a ženou jsem se poprvé dozvěděl a) od rodičů b) od kamarádů c) od jiné dospělé osoby d) ve škole e) z knížky	15,4 % 46,2 % 0,0 % 15,4 % 23,0 %
4. Byl jsem rodiči poučen o antikoncepci a) jednou b) vícekrát c) jen v náznacích d) nikdy	19,3 % 23,0 % 7,7 % 50,0 %

U dotázaných žáků staršího školního věku (13 – 14letých) převažují na místě důvěrné osoby, které se mohou svěřit, kamarádi (60 %) a rodiče (32 %). Vzhledem k věku a vývojovým zákonitostem se dá považovat převaha kamarádů nad rodiči za běžnou. Oproti výsledkům z roku 2000 je odpověď „kamarádi“ častější (+24 %), volba odpovědi „rodiče“ však klesá (-18 %).

Alarmující je zjištění, že téměř 80 % dotázaných žáků ve věku 13 – 14 let prozatím nikdy nebo téměř nikdy nemluvalo se svými rodiči o sexu. Oproti roku 2000 tak sledujeme o 12 % vyšší „uzavřenost“ rodičů vůči intimním otázkám. Téměř 60 % žáků tak nebylo svými rodiči poučeno o možnostech antikoncepce. Pozitivní je, že v porovnání s rokem 2000 tak ubylo téměř 20 % dětí na prahu pohlavní dospělosti, které svými rodiči nikdy nebyly či byly pouze v náznacích poučeny o možnostech antikoncepce.

Pouze 15% žáků se tak o pohlavním styku poprvé dozvědělo od svých rodičů, kteří by měli mít s dítětem nejintimnější vztah a být tak prvními osobami, které děti s těmito citlivými informacemi seznámí. V roce 2000 se však první informace o sexu od svých rodičů nedozvěděl žádný žák. V porovnání výsledků tak dochází k pozitivnímu 15% nárůstu.

Statistické ověření výsledků

Na základě testu dobré shody chí-kvadrát ověřujeme následující předpoklady a hypotézy:

PŘEDP13 Kamarádi jsou pro žáky staršího školního věku nejčastějším zdrojem informací o intimním kontaktu mezi mužem a ženou.

H₀13 Četnost žáků staršího školního věku, kteří uvádějí, že jejich zdrojem informací o intimním styku jsou kamarádi (3b), není statisticky významně odlišná od četnosti žáků staršího školního věku, kteří v dotazníku zvolili jinou odpověď.

H_A13 Četnost žáků staršího školního věku, kteří uvádějí, že jejich zdrojem informací o intimním styku jsou kamarádi (3b), je statisticky významně odlišná od četnosti žáků staršího školního věku, kteří v dotazníku zvolili jinou odpověď

Při testování pomocí testu dobré shody chí-kvadrát volíme hladinu významnosti 0,05. Hodnota χ (= 414,77) je vyšší než testové kritérium pro 4 stupně volnosti (= 9,483), proto *přijímáme alternativní hypotézu* a odmítáme hypotézu nulovou. Na základě porovnání očekávané četnosti odpovědi 3b (O = 5,2) a její pozorované četnosti (P = 12) můžeme konstatovat, že předpoklad 13 je potvrzen.

12 ZÁVĚRY A SHRUTÍ VÝSLEDKŮ EMPIRICKÉ ČÁSTI

Empirická část rigorózní práce podává přehled průběhu a výsledků dotazníkového šetření, kterým autorka navázala na dotazníkové šetření uskutečněné v roce 2000 (Švrčinová, 2000). S odstupem osmi let tak ověřuje domněnku, že s ohledem na proběhlé legislativní a jiné související proměny došlo k pozitivním změnám v povědomí, informovanosti a postojích odborné veřejnosti k problematice sexuálního násilí páchaného na dětech.

Jak již bylo zmíněno, hlavní metodou šetření byl dotazník. Dospělým respondentům byl distribuován jedenáctipoložkový dotazník, který zjišťoval nejen jejich vědomosti o problematice sexuálního zneužívání dětí, ale také jejich názory na vhodnost zařazení preventivního přístupu a osvěty do učiva základní či mateřské školy. U dětí, žáků základní školy, které tvořili druhou skupinu respondentů, zjišťoval čtyřpoložkový dotazník otevřenost komunikace v rodině, preventivní přístup rodičů k možným nebezpečím, kterým mohou být děti vystaveny apod.

Hlavním úskalím či nedostatkem dotazníkového šetření je malý počet respondentů, obzvláště v případě učitelů základní školy. Vzhledem k tomu, že první šetření bylo v roce 2000 provedeno v rámci autorčiny středoškolské odborné činnosti, nebylo možné oslovit větší vzorek respondentů. Záměrem šetření v roce 2008 bylo co možná nejpřesnější opakování dotazníkového šetření z roku 2000. Z tohoto důvodu zůstaly zachovány jak dotazníky, i přes vědomí jejich drobných nedostatků, tak i složení respondentů a jejich přibližný počet.

Autorka si je vědoma skutečnosti, že vzhledem k nedostatečnému počtu respondentů není možné výsledky šetření zobecňovat a aplikovat plošně na celou populaci. Výsledky a závěry dotazníkového šetření je možné vztahovat pouze na sledovaný vzorek respondentů. Jak již bylo řečeno dříve, data však mohou sloužit jako podnět či podklad pro další výzkumné šetření, kterým by mohla být ověřena platnost závěrů v širší rovině.

Při vyhodnocování dotazníkových šetření pracuje autorka převážně s popisnou statistikou, kdy na základě zjištěných dat, vyhodnocuje a popisuje výsledky v procentuálním vyjádření. Vybraná tvrzení či předpoklady jsou pak statisticky ověřována pomocí testu dobré shody chí-kvadrát. Na základě přijetí či odmítnutí nulové či alternativní hypotézy jsou předpoklady potvrzeny či vyvráceny.

Jedním z hlavních výsledků šetření je zjištění, že ačkoliv dospělí respondenti přiznávají, že jejich vědomosti o problematice sexuálního násilí na dětech jsou neúplné, ve většině případů nejsou ochotni se v této problematice sebevzdělávat. Informace o natolik závažném problému získávají z neseřízných zdrojů (médií, článků v časopisech). Celkově vyznívá postoj respondentů k problematice jako podceňující. Tuto skutečnost můžeme vysvětlit tím, že se většina respondentů podle svého vyjádření se sexuálně zneužívaným dítětem osobně nesešlo. Považují tak problematiku sexuálního zneužívání za málo aktuální problém.

Mezi postoji studentů vyšší odborné školy sociálněpedagogického zaměření a učitelů základní školy pozorujeme výrazné rozdíly. Studenti se jeví problematice otevřenější a mají větší zájem o informace, uznávají potřebnost preventivního přístupu a osvěty v rámci školního působení, kterou považují za nedostatečnou.

U skupiny dětských respondentů, žáků prvního a druhého stupně základní školy, se šetření zaměřilo na otevřenost vztahu a komunikace s rodiči. Překvapující je vysoký nárůst dětí mladšího školního věku, které v roce 2008 uvedly, že ještě nikdy s rodiči nehovořily o intimních otázkách. Rodiče tyto děti sice varují před nebezpečím a nástrahami vnějšího světa, méně často je však již vybízí k tomu, aby se jim děti svěřily v případě, že je někdo bude obtěžovat nebo se k nim chovat nevhodným způsobem. Předpokládáme, že rodiče považují za samozřejmé, že se jim děti se svým trápením svěří.

Je zcela samozřejmé, že v období pubescence, která zahrnuje i druhou podskupinu respondentů, žáky staršího školního věku, jsou rodiče v roli důvěrníků nahrazeni vrstevníky. Tato skutečnost se projevila i v odpovědích dotazovaných žáků. Jak již bylo uvedeno dříve, alarmující je zjištění, že téměř 80 % dotázaných žáků staršího školního věku, tedy ve věku okolo 14 let, se svými rodiči ještě nikdy nemluví o sexu a intimních otázkách. Opět se můžeme pouze domnívat, jestli je tento fakt způsoben nepřípravou či neschopností rodičů o těchto otázkách se svými dospívajícími dětmi mluvit, nebo spolehnáním se, že tuto citlivou povinnost zastane místo rodičů škola.

Obecně tedy můžeme konstatovat, že je třeba dále zlepšovat schopnost rodičů otevřeně komunikovat se svými dětmi.

13 ZÁVĚR

Rigorózní práce se zabývala problematikou sexuálního násilí na dětech. Autorka zastává názor, že se jedná o celosvětově rozšířený a velmi závažný sociálně patologický jev. Miliony dětí po celém světě žijí v nuzných podmínkách, jsou zneužívány nejen k dětské práci, za kterou můžeme v širším pojetí považovat dětskou prostituci i výrobu dětské pornografie, ale jsou často opakovaně brutálně sexuálně atakovány. Sexuální zneužívání představuje jednu z nejhorších forem porušení základních dětských práv.

V rámci práce popisujeme pozitivní legislativní, preventivní a informační proměnu mezi lety 2000 a 2008. S ohledem na tyto kroky jsme očekávali že se pozitivní posun projeví i u sledovaných skupin respondentů. Bohužel však musíme konstatovat, že u obou skupin respondentů, učitelů základní školy a studentů vyšší odborné školy a u žáků základní školy sledujeme spíše negativní změny.

Sledovaná skupina učitelů základní školy má tendenci problematiku sexuálního zneužívání dětí spíše podceňovat, osvětu na základní škole považují za dostačující, ačkoliv sami problematiku neznají. Bohužel stále sledujeme skutečnost, že dotázaní respondenti čerpají informace o problematice sexuálního zneužívání dětí z neseriózních zdrojů, jakými jsou média a články v časopisech. Hrozí zde však riziko, že budou respondenti prezentované informace přijímat nekriticky v jejich často zkreslené podobě. Přitom jsme od roku 2000 zaznamenali silný pokles zájmu seznámit se s touto problematikou hlouběji. Učitelé, kteří by měli být zdrojem školního primárně preventivního působení na děti, sami nejsou dostatečně informováni o problematice. Doporučujeme proto prohloubit jejich zájem o problematiku. Poněkud otevřenější jsou problematice sledovaní studenti vyšší odborné školy sociálněpedagogického zaměření. Přičítáme to jejich věku a větší schopnosti otevřené komunikace o intimních a citlivých tématech.

Pro zkvalitnění školního preventivního působení v oblasti sexuálního násilí doporučujeme využít v případě potřeby nabídky přednášek externích odborníků a speciálně vyškolených pracovníků, preventistů. Zabráníme tak neucelenému předání informací, ke kterému může docházet např. z důvodu učitelova ostychu nebo jeho uzavřenosti vůči problematice. Obdobně např. funguje projekt E-Bezpečí, v jehož rámci probíhají mezi dětmi základních škol školení o rizicích virtuální komunikace.

Zatímco děti mladšího školního věku získaly větší důvěru ve své rodiče a oproti roku 2000 se rodičům více svěřují, rodiče se, podle výsledků sledované skupiny žáků, více ostýchají mluvit se svým dítětem o intimních otázkách lidské sexuality. Můžeme se pouze domnívat, že tuto zodpovědnost rodiče přenechávají škole, nebo nepovažují za nutné s dětmi o tomto tématu ve věku 10 let prozatím hovořit. Doporučujeme proto, aby se rodiče snažili o otevřenější komunikaci se svými dětmi. V přiměřené formě je možné se o intimních otázkách bavit i s dětmi předškolního věku. Rodina by měla být hlavním informátorem dítěte.

U žáků staršího školního věku hrozí zvýšené riziko sexuálního zneužívání. Nejen, že se ocitají na prahu sexuální „zletilosti“ a možnosti rozhodnout se svobodně o svém sexuálním životě. Jsou vysoce ohroženi také výskytem požadavku sexuálních aktivit za úplatek, který může vést k dětské prostituci. Nejen z tohoto důvodu, ale také z hlediska složitého vývojového období, ve kterém se žáci staršího školního věku nacházejí, zdůrazňujeme potřebu otevřené rodinné komunikace. Ta se však bohužel ve výsledcích dotazníkového šetření mezi žáky staršího školního věku neprokazuje. Dotázaní respondenti oproti roku 2000 častěji uvádí jako své důvěrníky kamarády a vrstevníky. Výrazně negativní posun pozorujeme také v případě prvních informací o otázkách sexuality. Zatímco v roce 2000 byli prvotními informátory žáků jejich rodiče, v současnosti tuto roli přebírají jejich kamarádi. Setrvává trend podceňování rodičovského poučení o možnostech antikoncepce pozorovaný již v roce 2000. Opět můžeme doporučit podporu a snahu o otevřenější komunikaci v rodině a blízké vztahy mezi dětmi a jejich rodiči.

Ačkoliv v průběhu minulých let došlo k výraznému zlepšení postoje společnosti vůči citlivému tématu sexuálního zneužívání dětí, stále se aktuální stav nedostává na úroveň ideálního stavu, při kterém by bylo sexuální násilí na dětech zcela potlačeno, případně 100% odhalováno a stíháno. Cestou k tomuto stavu je však otevřenost, osvěta a jasný negativní postoj veřejnosti vůči této problematice. Napomoci mohou zpřísnění právních postihů, osvětové kampaně a cílené snižování tolerance společnosti vůči násilí na dětech.

Od roku 2011, který bude 20tiletým výročím od přijetí klíčového dokumentu, Úmluvy o právech dítěte očekáváme otevření diskusí z oblasti ochrany dítěte a jeho práv. Sexuální násilí by v těchto diskusích nemělo být opomenuto.

14 RESUMÉ

Předložená rigorózní práce se zaměřuje na problematiku sexuálního násilí páchaného na dětech. Jedná se o celospolečensky závažný jev, jednu z nejhorších forem porušení základních dětských práv. Povědomost o problematice sexuálního násilí a zneužívání dětí je mezi českou populací stále malá a závažnost problematiky se zdá být podceňována. Jak vyplývá např. z vyjádření Výboru pro práva dítěte Organizace spojených národů (OSN) z roku 2003, česká odborná i laická veřejnost není dostatečně informována o problematice, případy sexuálního zneužívání dětí jsou stále vysoce latentní a vyšetřování trestných činů sexuálního násilí na dětech je zdlouhavé.

Na toto stanovisko OSN reagovala Česká republika mnohými legislativními i preventivními opatřeními. Lze tedy očekávat, že se současná situace výrazně zlepšila oproti roku 2003 a letům dřívějším. Pro zjištění a podložení tohoto tvrzení uskutečnila autorka rigorózní práce dvě dotazníková šetření. První bylo provedeno v roce 2000, opakování se uskutečnilo po osmi letech na přelomu let 2008/2009. Rigorózní práce tak podává přehled a komparaci výsledků jednotlivých šetření.

Klíčová slova: sexuální zneužívání dětí, komerční sexuální zneužívání dětí, internet, prevence, diagnostika, povědomost.

Rigorous thesis resumé

Rigorous thesis focuses on the issue of sexual violence against children. It is a serious society-wide phenomenon, one of the worst forms of violation of fundamental rights of children. Knowledge of sexual violence against children is still insufficient between czech population and the severity of the problem seems to be underestimated. As is clear from the observations of the Committee on the Rights of the Child (United Nations, 2003) czech population is not sufficiently informed about the issues, cases of sexual abuse of children are still high latent and the investigation of sexual violence against children crimes is lengthy.

Czech Republic responded by numerous legislative and preventive steps. Therefore we can expect that the current situation is considerably improved compared to 2003 and earlier years. To determine and substantiate this claim realized the author of rigorous thesis two questionnaire survey. The first one was realized in 2000, recurrence took place after eight years (2008/2009). Rigorous thesis serve an overview and comparison of results of particular survey.

Key words: child sexual abuse, commercial sexual exploitation of children, Internet, prevention, diagnosis, awareness.

15 POUŽITÁ LITERATURA

- ADAMS, Caren. *Už žádná tajemství*. 1. vyd. Praha : Themis, 1999. 104 s. ISBN 80-8582-131-1.
- ARNOLDOVÁ, Anna. *Slovník sociálního zabezpečení*. 1. vyd. Praha : Galén, 2002. 461 s. ISBN 80-7262-175-0.
- ARNOLDOVÁ, Anna. *Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení. II. Část – Sociální péče*. 2. rozš. vyd. Praha : Karolinum, 2004. 504 s. ISBN 80-246-0875-8.
- BENTOVIM Arnon. *Týrání a sexuální zneužívání v rodinách*. 1. vyd. Praha : Grada, 1998. 116 s. ISBN 80-7169-629-3.
- BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí*. 1. vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. 134 s. ISBN 978-80-7338-091-5.
- BRICHČÍN, Slavoj a kol. *Sexuální delikventi z pohledu psychiatrické sexuologie*. 1. vyd. Praha : Psychiatrické centrum, 1996. 108 s. ISBN 80-85121-16-6.
- BRZEK, Antonín. *Sexuologie pro právníky*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1997. 70 s. ISBN 80-7184-383-0.
- DUNOVSKÝ, Jiří; DYTRYCH, Zdeněk; MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha : Grada, 1995. 245 s. ISBN 80-7169-1925.
- DOLANSKÁ, Jiřina. *Sexuální násilí a děti II. – preventivní program*. 1. vyd. Praha : Electra, 1999. 20 str. ISBN neuv.
- Doporučení Evropského parlamentu ze dne 3. února 2009 Radě o boji proti sexuálnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii (Combating sexual exploitation of children and child pornography, INI/2008/2144)* [online]. [cit. 2010-07-05]. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:067E:0038:0041:CS:PDF>>.
- Doporučení Radě (B6-0216/2008) ze dne 13. května 2008, který v souladu s čl. 114 odst. 1 jednacího řádu předkládá Roberta Angelilli za skupinu UEN o boji proti sexuálnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii* [online]. [cit. 2010-07-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2009-0012+0+DOC+XML+V0//CS>>.

- ELLIOTTOVÁ, Michelle. *Jak ochránit své dítě*. 3. vyd. Praha : Portál, 2000. 153 s. ISBN 8071784192.
- HARRIS, Robie H. *Pojďme si povídat o sexu*. 1. vyd. Bratislava : INA, 1995. 89 s. ISBN 8085680-23-8.
- HENDRYCH Dušan a kol. *Právnícký slovník*. 1. vyd. Praha : C H Beck, 2001. 1189 s. ISBN 80-7179-360-4.
- HUDECOVÁ, Anna. Týranie, zneužívanie a zanedbávanie detí - syndróm CAN. In KRAUS, Blahoslav; HRONCOVÁ, Jolana a kol. *Sociální patologie*. 1. vyd. Hradec Králové : Gaudeamus, 2007. 325 s. ISBN 978-80-7041-896-3.
- HENDL, Jan. *Přehled statistických metod*. 3. přeprac. vyd. Praha : Portál, 2009. 695 s. ISBN 978-80-7367-482-3
- HRUŠÁKOVÁ, Milena; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Brno : Doplněk, 2006. 389 s. ISBN 80-7239-193-5.
- Child Pornography: Model Legislation & Global Review* [online]. 5th ed. Alexandria : Internation Centre for Missing & Exploited Children, 2008 [cit. 2010-07-05]. 33 p. ISBN neuv. Dostupné z WWW: <http://www.icmec.org/en_X1/English__5th_Edition_.pdf>.
- CHRÁSKA, Miroslav. *Úvod do výzkumu v pedagogice*. 2. vyd. Olomouc : Pedagogická fakulta UP v Olomouci, 2006. 200 str. ISBN 80-244-1367-1.
- Klienti Bílého kruhu bezpečí. Statistika pro rok 2009* [online]. Praha : Bílý kruh bezpečí, 2010 [cit. 2010-07-05]. ISBN neuv. Dostupné z WWW: <http://bkb.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=246>.
- KOCOURKOVÁ, Jana. Sexuální zneužívání dětí. In ŘÍČAN, Pavel; KREJČÍŘOVÁ, Dana a kol. *Dětská klinická psychologie*. 4. přeprac. a dopl. vyd. Praha : Grada, 2008. 603 s. ISBN 80-247-1049-8.
- Komerční sexuální zneužívání dětí. Jak zamezit komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí*. Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2009. 18 s. ISBN neuv.
- Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007-2013* [online]. Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2005 [cit. 2010-12-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/mladez/koncepce-statni-politiky-pro-oblast-deti-a-mladeze-na-obdobi-2007-2013>>.

- KOPECKÝ, Kamil. *Kybergrooming - Nebezpečí kyberprostoru* [online]. Olomouc : NET UNIVERSITY, 2010a [cit. 2010-08-07]. 15 s. ISBN 978-80-254-7573-7. Dostupné z WWW: <<http://www.e-nebezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/materialy-pro-studium-studie-atd>>.
- KOPECKÝ, Kamil. *Stalking a kyberstalking – Nebezpečné pronásledování* [online]. Olomouc : NET UNIVERSITY, 2010b [cit. 2010-08-07]. 13 s. ISBN 978-80-254-7737-3. Dostupné z WWW: <<http://www.e-nebezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/materialy-pro-studium-studie-atd>>.
- KREJČÍŘOVÁ, Dana. Prevence týrání a špatného zacházení s dítětem, terapeutické možnosti. In ŘÍČAN, Pavel; KREJČÍŘOVÁ, Dana a kol. *Dětská klinická psychologie*. 4. přeprac. a dopl. vyd. Praha : Grada, 2008a. 603 s. ISBN 80-247-1049-8.
- KREJČÍŘOVÁ, Dana. Rizikové faktory vztahové patologie. In ŘÍČAN, Pavel; KREJČÍŘOVÁ, Dana a kol. *Dětská klinická psychologie*. 4. přeprac. a dopl. vyd. Praha : Grada, 2008b. 603 s. ISBN 80-247-1049-8.
- KREJČÍŘOVÁ, Dana. Sociální vztahy, adapace, deprivace. In SVOBODA, Mojmír (ed.); KREJČÍŘOVÁ, Dana; VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. 2. vyd. Praha : Portál, 2009. 792 s. ISBN 978-80-7367-566-0.
- LANGMEIER, Josef; BALCAR, Karel; ŠPITZ Jan. *Dětská psychoterapie*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha : Portál, 2000. 431 s. ISBN 80-7178-381-1.
- Listina základních práv a svobod* [online]. [cit. 2010-05-29]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>>.
- MALÁ, Eva; RABOCH, Jiří; SOVÁK, Zdeněk. *Sexuálně zneužívané děti*. 1. vyd. Praha : Psychiatrické centrum, 1995. 128 s. ISBN 80-85121-99-9.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Výbor z díla*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2005. 445 s. ISBN 80-246-1056-6.
- Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních*. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2007.
- Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů ve znění 10. decenální revize – Abecední seznam*. 2. aktual. vyd. Praha : Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2009. 743 s. ISBN 978-80-904259-1-0.

- Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů ve znění 10. decenální revize – Tabelární část. 2. aktual. vyd. Praha : Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2008. 860 s. ISBN 92-4-154649-2.*
- MUFSONOVÁ, Susan, KRANZOVÁ, Rachel. *O týrání a zneužívání. 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 1996. 132 s. ISBN 80-7106-194-8.*
- Národní akční plán realizace Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2009 – 2010 [online]. Praha : Vláda ČR, 2008 [cit. 2010-12-15]. Dostupné z WWW: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/strategie-prevence-nasili-na-detech/Narodni-akcni-plan-realizace-Strategie-prevence-nasili-na-detech-2009-2010_1.pdf>.*
- Národní koncepce rodinné politiky [online]. Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2005 [cit. 2010-12-15]. Dostupné z WWW: < http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf>.*
- Národní plán boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí na období 2006 – 2008. Praha : Ministerstvo vnitra ČR, 2006. 53 str. ISBN neuv.*
- Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období let 2008 – 2011) [online]. Praha : Ministerstvo vnitra ČR, 2008 [cit. 2010-12-15]. Dostupné z WWW: <www.mvcr.cz/soubor/obchod-lidmi-strategie2008-2011-pdf>.*
- Národní strategie prevence násilí na dětech v České republice na období 2008 – 2018 [online]. Praha : Vláda ČR, 2008 [cit. 2010-12-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/strategie-prevence-nasili-na-detech/Strategie-proti-nasili-na-detech.pdf>>.*
- Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie [online]. [cit. 2010-05-29]. Dostupný z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/protokol.pdf>.*
- PACHL, Ladislav a kol. *Malá abeceda rodiny. 1. vyd. Praha : Panorama, 1983. 314 s. ISBN neuvedeno.*
- PETERSON, Linda Whitney; HARDIN, Milton Edward. *Dítě v tísní. Příručka pro screening dětských kreseb. 1. vyd. Praha : Triton, 2002. 141 s. ISBN 80-7524-237-0.*
- PÖTHE, Petr. *Dítě v ohrožení. 2. rozš. vyd. Praha : G plus G, 1999. 186 s. ISBN 80-8610-321-8.*

Rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV ze dne 22. prosince 2003 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii [online]. [cit. 2010-07-05]. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:013:0044:01:CS:HTML>>.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha : Výzkumný ústav pedagogický, 2004.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha : Výzkumný ústav pedagogický, 2005.

SPURNÝ, Joža. *Psychologie násilí : O psychologické podstatě násilí, jeho projevech a způsobech psychologické obrany proti němu*. 1. vyd. Praha : EUROUNION, 1996. 134 s. ISBN 80-85858-30-4.

STANĚK, Miloš. *Monitoring problematiky ohrožených dětí v České republice*. 1. vyd. Praha : Sírius, 2008. 50 s. ISBN 978-80-902847-0-8.

Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2009.

SVOBODA, Mojmír (ed.); KREJČÍŘOVÁ, Dana; VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. 2. vyd. Praha : Portál, 2009. 792 s. ISBN 978-80-7367-566-0.

ŠVRČINOVÁ, Linda. *Problematika sexuálního násilí páchaného na dětech a možnosti prevence*. Kroměříž, 2000. 71 s. Středoškolská odborná činnost. Střední pedagogická škola Kroměříž.

TROJAN, Ondřej. *O čápech, vránách a dětech*. 1. vyd. Praha : Grada, 1999. 152 s. ISBN 80-7169-821-0.

Třetí a čtvrtá periodická zpráva o plnění závazků plynoucích z Úmluvy o právech dítěte a Informace České republiky o plnění Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů [online]. Praha : Vláda ČR, 2008 http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/TRETI_A_CTVRTA_PERIODICKA_ZPRAVA_O_PLNENI_ZAVAZKU.pdf>.

Úmluva o právech dítěte [online]. 1991. [cit. 2010-04-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>>.

- Usnesení vlády České republiky ze dne 16. srpna 2006 č. 949 k Národnímu plánu boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí na období 2006 – 2008.* Praha : Ministerstvo vnitra ČR, 2006.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese.* 4. vyd. Praha : Portál, 2008a. 872 s. ISBN 978-80-7367-414-4.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání.* Dotisk 1. vyd. Praha, Karolinum, 2008b. 467 s. ISBN 978-80-246-0956-0.
- VANÍČKOVÁ, Eva. *Dětská prostituce.* 2. dopl. a aktual. vyd. Praha : Grada, 2007. 141 s. ISBN 978-80-247-2218-4.
- VANÍČKOVÁ, Eva. Jak vypadají? Profil oběti komerčního sexuálního zneužívání. In *Komerční sexuální zneužívání dětí v České republice : sborník z konference pořádané organizacemi Fridrich Ebert Stiftung, La Strada, Karo a Enya ve dnech 6.-7. listopadu 2001.* 1. vyd. Praha : Fridrich Ebert Stiftung, 2002. 118 s. ISBN neuv.
- VANÍČKOVÁ, Eva; KLOUBEK, Martin. *Komerční sexuální zneužívání dětí : Manuál pro lékaře.* 1. vyd. Praha : Česká společnost na ochranu dětí, 2006. ISBN neuv.
- VANÍČKOVÁ, Eva; PROVAZNÍK, Kamil; HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana. *Sexuální zneužívání dětí II. díl.* 1. vyd. Praha : Karolinum, 1999. 81 s. ISBN 80-7184-878-6.
- WEISS, Petr. Parafilní a neparafilní sexuální delikventi. In BRICHČÍN, Slavoj a kol. *Sexuální delikventi z pohledu psychiatrické sexuologie.* 1. vyd. Praha : Psychiatrické centrum, 1996. 108 s. ISBN 80-85121-16-6.
- WEISS, Petr. *Sexuální deviace.* 2. vyd. Praha : Portál, 2008. 360 s. ISBN 978-80-7367-419-9.
- WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti.* 1. vyd. Praha : Grada, 2000. 212 s. ISBN 80-7169-795-8.
- WOLAK, Janis; FINKELHOR, David; MITCHELL, Kimberly J. *Child-Pornography Possessors Arrested in Internet-Related Crimes : Findings From the National Juvenile Online Victimization Study* [online]. Alexandria : National Center for Missing & Exploited Children, 2005 [cit. 2010-06-04]. ISBN nevedeno. Dostupné z WWW: <http://www.missingkids.com/en_US/publications/NC144.pdf>.
- Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů* [online]. [cit. 2010-08-05]. Dostupný z WWW: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_number1=40/2009&PC_8411_1=40/2009&PC_8411_pi=0&PC_8411_ps=50⩅>.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů [online]. [cit. 2010-08-05]. Dostupný z WWW: <http://www.pravnipredpisy.cz/predpisy/ZAKONY/2003/218003/Sb_218003_-----_.php>.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dítěte, ve znění pozdějších předpisů [online]. [cit. 2010-11-28]. Dostupný z WWW: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?kam=zakon&c=359/1999>.

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů [online]. [cit. 2010-07-29]. Dostupný z WWW: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_number1=155/1995&PC_8411_1=155/1995&PC_8411_ps=10#10821>.

Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů [online]. [cit. 2010-11-28]. Dostupný z WWW: <http://www.zachrannasluzba.cz/zakony/20_1966.pdf>.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů [online]. [cit. 2010-11-28]. Dostupný z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7262/Zakon_o_rodine.pdf>.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů [online]. [cit. 2010-12-20]. Dostupný z WWW: <<http://zakony-online.cz/?s22&q22=all>>.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů [online]. [cit. 2010-11-28]. Dostupný z WWW: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/trestni_zakon/>.

Zápis ze zasedání Výboru pro práva dítěte ze dne 25.8.2010 [online]. Praha : Vláda ČR, 2010 [cit. 2010-12-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/uvod-55932/>>.

Závěrečná doporučení Výboru pro práva dítěte ke druhé periodické zprávě ČR : Příloha č. 2 k usnesení vlády České republiky ze dne 10. září 2003 č. 898 [online]. Praha : Vláda ČR, 2003 [cit. 2010-12-15]. Dostupné z WWW: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/Z_v_re_n_doporu_en_2CRC_CZ_2.pdf>.

Zpráva Komise KOM(2007) 716 ze dne 16. listopadu 2007 založená na článku 12 rámcového rozhodnutí Rady 2004/68/SVV ze dne 22. prosince 2003 [online]. [cit. 2010-07-05]. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0716:FIN:CS:PDF>>.

Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2009 (ve srovnání s rokem 2008). Praha : Ministerstvo vnitra České republiky, 2010. 121 s. ISBN neuvedeno.

Zpráva Výboru pro občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci ze dne 26. ledna 2009 s návrhem doporučení Evropského parlamentu Radě o boji proti sexuálnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii (2008/2144(INI)) se stanoviskem Výboru pro práva žen a rovnost pohlaví (A6-0012/2009) [online]. [cit. 2010-07-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A6-2009-0012+0+DOC+PDF+V0//CS>>.

Prameny a ostatní zdroje

ARMSTRONG, Jeremy; LAYTON, Josh. Peter Chapman posed as 'Peter' on Facebook to lure Ashleigh Hall to her death. *Daily Mirror* [online]. 9.3.2010. [cit. 2010-04-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.mirror.co.uk/news/top-stories/2010/03/09/peter-chapman-posed-as-peter-on-facebook-to-lure-ashleigh-hall-to-her-death-115875-22096248/>>.

Ashleigh Hall's killer had history of sexual violence. *BBC News* [online]. 8.3.2010. [cit. 2010-04-23]. Dostupný z WWW: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/england/wear/8555844.stm>.

BARTOSZ, Jakub. Soud potrestal zneužití jednadvaceti chlapců osmi lety vězení. *iDNES* [online]. 5.2.2009. [cit. 2010-08-07]. Dostupný z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/soud-potrestal-zneuziti-jednadvaceti-chlapcu-osmi-lety-vezeni-pvv-/krimi.asp?c=A090205_101224_krimi_jba>.

BLAŽKOVÁ, Jana; BLAŽEK, Jakub. Je tu mladá holka, která mi ho...? *MF DNES* [online]. 7.10.2006. [cit. 2010-04-24]. Dostupný z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/je-tu-mlada-holka-ktera-mi-ho-dpr-/krimi.asp?c=A061007_094833_domaci_jan>.

BUMBA, Jan; PIROCH, Jan. Studie: Dostupnost dětské pornografie snižuje sexuální násilí na dětech. *Radiožurnál* [online]. 13.12.2010. [cit. 2010-12-20]. Dostupný z WWW: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/clovek/_zprava/studie-dostupnost-detske-pornografie-snizuje-sexualni-nasili-na-detech--823502>.

- Cynizmus údajného vraha: Dúfal, že Monika je v poriadku! *Topky.sk* [online]. 30.7.2010. [cit. 2010-08-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.topky.sk/cl/10/772145/Cynizmus-udajneho-vraha-Dufal-ze-Monika-je-poriadku->>.
- KOPECKÝ, Kamil. Co je sexting. E-Bezpečí [online]. 23.5.2009. [cit. 2010-08-07]. Dostupný z WWW: <<http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/154/19/lang,czech/>>.
- LEACH, Ben. Ashleigh Hall: man charged with manslaughter. *Telegraph* [online]. 28.9.2009. [cit. 2010-04-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/crime/6450872/Ashleigh-Hall-man-charged-with-manslaughter.html>>.
- Ohavná pedofilní pornografie z Moravy.* Televize Nova [online]. 6.5.2008. [cit. 2010-04-24]. Dostupný z WWW: <http://tn.nova.cz/bin/search_adv_media_desc.php?media_id=306526>.
- Pedofil lovil na internetových stránkách, 25 zneužitých dětí.* Česká televize, pořad 168 hodin [online]. 31.8.2008. [cit. 2010-04-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/208411058250831-168-hodin/?streamtype=RH>>.
- POKORNÝ, Jakub; BLAŽEK, Jakub. On-line lovec holčiček „Jirzin“ stanul před soudem. *MF DNES* [online]. 2.3.2007. [cit. 2010-04-24]. Dostupný z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/on-line-lovec-holcicek-jirzin-stanul-pred-soudem-fus-/krimi.asp?c=A070302_120420_krimi_cen>.
- REJLEK, Vladimír. Snuff film [online]. 14.1.2001. [cit. 2010-08-03]. Dostupný z WWW: <<http://filmwave.srnet.cz/tema/snuff.htm>>.
- RIEDEL-BREIDENSTEIN, Dagmar. *Sexuální přehmaty mezi dětmi a primární prevence.* Přednáška na 8. odborné konferenci o ochraně dětí Malí hrdinové v nouzi – Chlapci jako opomíjené oběti sexuálního zneužívání. 30.11.-2.12.2009, Silberbach, [online]. [cit. 2010-07-06]. Dostupný z WWW: <http://www.ejf.de/fileadmin/user_upload/pics-einrichtungen/akademie-pdf/8._Fachtag_Kinderschutz/Riedel-Breidenstein_cz.pdf>.
- Seznámil je facebook: Místo focení ji zabil! *Blesk* [online]. 1.8.2010. [cit. 2010-08-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-zahranici/139985/seznamil-je-facebook-misto-foceni-ji-zabil.html>>.

- SIMS, Paul; TOZER, James; HULL, Liz. Ashleigh Hall: 'We've learned a terrible lesson', says mother of girl killed after going to see 'boy' she met on Facebook. *Daily Mail* [online]. 3.5.2010. [cit. 2010-04-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.dailymail.co.uk/news/article-1223709/Ashleigh-Hall-Weve-learned-terrible-lesson-says-mother-girl-killed-going-boy-met-Facebook.html>>.
- STOKES, Paul. Ashleigh Hall: 'one mistake' cost teenager her life. *Telegraph* [online]. 8.3.2010. [cit. 2010-04-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/crime/7398085/Ashleigh-Hall-one-mistake-cost-teenager-her-life.html>>.
- VANÍČKOVÁ, Eva. *Deklarace práv dítěte* [online]. 10.11.2009. [cit. 2010-10-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/tema/deklarace-prav-ditete-63749/tmplid-560/>>.
- VNOUČEK, Petr. Facebookový vrah má doživotí. Sociální síť sklízí kritiku. *Týden* [online]. 10.3.2010. [cit. 2010-04-23]. Dostupný z WWW: <http://www.tyden.cz/rubriky/media/internet/facebookovy-vrah-ma-dozivoti-socialni-sit-sklizi-kritiku_161662.html>.
- Vražda Moniky z facebooku: Tu vrah zakopal jej telo! *Čas.sk* [online]. 29.7.2010. [cit. 2010-08-07]. Dostupný z WWW: <<http://krimi.cas.sk/clanok/175169/vrazda-moniky-z-facebooku-tu-vrah-zakopal-jej-telo.html>>.
- WALLEROVÁ, Radka. Děti podceňují rizika internetu, 45 procent z nich posílá přes síť své fotky. *MF DNES* [online]. 22.5.2009. [cit. 2010-04-24]. Dostupný z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/deti-podcenuji-rizika-internetu-45-procent-z-nich-posila-pres-sit-sve-fotky-1t6-/domaci.asp?c=A090522_080827_domaci_pje>.
- Žena z pedofilního porna odhalena. Televize Nova [online]. 2.6.2008. [cit. 2010-04-24]. Dostupný z WWW: <<http://tn.nova.cz/zpravy/krimi/zena-z-pedofilniho-porna-zadrzena.html>>.
- Žena ze Zlínska nafotila porno se svou sedmiletou dcerou. Česká televize [online]. 29.12.2010. [cit. 2010-12-29]. Dostupný z WWW: <<http://www.ct24.cz/regionalni/brno/111134-zena-ze-zlinska-nafotila-porno-se-svou-sedmiletou-dcerou/>>.

16 SEZNAM TABULEK A OBRÁZKŮ

Seznam tabulek použitých v rigorózní práci

- Tab. 1 Státní příslušnost pachatelů komerčního sexuálního zneužívání v České republice ve sledovaném období (str. 51)
- Tab. 2 Přehled kriminality páchané na dětech v letech 2004-2009 v České republice (str. 89)
- Tab. 3 Výskyt kriminality v jednotlivých regionech České republiky (str. 90)
- Tab. 4 Charakteristika skupiny respondentů při šetření v roce 2000 (str. 122)
- Tab. 5 Znalost problematiky sexuálního zneužívání dětí a zdroj informací (str. 123)
- Tab. 6 Zájem respondentů hlouběji se seznámit s problematikou (str. 125)
- Tab. 7 Zkušenost respondentů s problematikou a orgány, u kterých by respondenti hledali pomoc (str. 126)
- Tab. 8 Názor respondentů na vhodnost zařazení tématiky sexuálního zneužívání dětí a jeho prevence do osnov základních škol (str. 128)
- Tab. 9 Vlastní vyjádření respondentů k problematice (str. 129)
- Tab. 10 Výsledky dotazníkového šetření mezi dětmi mladšího školního věku (str. 129-130)
- Tab. 11 Výsledky dotazníkového šetření mezi dětmi staršího školního věku (str. 131)
- Tab. 12 Charakteristika skupiny respondentů při šetření v roce 2008 (str. 133)
- Tab. 13 Znalost problematiky sexuálního zneužívání dětí a zdroj informací (str. 134)
- Tab. 14 Zájem respondentů hlouběji se seznámit s problematikou (str. 136)
- Tab. 15 Zkušenost respondentů s problematikou a orgány, u kterých by respondenti hledali pomoc (str. 137)
- Tab. 16 Názor respondentů na vhodnost zařazení tématiky sexuálního zneužívání dětí a jeho prevence do osnov základních škol (str. 138)
- Tab. 17 Vlastní vyjádření respondentů k problematice (str. 140)
- Tab. 18 Přehled odpovědí žáků mladšího školního věku (str. 140)
- Tab. 19 Přehled odpovědí žáků staršího školního věku (str. 142)

Seznam obrázků použitých v rigorózní práci

- Obr. 1 Zatížení krajů ČR v roce 2009 podle absolutního počtu trestných činů (str. 90)

17 PŘÍLOHY – SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1 Ohavná pedofilní pornografie z Moravy – reportáž televize Nova
- Příloha č. 2 Výsledky studie National Juvenile Online Victimization
- Příloha č. 3 Pedofil lovil na internetových stránkách, 25 zneužitých dětí – pořad České televize „168 hodin“
- Příloha č. 4 Případ Jiřího Kadrnožky
- Příloha č. 5 Fotografie k případu Moniky Šmidtové
- Příloha č. 6 Fotografie k případu Ashleigh Hall
- Příloha č. 7 Zpráva Výboru pro občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci ze dne 26. ledna 2009 s návrhem doporučení Evropského parlamentu Radě o boji proti sexuálnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii (2008/2144(INI)) se stanoviskem Výboru pro práva žen a rovnost pohlaví (A6-0012/2009)
- Příloha č. 8 Doporučení Radě (B6-0216/2008) ze dne 13. května 2008, který v souladu s čl. 114 odst. 1 jednacího řádu předkládá Roberta Angelilli za skupinu UEN o boji proti sexuálnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii
- Příloha č. 9 Zpráva Komise KOM(2007) 716 ze dne 16. listopadu 2007 založená na článku 12 rámcového rozhodnutí Rady 2004/68/SVV ze dne 22. prosince 2003
- Příloha č. 10 Plakát „Musíš udržet tajemství“
- Příloha č. 11 Série plakátů ke kampani „Na internetu nikdy nevíš, kdo je na druhé straně“
- Příloha č. 12 Mediální kampaň Stop násilí na dětech
- Příloha č. 13 Informační plakát k projektu Národní koordinační mechanismus pátrání po pohřešovaných dětech
- Příloha č. 14 Informační leták „Co by měly vědět děti o sexuálním zneužívání“ a Informační leták „Co by měli vědět dospělí o sexuálním zneužívání“
- Příloha č. 15 Inkoustové skvrny používané při Rorschachově testu
- Příloha č. 16 Dotazníky použité v rigorózní práci
- Příloha č. 17 Přehled získaných hodnot při testování chí-kvadrát
- Příloha č. 18 Srovnání výsledků dotazníkových šetření v letech 2000 a 2008

Příloha č. 1 Ohavná pedofilní pornografie z Moravy **– reportáž televize Nova**

Reportáž odvysílána televizí Nova 6. 5. 2008, stopáž 00:02:10.

Doslovný přepis reportáže:

Voříšek¹: Zděšení a hlavně velký vztek na ty, co to udělali. To zažíval každý v naší redakci, když uviděl záběry z reportáže, kterou dnes začínáme. Na internetu se objevila otřesná pedofilní pornografie. Muž, žena, dívka a chlapec. Chovají se jako rodina, ve které ale otec a matka učí své děti nejrůznějším praktikám. Mluví česky, ale video bylo umístěné na ruském serveru. Policie už viníky hledá.

Začátek reportáže.

Berka²: Právě se díváte do tváře muži a ženě, o které má eminentní zájem mravnostní policie. Jsou aktéry pedofilního pornografického filmu, který je dostupný na internetu prakticky komukoliv.

Pavel³: Doufám, že teda s pomocí Vaší televize a s pomocí veřejnosti se je podaří dopadnout.

Berka: To říká muž, který hrůzné zneužívání dětí objevil, když si chtěl původně stáhnout známou americkou komedii.

Pavel: Hledal jsem pod názvem Crazy Family jako Šílená rodinka.

Berka: Místo komedie si ale stáhl třičtvrtě hodinový snímek, který mu vyrazil dech.

Pavel: Když jsem prostě našel incestní pedofilní porno.

¹ Karel Voříšek, moderátor televize Nova.

² Ivan Berka, reportér televize Nova.

³ Pavel, video náhodně našel na internetu a na kauzu upozornil.

Zvuk videa: *děti sedí na gauči a čtou si pornografický časopis, matka přisedá a bere časopis od dětí*

Matka: *Co to děláte? Ukaž, ukaž, ukaž... Těda, nooo! Tak to je krásné!*

Berka: Film začíná primitivní zápletkou. Jeho nejodpornější scény vám záměrně neukážeme. Žena, které ostatní říkají „Renato“, přistihne děti u pornografického časopisu. Následuje tvrdé porno, které po třiačtyřiceti minutách končí souloží před dětmi.

Tržický⁴: Aktéři se určitě znali, ale nemyslím si, že by tvořili rodinu.

Berka: Kameraman s moravským přízvukem se párkrát podřekne a děti osloví jménem. Odborníci jim hádají 12 a 9 let. Honzíkovi se natáčení nelíbí, Ingrid nemá se zapojením do hrátek problém.

Tržický: Ta dívenka si myslím, že zkušenosti v tomto ohledu podobného rázu už měla, o to je to závažnější.

Veřejnost⁵: *Zavřít jedině!*

Todlecto odsuzuju!

No, hrozný, no, tady to!

Tržický: To bude mít celoživotní dopad na ty děti.

Taus⁶: Může to postihnout celou psychiku toho člověka, především teda jeho oblast citovou a oblast vtaů, později partnerských, k vlastním dětem.

Berka: Celý záznam pedofilního videoporna už začala zkoumat na náš podnět také policie.

⁴ Jaroslav Tržický, psycholog a psychiatr, Liberec.

⁵ Anketa mezi veřejností, uvedeny jsou názory náhodně oslovených dvou žen a jednoho muže.

⁶ Lumír Taus, primář sexuologie Nemocnice Liberec.

Suchánková⁷: Budeme zřejmě celou věc postupovat mravnostní policii.

Berka: I když je snímek staršího data, není podle odborníků zase tak starý, aby vzhledem k závažnosti případu byl již promlčen. Ivan Berka, televize Nova.

Konec reportáže

Reportáž dostupná z WWW

<http://tn.nova.cz/bin/search_adv_media_desc.php?media_id=306526>

⁷ Vlasta Suchánková, mluvčí Policie ČR, Liberec.

Fotografie hlavních dospělých aktérů dětského pornografického filmu.

Žena, pravděpodobně Renata, která ve snímku ztvárňuje matku dětí.

(zdroj: televize Nova)

Muž, který ve snímku znázorňuje otce.

(zdroj: televize Nova)

Příloha č. 2 Výsledky studie National Juvenile Online Victimization

Přehled vybraných výsledků americké studie National Juvenile Online Victimization (Wolak, Finkelhor, Mitchell, 2005), která se zabývala výzkumem mezi odsouzenými pachateli trestných činů ve spojení s komerčním sexuálním zneužíváním dětí prostřednictvím internetu.

Celkový počet sledovaných pachatelů		1 713
Pohlaví pachatele	muž	100 %
	žena	< 1 %
Pachatelova barva pleti	bílá	91 %
	ostatní	9 %
Věk pachatele	méně než 18 let	3 %
	věk 18 – 25 let	11 %
	věk 26 – 39 let	41 %
	40 let a více	45 %
Rodinný stav pachatele	svobodní, doposud ne ženatí	41 %
	ženatí nebo žijící s partnerkou	38 %
	odloučení nebo rozvedení	20 %
	ovdovělí	1 %
Místo bydliště pachatele	velkoměsto	22 %
	předměstí, větší město	41 %
	maloměsto, venkov	33 %
Zaměstnání na plný úvazek	ano	73 %
	ne	27 %
Pachatel je biologickým rodičem dítěte	ano	42 %
	ne	53 %
Pachatel žije s dítětem (do 18 let)	ano	34 %
	ne	65 %
Pachatel je v přímém kontaktu s dětmi při svém povolání, v zájmových organizacích nebo doma	ano	46 %
	ne	48 %
Diagnostikovaná duševní porucha pachatele	ano	5 %
	ne	89 %
Diagnostikovaná sexuální porucha pachatele	ano	3 %
	ne	87 %

Pokračování tabulky z předchozí stránky

Dřívější deviantní sexuální chování pachatele, které se nevztahuje k dětem	ano	12 %
	ne	84 %
Závislost pachatele na alkoholu či drogách	ano	18 %
	ne	75 %
Předchozí pachatelovy násilné incidenty	ano	11 %
	ne	85 %
Předchozí zatčení za nesexuální činy	ano	22 %
	ne	73 %
Předchozí zatčení pachatele za sexuální trestné činy na dětech (recidiva)	ano	11 %
	ne	87 %
Pohlaví zobrazovaných dětí	většinou dívky	62 %
	většinou chlapci	14 %
	obojí přibližně ve stejném počtu	15 %
Obrázky zobrazovaly genitály nebo sexuální aktivity dětí	ano	92 %
	ne	1 %
Obrázky zobrazovaly pohlavní styk s dětmi	ano	80 %
	ne	8 %
Obrázky zobrazovaly pohlavní styk dospělého s dítětem	ano	71 %
	ne	15 %
Obrázky zobrazovaly sexuální násilí páchané na dětech	ano	21 %
	ne	67 %
Počet uchovávaných obrázků	žádný, zajištěna pouze videa	4 %
	1 – 100 obrázků	37 %
	101 – 999 obrázků	34 %
	1 000 a více obrázků	14 %
Umístění počítače, který byl využíván k trestnému činu	doma	91 %
	v práci	7 %

Pokračování tabulky z předchozí stránky

Pachatel používá složitější metody k maskování obrázků		
	ano	20 %
	ne	62 %
Pachatel používá k zabránění přístupu k obrázkům ochranu heslem		
	ano	12 %
	ne	71 %
Pachatel používá ke skladování obrázků přenosná média (úložiště)		
	ano	2 %
	ne	81 %
Způsob odhalení případů	oznámení jednotlivců (snoubenci, spolubydlící, zaměstnavatelé, náhodní nálezci apod.)	57 %
	vyšetřování jiných trestných činů	43 %

Pozn. jestliže součet procent uvnitř buňky nedosahuje 100, data v chybějících procentech nebyla zjištěna.

Příloha č. 3 Pedofil lovil na internetových stránkách, 25 zneužitých dětí – pořad České televize „168 hodin“

Reportáž odvysílána na ČT1 31. 8. 2008, stopáž 00:26:00.

Doslovný přepis reportáže:

Fridrichová⁸: Dobrý večer, po letní výluce Vás vítáme v novém obalu i novém formátu 16:9. Stejní jsme zůstali jen my. A co pro Vás máme? Zřejmě největší případ zneužívání dospívajících odhalen. Nejmíň 25 obětí ulovil pedofil na internetových seznamkách. Máme pro Vás exkluzivní informace ... České děti podle průzkumů na internetu nejčastěji hledají zábavu a kontakt s ostatními. S kým? To by si měli bedlivě hlídat rodiče. Policie po měsících pátrání dopadla třicátníka z Prahy, který na internetu lovil dospívající chlapce. Odpovídal na jejich inzeráty v gay seznamkách nebo chatech. Za sex jim platil. Jste první, kdo se o tom od Marty Kvašové dozví.

Začátek reportáže Marty Kvašové.

Oběť⁹: Mojí největší chybou v životě bylo, že jsem se stal dítě VIP.

Lazák¹⁰: Lákal je na to, že v podstatě je dobře finančně zajištěn. Proto jim taky sliboval finanční částky za setkání s ním a za uskutečnění sexu s ním v rozmezí tak kolem těch 5 tisíc, mobily.

Kvašová¹¹ Výpovědi zneužitých v pravděpodobně největším pedofilním případě české

⁸ Nora Fridrichová, moderátorka pořadu České televize 168 hodin.

⁹ Jedná se o autentické části výpovědí chlapců, obětí pedofilního pachatele.

¹⁰ František Lazák, vyšetřovatel případu.

¹¹ Martina Kvašová, reportérka.

kriminalistiky jsou jako přes kopírák. Ten tiskl nejméně dva roky pražský třicátník. Na internetu vystupoval jako ředitel firmy s názvem „VIP“ a milionář. Tisícovka, mobil nebo dětský diplom, i tak málo stačilo, aby v jeho spárech skončilo minimálně 25 obětí. Bylo jim 12 – 16 let.

Oběť: Hned, jak jsem za ním přijel, odvedl mě do zadní místnosti a osouložil mě do konečnicku.

Písecký¹²: Využíval informací z různých uživatelských profilů, diskusí, seznamek a podobných, kdy vybíral si hochy podle určitého věku, podle nějakých koníčků, které tam vytipovali, a následně potom s nimi zaváděl hovor.

Kvašová: Ze stovek podobných pokusů uspěl v desítkách. Drobné dárky za zvrhlou rozkoš náctiletým školákům nebyly nemilé. A některé z nich vehnaly do náručí devianta i několikrát. Když se vzpírali, začal vydírat fotkami, které z chlapců chytře hned na začátku vymámil.

Lazák: Uváděl, že ty fotografie rozvěsí v místech jejich bydliště, napíše, že se jedná o homosexuály a ti budou mít ostudu.

Kvašová: Taktik měl důmyslný muž víc. Pod záminkou sponzoringu se třeba vtíral taky do přízně dětských domovů. Sám jako dítě jedním prošel. Vypisoval pro ně soutěže, ve kterých ti nejroztomilejší chlapečci získali výhru svého života. Pobyt u něj v Praze, kam je vychovatelé bez obav pustili. Zneužívání chlapci o svém mecenáši před nikým nemluvili.

Oběť: Těšil jsem se, že se podívám na dlouho do Prahy na památky. Jel jsem tam, ošahával mě.

Hubálek¹³: Řada těch pedofilů využívá takovou past, že se vydávají za dobročinnou organizaci, za charitativní organizaci, za někoho, kdo chce dětem pomáhat, to těm dětem velice imponuje, a je to teda neslýchaně nemravné a nemorální.

Kvašová: Policisté se po virtuálním pedofilovi pídili dlouhých 6 měsíců. Hon rozběhla sousedka chlapce, který měl být další obětí. Viděla email napsaný chtíčným VIP.

¹² Václav Písecký, informační kriminalista.

¹³ Slavomil Hubálek, psycholog, znalec případu.

- Lazák: Uvádělo se v komunikaci, že by se měli setkat. Sliboval mu ten dotyčný, který tomu chlapci psal, že mu ho strčí do zadečku.
- Kolářová¹⁴: Tady je vlastně odpovědnost rodičů za ty děti. Aby je poučili, že nesmí při takovém... jakémkoliv chatování dávat nějaké důvěrnější informace o sobě, o rodině.
- Kvašová: Nejen internet, ale pořád ještě i zájmové kroužky nebo letní tábory jsou semeništěm pedofilních choutek. Česká rada dětí a mládeže tomu chce dát červenou. Rozjíždí proto projekt proti sexuálnímu zneužívání dětí. Chce vyškolit koordinátory, kteří by měli takovým případům v zájmových kroužcích zabránit.
- Sedláček¹⁵: Mnoho z nich by se nemuselo stát, právě kdyby rodiče se alespoň základně zajímali o to, jak to tam vypadá, co tam provádí. Kdyby se jenom tak lidsky s těmi dětmi bavili.
- Kvašová: Dětská sdružení pedofily přitahují jako magnet. Malý princ měl třeba pomáhat dětem ze sociálně slabých rodin. Z projektu se ale stal obrovský pedofilní skandál. Vedoucí si s dětmi hráli na indiány. Nikdo netušil, že hra zakrývá tvrdé sadomasochistické praktiky.
- Martínek¹⁶: Já si sám uvědomuju, že jsem homosexuální pedofil s nějakými prvky masochismu.
- Kvašová: Čtyři a půl roku ve věznici s ostrahou, to byl letos v dubnu trest za zneužívání 18 dětí pro Ondřeje Martínka. Jeho kolega vyvázl s tříletou podmínkou. Stejně jako asi nejznámější symbol života v zajetí pod rouškou křišťálově čistých tónů. Kulínský a jeho sexuální skandály obletěli svět. A komentáře: „Největší zneužívání dětí ve východní Evropě. Směsný trest.“
- Spritzer¹⁷: Soudce vyslal signál veřejnosti, že je v pořádku obtěžovat malé dívky, protože za to nepůjdete do vězení.
- Kvašová: Pražský pedofil VIP teď sedí ve vazbě a zarytě vše popírá. Jestli poputuje před soud a ten ho pošle za mříže, v cele může strávit až 12 let.

¹⁴ Alena Kolářová, vrchní komisařka pražské správy Policie ČR.

¹⁵ Aleš Sedláček, předseda České rady dětí a mládeže.

¹⁶ Ondřej Martínek, odsouzený vedoucí Malého prince.

¹⁷ Dinah Spritzer, americká novinářka žijící v Praze.

Hubálek: Co ty děti často říkají, že se jim jakoby nic moc nestalo, nebo že se tváří jakoby hrdinně, že to nějak přenesou. A ten stresový syndrom se rozvine až po nějakém čase, třeba někdy až po měsíci, kdy zjistíme, že to dítě je v těžkém neurotickém stavu, se kterým si vůbec neví rady.

Kvašová: Stesky tady neplatí, varovné signály jsou jiné. Navenek zhoršení spánku, zdraví, ztráta kil, uvnitř pak stud a sebeobviňování.

Oběť: Stydím se za to, protože jsem byl malý a nevěděl jsem nic o tom.

Konec reportáže

Reportáž dostupná z WWW

<<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/208411058250831-168-hodin/?streamtype=RH>>

Pachatel Pavel Hovorka při soudním jednání.

(zdroj: René Volfík, ČTK)

Příloha č. 4 Případ Jiřího Kadrnožky

(zdroj: iDnes.cz)

Jiří Kadrnožka (27 let), který v dětských chatových místnostech vyhledával dívky ve věku okolo 13 let k sexuálním kontaktům.

Záznam xchatové komunikace mezi Jirzinem (Jiří Kadrnožka) a Terezička44 (reportéři MF DNES)

Jirzin: Je tu mladá holka z Prahy nebo Nymburka, která mi ho... ? (vulgární výraz pro uspokojení muže rukou – pozn. red.)

Terezka: Jak to myslíš?

Jirzin: Tak, jak to píšu, prostě...

Terezka: Kolik ti je? Mně je 11.

Jirzin: Je mi 27, odkud jsi?

Terezka: Z Prahy.

Jirzin opáčí, že je také z Prahy, a vyptává se dál. Loudí Terezčinu adresu. Dívka odepíše, že bydlí v ulici Na Březince na Smíchově a on jí na oplátku prozradí, že pracuje na sídlišti Jižní Město v pojišťovně jako počítačový odborník.

Jirzin: Pošli mi fotku.

Redaktor MF DNES mu posílá podomácku pořízenou fotografii tmavovlasé teprve desetileté dívky s culíky a brýlemi. Ani dětsky vyhlížející obrázek však mladého muže nezastaví.

Terezka: Tak už jsem ti fotku poslala. Pošleš mi teď svou?

Jirzin: Moment, jdu se nejdřív podívat.

Jirzin: Koukni se na stránky www.lide.cz/j.k.

Na uvedené adrese v tom okamžiku skutečně byly údaje o jeho osobě. Muž má iniciály J. K., uvádí, že je mu 27 let a má tam vystavené i své tři fotografie. Na všech vypadá pohledně, upraveně a jako sportovec. Na jedné z fotografií dokonce sedí ve sportovním voze se stahovací střechou.

Terezka: Ty máš auto bez střechy?

Jirzin: Bylo vypůjčený. Už jsi viděla nahatýho kluka někdy?

Terezka: Já bych taky chtěla mít takový auto. Viděla jsem staršího bráchu. Proč?

Jirzin: No jestli budu první.

Terezka: Jak to myslíš?

Jirzin: No chtěla si mi pindíka, ne?

Terezka: Já nevím, jak se to dělá.

Jirzin jí v té chvíli podrobně popíše požadovanou sexuální praktiku. Terezka mu vypráví o svých školních problémech. Chodí do páté třídy a ráda by se dostala na gymnázium. Jenže tím ho nezaujme.

Jirzin: Nemáš fotku celý postavy? Máš už nějaký menší prsa?

Terezka: Takovou fotku nemám. Ale už mi rostou, ale jsou malý. Kamarádka má větší.

Jirzin: A co chloupky?

Terezka: Jako myslíš tam dole?

Jirzin: Hmmm...

Terezka: Jé. Mám trochu. Proč?

Jirzin: Začínám být vzrušenej.

Terezka pak odvádí řeč na sport a "bedbington", který ráda hraje. Domlouvají se, že by se mohli sejít.

Jirzin: Není u tebe nějaký místo, kde by nás nikdo neviděl?

Terezka: To není. Máma je furt doma. Nechceš jít radši ven?

Jirzin: Myslím jako venku, kde by nás nikdo neviděl. Zítra bych mohl od 17.40 hodin.

Terezka: Tak prima, nejlepší to bude asi u gymplu Zatlanka, to mám kousek. V šest? Jsi sportovec? Hraješ bedbington?

Jirzin: To by šlo, ale neznám to tam. A tam nikdo není? A nepřijde?

Muž pak od dívky vymámí číslo mobilního telefonu. Terezka nakonec podlehne a číslo vydá. Výměnou získává mužův mobil. Jirzin se ještě vyptává, co bude mít Terezka za oblečení a poradí, aby si vzala sukni. Následně se rozloučí s tím, že se sejdou zítra. Jenže o den později odpoledne Jirzin iniciativně vyhledá Terezku na internetu znovu. V diskusi ji přímo osloví a zajímá se o to, zda o jejich schůzce nikomu nic neřekla. Dívka jej ujistí, že tajemství zachovala.

(Blažková, Blažek, 2006)

Domluvené setkání Jirzina Kadrnožky a Terezy (reportérů MF DNES)

(zdroj: iDnes.cz)

„Udělal jsem to poprvé a z blbosti.“ tvrdil „Jirzin“ Kadrnožka reportérům MF Dnes, kteří přišli na domluvenou schůzku místo jedenáctileté Terezy, kterou Kadrnožka očekával.

Blažková, Blažek (2006) popisují průběh setkání reportérů MF DNES s Jirzinem.

Pohledný mladý muž z fotografií přišel ve čtvrtek v podvečer na smlouvanou schůzku o patnáct minut dřív. Byl oblečený do světlého sportovního úboru. Na schody, kde měl čekat na Terezku, jen krátce pohlédl. A začal rovnou stoupat do parku v kopci. Tam - v úkrytu za křovím - zůstal stát a pozoroval, co se děje na smluveném místě schůzky. Po čtvrt hodině čekání se redaktoři MF DNES rozhodnou ho oslovit. Muž je zaskočený.

MF DNES: Dobrý den, vy čekáte na Terezku, že? My jsme novináři z MF DNES...

Muž: Ne.

MF DNES: Vážně ne? Tak my vám něco ukážeme. Jste to vy? (redaktoři vytahují fotografie, které muž poslal Terezce – pozn. red.)

Muž: Jsem.

MF DNES: Proč jste to dělal?

Muž: Jenom tak z blbosti.

MF DNES: Ale čekáte tady na ni. Co jste s ní chtěl dělat?

Muž: Nic, já mám svou holku. Chtěl jsem jí napsat, že se na to chci vykašlat. Věříte mi to?

MF DNES: No ale na tu schůzku jste přišel a předtím jste té dívence dával hodně drsné návrhy. My vám to můžeme přechíst.

Muž: Ne, já to znám.

MF DNES: Proč jste to dělal?

Muž: Udělal jsem to poprvé a z blbosti. Můžeme to smazat? Já se nechci dostat do problémů, nechtěl jsem to udělat.

Muž pak zjistil, že ho MF DNES nahrává a fotografuje. Chvíli ještě přemlouval redaktory, aby záznam smazali, a když neuspěl, utekl.

Příloha č. 5 Fotografie k případu Moniky Šmidtové

Zavražděná Monika Šmidtová († 23).

(zdroj: cas.sk)

(zdoj: cas.sk)

Zpráva, kterou Moničini rodiče zanechali na jejím facebookovém profilu po jejím zmizení.

„ŽÁDOST! Od 23.07.2010, tedy z pátka na sobotu se ztratila naše 23letá dcera Monika Schmidtová, je to blond děvče, asi tak 150 cm vysoká. Naposledy byla sama viděna okolo 00.30h u Billy na sídlišti Dubnička v BN, a od té chvíle se o ní nic neví. Kdo můžete podat nějaké informace o jejím pohybu, smýšlení nebo místech, kam nejradyji chodila a kde by se mohla zdržovat – volejte t. č. 158. Děkujeme.“

(zdroj: facebook.com)

Jedna z mnoha skupin na sociální síti Facebook, která je věnována vzpomínce na Moniku Šmidtovou. Skupina byla založena Moničinou sestrou Anetou Šmidtovou. Dne 7.8.2010 (00:43) čítala tato skupina 1 385 členů-uživatelů sítě Facebook.

Obdobných skupin vzniklo na sociální síti Facebook několik, např. „Úprimnú sústrasť rodine a priateľom Moniky Šmidtovej...“, „Chceme smrť na vraha Moniki Šmidtovej“, „Chceme doživotie Martina Hačika Hačára“ (tato skupina dne 7.8.2010 v 00:50 čítala 4 119 členů) apod.

Moničin vrah, Martin Hačár, se na internetu rád prezentoval jako silný a suverénní muž (na fotografii níže se zbraní v ruce).

(zdroj: cas.sk)

(zdroj: facebook.com, skupina Chceme doživotie Martina Hačika Hačára)

(zdroj: blesk.cz)

Martin měl na svém facebookovém profilu „podivné“ fotografie. Ani to Moniku nevarovalo.

Při soudním procesu se vrah psychicky zhroutil.

(zdroj: facebook.com, skupina Chceme doživotie Martina Hačika Hačára)

Příloha č. 6 Fotografie k případu Ashleigh Hall

(zdroj: mirror.co.uk)

Ashleigh Hallová, zemřela v říjnu 2009, kdy byla nejdříve znásilněna a poté zavražděna sexuálním deviantem a recidivistou Peterem Chapmanem.

(zdroj: dailymail.co.uk)

Překlad titulku: Ashleigh Hall, 17, byla zavražděna násilníkem, který ji vyhledal online.
S kým se dnes večer baví na Facebooku VAŠE dítě?

(zdroj: mirror.co.uk)

19letý Peter Cartwright, za jehož identitou se na sociální síti Facebook Peter Chapman skrýval.

(zdroj: tyden.cz)

Pravá tvář vraha. Při osobním setkání se vydával za otce Petera, kterého Ashleigh znala z Facebooku a očekávala na schůzce. Chapman vzbudil její důvěru a slíbil, že ji za Peterem odveze autem.

**Příloha č. 7 Zpráva Výboru pro občanské svobody, spravedlnost
a vnitřní věci ze dne 26. ledna 2009 s návrhem doporučení
Evropského parlamentu Radě o boji proti sexuálnímu vykořisťování dětí
a dětské pornografii (2008/2144(INI)) se stanoviskem
Výboru pro práva žen a rovnost pohlaví (A6-0012/2009)**

EVROPSKÝ PARLAMENT

2004

2009

Dokument ze zasedání

A6-0012/2009

26. 1. 2009

ZPRÁVA

s návrhem doporučení Evropského parlamentu Radě o boji proti sexuálnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii
(2008/2144(INI))

Výbor pro občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci

Zpravodajka: Roberta Angelilli

OBSAH

	Strana
NÁVRH DOPORUČENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU RADĚ	3
VYSVĚTLUJÍCÍ PROHLÁŠENÍ	8
NÁVRH DOPORUČENÍ (B6-0216/2008),	9
STANOVISKO VÝBORU PRO PRÁVA ŽEN A ROVNOST POHLAVÍ	11
VÝSLEDEK ZÁVĚREČNÉHO HLASOVÁNÍ VE VÝBORU	14

NÁVRH DOPORUČENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU RADĚ

o boji proti sexuálnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii (2008/2144(INI))

Evropský parlament,

- s ohledem na návrh doporučení Radě, který předložila Roberta Angelilli za skupinu UEN a jenž se týká boje proti sexuálnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii (B6-0216/2008),
 - s ohledem na článek 24 Listiny základních práv Evropské unie, který zakotvuje právo dětí na ochranu a péči,
 - s ohledem na článek 34 Úmluvy OSN o právech dítěte¹,
 - s ohledem na rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV ze dne 22. prosince 2003 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii² („rámcové rozhodnutí“),
 - s ohledem na zprávu Komise vydanou dne 16. listopadu 2007, která se zakládá na článku 12 rámcového rozhodnutí (KOM(2007)0716) („zpráva Komise“),
 - s ohledem na Úmluvu Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a zneužíváním³ („úmluva Rady Evropy“),
 - s ohledem na Opční protokol k Úmluvě OSN o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie z roku 2000,
 - s ohledem na své usnesení ze dne 16. ledna 2008: Směrem ke strategii EU o právech dítěte⁴,
 - s ohledem na výsledky Paktu z Ria de Janeiro k prevenci a zastavení sexuálního vykořisťování dětí, který byl dohodnut ve dnech 25.–28. listopadu 2008 na III. Světovém kongresu proti sexuálnímu vykořisťování dětí a mladistvích,
 - s ohledem na čl. 114 odst. 3 jednacího řádu,
 - s ohledem na zprávu Výboru pro občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci a na stanovisko Výboru pro práva žen a rovnost pohlaví (A6-0012/2009),
- A. vzhledem k tomu, že úmluva Rady Evropy podepsaná dvaceti členskými státy EU je prvním mezinárodním právním nástrojem, který označuje různé formy sexuálního zneužívání dětí jako trestné činy, včetně zneužívání, ke kterému je mimo jiné použito

¹ Přijata a otevřena k podpisu, ratifikaci a přistoupení na základě rezoluce valného shromáždění OSN 44/25 ze dne 20. listopadu 1989.

² Úř. věst. L 13, 20.1.2004, s. 44.

³ Přijata dne 13. července 2007 Výborem ministrů, CETS č. 201.

⁴ Přijaté texty, P6_TA(2008)0012

nátlaku, síly nebo pohrůžek, a to i v samotné rodině,

- B. vzhledem k tomu, že sedm členských států dosud nepodepsalo úmluvu Rady Evropy a osm členských států dosud neratifikovalo Opční protokol k Úmluvě OSN o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie,
 - C. vzhledem k tomu, že děti stále častěji používají nové technologie, a vzhledem k tomu, že děti a mladí lidé tráví čím dál větší část svého společenského života na internetu a používají přitom stále se rozvíjející pokročilé technologie a komunikační nástroje; vzhledem k tomu, že následkem toho využívá internet stále větší počet potenciálních či skutečných pachatelů sexuálně motivovaných trestných činů k přípravě sexuálního zneužívání dětí, zejména prostřednictvím „groomingu“ a dětské pornografie,
1. doporučuje Radě, aby
 - a) vybízela členské státy, které tak ještě neučinily, aby podepsaly, ratifikovaly a uplatňovaly všechny příslušné mezinárodní úmluvy, především úmluvu Rady Evropy, která dětem poskytuje širší ochranu práv než rámcové rozhodnutí, ale také Opční protokol k Úmluvě OSN o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie,
 - b) pomáhala členským státům zlepšovat jejich právní předpisy a vzájemnou přeshraniční spolupráci v této oblasti; aby ve shodě s výše uvedeným usnesením ze dne 16. ledna 2008 vyzývala k tomu, aby sexuálně motivované trestné činy namířené proti dětem mladším 18 let byly v celé EU vždy považovány za zneužívání nezletilých ;
 - c) v případě trestných činů stanovených rámcovým rozhodnutím umožnila členským státům výslovně vyloučit požadavek oboustranné trestnosti k určení soudní příslušnosti;
 - d) naléhavě žádala členské státy, aby považovaly všechny druhy sexuálního zneužívání dětí za trestný čin;

Provádění rámcového rozhodnutí

- e) pomáhala členským státům, které dosud plně neuplatnily rámcové rozhodnutí, provést je co nejdříve; tyto členské státy by se měly zaměřit především na přijetí právních předpisů definujících dětskou pornografii ve smyslu stanoveném v čl. 1 písm. b) rámcového rozhodnutí tím, že vytvoří mechanismy na ochranu obětí a uplatní čl. 8 odst. 1 písm. b) rámcového rozhodnutí, které se týká extraterritoriální jurisdikce (sexuální turistika);
- f) vyzvala k účinné ochraně proti sexuálnímu zneužívání dětí tím, že dětská sexuální turistika bude ve všech členských státech považována za trestný čin; požadovala, aby se na všechny občany EU, kteří se dopustí sexuálně motivovaného trestného činu vůči dítěti v jakékoli zemi EU nebo mimo ni, vztahovaly jednotné extraterritoriální trestněprávní předpisy platné v celé EU;
- g) ve spolupráci s Komisí a členskými státy účinněji sledovala provádění rámcového rozhodnutí s cílem získat včasné a úplné informace, a to tak, že budou vytvořeny mechanismy, které členským státům umožní zařadit relevantní informace, včetně definice trestných činů, do příslušných tematických okruhů, na základě čehož bude možno soudní

systemy členských států lépe srovnávat;

- h) vyzvala členské státy k vypracování podrobné zprávy o stavu přeshraniční spolupráce, a to zejména pokud právní předpisy stanoví spolupráci s nevládními organizacemi nebo pokud k takové spolupráci dochází v praxi;
- i) vyzvala členské státy, aby poskytovaly zprávy o tom, jak se nakládá s majetkem zabaveným v souvislosti s prokázanými případy dětské prostituce a dětské pornografie;

Přezkum rámcového rozhodnutí

- j) přezkoumala rámcové rozhodnutí na základě návrhu, který předloží předsednictví Rady, jakýkoli členský stát nebo případně Komise, a zvýšila tak ochranu alespoň na úroveň, kterou nabízí úmluva Rady Evropy, a více se zaměřila na zneužívání související s internetem a dalšími komunikačními technologiemi; doporučuje, aby součástí návrhu byly následující body:
 - vytvoření vnitrostátních systémů řízení zaměřených na pachatele sexuálně motivovaných trestných činů, které by zahrnovaly řízení rizik, intervenčních programů, jež by zabránily riziku opakování trestných činů či by toto riziko minimalizovaly, a zavedení léčebných programů pro tyto pachatele; tyto intervenční programy a dobrovolné léčebné programy by mohly být financovány z prostředků obecného rozpočtu Evropské unie, aby bylo zajištěno, že zájem dítěte bude ve středu pozornosti celé EU;
 - posílení přístupu založeného na lidských právech a zaměřeného na oběť;
 - trestnost „groomingu“ (nalákání dětí k sexuálním praktikám) a použití definice „groomingu“ založené na článku 23 úmluvy Rady Evropy;
 - trestnost provozování sexuálních praktik s jedincem pod i nad zákonnou věkovou hranicí pro pohlavní styk, který ještě nedovršil 18 let, pokud je k nim použito nátlaku, síly nebo pohrůžek, pokud dochází ke zneužití uznávaného postavení důvěry, nadřízenosti nebo vlivu nad dítětem, a to i v rodině, pokud dojde ke zneužití obzvláště zranitelné situace dítěte, zejména pokud se jedná o dítě s mentálním či fyzickým postižením či dítě ve stavu závislosti, nebo pokud je dítě za svou účast na sexuálních praktikách placeno nebo mu jsou poskytovány jiné odměny nebo výhody;
 - trestnost nucení dítěte do uzavření nedobrovolného sňatku;
 - trestnost vědomé účasti na pornografických představeních, v nichž účinkují děti, a vědomého vedení dětí k tomu, aby byly přítomny sexuálnímu zneužívání či praktikám;
 - trestnost poskytovatelů pedofilních diskusních stránek (chatů) nebo internetových pedofilních fór;
 - opatření k zajištění toho, aby členské státy v rámci komplexní strategie mezinárodní diplomatické a správní spolupráce a mezinárodní spolupráce donucovacích orgánů přijaly vhodná opatření k tomu, aby nelegální materiály zobrazující zneužívání dětí byly z internetu staženy u zdroje, čímž poskytnou obětem maximální ochranu, a aby se spolu s

poskytovateli internetových služeb zaměřily na odstranění webových stránek, prostřednictvím nichž jsou páchany trestné činy stanovené rámcovým rozhodnutím, nebo stránek, které takové jednání propagují;

- povolení vnitrostátním donucovacím orgánům požadovat od poskytovatelů internetových služeb, aby blokovali přístup k webovým stránkám, prostřednictvím nichž jsou páchany trestné činy stanovené rámcovým rozhodnutím, nebo které takové jednání propagují, a pokud tak neučiní, požadovat zrušení registrovaných názvů domén, které jsou pro tyto účely používány;
- podpora úsilí Komise zjistit ve spolupráci s největšími společnostmi vydávajícími kreditní karty, zda je technicky proveditelné uzavřít nebo jiným způsobem omezit internetový platební systém na webových stránkách podílejících se na prodeji dětské pornografie prostřednictvím internetu; vyzvat také ostatní hospodářské subjekty jako např. banky, směnárny, poskytovatele internetových služeb a společnosti provozující vyhledávače, aby se aktivně zapojily do úsilí namířeného proti dětské pornografii a ostatním druhům pohlavního vykořisťování dětí pro komerční účely;
- podpora členských států při poskytování snadno ovladatelných programů umožňujících rodičům blokovat dětem přístup k pornografickým stránkám;
- přijetí opatření, která by oběti sexuálního vykořisťování vybízela k podávání trestněprávních a občanskoprávních žalob proti pachatelům sexuálně motivovaných trestných činů;
- přezkum čl. 5 odst. 3 rámcového rozhodnutí, který poskytuje pouze minimální ochranu před tím, aby usvědčení pachatelé sexuálně motivovaných trestných činů mohli být zaměstnáváni či aby vykonávali dobrovolnou činnost v oboru, kde pravidelně přicházejí do styku s dětmi, mimo jiné tím, že by členské státy byly povinny provádět u žadatelů, kteří se ucházejí o práci s dětmi, kontrolu trestního rejstříku, a dále byly povinny vytvořit jasná pravidla či pokyny, kterými by se zaměstnavatelé v tomto směru řídili;
- usnadnění mezinárodní spolupráce prostřednictvím nástrojů uvedených v článku 38 úmluvy Rady Evropy;
- zproštění osob v určitých profesích povinnosti zachovat důvěrnost v případě, že získají informaci o trestném činu stanoveném rámcovým rozhodnutím, nebo pokud mají vážné důvody domnívat se, že ke spáchání takového trestného činu mohlo dojít, pochází-li tato informace přímo od oběti sexuálního vykořisťování;
- povinnost osob, jejichž práce zahrnuje pravidelný kontakt s dětmi, nahlásit každou situaci, kdy mají důvod se domnívat, že dochází ke zneužívání;
- umožnit lépe rozpoznat případy zneužívání prostřednictvím školení zaměstnanců, kteří pravidelně přicházejí do styku s dětmi, a školení zaměstnanců donucovacích orgánů, kteří mohou přicházet do styku se zneužívanými dětmi;
- zajištění co největší ochrany dětí před traumatem při soudním řízení i v průběhu vyšetřování, a to tak, že získávání důkazů od dětských obětí bude probíhat za

specifických podmínek;

- zákaz inzerátů, které nabádají ke spáchání trestných činů stanovených rámcovým rozhodnutím;
 - trestnost podněcování a podpory všech trestných činů stanovených rámcovým rozhodnutím, pomoci při páchání těchto činů a pokusů o jejich spáchání;
 - vybízení členských států, aby přijaly veškerá nezbytná opatření zabráňující diskriminaci dětských obětí zneužívání a jejich stigmatizaci;
 - rozšíření soupisu přitěžujících okolností při určování sankcí za trestné činy stanovené rámcovým rozhodnutím na základě seznamu přitěžujících okolností stanoveného článkem 28 úmluvy Rady Evropy;
 - označení zneužití nadřazené pozice pachatele (v rodině, ve vzdělávacím ústavu, v zaměstnaneckých vztazích, v případě nelegální migrace atd.) za přitěžující okolnost;
- k) vybídla všechny členské státy k vytvoření systému včasné výměny informací o pohřešovaných dětech, čímž by se zlepšila spolupráce na evropské úrovni;
- l) vytvořila akční program spolu s členskými státy a Komisí, který by umožňoval poskytnout dětem, které byly na pornografických obrázcích identifikovány jako oběti sexuálního zneužívání, adekvátní ochranu a podporu;

o o

o

2. pověřuje svého předsedu, aby toto doporučení předal Radě a pro informaci Komisi a členským státům.

VYSVĚTLUJÍCÍ PROHLÁŠENÍ

Sexuální zneužívání dětí a dětská pornografie představují velmi vážné porušení lidských práv. Ze zprávy Komise vyplývá, že ne všechny členské státy vyhověly ustanovením rámcového rozhodnutí Rady 2004/68/SVV ze dne 22. prosince 2003.

Nicméně i přesto, že právní systémy členských států ukládají za sexuální vykořisťování a zneužívání dětí a dětskou pornografii tresty a zaručují celkem vysokou úroveň ochrany, se zpravodajka domnívá, že rámcové rozhodnutí z roku 2004 by mělo být aktualizováno. Upravené znění by mělo zvýšit úroveň ochrany dětí také s ohledem na stále se rozvíjející nové technologie, zejména internet, a využívání nových forem tzv. „online groomingu“ (nalákání dětí k sexuálním praktikám pomocí internetu), kterých se dopouštějí pedofilové.

Kromě toho by mělo být učiněno následující:

- měla by být ratifikována Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a zneužíváním ze dne 25. října 2007;
- „grooming“ by měl být považován za trestný čin;
- definice pojmu „grooming“ by měla vycházet z článku 23 výše zmíněné Úmluvy Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a zneužíváním z října 2007;
- provozování sexuálních praktik s dítětem, ať už dovršilo či nedovršilo určitou věkovou hranici, by mělo být považováno za trestný čin ve všech případech uvedených v rámcovém rozhodnutí, ale rovněž v případech stanovených výše uvedenou úmluvou Rady Evropy;
- členské státy by měly být povinny vyměňovat si údaje obsažené v trestních rejstřících, které souvisejí s trestnými činy sexuálního zneužívání, aby jejich pachatelé nemohli být zaměstnáváni či nemohli vykonávat dobrovolnou činnost v oboru, kde přicházejí do přímého kontaktu s dětmi;
- měla by být zlepšena přeshraniční spolupráce a členské státy by měly být vyzvány k tomu, aby neuplatňovaly požadavek oboustranné trestnosti;
- pachatelům sexuálního zneužívání by nemělo být povoleno vykonávat povolání, kde přicházejí do styku s dětmi;
- měla by být zlepšena ochrana obětí v průběhu vyšetřování a před začátkem a po skončení případného soudního řízení.

13. 5. 2008

NÁVRH DOPORUČENÍ (B6-0216/2008),

který v souladu s čl. 114 odst. 1 jednacího řádu

předkládá Roberta Angelilli

za skupinu UEN,

o boji proti sexuálnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii

Evropský parlament,

- s ohledem na rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV ze dne 22. prosince 2003 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii,
 - s ohledem na zprávu Komise založenou na článku 12 rámcového rozhodnutí Rady 2004/68/SVV ze dne 22. prosince 2003,
 - s ohledem na čl. 114 odst. 1 jednacího řádu,
- A. vzhledem k tomu, že podle čl. 12 odst. 1 rámcového rozhodnutí Rady 2004/68/SVV měly do 20. ledna 2006 členské státy přijmout nezbytná opatření k provádění tohoto rozhodnutí,
- B. vzhledem k tomu, že do konce dubna roku 2007 rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV stále neprovedly tři členské státy,
1. doporučuje Radě následující:
- a) vyzvat členské státy, které dosud výše zmíněné rámcové rozhodnutí neprovedly, aby tak učinily co nejdříve;
 - b) vyzvat členské státy, které dosud nepřijaly právní předpisy definující dětskou pornografii ve smyslu stanoveném v čl. 1 písm. b) rámcového rozhodnutí, aby tak učinily co nejdříve;
 - c) vyzvat členské státy, které dosud nepředložily příslušné dokumenty pro vyhodnocení jejich právních předpisů definujících „počítačový systém“, aby tak učinily co nejdříve;
 - d) vyzvat členské státy, které dosud nesplnily minimální požadavek trestnosti dětské pornografie, aby tak učinily co nejdříve;
 - e) vyzvat členské státy, které se dosud neřídí pravidlem o soudní příslušnosti mimo rámec výsostného území státu v případě, že pachatel je státním příslušníkem jedné

z dotčených zemí, aby tak učinily co nejdříve;

f) vyzvat členské státy, které dosud nepřijaly právní předpisy na posílení ochrany dětských obětí sexuálního vykořisťování a pomoci jim určené, aby tak učinily co nejdříve;

2. pověřuje svého předsedu, aby předal toto doporučení Radě a pro informaci Komisi a příslušnému výboru Evropského parlamentu.

8. 10. 2008

STANOVISKO VÝBORU PRO PRÁVA ŽEN A ROVNOST POHLAVÍ

pro Výbor pro občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci

k boji proti sexuálnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii
(2008/2144(INI))

Navrhovatelka: Lissy Gröner

NÁVRHY

Výbor pro práva žen a rovnost pohlaví vyzývá Výbor pro občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci jako příslušný výbor, aby do svého návrhu usnesení začlenil tyto návrhy:

1. se znepokojením sleduje nárůst internetové distribuce dětské pornografie, v níž figurují stále mladší děti; vyzývá všechny členské státy, aby stanovily právně závaznou povinnost blokovat přístup k internetovým stránkám, jež obsahují dětskou pornografii, a aby tak společnosti poskytující přístup k internetu byly povinny stránky s tímto protiprávním obsahem uzavřít;
2. vyzývá Komisi, aby v rámci mezinárodní spolupráce zvýšila úsilí v oblasti vyhledávání a rušení internetových stránek, které obsahují dětskou pornografii;
3. vyzývá členské státy, aby informovaly o současném stavu jednání se zúčastněnými subjekty o rušení nelegálních internetových stránek; vyzývá Komisi, aby zintenzívnila jednání s vnitrostátními orgány a zúčastněnými subjekty za účelem vytvoření ucelené strategie usilující o rušení takových webových stránek;
4. zdůrazňuje zejména nutnost připravit osvětové kampaně pro rodiče a dospívající o nebezpečnosti dětské pornografie na internetu a zvláště riziku pohlavního vykořisťování v chatovacích místnostech a na internetových fórech; vyjadřuje uznání členským státům, které takové kampaně již zahájily;
5. oceňuje evropské nevládní organizace a profesní organizace, které již vytvořily kampaně zaměřené na rodiče a děti;
6. vyzývá členské státy, aby obětem a jejich rodinám poskytovaly náležitou podporu a aby informovaly Komisi o konkrétních opatřeních, která v tomto smyslu podnikly, zejména v oblasti jazykové podpory, poskytování právního a psychosociálního poradenství, udělování zvláštních povolení k pobytu a poskytování podpory v průběhu

trestního řízení;

7. vyzývá členské státy, aby zlepšily ochranu dětí zneužívaných rodinnými příslušníky;
8. vyzývá členské státy, aby vypracovaly podrobnou zprávu o stavu přeshraniční spolupráce, a to zejména pokud právní předpisy předpokládají spolupráci s nevládními organizacemi nebo pokud se tato spolupráce plánuje v praxi;
9. vyzývá Europol, aby zřídil zvláštní jednotku pro boj proti dětské pornografii a dětské prostituci, kterou budou tvořit odborníci vyškolení ve specifických otázkách rovnosti žen a mužů a která by spolupracovala s jednotkou Virtual Global Taskforce (VGT); vyzývá, aby tato zvláštní jednotka úzce spolupracovala s policejními orgány členských států a třetích zemí, do jejichž působnosti spadá dětská pornografie a dětská prostituce, a tak vytvořila nadnárodní síť pro řešení těchto otázek;
10. vyzývá členské státy, aby informovaly o tom, jak se nakládá s majetkem zabaveným v souvislosti s prokázanými případy dětské prostituce a dětské pornografie;
11. vyzývá členské státy, aby přezkoumaly svá procesní ustanovení týkající se soudní příslušnosti a otázku exterritoriality a zajistily, aby pachatelé neunikali stíhání; vyzývá příslušné orgány k výměně informací v této oblasti;
12. vyzývá Komisi, aby ve spolupráci s členskými státy a příslušnými mezinárodními subjekty pravidelně předkládala studie analyzující údaje členěné podle pohlaví a zaměřené zejména na:
 - původ obětí;
 - společenské a rodinné prostředí;
 - možné spojení s mezinárodním nelegálním obchodem;
 - úlohu rodiny v případech prostituce a dětské pornografie;
 - případy s četnými oběťmi;
 - nabídky zaměstnání, zvláště v odvětví služeb, zaměřené na nezletilé dívky;
13. vyzývá členské státy, aby prověřily, zda jejich právní předpisy na ochranu dětí stále zajišťují dostatečnou ochranu před sexuálním zneužíváním dětí a dospívajících s ohledem na narůstající počet případů sexuálního zneužívání a obtěžování prostřednictvím nových sdělovacích prostředků a komunikačních technologií a na obecný trend sexualizace dětí a mládeže;
14. vyzývá Komisi, aby vyhodnotila, jaká jsou další potřebná opatření v oblasti ochrany obětí a jejich rodin s přihlédnutím k alternativním podobám rodiny.

VÝSLEDEK ZÁVĚREČNÉHO HLASOVÁNÍ VE VÝBORU

Datum přijetí	7.10.2008
Výsledek závěrečného hlasování	+: 25 -: 1 0: 0
Členové přítomní při závěrečném hlasování	Edit Bauer, Emine Bozkurt, Ilda Figueiredo, Věra Flasarová, Claire Gibault, Lissy Gröner, Zita Gurmai, Esther Herranz García, Anneli Jäätteenmäki, Lívia Járóka, Piia-Noora Kauppi, Rodi Kratsa-Tsagaropoulou, Roselyne Lefrançois, Siiri Oviir, Marie Panayotopoulos-Cassiotou, Zita Pleštinská, Christa Prets, Teresa Riera Madurell, Raül Romeva i Rueda, Eva-Britt Svensson, Britta Thomsen, Anne Van Lancker, Anna Záborská
Náhradník(ci) přítomný(i) při závěrečném hlasování	Mary Honeyball, Marusya Ivanova Lyubcheva, Maria Petre, Petya Stavreva

VÝSLEDEK ZÁVĚREČNÉHO HLASOVÁNÍ VE VÝBORU

Datum přijetí	21.1.2009						
Výsledek závěrečného hlasování	<table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="width: 100px;">+:</td> <td style="text-align: right;">45</td> </tr> <tr> <td>-:</td> <td style="text-align: right;">0</td> </tr> <tr> <td>0:</td> <td style="text-align: right;">7</td> </tr> </table>	+:	45	-:	0	0:	7
+:	45						
-:	0						
0:	7						
Členové přítomní při závěrečném hlasování	Alexander Alvaro, Roberta Angelilli, Mario Borghezio, Catherine Boursier, Emine Bozkurt, Philip Bradbourn, Mihael Brejc, Kathalijne Maria Buitenweg, Maddalena Calia, Michael Cashman, Giusto Catania, Jean-Marie Cavada, Carlos Coelho, Elly de Groen-Kouwenhoven, Gérard Deprez, Agustín Díaz de Mera García Consuegra, Bárbara Dührkop Dührkop, Claudio Fava, Urszula Gacek, Kinga Gál, Patrick Gaubert, Roland Gewalt, Jeanine Hennis-Plasschaert, Ewa Klant, Magda Kósáné Kovács, Stavros Lambrinidis, Henrik Lax, Roselyne Lefrançois, Baroness Sarah Ludford, Viktória Mohácsi, Claude Moraes, Javier Moreno Sánchez, Rareș-Lucian Niculescu, Martine Roure, Sebastiano Sanzarello, Inger Segelström, Csaba Sógor, Vladimir Urutchev, Ioannis Varvitsiotis, Manfred Weber, Tatjana Ždanoka						
Náhradník(ci) přítomný(i) při závěrečném hlasování	Edit Bauer, Simon Busuttil, Iratxe García Pérez, Elisabetta Gardini, Genowefa Grabowska, Ona Juknevičienė, Antonio Masip Hidalgo, Nicolae Vlad Popa, Luca Romagnoli, Eva-Britt Svensson, Stefano Zappalà						

**Příloha č. 8 Doporučení Radě (B6-0216/2008) ze dne 13. května 2008,
který v souladu s čl. 114 odst. 1 jednacího řádu
předkládá Roberta Angelilli za skupinu UEN
o boji proti sexuálnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii**

EVROPSKÝ PARLAMENT

2004

2009

Dokument ze zasedání

13. 5. 2008

B6-0216/2008

NÁVRH DOPORUČENÍ RADĚ,

který v souladu s čl. 114 odst. 1 jednacího řádu

předkládá Roberta Angelilli

za skupinu UEN

o boji proti sexuálnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii

B6-0216/2008

Doporučení Evropského parlamentu Radě o boji proti sexuálnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii

Evropský parlament,

- s ohledem na rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV ze dne 22. prosince 2003 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii,
 - s ohledem na zprávu Komise založenou na článku 12 rámcového rozhodnutí Rady 2004/68/SVV ze dne 22. prosince 2003,
 - v souladu s čl. 114 odst. 1 jednacího řádu,
- A. vzhledem k tomu, že podle čl. 12 odst. 1 rámcového rozhodnutí Rady 2004/68/SVV měly do 20. ledna 2006 členské státy přijmout nezbytná opatření k provádění tohoto rozhodnutí,
- B. vzhledem k tomu, že do konce dubna roku 2007 rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV stále neprovedly tři členské státy,
1. dává Radě tato doporučení:
 - a) vyzývá členské státy, které dosud výše zmíněné rámcové rozhodnutí neprovedly, aby tak učinily co nejdříve;
 - b) vyzývá členské státy, které dosud nepřijaly právní předpisy definující dětskou pornografii ve smyslu stanoveném v čl. 1 písm. b rámcového rozhodnutí, aby tak učinily co nejdříve;
 - c) vyzývá členské státy, které dosud nepředložily příslušné dokumenty pro vyhodnocení jejich právních předpisů definujících „počítačový systém“, aby tak učinily co nejdříve;
 - d) vyzývá členské státy, které dosud nesplnily minimální požadavek trestnosti dětské pornografie, aby tak učinily co nejdříve;
 - e) vyzývá členské státy, které se dosud neřídí pravidlem o soudní příslušnosti mimo rámec výsostného území státu v případě, že pachatel je státním příslušníkem jedné z dotčených zemí, aby tak učinily co nejdříve;
 - f) vyzývá členské státy, které dosud nepřijaly právní předpisy na posílení ochrany dětských obětí sexuálního vykořisťování a pomoci jim určené, aby tak učinily co nejdříve;
 2. pověřuje svého předsedu, aby předal toto doporučení Radě a pro informaci také Komisi a příslušnému výboru Evropského parlamentu.

**Příloha č. 9 Zpráva Komise KOM(2007) 716 ze dne 16. listopadu 2007
založená na článku 12 rámcového rozhodnutí Rady 2004/68/SVV
ze dne 22. prosince 2003**

KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ

V Bruselu dne 16.11.2007
KOM(2007) 716 v konečném znění

ZPRÁVA KOMISE

**založená na článku 12 rámcového rozhodnutí Rady ze dne 22. prosince 2003 o boji proti
pohlavnímu vykořisťování a dětské pornografii**

OBSAH

1.	ÚVOD	3
1.1.	Souvislosti	3
2.	ZPŮSOB A KRITÉRIA HODNOCENÍ	3
2.1.	Rámcová rozhodnutí podle čl. 34 odst. 2 písm. b) Smlouvy o Evropské unii	3
2.2.	Kritéria hodnocení	3
3.	POSOUZENÍ	4
4.	ZÁVĚRY	8

1. ÚVOD

1.1. Souvislosti

Podle čl. 12 odst. 2 rámcového rozhodnutí Rady 2004/68/SVV ze dne 22. prosince 2003 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii (dále jen „rámcové rozhodnutí“) musí Komise vypracovat písemnou zprávu o opatřeních přijatých členskými státy pro dosažení souladu s tímto rámcovým rozhodnutím.¹

Podle odstavce 1 tohoto článku se členské státy zavazují k přijetí opatření nezbytných pro dosažení souladu s rámcovým rozhodnutím do 20. ledna 2006. Podle odstavce 2 členské státy ke stejnému dni sdělí generálnímu sekretariátu Rady a Komisi znění předpisů, kterými se v jejich vnitrostátním právu zavádějí povinnosti vyplývající z tohoto rámcového rozhodnutí. Na základě těchto údajů a písemné zprávy předložené Komisi prověří Rada nejpozději do 20. ledna 2006, do jaké míry dosáhly členské státy souladu s tímto rámcovým rozhodnutím.

Výpovědní hodnota této zprávy proto z velké části závisí na informacích, které Komise získá od členských států. Do ledna 2006 však pouze dva členské státy (Belgie a Rakousko) oznámily Komisi přijetí opatření k provedení rámcového rozhodnutí. Komise upozornila členské státy dopisem ze dne 8. června 2006 na jejich povinnost poskytnout příslušné informace. Na konci dubna 2007 Komise stále neobdržela zprávy od tří členských států, jmenovitě Řecka, Portugalska a Malty.

2. ZPŮSOB A KRITÉRIA HODNOCENÍ

2.1. Rámcová rozhodnutí podle čl. 34 odst. 2 písm. b) Smlouvy o Evropské unii

Dané rámcové rozhodnutí je založeno na Smlouvě o Evropské unii, a zejména na článku 29, čl. 31 písm. e) a čl. 34 odst. 2 písm. b) této smlouvy.

Rámcové rozhodnutí lze nejlépe přirovnat k právnímu nástroji, jakým je směrnice². Oba nástroje jsou pro členské státy závazné, pokud jde o výsledek, jehož má být dosaženo, přičemž volba formy a prostředků pro jejich provádění se ponechává vnitrostátním orgánům. Rámcová rozhodnutí však nemají přímý účinek a Komise nemůže zahájit řízení u Soudního dvora za účelem prosadit provedení rámcového rozhodnutí. Soudní dvůr nicméně může rozhodovat spory mezi členskými státy, pokud jde o výklad nebo použití (včetně provedení) rámcového rozhodnutí. Možný výkon tohoto práva vyžaduje ucelený základ, k jehož vytvoření může zpráva Komise přispět.

2.2. Kritéria hodnocení

S cílem objektivně vyhodnotit, zda rámcové rozhodnutí bylo členským státem plně provedeno, byla stanovena určitá obecná kritéria týkající se směrnic, která by měla být přiměřeně používána pro rámcová rozhodnutí:

1. forma a prostředky pro dosažení žádaného výsledku musí být vybrány tak, aby bylo zajištěno účinné fungování směrnice s přihlédnutím k jejím cílům³;
2. každý členský stát je povinen provést směrnice tak, aby splňovaly požadavky na srozumitelnost a právní jistotu, a převést tudíž její ustanovení do závazných vnitrostátních předpisů⁴;

¹ Úř. věst. L 13, 20.1.2004, s. 44.

² Článek 249 Smlouvy o ES.

³ Viz příslušná judikatura o provádění směrnic: Věc č. 48/75 Royer [1976], Sb. rozh. 497 a 518.

3. převedení do vnitrostátního právního řádu nevyžaduje nutně přesné znění použité ve směrnici. Mohou například dostačovat i příslušná a odpovídající vnitrostátní opatření, pokud je zajištěno plné použití směrnice dostatečně srozumitelným a přesným způsobem⁵;
4. směrnice musí být provedeny v předepsané lhůtě⁶.

Tato zpráva vychází podle možností z výše uvedených kritérií.

3. POSOUZENÍ

Pohlavní vykořisťování dětí a dětská pornografie představují závažné porušování lidských práv. Dané rámcové rozhodnutí mělo doplnit stávající nástroje, které Rada k boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii již přijala⁷.

Rámcové rozhodnutí sblízuje právní předpisy členských států v oblasti boje proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii. Rámcové rozhodnutí proto zavádí společný rámec pro opatření na evropské úrovni za účelem řešení otázky kriminalizace, trestů a jiných sankcí, přitěžujících okolností, příslušnosti, trestního stíhání, ochrany obětí a pomoci obětem. Právní řády členských států se mohou značně lišit a v mnoha případech právní koncepty a právní jazyk nejsou snadno porovnatelné.

Ačkoli se hodnocení může a bude odkazovat na jednotlivé články rámcového rozhodnutí, nelze tyto články chápat zcela izolovaně. Částečné provedení či neprovedení článku nebo jeho části se rovněž projeví v souvisejících ustanoveních, která by se při samostatném posuzování mohla jevit v souladu s požadavky rámcového rozhodnutí. Hodnocení bude dle potřeby přihlížet k obecnému rámci trestního práva členských států.

Údaje, jež Komise obdržela, jsou velmi různorodé, zejména pokud jde o jejich úplnost. Ne všechny členské státy zaslaly Komisi všechna příslušná znění svých prováděcích předpisů. Komise neobdržela žádné údaje od Řecka, Malty a Portugalska. Gibraltar dosud neprovedl opatření obsažená v rámcovém rozhodnutí, v současnosti však přijímá právní předpisy, které mu umožní tak učinit.

Článek 1: Definice

Čl. 1 písm. a) definuje a vysvětluje několik termínů užívaných v rámcovém rozhodnutí. Jednou důležitou otázkou je definice pojmu „dítě“, jímž se rozumí každá osoba mladší 18 let. Tento věk je též v souladu s Úmluvou OSN o právech dítěte ze dne 20. listopadu 1989. Jedním z hlavních cílů rámcového rozhodnutí je sblížit úroveň ochrany dětí před pohlavním vykořisťováním a dětskou pornografií v právních předpisech členských států.

Dalším pojmem je věk pohlavní dospělosti, jenž se v právních předpisech členských států liší od věku 13 let ve Španělsku do věku 17 let v Irsku (Belgie 16, Česká Republika 15, Dánsko 15, Estonsko 14, Finsko 16, Francie 15, Irsko 17, Itálie 14, Litva 14, Lotyšsko 16,

⁴ Viz příslušná judikatura o provádění směrnic: věc č. 239/85 Komise v. Belgie [1986], Sb. rozh. 3645 a 3659. Viz také věc č. 300/81 Komise v. Itálie [1983], Sb. rozh. 449 a 456.

⁵ Viz příslušná judikatura o provádění směrnic, např. věc č. 29/84 Komise v. Německo [1985], Sb. rozh. 1661 a 1673.

⁶ Viz stálá judikatura o provádění směrnic, např. : Věc č. 52/75 Komise v. Itálie [1976], Sb. rozh. 277 a 284, obecně viz výroční zprávy Komise o kontrole provádění práva Společenství, např. KOM(2001) 309 v konečném znění.

⁷ Úř. věst. L 322, 12.12.1996, s. 7; Úř. věst. L 342, 31.12.1996, s. 4; Úř. věst. L 191, 7.7.1998, s. 4; Úř. věst. L 105, 27.4.1996, s. 1; Úř. věst. L 191, 7.7.1998, s. 1; Úř. věst. L 33, 6.2.1999, s. 1; Úř. věst. L 34, 9.2.2000, s. 1.

Lucembursko 16, Maďarsko 14, Německo 16, Nizozemsko 16, Polsko 15, Rakousko 14, Slovensko 15, Slovinsko 15, Spojené království 16, Španělsko 13, Švédsko 15).

Věk pohlavní dospělosti je důležitý ve vztahu k povinnosti kriminalizovat dětskou pornografii, jak je definováno v čl. 1 písm. b).

Zobrazení dětí účastnících se jednoznačně sexuálního jednání není za normálních okolností dovoleno, je-li dítě mladší 18 let. Článek 3 však dovoluje výlučně v určitých zvláštních případech vyloučení trestně právní odpovědnosti za dětskou pornografii v případech dětí, které dosáhly věku pohlavní dospělosti. Rámcové rozhodnutí proto zajišťuje silnou ochranu všem dětem mladším 18 let před vykořisťováním v dětské pornografii a dovoluje jen omezené výjimky mezi věkem pohlavní dospělosti a věkem 18 let.

V praxi se úroveň ochrany liší ve všech členských státech v závislosti na různém věku pohlavní dospělosti. Harmonizování věku pohlavní dospělosti, což je spojeno s dalšími otázkami, jako věk pro uzavření manželství, však není v daném okamžiku cílem.

Čl. 1 písm. b) definuje dětskou pornografii jako pornografický materiál, který zobrazuje skutečné dítě, které se účastní jednoznačně sexuálního jednání, nebo skutečnou osobu se vzhledem dítěte, nebo realistické znázornění neexistujícího dítěte. Pojem „zobrazení“ by měl být vymezen tak, aby zahrnoval nevyvolané filmy a videokazety, jakož i data uložená na disku počítače nebo v elektronické podobě, která mohou být převedena na zobrazení. Mnoho členských států přijalo právní předpisy, které jsou v souladu s definicí dětské pornografie uvedenou v čl. 1 písm. b) rámcového rozhodnutí. Česká republika, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Polsko, Španělsko a Švédsko podrobnou definici dětské pornografie nemají.

Co se týká odstavce c) (definice počítačového systému) Česká republika, Litva a Polsko nepředložily odpovídající dokumenty k tomu, aby bylo možno řádně zhodnotit, jak rámcové rozhodnutí provádějí.

Bod d) definuje pojem „právní osoba“. Definice pojmu „právní osoba“ je přejata z druhého protokolu k Úmluvě o ochraně finančních zájmů Evropských společenství.

Článek 2: Trestné činy týkající se pohlavního vykořisťování dětí

Rada si při přijímání tohoto rámcového rozhodnutí byla vědoma potřeby přijmout společný postup ve věci závažných trestných činů, jako jsou pohlavní vykořisťování dětí a dětská pornografie, v jehož rámci trestní právo hmotné obsahující účinné, přiměřené a odrazující sankce tvoří nedílný celek s nejširší možnou soudní spoluprací.

V tomto smyslu členské státy předložily Komisi široký rozsah právních opatření, která lze uplatnit vůči pachateli. Platné právní předpisy v Maďarsku, Finsku, České republice, Francii, Lotyšsku a Slovensku pokrývají všechny body vyjmenované v článku 2 rámcového rozhodnutí, avšak jejich další rozpracování by bylo užitečné. Jak již bylo uvedeno, Komise ke své práci užívá především přeložené dokumenty, a proto může docházet k nedorozuměním.

Mimoto se právní systémy členských států mohou velmi lišit. Z tohoto důvodu není možné vždy srovnávat právní koncepty.

Celkový přehled vnitrostátního práva však ukazuje, že předpisy platné v členských státech ve většině případů splňují požadavky rámcového rozhodnutí, co se týká povinnosti kriminalizovat donucování nebo najímání dítěte k prostituci nebo k účasti na pornografických dílech a provádění sexuálních praktik s dítětem za úplatu, je-li užito nátlaku nebo dochází-li ke zneužití uznávaného postavení důvěry, nadřízenosti nebo vlivu nad dítětem.

Článek 3: Trestné činy týkající se dětské pornografie

Tento článek obsahuje sblížení trestných činů v oblasti dětské pornografie, které zahrnují výrobu, prodej, rozšiřování nebo další předávání, pořizování nebo držení, nabízení nebo zpřístupňování dětské pornografie..

Čl. 3 odst. 2 stanovuje omezené výjimky z povinnosti kriminalizovat, pokud je osoba se vzhledem dítěte skutečně starší 18 let, pokud dětská pornografie obsahuje realistické znázornění neexistujícího dítěte a pokud je vyrobena a držena pro soukromé užívání. V těchto případech je vyloučení z trestně právní odpovědnosti odůvodněno tak, že výroby pornografických materiálů se žádné dítě neúčastnilo.

Další vyloučení, již výše uvedené, se týká případů výroby a držení zobrazení dětí, které dosáhly pohlavní dospělosti, jsou-li pornografická zobrazení vyrobena či držena se souhlasem dítěte výhradně pro soukromé užívání. Na tento souhlas však nebude brán zřetel, pokud za účelem jeho dosažení byl zneužit například vyšší věk, dospělost, situace, postavení nebo zkušenosti osoby, která se dopustila protiprávního jednání nebo závislost oběti na této osobě. Toto ustanovení zahrnuje omezení rozsahu kriminalizace dětské pornografie, je-li dítě ve věku mezi věkem pohlavní dospělosti a 18 lety a dalo naprostý souhlas s výrobou a soukromým užíváním pornografických materiálů.

Zatímco se zdá, že vnitrostátní právo splňuje minimální požadavek na kriminalizaci dětské pornografie, informace o výjimkách dle čl. 3 odst. 2 jsou všeobecně nedostačující. Komise obdržela úplné informace pouze od Maďarska, Litvy, Itálie, Dánska, Německa a Kypru. Z tohoto důvodu nelze posoudit skutečnou úroveň ochrany dětí, které dosáhly věku pohlavní dospělosti, což je citlivé téma obzvláště v případě zemí, kde je věk pohlavní dospělosti nižší než 16 let.

Článek 4: Návod, pomoc, účastenství a pokus

Podle informací poskytnutých Komisi většina členských států se opírala o obecné právní předpisy týkající se spolupachatelství a nedokonaných trestných činů ve svém příslušném trestním právním systému. Obecné právní předpisy by též bylo možné užít na trestné činy spáchané na mladistvých, jmenovitě na pohlavní vykořisťování a trestné činy v oblasti dětské pornografie.

Článek 5: Sankce a přitěžující okolnosti

Tento článek je jedním z klíčových ustanovení rámcového rozhodnutí. Odstavec 1 především stanovuje, že trestné činy obsažené v člancích 2, 3 a 4 rámcového rozhodnutí by vždy měly být trestány odnětím svobody s horní hranicí alespoň mezi jedním a třemi roky. Účelem tohoto ustanovení je zajistit minimální harmonizaci ve vztahu k trestům, jež lze pachateli uložit. Zdá se, že všechny členské státy tyto požadavky rámcového rozhodnutí splňují. Dokumentace, kterou Komisi předložilo Španělsko, Slovinsko, Estonsko a Lucembursko, však nedovoluje Komisi vytvořit si jasný obraz o tom, jak jsou v právních systémech těchto zemí požadavky podle čl. 5 odst. 3 rámcového rozhodnutí prováděny.

Článek 6 a 7: Odpovědnost právnických osob a sankce ukládané právnickým osobám

Rámcové rozhodnutí předkládá analogicky ke konceptu odpovědnosti fyzických osob koncept odpovědnosti právnických osob. Právnické osoby lze činit odpovědnými za protiprávní jednání, které v jejich prospěch spáchala jakákoli osoba, jež jednala samostatně či jako člen

orgánu dotyčné právnické osoby, nebo například osoba, která má rozhodovací pravomoc. Nepožaduje se, aby právnické osoby měly výlučně trestněprávní odpovědnost. Sankce ukládané právnickým osobám mají být „účinné, přiměřené a odrazující“. Z informací, které Komise obdržela o jednotlivých vnitrostátních právních úpravách každopádně vyplývá, že v právním řádu většiny členských států existuje možnost uložit právnickým osobám sankce alespoň ve formě správních opatření. Čl. 7 odst. 1 rámcového rozhodnutí stanoví, že základní povinností, pokud jde o sankce vůči právnickým osobám, je uložení pokut trestní nebo jiné povahy. Pokud jde o administrativní a trestní opatření, zdá se, že články 6 a 7 již byly z větší části provedeny.

Článek 8: Příslušnost a trestní stíhání

Článek 8 rámcového rozhodnutí vymezuje případy, kdy jsou členské státy příslušné k rozhodování o trestných činech uvedených v člancích 2, 3 a 4. Hlavním pravidlem je zásada místní příslušnosti, podle níž musí každý členský stát založit svou soudní příslušnost ve vztahu k trestným činům spáchaným zcela nebo zčásti na jeho území. Ustanovení čl. 8 odst. 3 bylo nahrazeno rozhodnutím o evropském zatýkacím rozkazu⁸. Právní předpisy členských států jsou v souladu s požadavkem v čl. 8 odst. 1 písm. a) rámcového rozhodnutí ohledně uplatňování zásady místní příslušnosti.

Čl. 8 odst. 1 písm. b) stanovuje pravidlo založení soudní příslušnosti mimo rámec výsostného území státu v případě, že pachatel je státním příslušníkem jedné z dotčených zemí. Toto ustanovení je obzvláště důležité s ohledem na zajištění účinného stíhání tzv. sexuální turistiky, o níž hovoříme, je-li skutek pohlavního vykořisťování dětí spáchán v zahraničí. Členské státy by měli v zásadě zaručit stejnou úroveň ochrany dětí bez ohledu na místo jejich trvalého bydliště. Vzhledem k různým požadavkům právních systémů dovoluje čl. 8 odst. 1 písm. b) členským státům užít či neužít pravidla příslušnosti pouze ve zvláštních případech nebo za zvláštních okolností, je-li trestný čin spáchán mimo území státu. Pokud však jde o soudní příslušnost mimo rámec výsostného území státu, členské státy neposkytly dostatek informací k tomu, aby bylo možno ohodnotit jejich pokrok při provádění tohoto pravidla.

Článek 9: Ochrana obětí a pomoc obětem

Článek 9 upravuje tři různé otázky. První odstavec uvádí, že vyšetřování nebo stíhání trestných činů upravených rámcovým rozhodnutím nezávisí na výpovědi ani trestním oznámení vzneseném obětí, v případech, kdy je uplatňováno pravidlo příslušnosti. Právní předpisy členských států tuto povinnost většinou splňují.

Čl. 9 odst. 2 odkazuje na dětské oběti pohlavního vykořisťování, jež jsou považovány za zvláště závažné oběti pro účely rámcového rozhodnutí 2001/220/SVV ze dne 15. března 2001 o postavení obětí v trestním řízení⁹. Dokumenty předložené členskými státy jsou kusé a neúplné a neumožňují celkovou analýzu. Švédsko, Dánsko, Nizozemsko, Itálie, Německo, Slovensko a Spojené království uspokojivě reagovaly na požadavky rámcového rozhodnutí. Kypr v roce 2007 schválil nové právní předpisy, které obsahují souhrnný rámec pro uznávání práv obětí, jejich ochranu a poskytování pomoci, jenž je plně v souladu s požadavky článku 13 rámcového rozhodnutí 2001/220/SVV ze dne 15. března 2001 o postavení obětí v trestním řízení s ohledem na pohlavně vykořisťované děti.

⁸ Rámcové rozhodnutí Rady 2002/584/SVV ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy, Úř. věst. L 190, 18.7.2002.

⁹ Rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV ze dne 15. března 2001 o postavení obětí v trestním řízení, Úř. věst. L 82, 22.3.2001.

Čl. 9 odst. 3 ukládá členským státům povinnost poskytovat zvláštní ochranu a pomoc rodině oběti s ohledem na článek 4 rámcového rozhodnutí Rady 2001/220/SVV ze dne 15. března 2001 o postavení obětí v trestním řízení. Německo, Lotyšsko, Švédsko, Spojené království, Rakousko a Estonsko předložily Komisi informace prokazující, že tyto země jednají v souladu s rámcovým rozhodnutím. Ostatní členské státy v této otázce neposkytly žádné údaje.

4. ZÁVĚRY

Ne všechny členské státy zaslaly Komisi všechna příslušná znění svých prováděcích ustanovení včas. Hodnocení a závěry zprávy tak mohou vycházet z neúplných informací.

Na základě poskytnutých informací se zdá, že požadavky stanovené v rámcovém rozhodnutí Rady byly splněny téměř všemi členskými státy – buď již vnitrostátní právní předpisy existují nebo byly provedeny nové a specifické právní předpisy. Lze říci, že právní předpisy členských států zajišťují vysokou úroveň ochrany dětí před pohlavním vykořisťováním a vykořisťováním a stanovují tresty v příslušné výši. Pokud jde o dětskou pornografii, požadavek na kriminalizaci výroby pornografických materiálů, v nichž se objevují děti, je všeobecně splněn, ačkoli není možno přesně zhodnotit rozsah vyloučení z trestně právní odpovědnosti za dětskou pornografii v případě dětí ve věku mezi věkem pohlavní dospělosti a 18 lety.

V případech, kdy rámcové rozhodnutí Rady nemělo na vnitrostátní právní předpisy žádný vliv, vyzývá Komise příslušné členské státy, aby tuto situaci co nejdříve napravily prostřednictvím prováděcích právních předpisů. Na základě rámcového rozhodnutí Rady mají nyní členské státy k dispozici zvláštní ustanovení trestního zákona, která stíhají pohlavní vykořisťování dětí a dětskou pornografii, a stanovují účinné, přiměřené a odrazující tresty.

Jak je též uvedeno ve zprávě o provádění rámcového rozhodnutí 2002/629 o boji proti obchodování s lidmi, kterou Komise přijala dne 2. května 2006, je obtížné provést vyčerpávající hodnocení ve vztahu k právním předpisům týkajících se zvláště zranitelných obětí vzhledem k omezeným informacím získaných od členských států. Citlivý přístup k obětem v průběhu trestního stíhání stejně jako dobrá úroveň sociální pomoci obětem při trestním stíhání a po něm jsou klíčové při zamezování sekundární viktimizaci a zajištění účinného trestního stíhání. Komise proto vyzývá členské státy, aby znovu pečlivě zvážily své vlastní právní předpisy v zájmu dalšího posílení sociální ochrany a zajištění úplného respektování práv dětských obětí.

Vzhledem k současnému vývoji, zejména v oblasti elektronických komunikačních technologií, vyvstávají nová témata, např. snaha prostřednictvím internetu podvodně získat důvěru dětí za nezákonným účelem (tzv. „grooming“). Současně se vyvíjejí nové metody, jejichž cílem je účinné odhalování takovýchto trestných činů a identifikace dětských obětí za pomoci zvláštních policejních jednotek. Na základě výsledku těchto diskusí může Komise zvážit potřebu aktualizovat a dále posílit rámcové rozhodnutí o vykořisťování dětí a souvisejících trestných činech, zejména trestných činech spáchaných prostřednictvím elektronických komunikačních sítí a informačních systémů.

Příloha č. 10 Plakát „Musíš udržet tajemství“

MUSÍŠ UDRŽET TAJEMSTVÍ.

skype
ID_DKC
WWW.DKC.CZ

MUSÍM UDRŽET
TAJEMSTVÍ?

LÉTO 2010

DOTÝKÁ SE TĚ NĚKDO Z DOSPĚLÝCH, I KDYŽ SE TI TO NELÍBÍ?
NUTÍ TĚ, ABY SES DOTÝKAL/A TY JEHO? NENÍ TO TVOJE CHYBA, NENÍ TVOJE POVINNOST
TO SNAŽET, ANI NEMUSÍŠ MLČET. NEBOJ. ZAVOLEJ SI O RADU NEBO O TOM ŘEKNI NĚKOMU
Z TVÉHO OKOLÍ. A ŘÍKEJ TO TAK DLOUHO, DOKUD TI NEUVĚŘÍ. [HTTP://WWW.DKC.CZ](http://www.dkc.cz)
DĚTSKÉ KRIZOVÉ CENTRUM NONSTOP LINKA DŮVĚRY 2 41 48 41 49

WWW.DRYADA.COM/MUSIMUDRZETTAJEMSTVI

(zdroj: Ministerstvo vnitra České republiky)

**Příloha č. 11 Série plakátů ke kampani
„Na internetu nikdy nevíš, kdo je na druhé straně“**

(zdroj: saferinternet.cz)

(zdroj: saferinternet.cz)

Příloha č. 12 Mediální kampaň Stop násilí na dětech

Obr. 1 Televizní spot Rady Evropy v rámci kampaně Stop násilí na dětech

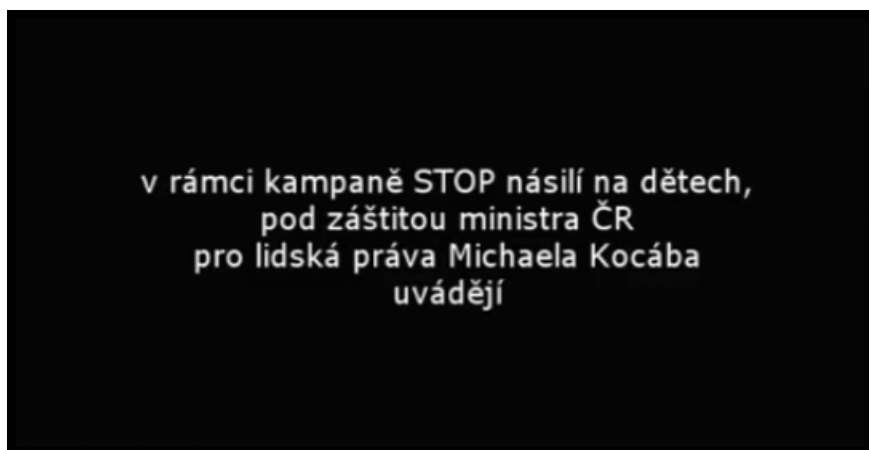
Video dostupné z WWW <http://stopnasilinadetech.cz/v-mediich>

Obr. 2 Hlavní televizní spot kampaně Stop násilí na dětech

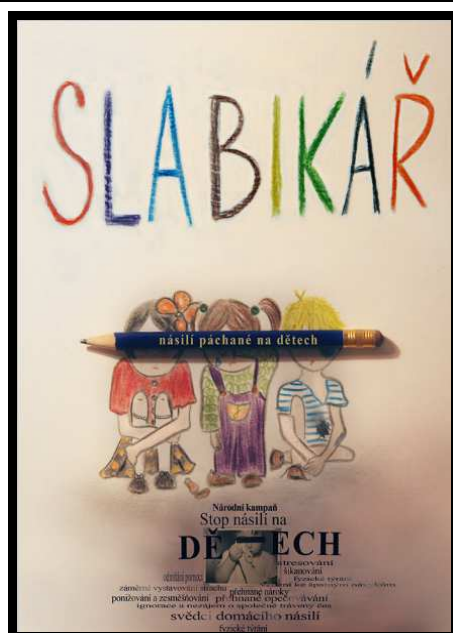
Video dostupné z WWW <http://stopnasilinadetech.cz/v-mediich>

Obr. 3 Trailer k filmu Pozitivní rodičovství

Video dostupné z WWW <http://stopnasilnadetech.cz/v-mediich>

Obr. 4 Billboard a první strana Slabikáře kampaně Stop násilí na dětech

Příloha č. 13 Informační plakát k projektu

Národní koordináční mechanismus pátrání po pohřešovaných dětech

Pomozte mě najít včas.

www.pomoztemenajit.cz

Pomoci při pátrání po pohřešovaném dítěti může každý z nás. Přihlaste se i vy k odběru upozornění o vyhlášeném pátrání po dítěti v ohrožení na www.pomoztemenajit.cz.

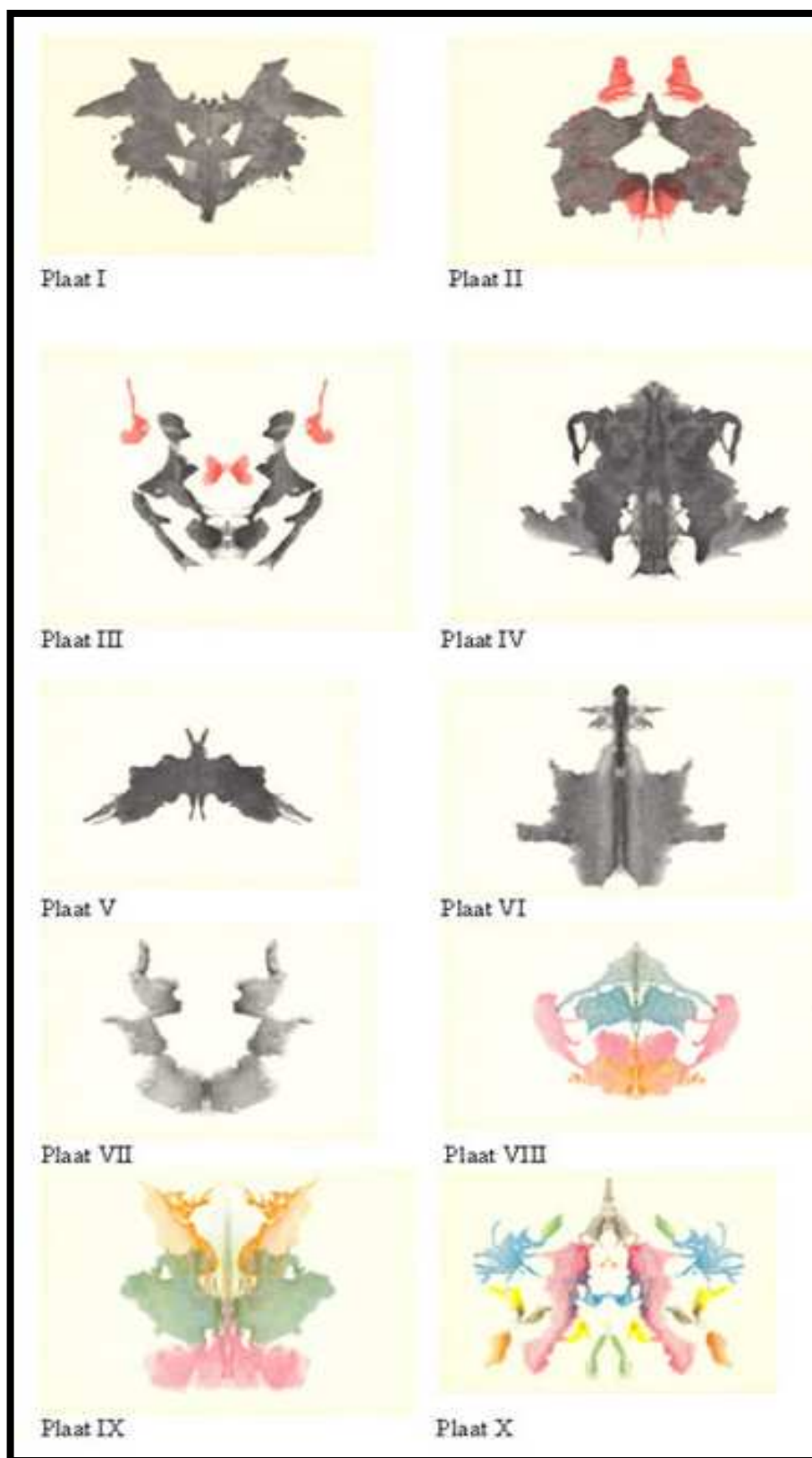
www.mvcr.cz www.policie.cz

Projekt Ministerstva vnitra ČR a Policie ČR

(zdroj: Ministerstvo vnitra České republiky)

Příloha č. 15 Inkoustové skvrny používané při Rorschachově testu

(zdroj: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ea/Rorschach_inkblots.jpg)

Příloha č. 16 Dotazníky použité v rigorózní práci

Dotazník pro studenty vyšší odborné školy a učitele základní školy

Vážený respondente, obracím se na Vás s prosbou o vyplnění dotazníku na téma: Problematika výskytu sexuálního zneužívání dětí. Tento dotazník je součástí mé práce v rámci středoškolské odborné činnosti. Dotazník je anonymní a všechny údaje budou vyhodnoceny jen pro účely mé práce.

Za vyplnění dotazníku děkuji.

Uveďte, prosím: Věk: Pohlaví: Povolání či vzdělání:

U jednotlivých otázek zakroužkujte jednu (v případě širší volby i více) odpověď.

1. Mé vědomosti o problematice sexuálního zneužívání dětí jsou:
 - a) dostatečné
 - b) částečné
 - c) minimální
 - d) žádné

2. Poznatky o této problematice jsem získal (získávám):
 - a) z médií
 - b) z četby odborné literatury
 - c) z četby článků v časopisech
 - d) jinou formou (jakou?)

3. Ve své praxi jsem se s případem sexuálního zneužívání dětí:
 - a) setkal
 - b) nesetkal

4. V případě, že bych zjistil výskyt sexuálního zneužívání dětí v mém okolí, obrátil bych se:
 - a) na rodiče dítěte
 - b) na ředitelství školy
 - c) na odbor sociální péče
 - d) na pedagogicko-psychologickou poradnu
 - e) na linku důvěry
 - f) na policii
 - g) jinam (kam?)

5. Mělo by v osnovách ZŠ být obsaženo poučení a vysvětlení problematiky sexuálního zneužívání?
- a) ano
 - b) ne
 - c) nevím
6. Míra osvěty v osnovách ZŠ je podle mého názoru:
- a) dostačující
 - b) nedostatečná
 - c) příliš detailní
7. **Přiměřené** poučení o možnosti ohrožení sexuálním zneužitím by se mělo realizovat:
- a) od předškolního věku
 - b) od 11 let
 - c) v období pubescence
8. Problematika sexuálního zneužívání dětí u nás je podle mého názoru:
- a) podceňována
 - b) reálně posuzována
 - c) přeceňována
9. Způsob řešení a druhy právního postihu osob, které se dopustí tohoto trestního činu:
- a) znám
 - b) neznám
10. Jako pedagog (budoucí pedagog) bych přivítal hlubší seznámení s touto problematikou:
- a) ano
 - b) ne
- (V případě kladné odpovědi vyplňte položku č. 11)
11. Hlubší seznámení s touto problematikou bych přivítal formou:
- a) přednášky
 - b) kratšího kurzu
 - c) nastudování metodického materiálu pro pedagogy

Zde máte možnost vyjádřit svůj názor na tuto problematiku nebo její část:

Dotazník pro žáky mladšího školního věku

U následujících otázek máš vždy několik možných odpovědí. Vyber a zakroužkuj tu, která nejlépe vystihuje skutečnost.

1. Doma se můžu rodičům bez obav svěřit
 - a) se vším
 - b) skoro se vším
 - c) nesvěřuji se

2. Rodiče mě varují před cizími lidmi (nemám s nimi nikam chodit, nic si od nich nebrat...)
 - a) často
 - b) občas
 - c) výjimečně
 - d) nikdy

3. S rodiči jsem mluvil(a) o tom, jak vzniká dítě a jak přichází na svět
 - a) několikrát
 - b) jednou
 - c) ještě nikdy

4. Rodiče mi řekli, že se jim mám svěřit, když se ke mně bude někdo (i známý nebo příbuzný) chovat tak, že se mi to nebude líbit a nebudu to považovat za správné
 - a) vícekrát
 - b) jednou
 - c) nikdy

Dotazník pro žáky staršího školního věku

U následujících otázek máš vždy několik možných odpovědí. Vyber a zakroužkuj tu, která nejlépe vystihuje skutečnost.

1. Se svými problémy se svěřuji nejčastěji

- a) rodičům
- b) jiné dospělé osobě
- c) kamarádům
- d) nikomu

2. U nás v rodině mluvíme otevřeně o sexu

- a) nikdy
- b) téměř nikdy
- c) občas
- d) často

3. O tom, co je to pohlavní styk mezi mužem a ženou jsem se poprvé dozvěděl

- a) rodičů
- b) od kamarádů
- c) od jiné dospělé osoby
- d) ve škole
- e) z knížky

4. Byl jsem rodiči poučen o antikoncepci

- a) jednou
- b) vícekrát
- c) jen v náznacích
- d) nikdy

Příloha č. 17 Přehled získaných hodnot při testování chí-kvadrát

otázka	P	O	hodnota χ	hladina významn.	stupně volnosti	testové kritérium	přijímáme hypotézu
studenti vyšší odborné školy, šetření 2000							
1a 1bcd	4 43 Σ 47	11,75 35,25 Σ 47	6,81	0,05	1	3,841	alternativ
2b 2acd	18 76 Σ 94	23,5 70,5 Σ 94	1,7	0,05	1	3,841	nulovou
4a 4b 4c 4d 4e 4f 4g	6 2 28 19 9 11 1 Σ 76	10,8 10,8 10,8 10,8 10,8 10,8 10,8 Σ 76	52,11	0,05	6	12,592	alternativ
11ab 11c	49 3 Σ 52	34,6 17,4 Σ 52	17,99	0,05	1	3,841	alternativ
učitelé základní školy, šetření 2000							
1a 1bcd	4 6 Σ 10	2,5 7,5 Σ 10	Nelze aplikovat test dobré shody chí-kvadrát				
2b 2acd	2 19 Σ 21	5,25 15,75 Σ 21	2,67	0,05	1	3,841	nulovou
4a 4b 4c 4d 4e 4f 4g	5 2 4 4 5 3 0 Σ 23	3,29 3,29 3,29 3,29 3,29 3,29 3,29 Σ 23	Nelze aplikovat test dobré shody chí-kvadrát				
11ab 11c	10 0 Σ 10	6,6 3,4 Σ 10	5,05	0,05	1	3,841	alternativ
studenti vyšší odborné školy, šetření 2008							
1a 1bcd	3 47 Σ 50	12,5 37,5 Σ 50	9,62	0,05	1	3,841	alternativ
2b 2acd	3 79 Σ 82	20,5 61,5 Σ 82	19,9	0,05	1	3,841	alternativ

Pokračování tabulky z předchozí strany

otázka	P	O	hodnota χ	hladina významn.	stupně volnosti	testové kritérium	přijímáme hypotézu
4a	10	10,8	41,93	0,05	6	12,592	alternativ
4b	4	10,8					
4c	26	10,8					
4d	10	10,8					
4e	4	10,8					
4f	19	10,8					
4g	3	10,8					
	Σ 76	Σ 76					
11ab	49	34	19,85	0,05	1	3,841	alternativ
11c	2	17					
	Σ 51	Σ 51					
učitelé základní školy, šetření 2008							
1a	6	2,25	Nelze aplikovat test dobré shody chí-kvadrát				
1bcd	3	6,75					
	Σ 9	Σ 9					
2b	2	4,25	1,59	0,05	1	3,841	nulovou
2acd	15	12,75					
	Σ 17	Σ 17					
4a	7	2,57	Nelze aplikovat test dobré shody chí-kvadrát				
4b	5	2,57					
4c	2	2,57					
4d	1	2,57					
4e	0	2,57					
4f	3	2,57					
4g	0	2,57					
	Σ 18	Σ 23					
11ab	4	2,6	Nelze aplikovat test dobré shody chí-kvadrát				
11c	0	1,3					
	Σ 4	Σ 4					
žáci mladšího školního věku, šetření 2000							
2a	12	6,5	9,08	0,05	3	7,815	alternativ
2b	8	6,5					
2c	4	6,5					
2d	2	6,5					
	Σ 26	Σ 26					
4ab	16	17,33	0,3	0,05	1	3,841	nulovou
4c	10	8,66					
	Σ 26	Σ 26					
žáci staršího školního věku, šetření 2000							
2ab	12	11	0,18	0,05	1	3,841	nulovou
2cd§	10	11					
	Σ 22	Σ 22					

Pokračování tabulky z předchozí strany

otázka	P	O	hodnota χ	hladina významn.	stupně volnosti	testové kritérium	přijímáme hypotézu
3a	0	6	100,32	0,05	4	9,483	alternativ
3b	28	6					
3c	1	6					
3d	1	6					
3e	0	6					
	Σ 30	Σ 19					
4a	3	5	11,9	0,05	3	7,815	alternativ
4b	2	5					
4c	4	5					
4d	11	5					
	Σ 20	Σ 20					
žáci mladšího školního věku, šetření 2008							
2ab	17	9	14,22	0,05	1	3,841	alternativ
2cd	1	9					
	Σ 18	Σ 18					
4ab	11	12	0,24	0,05	1	3,841	nulovou
4c	7	6					
	Σ 18	Σ 18					
žáci staršího školního věku, šetření 2008							
2ab	9	12,5	2	0,05	1	3,841	nulovou
2cd	16	12,5					
	Σ 25	Σ 25					
3a	4	5,2	14,77	0,05	4	9,483	alternativ
3b	12	5,2					
3c	0	5,2					
3d	4	5,2					
3e	6	5,2					
	Σ 26	Σ 26					
4a	5	6,5	10,00	0,05	3	7,815	alternativ
4b	6	6,5					
4c	2	6,5					
4d	13	6,5					
	Σ 26	Σ 26					

P – pozorovaná četnost, O – očekávaná četnost

**Příloha č. 18 Srovnání výsledků dotazníkových šetření
v letech 2000 a 2008**

Výsledky šetření mezi studenty vyšší odborné školy a učiteli základní školy

Položka č.	Odpovědi studentů VOŠ		Odpovědi učitelů ZŠ	
	2000	2008	2000	2008
Šetření provedeno v roce				
1. Mé vědomosti o problematice sexuálního zneužívání dětí jsou:				
a) dostatečné	8,5%	6,0%	40,0%	66,6%
b) částečné	66,0%	66,0%	60,0%	33,4%
c) minimální	23,4%	28,0%	0,0%	0,0%
d) žádné	2,1%	0,0%	0,0%	0,0%
2. Poznatky o této problematice jsem získal (získávám):				
a) z médií	37,2%	52,4%	47,6%	53,0%
b) z četby odborné literatury	19,2%	3,7%	9,5%	11,8%
c) z četby článků v časopisech	39,3%	31,7%	42,9%	35,2%
d) jinou formou	4,3%	12,2%	0,0%	0,0%
3. Ve své praxi jsem se s případem sexuálního zneužívání dětí:				
a) setkal	14,8%	6,0%	10,0%	11,1%
b) nesetkal	85,2%	94,0%	90,0%	88,9%
4. V případě, že bych zjistil výskyt sexuálního zneužívání dětí v mém okolí, bych se obrátil na:				
a) rodiče dítěte	8,2%	13,2%	21,7%	36,8%
b) ředitelství školy	2,8%	5,2%	8,7%	26,3%
c) odbor sociální péče	38,4%	34,2%	17,4%	10,5%
d) pedagogicko-psychologickou poradnu	26,0%	13,2%	17,4%	5,3%
e) linku důvěry	8,2%	5,2%	21,7%	0,0%
f) policii	15,0%	25,0%	13,1%	15,8%
g) jinam	1,4%	4,0%	0,0%	0,0%
5. Mělo by v osnovách ZŠ být obsaženo poučení a vysvětlení problematiky sexuálního zneužívání?				
a) ano	95,7%	78,0%	100,0%	100,0%
b) ne	0,0%	8,0%	0,0%	0,0%
c) nevím	4,3%	14,0%	0,0%	0,0%
6. Míra osvěty v osnovách ZŠ je podle mého názoru:				
a) dostačující	2,2%	26,0%	80,0%	88,9%
b) nedostatečná	97,8%	70,0%	20,0%	11,1%
c) příliš detailní	0,0%	4,0%	0,0%	0,0%
7. Přiměřené poučení o možnosti ohrožení sexuálním zneužitím by se mělo realizovat:				
a) od předškolního věku	76,0%	19,7%	100,0%	88,9%
b) od 11 let	19,5%	70,5%	0,0%	11,1%
c) v období puberty	4,5%	9,8%	0,0%	0,0%
8. Problematika sexuálního zneužívání dětí u nás je podle mého názoru:				
a) podceňována	76,5%	84,0%	30,0%	22,3%
b) reálně posuzována	23,5%	16,0%	70,0%	77,7%
c) přeceňována	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Pokračování tabulky z předchozí strany

Položka č.	Odpovědi studentů VOŠ		Odpovědi učitelů ZŠ	
	2000	2008	2000	2008
Šetření provedeno v roce				
9. Způsob řešení a druhy právního postihu osob, které se dopustí tohoto trestního činu:				
a) znám	33,3%	36,0%	40,0%	66,7%
b) neznám	66,7%	64,0%	60,0%	33,3%
10. Jako pedagog (budoucí pedagog) bych přivítal hlubší seznámení s touto problematikou:				
a) ano	97,8%	96,0%	70,0%	44,5%
b) ne	2,2%	4,0%	30,0%	55,5%
11. Hlubší seznámení s touto problematikou bych přivítal formou:				
a) přednášky	57,6%	71,2%	50,0%	75,0%
b) kratšího kurzu	36,5%	25,0%	50,0%	25,0%
c) nastudování metodického materiálu pro pedagogy	5,9%	3,8%	0,0%	0,0%

Výsledky šetření mezi žáky mladšího školního věku

Položka č.	Odpovědi žáků mlad. šk. věku	Odpovědi žáků mlad. šk. věku
	2000	2008
Šetření provedeno v roce		
1. Doma se můžu rodičům bez obav svěřit		
a) se vším	53,8 %	94,4 %
b) skoro se vším	38,5 %	5,6 %
c) nesvěřuji se	7,7 %	0,0 %
2. Rodiče mě varují před cizími lidmi (nemám s nimi nikam chodit, nic si od nich nebrat...)		
a) často	42,4 %	94,4 %
b) občas	34,7 %	0,0 %
c) výjimečně	15,3 %	0,0 %
d) nikdy	7,6 %	5,6 %
3. S rodiči jsem mluvil(a) o tom, jak vzniká dítě a jak přichází na svět		
a) několikrát	26,9 %	11,1 %
b) jednou	57,7 %	33,4 %
c) ještě nikdy	15,4 %	55,5 %
4. Rodiče mi řekli, že se jim mám svěřit, když se ke mně bude někdo (i známý nebo příbuzný) chovat tak, že se mi to nebude líbit a nebudu to považovat za správné		
a) vícekrát	30,7 %	11,1 %
b) jednou	30,7 %	50,0 %
c) nikdy	38,6 %	38,9 %

Výsledky šetření mezi žáky staršího školního věku

Položka č.	Odpovědi žáků st. škol. věku	Odpovědi žáků st. škol. věku
Šetření provedeno v roce	2000	2008
1. Se svými problémy se svěřuji nejčastěji a) rodičům b) jiné dospělé osobě c) kamarádům d) nikomu	40,9 % 13,6 % 36,4 % 9,1 %	32,0 % 4,0 % 60,0 % 4,0 %
2. U nás v rodině mluvíme otevřeně o sexu a) nikdy b) téměř nikdy c) občas d) často	36,0 % 32,0 % 32,0 % 0,0 %	38,5 % 34,6 % 23,0 % 3,9 %
3. O tom, co je to pohlavní styk mezi mužem a ženou jsem se poprvé dozvěděl a) od rodičů b) od kamarádů c) od jiné dospělé osoby d) ve škole e) z knížky	0,0 % 89,4 % 5,3 % 5,3 % 0,0 %	15,4 % 46,2 % 0,0 % 15,4 % 23,0 %
4. Byl jsem rodiči poučen o antikoncepci a) jednou b) vícekrát c) jen v náznacích d) nikdy	11 % 9 % 21,2 % 57,8 %	19,3 % 23,0 % 7,7 % 50,0 %